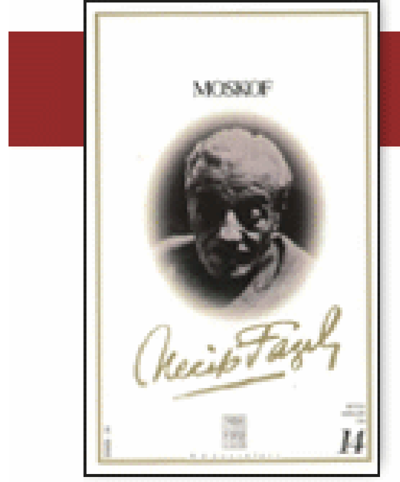
Necip Fazıl Kısakürek – Moskof

bir kişi tek nüsha olarak ya da engellilere yönelik hizmet veren eğitim kurumu, vakıf veya dernek gibi kuruluşlar tarafından ihtiyaç kadar kaset, CD, braill

Necip Fazıl Kısakürek _ Moskof MOSKOF / FDKDR / ESER : 19 b.d. yayınları: 16

5. Basım/Mayıs 1995

MOSKOF

.b.d. yayınları Kurucusu: Necip Fazıl Kısakürek • Yayın sorumlusu: Suat Ak

«Moskof», eski tarih kitaplarımızda «Moskulu» diye anılan mücerret Rus tipinin tiksinme edalı ismi...

Bu kelimenin. Türk ruhuna göre anlamını kuzuya aşılayacak olursanız, hatırına, dişleri kan içinde kurt gelir. Piliç sansarı, geyik de yılanı hatırlar.

Dsmine «tabiat» dedikleri şu hilkat tablosuna bakınız: Orada herşey, dağıldığı sayısız nev'iyetler içinde, yakınlık ve uzaklık, eşlik ve aykırılık olarak iki ana kadroda... Bu kadrolar, madde değil, mâna sınıflarıdır ve hilkatin «eşya zıtiariyle belirir» kanunu dile getiricidir. Gece ve gündüz, ak ve kara, su ve ateş...

Dşte, tabiatte herşey, hususiyle keskin bir nitelik ve kişilik gösteren her varlık, yakınlarına dost ve uzaklarına düşman iki grup temsil ederken, banların zat ve sıfatlan da sonu gelmez ve mutlak

mânada banş kabul etmez bir muharebe içindeuir. Dünya budur, böyle kurulmuştur ve böyle gidecektir.

Maddeler ve mânalar, insanlar ve dâvalar arasında olduğu gibi, toplumlar ve milletler arasındaki zıthğa, buz dağı ve yanardağ derecesinde en keskin örnek, Mos-kofla Türk...

Tarih böyle bir zıtlığı hiçbir milletle hiçbir toplum arasında ve hiçbir zaman ve mekânda kaydetmedi. Milletlerarası gelip geçici, kâh birbirini didikleyici ve kâh birbiriyle uzlaşmayı düşündürücü çekişmelerse, Türk -Moskof anlaşmazlığı önünde, Himalâya dağına nispetle minik bir tümsek kadar mahcuptur. Onlarınki, her zaman yatışması ve tersine dönmesi mümkün ve zaman zaman baş gösterici nefsânî hırs tecellilerinden ibaret... Türkle Moskof arasında birbirini itici ve aynı zaman ve mekânda birleşmeyi muhal kılıcı zıtlık da, birbirinin vücut hikmetine düşman olmaktan gelen ve kanununu hilkatten alan ezelî bir münaferet... Fizik dünyasındaki zıt unsurlar arasında bile böyle bir iticilik ve birbirini iptal edicilik görülemez.

Evet, doğrudan doğruya birbirinin vücut hikmetine düşman olmaktan gelen böyle bir zıddiyet münaferet, tarihte tektir; ve sadece Türkle Moskofa hâstır:

Onun içindir ki, bütün bu incelikleri düşünmeden sezen halkımızın dilinde Moskof, sade «Moskof» değil. «Moskof Gâvunı»dur.

Türk, ciğerinin tâ içinden gelen bir havayla ve dişlerini gıcırdatarak «Moskof Gâvuru» derken, olanca dayanağını Müslümanlıkta bulur ve gâvurluk mefhumunun başında, soyulmuş çürük patates suratlı çiy ve bomboş gözlü Moskofu görür. Türk'ün gözünde başka milletler Moskofa yaklaştıkları nisbette düşman ve ondan uzaklaştıkları mikyasta dosttur. Demek ki, Türk'e göre mücerret düşmanlık, mücerret özünü, renk ve çizgilerini Moskofluktan alıyor.

Bu noktada, Türk'e mahsus bu aziz duyguyu hey kelleştirecek bir misâl verelim : Günümüzün ihtiyarları hatırlar: Bizde, yeni talim ve terbiye usullerine bağlı ordu teşkilâtının başı, Tan zimattan Birinci Dünya Savaşma kadar, Harbiye Mektebinde ve crdu birliklerinde, hedef tahtaları üzerinde.

6 içice çizilmiş dairelerin tâ merkezinde bir Moskof kafası resmi vardı. Bu, soyulmuş çürük patates suratlı, çiy ve bomboş gözlü, tslâv üslûbu kasketli mücerret Moskof Kafası, Türk'ün düşmandan ne anladığını harika çapında bir buluşla gösterir. Cumhuriyet günlerine gelinceye kadar fesli» kalpaklı, yahut külâhlı Türk neferine, bu muazzam buluş, soyulmuş çürük patates suratlı, çiy ve bomboş gözlü, tslâv üslûbu kasketli mücerret Moskof kafasında ezel ve ebed düşmanını müşahhas olarak heykeileştirmiştir.

ikinci ve aynı kuvvette bir misâl : Büyük Doğu'nun ilk devrelerinden 1946 yılında bir kapak resmi... Anadolu'nun her bucağı birbirinin aynı bir köşesinde millî duygulan nakşeden eski bir mezar taşı... Üzerinde eski harflerle şu yazılı :

Moskof keferesinden intikam alamayan Merhum Alemdar Ali Ağanın ruhuna Fatiha 1183

11 Ocak 1946 tarih ve 11 sayılı Büyük Doğu nüshasının kapağındaki bu mezar taşı resminin altında da şu izah :

«Bolu vilâyetinin Akçakoca kazasının Göktepe kö- yünde bir mezar bulunduğunu duyduk. Gerek haberini almak, gerek o hüçra köşeye kadar nüfuz edip fotoğrafını temin etmek bakımından, uzak ve yakın misaller halinde hiç bir gazeteye nasip olmamış bir mazhariyetle, mezarı çizgisi çizgisine tespit ettik. 200 yıl önce toprağa verilmiş Mübarek bir Türk'ün kabir delili olan bu kırık dökük taş, şimdi orada, dikkatle muhafaza edilmektedir. Taşın üzerinde sağlam kalmış kısmın yazıları olarak, kelimesi kelimesine şu cümle vardır :

MOSKOF KEFERESDNDEN ÎNTÎKAM ALAMAYAN MERHUM ALEMDAR ALD AĞANIN RUHUNA

FATDHA — 1183

Dşte, ruhunu teslim ederken, en büyük iman içinde en büyük hınçla Allahma kavuşacak kadar millî mefkuresini şahıs derdi haline getirmiş bu Mübarek TÜRK, her birimizin, öz babasından bir derece daha yakındır. Babamız Alemdar Ali Ağa ile iftihar ediyor; ve onun Türk ruh (röntgen) i halindeki mezar taşını bütün dünyaya arz ve takdim ediyoruz.»

Bu Ali Ağa'da bütün Türklük görülmektedir ki, Türk, mezartaşı gibi, ancak son hüviyet, mâna ve imânım kaydettireceği ve sadece Allah'ın rahmetine sığındığını bildirmekle kalacağı, taştan âhıret kartvizitinin üstüne, imanına bitişik olarak iman hıncını kazımadan duramamaktadır.

Dşte, destanlık çapta ve biricik tarihi misâl halindeki bir milli hıncın hikâyesine isim veren Moskof Gâvuru!..

Bu satırlar Moskofun ilk ve umumi takdimidir. O nun iç yüzüne, topyekûn mânasına, tek tek gayelerine, devir devir maddi ve manevî (strateji) hedeflerine ait tespit ve teşhisler, ileride ve hikâyemizin içinde...

TÜRK YUMRUĞU ALTINDA MOSKOF 8

DSLÂV «Ari» dedikleri Hint - Avrupa ırkının bir kolu, îs-lâv... Rus da tslâvların bir kolu... Hepsi bu kadar... Bazı fikirsiz ilim eserleri, Ruslara, «Ruslaşmış îslâvlar» tarifini yakıştırır. Elimizde «Islâv»dan önce «Rus» diye müstakil bir ırk ve millet vakıası yoktur ki, böyle bir tariften tirşey anlayabilelim... Rus, Dslâvın, bellibaşlı bir iklim, coğrafya, tarihî oluş, yani bellibaşlı zaman ve mekân şartları neticesinde vardığı bir kavim hamuru, bir millet kıvamının ismidir.

Dşte Dslâvların, kendi içinde hususî bir oluşunu temsil eden Rus, bugünkü Rusya'nın Orta Dinyeper sahasında mekânını kurdu; ve tam kıvamlaşmadan Hun'-ların, Got'ların ve 6. Asırda Avar'ların istilâ tokmakları altında dövüle dövüle terkibini arayıp 8. ve 9. Asırlardan sonra zaman plânına geçti ve hayatını sürdürmeye başladı. Bu hayatın başı uzun bir esaret devresidir.

ESDR MDLLET Dokuzuncu Aşıra kadar bir türlü birleşemeyen, to-parlanamayan, mihraklaşamayan, dsvletlsşemsyen

11 Rus'un tepesindeki yumruk umumiyetle Türk asıllıdır. Nitekim Hun'Iar ve Avar'lardan sonra 7. Asırda Hazar'lar ve 9. Asırda Macar ve Peçenek'ler Orta Din-yeper sahasındaki Rus mekânma hâkimdir ve kargısını bu sahaya dikmiştir.

Bu, parça parça dağınık ve esir milletin geçim yolu avcılık, hayvancılık ve ziraat... Sırası gelmişken Dslâv ruhiyle komünizma Ölçüleri arasında bir bünye ve mizaç yakınlığına işaret edelim :

O zamanki Rusların ziraat işlerinde (Mir) dedikleri bir usûl vardı. Bellibaşlı göz sahalan içinde oturanlar ve birbirleriyle münasebette bulunanlar toprağı ortaklaşa ekerler ve mahsulünden ortaklaşa faydalanırlardı. Şahıs veya aile adına «mülkiyet» diye de birşey bilmezlerdi. Komünizmanın (Kolhos) sistemine benzeyen ve onun en iptidaî şeklini belirten bu tarz, birşeyi bilip de kaldırmanın değil, hiçbir şey bilmemenin eseridir ve kendi iptidaîliği içinde komünizmaya ait bir iptidaîliğin de tercümanı olmak mevkiindedir. Görülüyor ki, sâf komünizma nazariyelerinin Rusya'da tutması ve tutunması, biraz da islâv bünye ve mizaciyle uyuşma-smdandır.

Rus Milletinin kıvamlaşmaya başlaması 9. Asırda Dskandinavyalı (Varek) lerin Orta Dinyeper sahasına inişleriyledir. Şimalî (Norman) kolundan olan (Varek) ler, Dinyeper nehri boyunca Cenuba doğru inmiş, Bizanslılarla temasa geçmiş, îslâvlarla kaynaşmış ve Rus hamurunun son ve toplayıcı unsuru olmak vazifesini yerine getirmiş bir topluluk...

(Varek) beylerine (Knez-Knaz) denilirdi. Dşte, ilk Rus Çarlarına gelinceye kadar Rus prenslerine verilen isim... «Rus» adı da yine (Varek)lerden gelme ve îs-

lâvları toplayıcı, demetleştirici ve birleştirici bir mânâ taşımakta... (Varek)ler Kief merkezine girip hâkimiyeti ele a-lınca Orta Dinyeper sahası «Rus Yurdu» adını aldı.

Ruslar, Hristiyanlığı Kief de kabul ettiler ve kısa bir zaman içinde bir din ve dil bağiyle perçinlendiler.

Rus, yani Moskof'un tam bir karakter ifadesiyle o-luşu böyledir ve Milâdi 10. Asırdadır. Fakat henüz Türk asıllı istilâlardan kurtulmuş ve Türk yumruğu altından sıyrılmış değil...

KURULUŞ (Varek) beylerinden (Rurik) isimli başbuğ, 862-864 arasında tlmen gölü kenannda yeni şehir mânasına (Novogorad) kasabasını kurdu ve orada ilk Rus devletinin temelini attı. (Rurik) ten sonra yerine (Oleg) geçti ve selefinden daha ileri hamlelere girişti. (Oleg) «Büyük Ticaret Yolu» adı verilen Dskandinav - Bizans yolunu ele geçirmeyi düşündü. Bu maksatla Cenuba doğru inmeye koyuldu, yolunun üzerine rastlayan Kief'i aldı ve devlet merkezini oraya taşıdı.

10. Asır başlarında yine (Oleg) isimli bir başbuğ da daha aşağılara inerek Bizans'ı kuşatacak ve bir müddet için onları vergiye bağlayacaktır.

Ruslarca efsaneîeştirilen ve Rus şairi Puşkin'e mevzu teşkil eden (Oleg), rolünü ilerde Rus Çarlarına bırakmak üzere Moskofluğun temelini atan ve hususî bir ırk aynasında Hristiyanlık püskürtüleriyle hususî bir portre meydana gelmesine yol açan ilk kuruculardan biri sayılabilir. Bu aynadaki hayâl, evvelce tasvirini çizdiğimiz Moskof...

13 HRDSTDYANLIK Rus'un ırk madenine Müslüman Türk'e karşı en şifasız düşmanlık terkibi verecek olan ruhî unsur, Hris-tiyanlıktır ve biraz önce belirttiğimiz gibi bu Moskofluk oluşu Kief'de ve 10. Asırdadır. Hadise, ilk kuruculardan (Rurik)'in oğlu (tgor)'dan sonra hükümdarlık makamına geçen, karısı (Olga) marifetiyle meydana gelmiştir.

(Oleg)den sonra başa geçen (îgor) 941 yılında Bizans üzerine çullandı ve feci şekilde tepelendi. Gemileri Bizans ateşiyle su üstünde yakıldı ve Anadolu yakasına çekilen askerleri Bizans kuvvetlerince perişan edildi.

Bu hareket Rusların Anadoluya ilk hücumudur ve hayvan postlu, tulgalan boynuzlu bu vahşiler sürüsü, Bizans kuvvetleri tarafından sürülüp denize dökülmüştür. Henüz Anadolu'nun Türkler eline geçmesine hayli zaman var.

(îgor), askerlerinin bir isyanı neticesinde öldü ve yerine karısı (Olga) geçti. (Mujik) taassubunun ilk tohumunu atan, bu ruhu aç kadın derhal hararetli bir Hristiyan oldu ve Kief'de yayılmaya başlayan Hristiyan-hk cereyanının başına geçti. 988-989 sularında da Knez (Vlâdimir) Hristiyanlığı o zamanki Rusyanuı resmî dini olarak kabul ve ilân etti. Hristiyanlık, biri Roma'da Katolik Kilisesi, öbürü istanbul'da Ortodoks Kilisssi halinde ikî ayn mezhep kutbu temsil ediyor ve Ruslar bu dini Bizanslılardan aldıkları için Ortodoksluğa girmiş bulunuyorlardı. Dstanbul'daki Patriğe tâbi bir Met-ropolitlik onlara yetmişti. Tâ Bizarısın yıkılışına kadar sürecek olan bu bağlantı, vahşi Rus'a ilk ruh kültürünü aşılamış, cna devrin güya medenî Garp dünyası yolunu açmış ve ırkî-dinî niteliklerin karışımı halinde 10 asır

14 müddetle devam edecek olan Moskof karakterini dokumaya başlamıştır. Bu karakter, kör bir Hristiyanlık taassubu içinde, üst tabakadakilere kuduz bir Dslâm ve Türk düşmanlığı aşılayan, alt tabakadakileri de Asyaî bir vahşetle üstte-kilerin kulu ve kölesi olmaya zorlayan bir ruh haletidir ki, 10. Asırdan 20. Asra kadar derece derece terakki etmiş ve bilhassa 17. Asırdan sonra 3 asır süresince Avrupa medeniyeti adına Türk'ü yeryüzünden tasfiye etmek idealinin baltasını elinde tutmuş, Batı alemince bu dâvadan dönüldüğü halde o, eski ve mutaassıp Batıyı yürütmekte ve böylece kendisini Batılı zannettirmekte kusur göstermemiştir.

Hükmümüz, Moskofu, menbaından mansıbına kadar bütün davraruşlariyle özleştiren en mahrem karakter teşhisidir.

Hristiyanlık ve Ortodoksluk hüviyetinden sonra Rus'u, gittikçe koyulaşan bir milli vahdet içinde görüyoruz. 12. Asır sonlarında Ortodoks Rusya birçok knezliklere (derebeyliklere) bölünmüş, henüz bütünlüğünü bulamadığı halde garpta katolik Lehlilere, cenupta da müslüman topluluklara karşı mücadele zorunda bulunuyor ve bu bakımdan parçalan arasında bir katışma ihtiyacı, birleşme hasreti yaşatıyordu. Bu parçalar arasında, maddede bütünleşmeden mânada birleştirici bir ahenk arama gayreti...

MOSKOVA Cenuptan gelen toslamalar, Rusları (Volga) nehrinin merkez dolaylarına doğru itmeye başladı. Bu yüzden (Volga) nın merkez havzasında (Suzdal) knezliğl kuruldu. Yeni knezlik 1147'de kendisine merkez olarak

15 Moskova'yı kurdu. Şehir, mevkiinin merkeziyeti yüzünden tez zamanda büyüdü, terakki etti ve 1169 sıralarında Kiefe de hâkim olarak bütünleşmeye başlayan Rus'a, tepesindeki haçlara rağmen Asya üsluplu ve Moskof e-dalı kubbeleriyle alem (sembol) olmak yoluna girdi.

işte, Türk'ün yeni zamanlar tarihini «Moskulu» diye dolduran Moskof'un, hâlâ tercümanı ve nispet ifadesi olan Moskova kurulmuştur; fakat hâlâ büyük Rus birliği meydana gelmiş değildir.

1223'de Moğollar, Azak denizine dökülen Kalka nehri üzerinde Kuman'ların imdadına koşan Rusları tuz - buz edici bir bozguna uğrattılar. Ondan birkaç yıl sonra da, tepelerine halis Dslâm-Türk yumruğu indi ve ortada Rus hâkimiyeti, birliği, devleti diye bir şey bırakmadı.

Bu yumruğu indiren, «Altun Ordu» Türkleri ve onlara başbuğluk eden Batu Han'dır. ALTUN ORDU

«Altun Ordu» veya «Altun Orda», Türk'ün Islâmiyeti kabulünden sonra teşkilâtlandırdığı, yolu ve gayesi belirli ideal ordularından biridir ve devletine de aynı ismi vermiştir.

1237-1238 Batı seferi neticesinde Batu Han, Aşağı Ddil boyunda Altun Ordu devletini kurdu ve büyük hamlesi olarak, Ortodoks Rusyayı bir baştan

öbür başa çiğnedi. Artık bütün Knezlikler onun hâkimiyeti altında birer tebaacık... Batu Han Knezlik sistemini değiştirmedi ve onları Altun Ordu'ya bağlı hizmetkârlar halinde tuttu. Başta Moskova Büyük Knezliği olmak üzere Ruslar 14. Asır sonlarına kadar Türk ve Moğol bo-

18 yunduruğu altında kaldılar ve nihayet Timurlenk'in Altun Ordu'yu yıkması ve Moskova Kneziiğini öbür parçalan ile birleştirici şekilde ihya etmesi üzerine istiklâl ve bütünlüklerine kavuştular. Aynı Asnn ortalarına doğru da din bakımından Bizans'ı bırakıp Ortodoksluğun merkezini Moskova'ya aldüar.

• TDMURLENK Timurlenk, koyu zalimliğine rağmen daima müslü-man kalmış ve Dslâm dâvasını gütmüş olan yüce imparator, en büyük tarihi suçunu, Yıldırım Bayezid'in şahsında genç Osmanlı devletini tökezletmekte değil, Mos-kofa hayat sahası açmakta ve onun bir gün Dslâmlığa nasıl musallat olacağım kestiremeden bütünleşmesini kolaylaştırmakta göstermiştir.

Timur'un, Osmanlı ülkesine olduğu gibi Altun Ordu'ya karşı da yıkıcı hareketi, sırf istirkap ve Dslâm temsilciliğini nefsine hasretme duygusiyledir. Fakat Yıldırım Bayezid'e gösterdiği yumuşaklık ve anlaşma tavrı ve buna mukabil gördüğü sertlik ve hakaret edasına karşı bir dereceye kadar mazur olan Timur, Altun Ordu mevzuunda sultanî nefsinin hiçbDT rakip kabul etmemesinden başka bir dayanağa sahip değildir. Moskova Büyük Kneziiğini Rus birliğinin merkezi haline getirmeye sebep olurken de, salibe hizmet etmek şuuru yerine, rakip ellerden kurtardığı düşmüşe yardım gururu içindedir. Öyle bir düşmüş ki, o günkü şartlara göre, ne kadar kalkmsa yine ayağa kalkabilmesine ve salip dâvasını hilâle karşı saldırıya geçirebilmesine imkân yoktur. Zira Timurlenk, şiddetli müslüman, fakat kılıcından başka hiçbir keskin idraki olmayan, kör nef-saniyetli öyle bir hükümdardır ki, yarının keşfine ait

en küçük harfi bile heceleyebilmekten âciz ve yıktığının Müslüman, yaptığının ise Hristiyan olduğu muhasebesine bağlı bir sezişten mahrumdur, tlâhi takdir, Timur'a, Haçlı seferlerinden sonra, tslâm dâvasını Bizans ve Cenubî Rusya üzerinden Batıya yöneltme şuurunu vermemiş, onu Doğu Çemberi içinde hapsetmiş ve Hristiyan-hk âlemini gözüne pek küçük göstererek, bütün emelini, tek başına efendisi olmak gayretini güttüğü Şark'a bağlamıştır.

Fatîh Sultan Mehmed'in Dstanbulu fethinden yarım asır kadar evvel, Çin seferine hazırlanırken ölen Timur-lenk, Rus'a Rusya'yı açmakla, Peygamber methinin hedef tuttuğu ve Moskof'un din devşirdiği diyarı fetheden «Osmanlı» isimli yeni tslâm-Türk imparatorluğuna ne büyük bir belâ musallat ettiğinden gafildir. Onun bu ö-zürsüz gaflet suçu da bağışlanabilir soydan değildir. Hem büyük Müslüman, hem de bilmeden salibe yardımcı... Dlâhî takdir...

TEZDMDZ Bizim birkaç kelime içinde hulâsalandınlabilecek ve bütün esefimiz boyunca ispatlandırılacak bir tezimiz var:

Bugünkü, bütün insanlığın başına belâ Rusya'nın meydana gelmesinde iki Müslüman ve asılları Türk başbuğ tanıyoruz. Bunlardan biri Moskofluğun temel atmasına vesile olmuş, öbürü de, Rusya'ya Büyük Rusya olmak şuuru gelir gelmez bu şuurun liderini eline geçirmişken bırakmak suretiyle son merhaledeki Rus oluşunu sağlamış ve böylece, dolayısiyle ve yine bilmeyerek tarihimizin en korkunç suçlamasına müstahak olmuştur.

Bunlardan biri 14. Asır sonlarında Timurlenk, öbürü de 18. Asır başlarında Prut ordusu serdarı Baltacı Mehmed Paşadır.

Ruslar, bugünkü oluşlarına kadar kendilerine vücut veren saiklerin iki ana remzi halinde, Moskova'nın göbeğine Timurlenk ile Baltacı Mehmed Paşanın heykellerini dikseler yerinde olur. ÇAR ŞEHDR

Önce (Bizansiyum) sonra (Konstantinopolis) daha sonra «Kcnstantaniyye», «Darülhilâfe», «Deraliyye», «Dersaadet», «Dslâmbol» ve nihayet istanbul, oldum o-lasL Moskof'un gözünde (Tsar-grad), şehirlerin çan, yahut çar şehirdir.

Hikayeci Ömer Seyfeddin, Birinci Dünya Savaşında Bulgaristan'da bulunan bir Türk zabitinin karşı pencereden âşıkdaşlık ettiği bir Bulgar kızına ait hatırayı şöyle anlatır: Bulgar kızı Türk zabitine vücudunun bütün kıvrımları ve yüzünün çizgileriyle davet ve tahrik edici bir tavır takınmakta ve tutturduğu bir şarkıyı, pencerede, evinin içinde boyuna tekrarlamaktadır:

Naş naş! Çar-grad naş! Türk zabitinin bir aşk türküsü sandığı bu lâfların mânası şudur : Bizim olacak! Bizim olacak! tstanbul Bizim olacak!

tşte Moskof, kendisi ve soyuna bağlı öbür küçük milletlerle,, 10 asırdır bu şarkıyı söylemekte... Hem de,

Türk'ün yumruğu altında inleme devresinde 7 asır boyunca içinden fısıldayarak söylediği bu şarkıyı, Türk'ü Moskof yumruğuna karşı tutma çığırı son 3 asır süresinde avaz.avaz açığa vurmak şekliyle...

1950 yılında Moskova'da yayınlanan bazı tarihî ve-- sikalara göre (Nestor Kroniği) Dstanbul'a karşı ilk Rus alâka ve hareketi şöyle anlatılıyor.

«— Kief Knezi Oleg, 907 yılında gemiler, atlar ve askerlerle (Tsar-grad) üzerine yürüdü. Gemilerin altı-na tekerlekler koymak suretiyle Tsar - grad'ın surlarına yaklaştı ve şehire hücum etti. Bizanslılar ancak çokça para ödemekle bu Rus hücumundan kurtulabildiler.»

Bu nakle ait Bizans kaynaklarında hiçbir iz mevcut değildir. Üstelik gemilerin karadan aşırılarak Bizans surlarının karşısına dikilmesi gibi, tarihin yalnız Fatih Sultan Mehmed'e hasrettiği muazzam buluşu, ilk defa ituslara yakıştırmak gibi bir açıkgözlük, efsane sınırlarından ileriye geçemez ve Dstanbul'un Türklerce " fethinden 5 asır sonra uydurulmuş bir Moskof - komünist mitolocyası hissini verir.

Kief Rusyasınm kuruluşundan 80 yıl sonra (Va-rek) Rusların, bir isyan hareketini bastırabilmesi için Bizans tarafından yardıma çağırıldıkları tarihî bir ger-çektjr. Bu davet, Hristiyanlığı

benimsemekte ilk adımı atan Kief Knez'i (Vlâdimir) tarafından, Bizans ile akrabalık isteyici bir teklifle karşılandı:

— Bir Bizans prensesiyle evlenmek isterim! Teklif kabul edildi ve Knez (Vlâdimir) 988 yılının ilkbaharında, gemilere bindirdiği (Varek Rus) askerlerini Dstanbul Boğazına indirdi. (Vlâdimir), Anadolu kıyılarında isyancıları yendi ve Bizans tahtını kurtardı. Türk ve Rus münasebetleri üzerinde kaleme aldığı eserlerle maruf Prof. Akdes Nimet, kendi, öz tebaasının

20 isyanına karşı Moskof tan yardım isteyen Bizans Dmparatoru ile, aynı hadiseden tam 945 yıl sonra, öz valisi âsi Mehmed Ali Paşaya karşı Çar Birinci Nikola'yı imdada çağıran (1833) ikinci Mahmud arasında benzerlik görür. Yalnız şu inceliği göremez ki, ilk Ruslar, dinlerini kendisinden aldıkları Bizans'a karşı, aynı yol ve gayede daha üstün -olmak hırsından başka bir emel beslemezken, sonrakiler, sırf îslâmiyeti yıkmak ve onun Avrupa Asya arası kilit noktasını ele geçirmek maksa-diyle Dstanbul'u bir ân için Padişah elinde bırakma tabiyesini kullanıyor; ve asırlarca yumruğu altında "ezildiği Müslüman Türkün bu son zillet hali önünde, sinsice, intikamların en acısını alıyordu.

Bu da iyi taraflarına rağmen Sultan Dkinci Mah-mud'a düşen talihsizlik lekesi... BDZANS'TAN ÖTEYE

Evvelâ 941 de Bizanslılardan dayak yemek ve sonra 988'de isyancılarına karşı onların imdadına koşmak, bu arada Hristiyanlığı kabul etmek ve Kief Knezine bir Bizans prensesi almakla başlıyan Rum - Rus münasebeti, zaten inhitat devresini yaşamaktaki Bizans'ın perişanlığı ve Rus sürülerinin dağınıklığı yüzünden bir eser veremedi ve Türk yumruğu altında Moskofun mahkûm durumu, Timurlenk. tarafından Altun Ordu'yu yıkma davranışına sahne olan 14. Asra kadar, hiç-oir esaslı gelişme göstermeden sürdü..

Avrupalılar, Rusların Moğol (doğrusu Müslüman -Türk) hâkimiyeti altında sürdürdükleri bir nevi esaret hayatını 1240 -1480 arası olarak tespit ederler. Yani Selçukluların son günlerinden Fatih Sultan Mehmedl-in ölümünü takip eden ilk senelere kadar, 240 yıllık bir

21 devre... Bu devreyi, Timur'un Altun Ordu'yu ezme ve Moskova Knszliğini yükseltme ve başa geçirme zamanına kadar geriletirsek süre biraz daha kısalmış olur. 14. Asırdan sonraki Rusya daha bir müddet parça parça Türk hakimiyetleri altına girmişse de Moskova Bü-. yük Knezliği etrafında toparlanma ve birleşme vaziye-tindedir ve bu vaziyet 15. Asır sonlarına kadar davam edecektir. Altun Ordu Hanlığı parçalandıktan sonra eski Han Uluğ Mehmed, Kazan Hanlığını kuracak ve 15. Asır ortalarına doğru yeniden Moskova üzerine çullanacaktır. O sıralarda Moskova Büyük Knezi (Vasili Vasilyeviç Temni) Kör Vasil, müthiş bir hezimete uğrayacak. Altun Ordu Hanlığı yerine bu defa Kazan Hanlığına vergi vermeyi ve onun hükmü altına girmeyi kabul edecek ve ancak bu şartlarla, ellerine esir düştüğü Kazan Türklerinden yakasını kurtaracaktır.

1439 sıralarında, Kazan Hanı Uluğ Mehmed'in Moskova Büyük Knezliğini tepelediği sıralarda Bizans'tan bir ses yükseldi:

— Müslümanlar (Osmanlı Türkleri), Hristiyanlı-ğın ikinci merkezi olan Ortodoksluk beldesi Konstan-tinopclis'i sarmak ve düşürmek gayretindedirler!.. Buna karşı bütün Hristiyan dünyasının, Katolik ve Ortodoks dünyalarının birleşmesi lâzımdır! Floransa şehrinde de, bu maksatla, Papalık ve Bizans arasında bir anlaşma yapılmıştır! Ortodoks Ruslar da bu anlaşmaya girmelidir!

Fakat Moskof un verdiği cevap menfi oldu: — Rus Ortodoks kilisesi böyle bir davats yanaşa-maz! Henüz çevresindeki müslümanların çemberinden sıynlabilmiş değildir. Rus kilisesini Bizans merkezinden ayırıyor ve Ortodoksluğun tek mihrabı olarak onu ve Moskova'yı ilân ediyoruz!

22 Böylece, henüz belirmeye başlayan Moskof bütünlüğünü, Türk boyunduruğundan sıyrılma günlerinin arefesinde Bizans rüyasını görmeye başlıyordu.

Türk yumruğundan kurtulup asıl Türk'ü yumruğuna karşı tutmaya başhyacağı 17. Asır sonrası ideali: Üçüncü Roma Dmparatorluğu...

Moskof üzerinde Türk baskısının son tokatını yiyen Kör Vasil'den sonra oğlu Üçüncü îvan, artık steplerin ortasında yükseltilmeye başlayan Rus-Ortodoks kalesinden şu ilk emri verecektir.

— Bütün Ruslar ve Rusyalar, birleşinüs! Artık bağımsızız! Bir zaman scnraki Rus imparatorlarının «bütün Rusyaların çarı» unvanını hatırlayınız!

DSTANBUL'UN FETHD Moskof birliğine çeyrek asır kadar tekaddüm eden Dstanbul'un Türkler tarafından fethi, Rusları ta can evlerinden vurdu. Bağımsızlığa henüz kavuşmuş ve insanlık âleminde henüz dâva sahibi olmaya uzak bulundukları halde, çocuğun daha örneklediği sıralarda başbuğ olmayı özlemesi gibi bir duyguyla benimsedikleri (Çar-Grad) idealini Müslümanların gerçekleştirmesinden fena halde hayflandılar.

Prof. Akdes Nimet'in verdiği bilgiye göre 11. Asır Kief Rusyasında, Bizans voliyle gelen vakanüvislik (tarihî vakaları kayt ve zaptetme) sanatı, manastırlarda, pes bıyıklı ve uzun sakallı rahipler elinde faaliyete başlamıştı. Böylece, Rusya tarihi bakımından zengin bir kaynak malzemesi yığılmış ve 16. Asır ortalarında (Voskresenkaya Leetopis) ile (Nikonovskaya Leetopis)

23 adlı iki eserde Dstanbul'un Türkler tarafından zaptı en ince teferruatına kadar hikâye edilmişti. Bu anlatışta, «•Ortodoks - Hristiyanlığın merkezini Türkler eline düşmüş görmekten doğan büyük üzüntü» buram buram tüter. Fakat büyük üzüntü, tesellisini (Çar-grad)ın bir gün Ruslar tarafından zaptedileceği güveninde bulur ve bunu âdeta bir kehanet şivesiyle haber verir. Onlarca :

— Madem ki Bizans'ın başına gelecek felâketler önceden tek tek sâyılmiş"ve bunlar tek tek gerçekleşmiştir: O halde (Çar-grad)ın bir gün Moskofa geçeceği haberi de doğru çıkacaktır: «Yani Ruslar, önceleri galip gelen îsmail Oğullarının (Müslüman . Türkleri) yenecekler ve 7 tepeli şehri (Dstanbul'u eski tertibi üzere) a-larak orada hâkimiyetlerini kuracaklardır.»

Görülüyor ki, Dstanbul'a Çar - şehir ve Çarın şehiri gözüyle bakmak ve Moskof oluşunun ideal mekân noktasını ona bağlamak ve onda mânalaştırmak, papazlar elinde dinî bir mahiyet verilerek yuğurulmuş bir gayedir ve Rusyanın esaret devresinden başlayıp esaretten henüz sıyrılma çığırına kadar devam etmiş, ondan sonra da, 17, 18, 19. Asırlar ve 20. Asrın ilk 17 yılı içinde, bütün bir dinî, millî, ırkî, iktisadî, askerî ve siyasî mefkure halinde gelişmiştir. Dstanbul'un Ruslarca zapedi-leceği inancı, kendisini yukarıdaki formül içinde ifade .etmiştir; . '

«MOSKOVA - ÜÇÜNCÜ ROMA» Dstanbul'un Fatih Sultan Mehmed tarafından alın-masiylejberaber, sırf Timurlenk sayesinde Moskofluğun Dstiklâl kazanması ve yükselmeye başlaması bir olmuştur. Fatih'den biraz sonra bütün Karadeniz çevresi

24 Türklerin eline geçerken, Rusların da henüz şimalde ve cenupta denizsiz ve orta Rusya içine!* mahpus, fakat büyük emeli i oluşları belirmeye başlıyor.

Ne var ki, bu oluşun nerede ve nasıl başlayıp nerede ve nasıl biteceği üzerinde en küçük bir Osmanlı dikkat ve şuuru yoktur. Fatih'ten sonra gözünü kâh batı, kâh Doğu istikametinde gezdiren, Karadenizi halkala-mış olsa da onun şimalindeki Moskof oluşuna değer var-meyen, Moskova'dan sızıcı mırıltılara kulak çevirmeyen ve yalnız belirli büyük devletlerle boğuşan Türk. Moskof'u, ancak, defedilmesi çok zor bir belâ haline geldikten sonra tanıyacaktır.

DÜĞÜM NOKTASI Kör Vasil'in ölümünden sonra yerine oğlu Üçüncü tvan'm geçtiğine ve ilk Rus birliğini kurmaya doğru davranışa giriştiğine kısaca dokunmuştuk. Dstanbul'un fethinden çeyrek asır kadar sonra meydana gelen hadise, bütün Rus knezliklerinin Moskova etrafında çev-relenmesiyie neticelendi.

Artık Rus topluluklarına hâkim, yalnız Moskova Büyük Knezliği... Orta Ddil sahası artık Rusya'nın... Ve artık, Altun Ordu parçalanmış, sağda ve solda küçük mevzilere sığınmış, garp, merkez ve cenup Asyasına ya-yılı Türkler başsız ve mihrakaz kalmıştır. O Türkler ki, bugün sayıları 70 milyonu aşkın olarak tam 5 asır süreyle o günden Moskof esaretine namzet durumda... Bu arada Anadolu'dan fışkırıp salibin ikinci merkezine hilâli dikmiş bir Osmanlı Türklüğü vardır ki, tez zamanda (împerium Romanum - Roma Dmparatorluğu) çapında bir devlet kuracak, fakat Doğu ile Batı

25 arası, eksiksiz ve çelişkisiz bir plân içinde hareket edemeyecek, idarecilerine göre rastgele büyümeye, gelişmeye ve hilâli yükseltmeye bakacak; ve hepsinden hazini, ana ırkıyla arasındaki göç yollarını kesen Moskof'u iş işten geçtikten sonra ele almaya tenezzül edecek, daha önce itibara almayacaktır.

Osmanlı Devleti, haşmet çığırında, çoktan beri Ü-çüncü Roma idealiyle yanmaya başlamış olan Moskof'u anlamak gibi bir nefs ve tarih muhasebesinden yoksun ve onun Türk kanını şahdamarından boğan, cereyandan alıkoyan ve Türk göç yollarını kesen bir plâna doğru gittiğinden habersizdir. Bu, işte, Fatih'ten hemen sonra mânalanan tarihimizin en ince düğüm noktalarından biridir.

Asyalı Türk toplulukları parçalanır ve Moskof bütünlüğü tamamlanma yoluna ayak basarken, Kırımlıları Rusya ve Üçüncü tvan'la ittifak halinde görüyoruz.

Bu, gafillerin gafili tutumun sebepleri arasında, Kırım Hanı Mengligiray'ın Üçüncü tvan'la şahsî dostluk kurması ve bilhassa Altun Ordu kalıntıları üzerinde hak iddia stmesi, yani Altun Orduyu istirkap etmssi nazara alınmalıdır. Birinci sebep değersiz; fakat ikincisi, Dslâm dâvası şahsî ve nefsanî hırslara kurban edilirken, Osmanlı Dmparatorluk binasının kat kat yükselmeye başlamasına rağmen, birlik fikrine gidilememesi bakımından son derece ehemmiyetli ve ıstırap verici... Nitekim ilk Osmanlı Rus münasebetleri, işte Ortodoks Rusların dostu, Müslüman Osmanlı devletinin de güya izinde bu Kırım Hanının, daha ziyade Moskof çıkarlarını kollayıcı aracılığı ile başlamış ve 1497 de Ü-çüncü tvan, Kırım Hanının tavassutiyle

(Pleşçeyef) i-simli birini ilk Rus elçisi olarak Dstanbul'a göndermiştir. Tarihi düğüm noktası böylece şekillenmeye başlamıştır.

26 DLK TEMASLAR Üçüncü tvan'ın, dostu Kırım Hanr vasıtasiyle Dstanbul'a gönderdiği ilk elçi (Pleşçeyef), Türkiye ve Rusya arası manzarayı çizgilendirmekte gayet hususi mânaların tecellisine vesiledir.

Kendisine şu talimat verilmiştir : — Padişah ve oğlunun huzuruna çıktığın vakit, dizini yere koyarak değil, sadece eğilerek selâm vereceksin! Bu hususta, öbür elçilerle aranda fark gözetmeyeceksin ve gözetilmesini önleyeceksin! Böylece Rusya, Osmanlı devletine, 16. Asrın şafağı sökmek üzereyken, öbür Avrupa devletleri ayarında bir oluşa sahip bulunduğunu göstermek ve ona göre hak ve itibar tanıtmak taktiğini güdüyordu. O zamanki Os-manh devletinin ise, gözünde, ne o ân için, ne de geleceğe bağlı bir ihtimal diye Rusya isimli bir varlık düşünülebilirdi.

Orta Rusya'nın merkezinde tıkanıp kalmış, şimalde Baltık Denizi ve cenupta Karadenizden uzak bir dev-letleşme, gözünü Akdeniz ve Orta Avrupaya dikmiş, zamanın en büyük askeri gücünü belirtici Osmanlılarca bir hiçti. Moskova Rusyası, bir şey olabilmek için Türklerle iyi geçinmek gerektiğini anlıyor, fakat dünya çapında büyüme hırsının ilk belirtilerini de gizleyemiyor-du.

Türkler, yakın bir gelecekte, Avrupa adına salibin baltasını Dslâmiyet ve Türklere karşı eline alacak bir bütünleşme doğmakta olduğunu fafkedemiyordu. 16. Asrın başlarındaki şartlara göre belki farkedilmesi gayet zor olan bu incelik bir buçuk iki asır sonra mutlaka kafalara dank etmesi gereken bir açıklık kazandığı halde yine anlaşılamamış, anlaşılır gibi olduğu devirlerde

de roller tersine dönmüştür. Bu defa Moskof, tslâm ve Türk'ü yok etme dâvasında... 300 küsur yıldır Komünist Rusyaya kadar hiç şaşmadan yürütülen çizgi...

15. Asır sonunda, Türkler Moskofün gözünde, karşı durulmaz bir kuvvet, Moskof da Türk'ün nazarında zaman ve mekân d;şı âciz bir belirti halindeyken Üçüncü tvan'ın. Padişah huzurunda dize gelmemek emrini alan sefiri, sağlamaya geldiği siyasî ve ticarî haklar etrafında son derece nazik ve yumuşak davranacağı yerde, Moskofluğu icabı, kaba bir eda takınmış, ve bunun ü-zerine memleketine sepetlenmiştir.

Sultan ikinci Bayezıd'ın (Bayezid-i Velî) hilkatin-deki yumuşaklığı taşırırcasına kaba ve ahmak davranışlar gösteren Moskof elçisi, vezirlerin davetlerine, kendi şerefine verdiği ziyafetlere gitmemiş, öbür sefirlerin önüne geçmek sevdasına düşmüş, Padişahtan başka kimseye hitap etmek ve muhatap olmak istememişti. Tanzimat paşalan karşısında ayak ayak üstüne atıp çubuğunu tüttüren ve Türkiye fevkalâde komiseri gibi davranan 19. Asır Rus elçilerinden ilk örnek... O zamanki şartlara göre de bu tavrı gülünç...

Dkinci Bayezid, Üçüncü Dvan'a şu karşılığı verdi: — Dostluğumuzu kazanmak niyetini besleyen, siz, Rusya Kralının tarafımıza gönderdiği elçi pek kaba ve nadan hareket ettiğinden memleketine dönmesine müsaade edilmiş ve «Devlet-i Alfyye» taralından Rusya'ya hiçbir memur gönderilmemesi uygun görülmüştür.

tik Rus elçisi (Plesçeyev)den 4 yıl sonra da ilk Türk sefiri Alagöz, Kefe'den Moskovaya gider. Artık Kefe ve Azak taraflarında Rus ticaret faaliyeti günden güne artmaktadır. Ruslarla siyasî, temaslara memur edilen de, Kefe Valisi, Sultanın oğlu şehzade Mehmed... Daha sonra bu iş Kınm hanlarına verildi. Hâlâ, Karadenizin,

28 şimal kıyılarına, doğru kendi cenup yollarında kaynaşmalar ^Dzen Rus oluşuna Türkiye'den hususî bir dikkat bakışı yoktur.

Halbuki Rusya öyle değil... Olabilmek için, kendisine en çetin engel saydığı haşmetli Osmanlı imparatorluğunun zaaflarından faydalanmak,.politikasını

ona göre ayarlamak, olduktan sonra da olanca gücünü bu Dmparatorluğun maddede ve mânada tahribinde kullanmak, daha Üçüncü Dvan'dan beri Moskof gözüne görünmeye başlamış bir plân... Babıâli, Rusya ile alâkalanma işini, kayası mevkiindeki Kınm hanlarına bırakırken, Moskova, (Posolki Prikaz - Dış Dşleri Elçiler Dairesi) adiyle bir merkez kurmuş ve bu merkezin en ehemmiyetli şubelerinden birini Türkiye'ye ayırmıştı. Bu Dairenin Türkiye'ye ait plân esasları üç maddede toplanıyordu: Uysal görünme, oyalama, aldatma... Bu siyasetin en şuurlu temsilcisi Dördüncü îvan oldu.. Fakat bütün tohumlar Üçüncü Îvan zamanında atıldı.

RUS MDSTDĞD Rusların «Üçüncü Roma» ve Bizans efsane ve mistiği Üçüncü tvan zamanında başlar. Üçüncü Îvan 1469 sıralarında kendisine bir kraliçe bulmaya kalktı. Son Bizans Dmparatorunun yeğeni (Sofiya)yı uygun buldu. (Sofiya), Bizans yıkılınca Roma'ya, Papap'ya sığınmıştı. Mesele Papaya, kendisini Dsa Pevgamberin vekili sayan Katoliklerin şefine açıldı. O da bu vesileyle Rus kilisesinin Roma'ya bağlanacağı ümidi peşinde bu izdivaca yardım etti. «Bizans Prensesi» diye anılan (Sofiya) 1472'de Moskova'ya geldi ve debdebeyle karşılandı. Dçi (mistik) hayallerle dolu Prenses, Üçüncü îvan'ın karısı olur olmaz, Moskova Kilisesini Romadaki (Sen

29 Piyer)e bağlamak telkinlerini Üçüncü tvan'a aşılamaya çalıştıysa da muvaffak olamadı; fakat tez zamanda, efsane ve (mistik) düşkünü Moskova Hükümdarının ruhunu başka bir yoldan şişirmeyi bildi:

— Sen Bizans Dmparatorlarının biricik mirasçısı ve Ortodoksluğun yegâne koruyucusu mevkiindesin! Bu bakımdan «Moskcva - Üçüncü Roma» fikrini benimsemeli ve yolunu ona göre tuturmalısın!

(Filofey) adlı bir papaz tarafından da işlenen bu fikir tuttu ve şöyle çerçevelendi: — Evvelce Roma, dünya hükümranlığının merkeziydi. Sonra düştü ve yeni Roma Dstanbul oldu. Şimdi o da düşünce «Üçüncü Roma», onun mezhebine bağlı Mos-kovadan başkası olamaz.

Dçinden dünya hükümranlığı gibi bir ihtiras tüten bu fikrin arkasından tam bir efsane : Moskova Knezleri çok eski bir sülâledenmiş... Rus yurdunu dclaşan havarilerden (Sent Andre) tarafından takdis edilmişmiş... Rus knezlerinin atası (Rurik), Roma Dmparatoru (Ogüst)ten geliyormuş...

Dşte, Üçüncü Dvandan sonra bütün Rus çarlarına ve çarlık edebiyatına hâkim olan (iristik)...

DÖRDÜNCÜ DVAN Artık' doğrudan doğruya Türk yumruğu altında yaşama şartlarından sıyrılmış, fakat daima Türk yumruğu korkusu içinde boy atmaya çalışan Moskof, ileri merhalelerin birine, Üçüncü tvan'dan sonra kavuştu. «Müthiş Dvan» diye sıfatlandırılan Dördüncü tvan devrinde... Dördüncü Dvan 16 yaşında. Kremlin'de «Moskova çan» ilân edildi.

30 pikkat edilirse, Rusya, yahut sonraları olduğu gibi «Bütün Rusyaların çarı» değil de sadece Moskova Çan...

Çar kelimesi, (Çesar), yani Romalı (Sezar)dan geldiğine göre, Dördüncü Dvan devrinde henüz saha küçük ama dâva büyük... Artık 16ncı Asrın ortalarında, Türkiye'ye karşı gelişmekte olan, unvanının da ilk defa işi-tildiği bir «Moskova Çan» vardır.

Dördüncü Dvan'a, tez zamanda bir sıfat daha eklendi: Müthiş Dvan... Bu sıfat, onun, adam öldürmeyi bir nevi su içmek haline getirmesinden... Denitebilir ki, bü tün tarih süresince, insan kanma onun kadar susamış bir insan gösterilemez. Dnsan öldürmek fıstık yemek kadar basit bir iş olsa, bir de fıstıktan başka bir şey yemeyen bir adam bulunsa, Dördüncü Dvan'ın ezdiği beyinler kadar fıstık kabuğu kıramaz. Öz tabiri, şu :

«— Adamcıkları temizlemeye bayılırım!» En büyük zulmünü, bizdeki Yeniçeriliğin bir nevi kopyası elan ve çürüyüşü bizdekilerle beraber

başlayan (Strelets) dedikleri askerlerine karşı gösterdi. Bazı isyan tavırları takınan ve külhani edasına bürünen bu askerleri pencerelerden atarak, merdivenlerden yuvarlayarak, duvarlara çarparak öldürür ve sonra vahşi vahşi sırıtarak mırıldanırdı:

o— Adamcıkları temizlemeye bayılırım!» Hattâ bir defasında, zıddına giden bir tavır takındığı oğlunu bile tek darbede öldürmüştü. Batı ansiklopedilerinin «Rus topraklarını bütünleştiren, Rus topluluğunu birleştiren» diye kaydettiği, ilk defa «Çar» ismini bulan ve yayan Dördüncü Dvan, her şeye rağmen memleketi için geliştirici, düzenleyici ve oldurucu davranışlara girişti ve «fâtih», «kahraman» sıfatlarına lâyık görüldü.

Yaptığı iş, dünya çapında bir imparatorluğa ulaşmış Osmanlı Devletince (Kanunî devrinin sonları) en bü-

31 yük dikkate hedef teşkil etmesi gerekirken en küçük alâkaya bile değer sayılmayan Rus tarihi, oluşu bakımından muazzam, bizim bakımımızdan da, ters tarafından bir o kadar büyük ve istikbale temel kurucu bir hamledir. Türklüğü ve Türklüğün şahsında islâmlığı yok etme hamlesinin başlangıcı...

Dördüncü îvan, 1487'de boyunduruk altına alınan, fakat bir müddet sonra boyunduruktan sıyrılan, Altun Ordu kalıntısı Kazan Hanlığını, üç misli bir kuvvetle üstüne yürüyüp, Moskova Çarlığına kattı. Böylece Rus ülkesine yeni Rusyalar katmanın kapısını açmış oldu. Ve... Ve -ne hazin!, tam 10 asırdır süren, Moskofun tepesinde Türk hâkimiyetine nihayet vermiş oldu.

O Kazan Hanlığı ki, Rusların tdil çevresinden Hazar ve Aşağı Ural tarafına sarkmasını önleyici biricik set vazifesini görüyordu; ortadan kalkınca, Dslâmlık ve Türklüğün, hareketsiz de olsa depo kuvvetini belirtici bu sahalar Moskoflara açıldı. Nitekim Ruslar, 1556-57 sıralarında Ejderhan'ı ele

geçirdiler ve Terek nehrine kadar dayandılar. Bu nehir üzerinde de, cenuptan şimale doğru bir karşı saldırış ihtimaliyle istihkâm kaleleri kurdular.

SEFERCDK Dördüncü Îvan devrinde Rusların Türk dünyasına doğru bu sızışı, Osmanlılarda uyandırdığı tepki bakımından, Büyük Fransız Dhtilâli koparken, yatağından kaldırılan 16 ncı Lûi'nin, mahmur gözlerini uğuşturarak, aptal aptal, nedimine söylediği meşhur söze benzer:

— Desene ki, bu bir isyan!.. (Fransızca ismi revolt) -Nedim cevap verir: — Hayır Haşmetmeap, bu bir büyük ihtilâl... (Fransızca ismi revolüsyon - kelime oyunu) 32

Osmanlı Devleti, hükümranlığı Hazar kıyılarına kadar uzadığı halde, kendisine o taraflardan dilini şarkı-tıp «ce!...» diyen Moskof'a karşı:

— Bak şu haylazın işine! Der gibi, yan mühimsemez, yan alaylı bir tavır takınmaktan ileriye geçemedi. Çünkü hâlâ bu çocuğun, bir gün, Batı dünyasınca unutulacak Hristiyanlık dâva-1 smı ele almaya namzet bir pehlivan olmaya doğru gittiğini fikredemiyordu. Türkün buyruğu altındaki Kırım hanlarına vergi ödeyen bir topluluğa koca bir «Devlet-i ebed müddet» kıymet verebilir miydi hiç?..

îşte bu «hiçtir» ki, topyekûn alçalışımızın en keskin ifşacıîarından biri olmuş, bizi her türlü muhasebeden a-lıkoymuş, gurur kabuğu içinde çürütmüş ve tarihimizin seyrini bir anda değiştirecek bir ve birçok davranıştan yoksun bırakmıştır. Her şey bu tek şeyin içindedir.

Evet, Kırım Hanlığı Fâtih Sultan Mehmed'in Dstanbul'u fethinden sonra Osmanlı tuyruğu altına girince Rusya ile Osmanlı Dmparatorluğu bir nevi sınırdaş olmuştu ama, Kırım Hanlığının Moskof'a karşı tavn Türklerinkinden ayrı bir şeydi. Onlar, kendi taraflarına hiç göz atmayan Osmanlı Dmparatorluğunun başıboş bıraktığı gözdeler sıfatiyle serbestçe at oynatıyorlar, kâh kendi hesaplarına, kâh Ruslardan daha fazla menfaat gösteren Lehliler ve Litvanyahlar uğruna Rusya içine dalıp çıkıyorlardı. Bu akınlarda elde ettikleri esirler de pazarlarda satılıyor, Dstanbul'a gönderiliyor ve hatırı sayılır bir gelir yerine geçiyordu. Bu hal böylece

devam edip gidedursun... Kanunî'nin oğlu Sarı Selim devrinin başlarında, Hazar Denizi ve Şimali Kafkasyaya doğru Rus yayılışı «bak, şu haylazın yaptığı işe!» hududunu aşmak?izm «Devlet-i Aliyye»ce güya ciddiye alınmaya başladı. Sokuîlu Mehmed Paşa'da tecellisini bulan bu hafifçe ciddiye alış, nihayet (Ejderhan - Astrahan) üzerine - daima «cik» eki - bir sefercik (1569) açümasiyle kendisini gösterdi. Sefercik; çünkü ciddiye alınmayan düşman, sadece küçük bir kuvvet karşısında kaldı, kendisini kolayca korudu ve Viyana surlarının önüne bayrağını dikmiş, Mohaç galiplerinin orducuğunu püskürtmeyi bildi. Fakat bsmanhla-nn, işi büsbütün ciddiye alıp üzerine topyekûn çullanmaları ihtimalinden ödü patlayan Dördüncü tvan, işi hemen tatlıya bağlamak için elinden geleni ardına bırakmadı. Terek suyu boyundan çekilmeye ve oradaki Rus kalesini yıkmaya razı oldu. Üstelik «Denizlerin ve karaların Hakanı» Dkinci Selim'e bir çok değerli hediyeler... Korkunç tvan, ilk Moskof cür'etini bağışlatmak ve alçalma devrimizin, babasından sonra ilk Padişahı San Selim'i gazaplandırmamak için, vahşiliği nispetinde ince bir politika kullandı, bunda da başarıya erdi. Gözü Kıbrıs ve Tunus taraflarında olan Dmparatorluk, haylaz çocuğun üstüne varmayı şanına yediremedi ve (Palyatif ¦ oyalayıcı) tedbirlerle yetindi.

Kısa bir zaman sonrasının, beşiği müthiş îvan tara? fmdan sallanan müthiş devi Rusya, nasıl olmuştu da, Den ile tdil nehirleri arasında kanal açtırıp Azak Denizinden Hazar'a kadar ulaştırma sağlamayı düşünebilen Sokullu'nun gözünden kaçmıştı?..

Kaderin esrarına dayanan bu sualin cevabını vermekten tarih âcizdir.

DERKEN Dördüncü Îvan devrinde Moskof, artık Türk yumruğu altından çıkmışa benziyor ama, hakikatte bu yumruk, kendi şüphesi ve Osmanlıların zannı bakımından

Deli ve Büyük Petro zamanına kadar devam edecek; Moskof kalkınışını kökünden boğma fırsatını getirici Prut zaferinin hiçe dönmesinden sonra da Ruslara artık bütün korkuları attıkları, Türklere ise bir şey yapamaz hale geldikleri kanaati yerleşecektir. Bu oluşun zeminini de, Nemçe (Avusturya) ve topyekûn Batı dünyası karşısında izmihlalimizi imzalayan 17. Asır hadiseleri hazırlayacaktır. Ve büyük hükümdar, büyük kumandan, büyük mimar, büyük şair, büyük âlim, her türlü büyük adam yetiştirmekte usta, Türk mayası, sadece büyük mütefekkir yetiştirmekte acze düştüğü ve bu aczin sebeplerini araştırma fakültesinden de mahrum bulunduğu için kurtarıcı bir dünya muhasebesine girişilemeyecek, Doğu ve Batı dünyaları arasındaki mahsup sırn çözülemeyecek ve daha nice hayat! kıymetle beraber Moskof o-luşu ve bu oluşun hedefi farkedilemeyecektir.

Gaflet, bakın ne kadar büyük : - Dördüncü fvan'dan sonra Rusya'da bir çatlak baş göstermiş, fitneler kopmuş ve «Sahte Dimitri» diye anılan bir serseri Moskova tahtını iki yıl müddetle ele geçirmiştir. Rusya'da ânî bir zaaf mevsimi... Böyleyken, hiç olmazsa bu zaaf ânından faydalanıp, Türk dünyasına Rus sızışının kilidi Ejderhan'ı kurtarmaya doğru Dmparatorlukta hiçbir şuur ve hareket yoktur. Rusya'da bir iç karışıklıkla açılan 17. Asır, asıl bizim felâket çağımızı açacaktır.

1613'de Moskova tahtına, 1917'ye kadar devam etmek üzere (Romanov)lar geçti ve hemen Dördüncü îvan Rusyasının toparlanma işlerini yoluna koymaya baktılar.

1697'de Don kazakları, Moskova'ya doğru yol alan Türk murahhası (Fomo kontokuzin) in önünü kesip bat şını da kesmeyi ihmal etmediler. Peşinden Azak Kalesini zorlayıp onu da zapettiler. Fakat bu kalenin macera cinsinden bir çapulculukla zaptı, muhafaza edilebilmesini garantileyecek bir iş değildi. Kazakların Moskova'ya peşkeş çekmak istediği kale Ruslar tarafından —Türk korkusundan ötürü— kabul edilmedi. Moskova, kazaklara, kalenin Türklere iadesi emrini verdi. Kazaklar kaleyi boşalttılar ve dört nala basıp gittiler.

O sıralarda Rusya için, fikirsiz nefsanî rekabet noktasından en büyük tehlikeyi Polonya ve Litvanya teşkil ediyordu. Özü (Dinyeper) sahasındaki kazaklara da hükmetme mevkiindeki Lehliler, sadece madde ihtirası

yönünden Ruslarla aralıksız boğuşma halindeydiler. O kadar ki, Türkün maddede ve mânada ezeli düşmanı Moskof, Lehlilere karşı Osmanlılarla ittifakı bile düşünmüş ve bu maksatla Dstanbul'a (1634) bir elçi göndermiştir. Lehistan emrindeki kazakların Türk sınırlarına kadar tecavüzlerini genişletmeleri ve Osmanlıları kuşkuya düşürmeleri, Ruslara, böyle bir ittifak mevzuunda ümit veriyordu. Asıl hedefi Türk ve Türklük sahası olan Moskof, bu hedefine ermek için, kendi cinsinden ve manevî mayasından bir topluluğa karşı aslî düşmanı Türk'ü yardıma çağırmak politikasına başvuruyordu.

Fakat Dstanbul, derin bir düşünce neticesi olmasa da bir seziş olarak bu ittifak teklifini benimsememiş ve Rusların samimi olmadıkları hattâ aynı kazakları bizzat tahrik ettikleri kanaatiyle daha önce olduğu gibi bu defa da elçiyi sepetlemişti. Nasıl ki, aradan üç yıl geçer geçmez kazakların Azak Kalesine hücumları ve silâhlarını Ruslardan tedarikledikleri malûm...

Rusların bu mevzuuda Osmanlı ültimatomuna verdikleri cevap şöyle olmuştu : — Kazaklar daha ziyade Polonyalıların emrinde, bize bağlı olmayan başıboş bir sürüdür. Moskova bütün bu olanlardan sorumlu değildir!

36 Osmanlı devleti hâlâ farkında değildi ki, bütün bu olanlardan, ne Lehliler, ne Ruslar sadece Jcendisi sorumludur.

DLK ÇATIŞMA 1634'den başlayarak 33 yıl süreyle fasılalı şekilde Polonyalılarla çarpışan Ruslar nihayet aralarında bir anlaşmaya vardılar. 13 yıl süreli bir barış, anlaşması; Ukrayna, Dinyeper nehrinin sağ tarafı Polonya, spl tarafı Rusya'ya geçmek üzere iki böüm... Kief Ruslarda... Zaporoğlu Kazakları üstünde de Rus hâkimiyeti...

Açıkça, Rusya çıkarma bir anlaşma...

Aradan 5 yıl geçer geçmez (1627) olması gereken oluverdi. Rusya ve Polonya, el ele, Osmanlılara karşı çıktılar.

Fakat o sırada kaderinde Türk bozgun çığırını açmak bulunan Kara Mustafa Paşa'nın henüz güler yüzlü talihi, 7 yıl sonra kendisini perişan edecek ve Türk tarihini hezimetler merhalesine itecek olan Folonya Kralı (Jan Sobyeski)nin ordularını sıkıştırmak gibi iğreti bir tecelli getirince Lehliler Ruslardan ayrıldılar ve banşa yanaştılar. (Bucaş) anlaşmasına göre Podolya'nın büyük kısmiyle Leh Ukrayna'sından bir parça Türklere bırakıldı. Ayrıca «Devlet-i Aliyye^ye ve Kınm hanlarına yıllık vergi...

Ruslar yalnız kalmışlardı, tki yıl daha mukavemet edebildiler ve Kara Mustafa Paşa (Çiğrin)i ellerinden geri alınca barış isteğine el açtılar.

Ruslarla barış mı, anlaşmak mı?.. Hiç böyle bir şeye tenezzül eder mi koca Dmparatorluk?.. tstek nefretle reddedildi ve işin çözümü Kırımlılara bırakıldı. Bunun üzerine Kırım'la Rusya arasında Bah-

çesaray anlaşması imzalandı. Kırım ve Rusya arasında Dinyeper nehrinin hudut çizgisi olarak kabulü, Kırım'a 3 yıllık verginin birden ödenmesi, Zaporoğlu kazaklarının Moskova'ya tâbiliği, esirlerin mübadelesi, filân, falan...

(Çiğrin) çatılması, daha önceki (Ejderhan) hareketinin basitliği ve küçüklüğü önünde ilk Rus-Türk savaşı kabul edilse de yine basitlik ve küçüklük plânından dışarıya çıkamaz. (Çiğrin) savaşı, ilerilerdeki büyük depremlerden küçük bir ürperti mahiyetindedir. Öyledir a-ma, birkaç yıl sonra, gürül gürül, suratında bozgun çığırının kapılan açılacak olan Osmanlı Devletinin tarihinde, bütün darbelerin kendisinden geleceği Moskof'a karşı, zafer şeklinde bir ilk temas kıymetini taşımaktadır. Her şeye rağmen Rusya hâlâ Türk yumruğu altında... Bu yumruğun parçalanmasına ve bütün dünyaya karşı gücünü kaybetmesine, yahut gücünü kaybettiğinin her tarafça anlaşılmasına birkaç yıl kalmışken, yine Moskof, yine Türk yumruğu altında... Hattâ yumruk gücünü kaybettikten, yahut her tarafça gücünü kaybetmiş sanıldıktan sonra (Purut) senesine (1711) kadar da yine aynı yumruk altında...

Moskof'u tam mânasiyle, canevi Büyük Petro'dan vurmak fırsatını bir ân için pırıldatıp artık bütün fırsatları karanlıklara boğacak olan ("rut) yılı, Moskof boğazına geçirilmiş ve 1000 yıl o boğazı sıkmış Türk parmaklarının çözülüşüne tarih kabul edilebilir.

Rusların, (Prut) yılında ârü bir canlılık gösteren Türk yumruğunu çözüşleri ve peşinden bizi yumrukları altına alışlarındaki incelikleri kavramak için, felâket asrımız 17. Yüzyılın ayaklarımıza serdiği hezimet zeminini yakından incelememiz gerekir.

38 ZEMDN Zemini, Merzifonlu Kara Mustafa Paşa açtı. 17. Asrın ayaklarımız altına serdiği hezimetler ve felâketler zemini...

Halife ve Padişahını dünyanın hiçbir tarihinde görülmedik şekilde şeni zulümlerle öldüren, düşman ülkeleri yerine kendi vatanını işgal altında tutan, «şeriat!» nidasiyle en hayâsız darbeyi şeriate indiren, yapmadığı cinayet, rezalet, ihanet, hiyanet bırakmayan bir ordu unsuru, hırsız vezirler ve aşksız yobazlar elinde kalmış bir diyarda, Merzifonlu Kara Mustafa Paşa, neye güvenerek Kanuni'nin bile beceremediği bir fetih hamlesine girişiyordu? Devleti o zamana göre 100 yılı aşan porsü-yüş ve çürüyüş hengâmesi içinde eski vecd ve aşk devirlerinin saffet ve satretine kavuşturmak ve böyle bir zaman ölçüsünün mekân inşasını da yerine getirmek için, «Vezir-i Âzam Hazretleri» nin hesabı neydi? En acıklı bir devrede, demirden bir elle, bütün kuvvetini iç düzeltmelere vererek bir müddet için împapratorluğu uçurum kenarında tutmuş olan Köprülü'nün damadı Kara Mustafa, kaymbabasının hemen ardından patlak vermiş, yani kökünden temizlenememiş felâketler yurdunda, birdenbire Viyana surları önünde boy göstermek için hangi dayanağı bulmuştu?

Heyhat ki, hiçbir şey; kendi yakıcı, kavurucu nef-sanî ihtirasından başka hiçbir şe>...

Başlarda kendisine güler yüz göstermiş olan talihi onu şımartmış, ona, Kanunî çapında imkânlara sahip bir devlet banisi olabileceği hayalini aşılamıştı.

Tarihçi Ahmet Refik, «Felâket Seneleri» adlı eserinde Merzifonlu'yu şöyle tasvir eder : «— Yüksek ve beyaz kavuğu altında mukavves ka-

39 lın kaşları, gümrah ve siyah sakalı, azamet ve gururla şiddet ve nüfuz kazanan nazarları, kıymettar taşlardan yapılmış işlemeli ipek libası, kemerlerini ve sorguçlarını parıldatan elmasları ve yakutları ile Osmanlı debdebe ve tantanasına canlı bir timsal teşkil ediyordu.»

Görülüyor ki, Kara Mustafa, hemen her milletin alçalma devrinde görüldüğü gibi, dış ihtişam hırsına düşmüş ve bu hırsını artık çatırdamaya yüz tutucu devlet binasına nakışlı sıvalar çekerek ve yaldız tuğralar işleyerek belirtmeye kalkışmış bir gurur heykelidir; ve bu, içi bomboş gurur heykelinin, vatanındaki" iç çöküntüye ve onu hazırlayan sebeplere ait hiçbir şuur ve nefs muhasebesi yoktur. Köprülülerin, her şeyden evvel içten temizlenme şeklinde tezahür eden şuurculuklarından, damatları Kara Mustafa Paşa'da en basit bir iz bile bulunamaz. O, şair Bâki'nin diliyle, bir zamanların «demir kuşaklı cihan pehlivanlara, şimdi her tarafına inme indikten ve yatağa düştükten sonra, birdenbire yorganını çekip «kalk ve dünya güreşine çık!» diye eski işine süren bir azamet delisidir. Konağında iki bine yakın cariye, yedi yüzden fazla harem ağası, sayısız uşak, muhafız, yüzlerce at, bir sürü av köpeği, atmaca vesaire... Öyle bir konak ki, yalnız ekmek ihtiyacı günde 500 okka (700 kiloya yakın) ve ayrıca hesapsız un, şeker, tereyağı, gül suları ve zaafran... Dstanbul'da, Edirne'de, Merzifon'da birçok saray ve bütün bunların merkezinde, ânî öfkeleriyle meşhur, müthiş bir benlik timsali...

Allah'ın asla affetmediği gurur, elbette ki Kara Mustafa'nın tipinde, Dmparatorluğun bozgun çığırım açıcı şahsı bulacaktır.

Bize ne, Köprülü Mehmed Paşa damadı, Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'dan?.. Biz onu, koskoca Moskof dâvasında, şahsı üzerinde durulmaya değer ve müessir bir

40 tip olarak değil, tesiri ard yoldan olmuş bir kıyas unsuru diye ele alıyoruz. Kara Mustafa, hiç de bizzat sorumlusu olmadığı bir iç çöküşün, sadece gurur cinneti yüzünden meydana çıkarıcısı ve artık bir daha kapanmamak üzere bozgun çığırımızın açıcısı olmak gibi bir bedbahtlıktan öteye hiçbir suça muhatap ve dikkate hedef tutulamaz. Aynı felâketi ihtar edici suçlarıysa birçok... Fakat dola-yısiyle kazandığı ehemmiyet, onu bütün bir tarih başı yapacak kadar büyük...

Kara Mustafa'nın eseri olarak bozgun çığırımızın mühürlü nâmesi 1699 Karlofça anlaşmasiyle devlet en büyük illet olarak umumi bünye zaafını resmen ilân etmiş ve ondan sonradır ki Moskof, Prut'u atlatır atlatmaz, bünye zaafımızın bu açık zemini üzerine, karşılık görmez mikroplar gibi çullanmıştır.

Demek ki, Kara Mustafa'nın açtığı bozgun çığın, Nemçe ve öbür batılılardan ziyade Moskof'a yâr olmuş, Moskof için olmuştur.

Kamuslar boyu anlatılmaya değer hikâyeyi kısa geçelim : Sene 1S33... Rusya'yı Rusya yapan Büyük veya Deli Fetro il yaşındadır ve 1 seneden beri sadece Moskova Çan'dır. Henüz «Bütün Rusyaların Çarı» yolunu açmasına ve kendisini Dmparator ilân etmesine 38 yıl var... Dşte bu 38 yıl scnradır ki (1721), Moskof, Türk yumruğu altından tamamiyle sıyrılmış olacak ve ikibuçuk asır süreyle Türk'ü Rus yumruğuna karşı tutacaktır. Büyük. Rusya, doğumunun yanı başına gelmiş olmakla beraber, daha Türk'ün ve Batı dünyasının zaman ve mekân tablosunda hatırı sayılır bir yeri yok... Bir kenarda bekliyor ve dünyayı, hususiyle Türk'ü kolluyor. O ân için Türk'ün karşısında düşman, Batı ve Hristiyanlık âleminin temsilcisi, kapı bekçisi, sınırdaşımız Nemçe'dir.

41 Evet, sene 1683... Bahsini ettiğimiz haşmetli Büyük Vezir, kalabalık olmaktan yana muazzam bir ordu ile Edirne'den yola çıkmış. Viyana istikametinde ilerliyor. Ordunun başında, zengin bir

kuyumcu dükkânını üstünde taşıdığı hissini verecek çapta altın ve elmasa batmış Büyük Vezir, o güne kadarki parlak talihinden ve parçacı başarılarından şımarık, şimdi bütünü devşirebi-leceği güveni içinde... Davranış öyle heybetli ki, dünya yıkılsa bir avın peşinden koşarken duyduğu heyecanı hissetmeyecek olan Dördüncü Mehmed (Avcı) bile sefere katılmış ve büyük bir fedakârlık eseri halinde orduyu Belgrad'a kadar uğurlamaya razı olmuş bulunuyor.

Macaristan'da, Avusturya'ya karşı bütün korunma ümidini Osmanlılara bağlamış elan Tökeli îmre tarafm-dan karşılanış pek debdebeli. Macariann başı kendisini kat kat aşağı tuttuğu Osmanlı Sadrâzamı önünde eğilmekte ve arkasındaki, cicili bicili maiyet, Kara Mustafa'nın otağına karşı, el - pençe divan, ziyneti! hizmetçiler gibi durmakta...

Ziyafetler çekildi, «Serdar-ı Ekrem» in elmaslı ve ya-kutlu eli öpüldü ve müzakereye oturuldu. Tökeîi şu fikirde:

— Viyana'nın zaptı, Macaristan için hayatî değerdedir, Macarların Avusturya esaretinden kurtulmaları, ancak Viyana Türkler eline geçerse kabil olabilir. Fakat bu, kolay iş değildir. Türk davranışı, Avrupa'da dinî bir ittifak hazırlanmasına dek gidebilir. Bu bakımdan harekette gayet dikkatli ve hesaplı olmak, hususiyle yolu tam açmadan ve arkadaki kaleleri düşürmeden Viyana üzerine çullanmamak lâzımdır.

Tökeli'nin bu görüşü gayet ince ve meseleyi köklerinden ele alıcı değerdeydi. Sade askerî ve sevkalceyşî

42 (stratejik) icapları göstermekle kalmıyor, en esaslı ruhî ve siyasî ukteye parmak basıyordu: Hristiyanlık...

Evet; Viyana'nın zorlanması, Papa'nın dürtüşiyle bütün Hristiyanlık dünyasına birleşme cehdini aşüaya-bilirdi. O zaman da Nemçe'nin karşısına, bütün bir Hristiyanlık dünyasını sindirebilecek şartları hesaba kattıktan sonra çıkmak gerekirdi. Nitekim Kara Mustafa'nın tuğ ve mızrak ormanı, görünürde muhteşem, fakat içinden çürük ordusu daha Viyana kapılarına çok uzaklardayken Avusturyalılar Papap'ya çığlığı basmış, Papa da Batı âlemine elini kaldırmıştı:

— Salibin imdadına koşunuz! Fakat bu davete, (Rönesans) tan sonra dini alâkası gevşemiş bulunan Avrupa'dan Polonyalılar ve Bavyera-lılardan başkası kıymet vermemişti. O Polonyalılar ki, her ân kollarını ve kanatlarını koparmaya hazır duran Moskof'a karşı, kurtuluşlarını, Türk atlarının kendi nehirlerinden su içmesine bağlıyan millî şarkılar düzenlemişlerdi.

Buciin Beylerbeyi Dbrahim Paşa da, Tökeli'nin fikirlerini destekledi : — Viyana yolunda, ordunun arkada bırakacağı kaleleri düşürmeden ileriye varmak ve Nemçe payitahtını kuşatmak yanlıştır!

Fakat Kara Vezir bu dirayetli tavsiyelere papuç bırakmıyor, Viyana'yı bir ân evvel sarmaktan gayrı bir şey düşünmüyordu Nefsânî hırs ve şeytanî acelesi, işi zamana ve derin muhakemeye dökmekten onu alıkoyuyordu. Nitekim pişkin ve olgun Budin Beylerbeyi'nin karşı çıkışma, kelimesi kelimesine şu cevabı verdi:

«— Bir adamın sinni (yaşı) sekseni tecavüz ettikte 43

(aşınca) kendüye ateh ânz olur (bunaklık gelir) dedikleri yerinde imiş!..» Kara Mustafa'nın, sadece hırs ve şöhretini esas tutarak giriştiği hamle, bu bakımdan gözlerini* kör ediyor ve ona hemen düşmana çullanmaktan başka bir yol göstermiyordu. Zira Dmparatorluğun son gidişlerine bağlı netice meydana gelecek, ilâhî hüküm ve kader tecelli edecek ve Türk'ün «Allah kelimesini yüceltme» yolundaki üç asra yakın taarruz devresi böylece ve Kara Mustafa Paşa eliyle kapatılacaktır.

Viyana'ya yürüyen ordu, Kanunî'nin, üzümünü yediği sahipsiz asmaların dibine çil çil parasını bırakan i-man ve ahlâk âbidesi yeniçerileri yerine, kaatüler, hırsızlar, ırz düşmanları ve vatan hainleri sürüşüdür. Geçtiği yollara hanlar, kervansaraylar, çeşmeler ve iman u-ğultusiyle ihtizaz

eden kubbeler döşeyen eski ordu, şimdi, her şeyi tahrip edici, önünde insan, eser, hayat ve namus diye bir şey bırakmayıcı korkunç bir silindir...

Ahmed Refik'ten okuyalım : «— Osmanlı ordusu, elmaslar ve altınlar içinde, azim bir ganimet hırsiyle ilerliyordu. Arpa ve buğday tarlalarını yakıyor, .geçtiği yerlerde kanlı ve dumanlı harabeler bırakıyordu. Ordunun peşinde sübyan (çocuklar)- ve nisvan (kadınlar) dan mürekkep, sefil ve perişan esir kafileleri sürükleniyordu.»

Eski bir tarihe göre : «— Askerler garet (yağma) ettikleri yerlerde pek koca avret ve küçük meme emer masumları anaları kucağından alıp kılıç tecrübesiyle katlederlerdi.»

tşte bu ordu; îslâm şeriat ve ahlâkına göre baştan başa, ayrı bir tslâm ordusu tarafından küınçtan geçirilmesi lâzım bu ordu, işlediği cinayet ve şenaatler kütüp-

44 hane dolusu kitaplara sığmaz bu ordu, 19 Recep 1094 -14, Temmuz 1863'de Viyana önünde boy gösterdi.

NETDCE Kader, Kanunî Sultan Süleyman'dan esirgediği başarıyı, sonsuz ve girift cilveleri icabı, az kaldı, bedava tarafından Kara Mustafa'ya bağışlıyordu. Viyana, düşmesine kü ucu kalmışken birdenbire her şey tersine döndü ve Türk tarihinin en acıklı hezimeti meydana geldi. Ve işte kaderin sonsuz ve girift cilvelerinden hazin bir misal!..

Kaderin Kara Mustafa'ya zaferi bedavadan hediye eder gibi gösterdiği cilve şöyle oldu : Nemçe Dmparatoru (Leopold) Viyanalıların «bizi bırakıp da nereye gidiyorsun?» çığlığına rağmen kaçtı. Bir gün içinde Viyana ve etrafından 60 bin kişi hicret etti. Kalede ciddî bir korunma gücü mevcut değildi. Viyana paniğe kapılmış, ana-baba günü yaşamaya başlamış, kiliselerin acı çan sesleri altında sivilleri silâh altına çağırmaya koyulmuştu. Sağ tarafının Tuna’nın kuşattığı şehri, sol tarafından, sayısız tuğlan ve çadırlariy-le Kara Mustafa Paşa ordusu çemberlemiş bulunuyordu. Kuşatma, topyekûn cebri bir hücuma geçilmeyerek iki ay kadar ufak tefek saldırılar, lâğım açmalar, gülle yağdırmalarla devam etmiş, dehşet içindeki şehrin, adetâ kendi kendisine kapılarını açması beklenmişti.

Nihayet 1683 sonbaharı... Havalar soğuk... Orduda ve Yeniçerilerin ceplerinde bol bol altın, fakat ne yiyecek, ,ne yakacak... Papanın bu muharebede yardımcı Hristiyanlara cennet vâdetmesine rağmen henüz ortada bir hareket yok... Başlıca güvenilen Fransa olduğu haî-

45 de, o da Türkiye ile ticari çıkarını düşündüğü için kayıtsız... Dşte bu sıralardadır ki, Lehistan Kralı (Jan Sobyeskty harekette... 30 bini aşan süvarisiyle Viyana'nın imdadına koşmakta...

Halbuki Viyana, içnde bulunduğu şartlara göre, imdat kuvvetleri yetişmeden düşürülebilirdi. Bunun için, daha ilk günlerde azimli bir çevri hücum yeterdi.

Niçin mi yapılamadı? Tarihlerimizin açıkça kaydettiği, fakat bugüne kadar tam mânasiyle dillendirilemeyen, şuurlaştınlama-yan, büyük harflerle tarihe ve okuma kitabına geçiri-lemeyen bir sebep yüzünden... Bozgun çığırımızı açan Viyana hezimeti, ne askerî,, ne idarî, ne siyasî, ne iktisadî bir sebebe dayatılabilir. Sebep tektir ve sadece ahlâkîdir. Kelimenin harf aralarını açalım :

Ahlâkî... Zaten ahlâkî alçalma yüzünden düştüğümüz felâketin neticesi, beklenmedi!; basan fırsatlarına rağmen yine ahlâkî bir faciaya çatıp bizi birdenbire baş aşağı getirme şeklinde tecelli etme değil miydi?..

Bakın şu tecelliye :

Muhasaranın daha ilk kademesinde, Viyana'nın u-mulmadık zaafım gören bazı kumandanlar, Kara Mustafa'ya şehrin ceorî hücumla zapfım teklif ediyorlar. Fakat Paşa, servet ve ganimet kaygısından başka gayesi olmayan yakınlarının, baş haris kendisi olarak telkini altındadır:

— Şehri cebri hücumla zaptedersek asker her tarafı yağma eder ve bize bir şey kalmaz! Şehrin kendi kendisine teslim olmasını ve bizzat kapılarını açmasını

48 bekleyelim ki, intizamla girişin ve hazineler, ganimet ma!ı bize kalsın!.. tşte tamamen ahlâkî olan bu müessir böylece hâkim oluyor ve Viyana'nın tacı çapulcuların elinde parçalanmasın derken Kara Mustafa'nın elmaslı sorgucuna kadar her şey, bütün tarih ve millî şeref düşmanın ayakları altına düşüyor.

MANZARA Kara Mustafa'nın Viyana bozgunu derecesinde bir hezimeti, bilemem, tarih kaydetmiş midir? Nereden gelip nereye gittiğimizi ve birdenbire neye heves edip ne hale döndüğümüzü göstermesi bakımından, bu bozgunu, verdiği ibret dersi ölçüsüyle, en parlak zaferlerimizle bir tutmalıyız.

Kralları (Jan Sobyeski)nin arkasında, kuvvetli süvari ordulariyle, gözü kapalı, durmadan ve düşünmeden Kara Mustafa'nın çapulcu, kopuk, bağlantısız ve içinden yıkık sürüleri üzerine saldıran Lehliler, Türk ordusunun yerinde, kâğıttan yapılmış palalı bıyıklı mankenlerden başka bir şey bulunmadığını gördüler ve ilk vuruşta Osmanlı ordusunu paramparça ettiler.

Lehlilerin yürüyüşü sırasında bütün ümit Kırımdan gelen tatarlardayken, (Sobyeski)yi Tuna önünde tutma vazifesi tatarlara verilmişken, onlar da ceplerini ve heybelerini taşınamayacak kadar malla doldurmuş, yerlerinden kımıldamamışlar, otsuzluğu bahane etmişler, «atlarımıza taş mı yedirelim?» diye haykırmaya başlamışlar, kendilerine katılan levendlerle beraber, âdeta düşmana «buyur!» etmişlerdi.

En nazik anda, Kara Mustafa'nın karşısına çıkan 47

Tatar Haniyle Büyük Vezir arasındaki şu konuşmaya bakın : — Nerede askerlerin?..

— Sultanım; biz sana «Tatarlar iyice doydu, artık bunlardan hayr kalmadı, üzerimize gelen kâfirler kalabalıktır, en iyisi toplan çekip buralardan şerefimizle gitmektir.) demedik mi?..

Yüzbir.lerin ordusu, bütün hazırlıklarını ve şeref unsuru harp malzemelerini atarak topyekûn kaçıyor. Kara Mustafa'nın çevresinde, dîvan zabitleri ve hizmetçilerinden başka birkaç bin piyade ve ath... Kara Mustafa da, heybetli kavuğu üzerinden başını döverek ve siyah sakalını gözyaşlariyle ıslatarak kaçmakta... Nihayet o da muhteşem otağını bırakıp eski bir tarihçinin «çapkun» diye yazdığı, çapkın, yani oynak ve hızlı bir at üstünde, felâket meydanını arkada bırakıp savuştu, gitti. Yollar; cenup, şark ve cenup şarkı istikametinde Belgrad, Budin ve Edirne'ye doğru yılankavi uzanan yollar... Bu yollar cins at ölüleri, sırmalı eyerler, altun işlemeli sancaklar, kırık top arabaları, tunç namlular, ipekli çadırlar ve otağlar, halılar, seccadeler, kavuklar ve sorguçlarla dolu. Herkesin, her şeyini, bütün maddî eşyasiyle beraber olancak mânevi kıymetlerini atıp, cebindeki altunlan ve sefil cesedini korumaya baktığı des-tanlık ibret manzarası...

Lehistan kralı. Kara Mustafa'nın çadırına girmiş, sırma örtülü bir masaya çökmüş, sevgilisi Mariyetta'ya yazıyor:

«— Muazzez ruhum; artık bana, Tatar kadınlarının harpten elleri boş dönen kocalarına dedikleri gibi (sen canavar değilsin! Bana bir şey getirmedin!) diyemeyeceksin! Sadrâzamın çadırındaki debdebe tasvirin dışın-

48 da... Ganimeti saymakla bitiremem. Bir elmaslı kemer, iki elmaslı saat, dört beş kıymettar bıçak, beş yakutlu elmaslı ve safirli tirkaş, sırmalı yorganlar, nefis halılar binlerce ufak tefek eşya, gayet kıymetli kürkler...»

Sadrâzamın çadırında hamam, bahçe, fıskiye ve hattâ bir papağana bile rastladığım söyleyen Kral, kazandığı zaferin dağ gibi ganimetleri önünde gözlerine inanamamaktadır. Esir düşüp sonradan hatıralarını kaydeden bir Türk'e de Lehliler şöyle demişler :

«— Size ne oldu ki, bu hale geldiniz! Halbuki biz Viyana önlerine gelip sizin ordugâhınızı görünce manzaranızdan dehşete düşmüş ve dönmeyi düşünmeye başlamıştık. Eğer kaçmaya hazırlandığınız haberini alma-saydık saldıramazdık!»

Peygamber Sancağı bile, birkaç serdengeçti mümin sayesinde ancak ve zorla kurtanlabilmiş, bir zamanlar «Allah ismini yüceltme» dâvasının, içi iman ve ahlâk dolu kahramanı yeniçeri, şimdi kaçarken altunlarını almak için birbirini boğazlayan bir şenaat unsuru haline geldiğini göstermiştir. Bu korkunç zemin, işte Moskof'a açılan giriş kapısı... Böyleyken çocuk Çar Deli Petro'nun şahsında şaşkın şaşkın hadiselere bakan Moskof, henüz Türk yumruğu altından sıyrılabilmiş değil...

BOZGUNLAR Artık seri halinde bozgunlar tam 16 yıl sürecek ve felâketimizi tuğralaştıran Karlofça muahedesiyle, bizi kendi halimize bırakıp bir ân duraklayacaktır. Bu arada da Moskof emelleri geliştikçe gelişecek, hattâ yavaş yavaş aksiyon plânına dökülmeye başlayacaktır.

49 Felâket çığırımızın gafil Padişahı Dördüncü Meh-med (ne gariptir ki, Beşinci Mehmed de elinden bir şey gelmesine imkân bulunmaksızın felâketler zincirinin son halkası olmuş, Altıncı Mehmed Sultan Vahidüddin ise bu son halkayı teslim almak gibi bir talihsizliğe eh .hazin misal teşkil etmiştir) bütün hıncını Kara Mustafa'yı cellâda havale etmekte gösterdi ve avda yavru ceylânlara döktürdüğü gözyaşından nefsine bir pay a-rayıp. ağlaya ağlaya Dslâm ve Türklük dâvasını kurtarmak için düşünmeyi bilemedi.

Viyana felâketi üzerine hemen bütün Batı dünyası kıpırdamaya başladı; ve bir taraftan Itfeınçeliler, •Türk'ü Avrupadan kovmak plânı üzerinde aşağılara doğru inerken, öbür taraftan da Venedikliler Eski Yunan topraklarına, Mpra'ya saldırdılar ve (Aya Mavra)yı zaptettiler.

Batı dünyası, o zamanki Türkiye'nin iç buhranını bilmiyor değildi; fakat her şeye rağmen, Önünde durulamaz bir Türk ordusu, bir Türk gücü bulunduğuna ait kanaatlerini henüz kaybetmemişti. Viyana bozgunu bü kanaati de ortadan kaldırdı ve Avrupa'yı şu hükme vardırdı :

— Artık Türklerde ordu diye bir şey de kalmamıştır! Dlk Hristiyanlık davranışı, Avusturya, Lehistan, Venedik ve Eusya arasında «Mukaddes Dttifak»» ismiyle varılan anlaşma... Bu anlaşmaya göre Türkler ilk hamlede Tuna gerisine atılacak \fe sonra basamak basamak Avrupadan Küçük Asya'ya doğru itilecekti.

Kara Mustafa'yı takip eden yeni Sadrâzam Kara Dbrahim» düşmana mukabele için bizzat sefere çıkmaktan bile çekinir, vezirlerden başka bir serdar tayin edilmesini Padişahtan isterken, Avusturyalılar Budin'e sal-

50 dırmakta... (Vişgrad) zaptedilmiş, (Vaç) düşmüş, Peşte hiç karşı koyulmaksuan düşman eline geçmiştir.

Budin muhasarası şiddetle devamda... Artık boyuna kuşatılan ve kendisini korumaya zorlanan, Türktür.

Bozgunlar serisini şimşek hızıyla özleştirelim : Budin muhafızı Kara Mehmed Paşa, bozuk bir zemin üzerinde sağlam kalabilmiş, ruh örgüsünü koruyabilmiş nadir Türklerden biri olarak kahramanca çarpışa dursun... Sonunda belinden aşağısı bir gülleyle u-, çup ona gerçek şehitlerin cennet kapıları açılacaktır. Düşman da muhasarayı, bir müddet sonra tekrar başlatmak üzere çözecektir.

Bu defa Budin Muhafızı, Kara Mehmed'den de kahraman Abdi Paşa... Daima bozgun çığırlarımızda görüldüğü gibi, tek tek ferdi zuhurlar başlamıştır. Ama ne faide?.. Dâva umumî ve içtimaî plânda kaybedilmiştir.

(Aya Mavra) ve Preveze'yi işgal eden Venedik'te sevinç âvâzeleri... Sokaklarda, karnaval alayları halinde Osmanlı tuğlan gezdiriliyor. Navorin, Potras, Dne-bahtı ve Korent bir bir düşüyor. Eski Yunanın sanat e~ serleri, meşhur mermer arslanlara kadar doğru Vena-dik'te (San Marko) meydanına...

Budin, türlü Avrupalı askerlerden örülü muazzam bir Haçlılar ordusu hissini veren bir kuvvet tarafından tekrar muhasarada... 78 gür. süren kuşatma, kan deryası içinde palasiyle kâfirlere saldıran 80'lik Abdi Paşa’nın şehid düşmesi üzerine nihayet düştü.

Hazin hazin türkü söyleyenler: Çeşmelerde abdest alınmaz oldu . Camilerds namaz kılınmaz oldu, Mamur oiaıı yerler hep harap oldu; Aidi Nemçe bizim Nazlı Budin'i...

51 111 Ne uzun edelim: Dstanbul'da rezalet, şekavet, yeniçeri isyan ve cinayetleri; şeriat bayrağı altında şeriate suikast hareketleri... Peşinden Belgrad'ın düşmesi, Cenupta Teb şehrinin Venediklilere geçmesi... Küçük ve bazıları başarılı, karşı hamleler... Geçen yıllar... Yeni sadrâzam, Köprülü hanedanından Fazıl Mustafa Paşa'nın yetersiz ıslah davranışları... Belgrad'ın geri alınışı... Yine bazı başarılar... Fakat birdenbire her şeyi silip götüren (Salankamin) felâketi ve kara yüzlü yüzkarası Karlof ça sözleşmesine açılan zemin...

Hâlâ fikir saflarımızda felâketi gören ve bir davranış isteyen büyük kafadan eser yoktur.

KARLOFÇA'NIN EŞDĞDNDE Köprülü Fazıl Mustafa Paşa'nın alnından vurularak şehid olmasiyle neticelenen (Salankamin) felâketinden sonra Dkinci Mustafa taht'a geçti. îlk defa bir nefs ve memleket muhasebesi olan Padişah... Taht'a çıkınca ilk iş olarak çıkardığı «Hatt-ı Hümayun», göz yaşartıcıdır. Allah'a şükürler edip kendisi gibi günahkâr bir kuluna ettiği ihsanı kaydettikten sonra, der ki:

«— Padişahların her hangisi zevk ve safa ve hâb ve rahata düşmüş ise oi padişahların eli altında olan ibadullah cemi zamanda huzur ve rahat

gördükleri yoktur. Bâdelyevm zevk ve safa ve rahatı kendimize haram eylemişizdir.»

Bu acıklı sözlerin arkasından, babası Dördüncü Murad'dan beri gelen padişahların zevk ve safaya düşkünlüklerini, ihmal ve aldırmayışlarını tenkit eder ve sözlerini şöyle mühürler: •

«— Avn i Rabbani ile küf far î dûzaakârlanlan (ce- hennemliklerden) ahz-i intikam için kendim binefsihl gitmek üzere gaza ve cihada külli niyet eyledim.»

Ne istidatlı, ne vâdedici bir Padişah, değil mi?.. Ama ne yazık ki, babası Dördüncü Murad gibi sert, ceddi Yavuz gibi de plânlı ve derin anlayışlı değil...

Henüz Rusya kenarda ve sadece «Mukaddes Dttifak» dedikleri Hristiyanlık çemberinin göze pek görünmez noktasında olduğu için dikkati çekmiyor. Fakat Fazıl Mustafa Paşa devrinde Ortodoks dünyanın nasıl buji tün ümidini doğmakta olan Rusya'ya bağladığı belli ol-j muş. Dstanbul'dan Aynaroz'a sürülen Rum Patriği, he-|nüz çocukluk çağını yeni dolduran Deli Petro'ya şöyle | baş vurmuştur.

«— Bütün Hristiyanlar (Ortodokslar), Sırplar, Bul-I garlar, Moldahlar, Ulahlar seni bekliyor! Uyan, uyan, Dbizi kurtar!»

Bu sese, Ulah voyvodolariyle Sırp papazları da ka-§jtılmıştı. Dkinci Mustafa'nın bir kamçı tesiri yapan fermanı lüzerine Edirne'de b'üyük hazırlık... Fakat malî durum hazin... Bir sürü gelir kaynağı tedbirleri... Bu arada düşülen en büyük hatâlardan biri de, Feyzullah Efendi adlı, şahsî menfaatinden başka bir şey düşünmez ve her şeyi kör nefsaniyetine

bağlar bir adamın Şeyhülislâmlık makamına getirilmesi ve hâlâ, dini nefsleriyle gölgeleyen kaba softa ve ham yobazlardan neler çekildiğinin kestirilememesi...

Henüz delikanlı Büyük Fetro'nun Türk'e karşı ilk denemesi bu sıralarda Deli Petro, gönderdiği mühimce birliklerle Azak Kalesini muhasara ettirmiş, fakat Kale koruyucularının mukabeleleri karşısında geri çekilmekten başka bir şey becerememiştir. Deli, henüz kıvamında değil... Üstelik çekilirken, almış olduğu yerle-

53 ri de bırakmış ve Tatar takipleri yüzünden hayli kayıp vermiştir. îkinci Mustafa'nın talihi başlangıçta iyi gider ve her tarafta kısmi muvaffakiyetler elde edilirken işler birdenbire mecrasını değiştirdi, puslar tekrar Azak Kalesine yüklendiler ve bu defa Kaleyi zaptattiler.

Henüz peşrev hareketleri... Nihayet köksüz ve geçici tedbirlerin iflâsını ilân eden, korkunç Zenta bozgunu... Bu, tafsilâtı cilt cilt romanlık bozgun, birbirini çekemeyen ve Türk ordusu kuşatılmış haldeyken kendi birliklerinin başında çubuk tüttürüp seyirci kalan kasten imdada koşmayan hain vezirlerin hediyesidir; ve o vezirler de tefessüh zemininin hediyesi mikroplar... Sadrâzama hasım geçinenler, onun mahvolması için vatanı mahvetmekte en küçük tereddüt göstermediler ve artık kapanan taarruz devresinin bu son debelenişleri de böylece eriyip gitti.

Deli Petro o anda 26 yaşlarında bir gençtir ve Rusya'yı Türk yumruğu altından çıkarıp kendi yumruğu altına alacağı ânı kollamaktadır.

KARLOFÇA /ti...

Zenta felâketinden 2 yü sonra Karlofça anlaşma- 1699... 17. Asrın, perdelerini kapatmasına 1 yıl var.. Avrupa'nın «Güneş Kralm öndördüncû Lûi, o vakte değin, rakipsiz kalmak gayesiyle Türkleri Avusturya'ya çullanmaları için teşvik etmişken, şimdi birdenbire suih-cü ve aracı rolündedir. Fakat intikam duygulariyle yanan îkinci Mustafa, anlaşmaya ye cenge son vermeye razı değil... Anlaşma fikrini destekleyen vezirlerin Fa-

54 dişaha ricaları bile Naima'ya göre «Kemal-i keremlerinden zuafa-i muhalifine şefkaten ricalarına müsaade ile merhamet» gösterildiği için dinlenmeye lâyık görülüyor. Yani Padişah, sulh isteyenleri lütfen, şefkaten, mer-hameten ve tenezzülen dinliyor. Gurur hâlâ o kadar büyüki.. Ondördüneü Lûi'nin bir maksadı da, kendisi için tehlike ifade etmekten uzak olan Türkiye'yi büsbütün ezdirmemek, onu Cenup - Doğu Avrupasmda bir muvazene unsuru olarak tutmaktır.

Nihayet sulha razı olundu. Beisülküttap (Dışişleri 1 Veziri) Rami Efendi ile Divan-ı Hümayun Tercümanı I Rum Mavra Kord murahhas seçildiler.

Avusturya, elindeki topraklarını kendisinde kalma-jsını -arzulamakta ve Rusya'yı da müzakerelere iştirak ettirmek istemekte... Genç Petro ise Azak kalesinden başka Kerç Kalesine de göz koymuş bulunuyor.

Viyana'dan geçen Çar, isteklerine fazla kulak asıl-ıadığını görünce soruyor;
— Bu sulhu isteyen kim?

— Roma, Dspanya, Dngiltere, Felemenk, bütün Hris-"tiy anlık... — Dngiltere ile Felemenjc hiçbir şekilde. itimada lâyık değildir. Onlar Hristiyanlığı değil, kendi menfaatlerini düşünürler! ~~~~ "

Aracı rolündeki îngilteHj ve Felemenk murahhasları, arkalarında ikibin piyade ve süvariden bir muhafız birliği, müzakere yeri olarak kararlaştırılan, Vara-din ile Belgrad arası Karlofça kasabasına

geldiler; ve dört ay süren çekişmelerden sonra, çeyrek asır muteber olmak üzere Karlofça anlaşması imzalandı.

Rus sefirinin müzakereye selâhiyeti olmadığı ve 55

anlaşma mevzuunda ona söz hakkı verilmediği için Rusya dışarıda ve seyirci mevkiinde kaldı. Onunla yalınız üç yıllık bir mütareke yapmakla yetiniidi.

26 Ocak 1699, Türk'ün, eski devrini kapattığını ve artık devamlı mahkûmiyetini kabul ettiğini, nefis bir lokma halinde Moskof pençesine açık bırakıldığını tespit edici, acıklı dönüm noktası tarihi... Banat yaylası ve Tameşvar Osmanlılarda kalmak üzere, bütün Macaristan toprakları ve Erdel Avusturya'ya, Podolya ve Ukrayna Lehistan'a, Mora yarımadasıy-le Dalmaçya kıyıları Venediklilere... Azak kalesi Ruslara...

Kara Mustafa'nın açtığı bozgun çığın, 16 yıl sonra, Türkiye'nin, kilit noktaları halinde ye Anadolu büyüklüğünde bir vatan parçasını kaybetmesiyle ilk safhasını tamamlıyor, Avrupa Türkiye'sini paylaşma devresi açılıyordu. Karlofçada bütün sorguçlu kavuklar yere eğilmiş sulh tekliflerini tenezzülen dinleyen çilekeş Padişah adetâ bütün bir Hristiyanlık heyeti durumundaki Avrupa karşısında pes etmeye mecbur kalmıştı.

Bu arada Moskof, ziyafeti» artıklarından başka bir şeye konamamak mevkiinde bırakılmış olsa bile, kendisine hazırlanan zeminin ve ışıklı istikbalin neşesiyle kanat çırpabilirdi.

Karlofça, ilk Osmanlı toprak kayıbını çerçeveleyen, Türkiye'nin aşk ve ahlak sukutunu uzaktan hikâye e-den, Türkiye'yi zaman ve mekân dışına doğru iten ve artık her şeyi Moskof'a devredici şartlan getiren, 218 yıl sonraki (Sevr) muahedesi halinde tecelli edici bir idam hükmüdür.

56 DELDPETRO Rusya'da; bir müddet evvel çarlık tahtını eline alan ve 1917 komünist ihtilâline kadar, elinde tutan (Roma-nof)lardan Birinci Petro... Avrupalılar ona Büyük Pet-ro, Türkler Deli Petro der.

1672'de doğdu, 1682'de 10 yaşında taht'a geçti ve 1725'e, 53 yaşına kadar 43 yıl müddetle tahtta kaldı. 43 senelik hükümranlığının 39 yılını Moskova Çan, geriye kalan 4 yılını da Rusya imparatoru olarak geçirdi. Yani verdiği eser, ona, 39 sene sonra kendisini Rusya imparatoru ilân etmek gereğini telkin edecek derecede büyük oldu. Sonralan bu unvan, Rusya'nın çevrelediği bin-bir mület ve ülke bakımından «Bütün Rusyaların Çan» tabiriyle yer değiştirecektir.

Taht'a geçtiği zamanki küçük Çan, ablası (Sofi) idaresine almış ve onu yazlık bir saraya kapatarak hükümet islerini kendisi görmeye başlamıştı. Fakat bu vesayet devresi çok sürmedi, Petro en genç yaşında bütün dizginleri eline aldı ve Moskova Çarlığını «Bütün Rusyaların Çarlığı» na doğru sürdü.

tik '4i, Dördüncü tvan'ın eserini tamamlamak ve Hüc yeniçerileri (Sterlets)leri kökünden kazımak oldu. Okuma yazma bilmeyen Petro, zekâsiyle, Ruslara ait bazı hususiyetleri görüyor ve onların Batı medeniyeti önündeki sefaletini derinden anlıyc/du. Asırlardan beri Hristiyanlığı kabul etmiş bulunduğu halde Hristiyan Batının (Rönesans) tan sonraki hamlelerine yabancı bir vahşet seviyesinde kalmış olan Moskof'u, bağlı olduğu âlemde mevcut hale getirmek ve ona «ben varım!» dedirtmek... En kısa zamanda Petro'nun gayesi bu oldu. Sadece göz ve kulak kültüriyie yetişen ve sonralan yabancı dil ve yazı öğrenmeye heveslenen Petro, denilebilir ki, memleketine ve Batıya ait derin ve geniş bir tahlil ve terkip kabiliyetine sahipti.

Deli Petro, kendisini bulur bulmaz, yolunu şu iki nokta üzerinde rotalaştırdı: 1 — Rusları Avrupalıîaştırmak...

2 — Denizlere çıkmak, büyümek ve Müslüman Türk'ü ve Türkiye'yi yutmak... Deli Petro birinci noktayı, yepyeni bir ordu kurmak, papas istipdadını yıkmak, tebaasının sakallarına kadar el uzatıp onları Batılı kılığına sokmak, bütün Garp â-det ve şekillerini benimsemek, örtülü kadınları açılmaya zorlamak, salon hayatını getirmek, Garp dillerinden büyük bir tercüme kampanyasına hız vermek, müspet bilgileri mekteplerde tezgâhlandırmak, devlet

dairelerini teşkilâtlandırmak, güzel sanatlara temel attırmak suretiyle gerçekleştirdi; ve başta papazlar ve (Ster-lets)ler olmak üzere bütün karşı çıkışları tepeledi

Me'şhur Rus şairi (Fuşkin) onu, LenJn'e fcMîar kendi ismini taşıyan şehirdeki atlı heykeline Miap eder:k şöyle anlatıyor:

Kâh âlim, kâh kahraman, Kâh amele, kâh gemici... Bütün iş yollarını tamamladın Ve ikbal tahtı üzerinde, Bütün ruh ve cisminle Bir işçi gibi çalıştın ;

Evet; Deli Petro, Batıyı adım adım gezmiş hattâ yanına ikiyüzden fazla Rus gencini de katmış ve iş yerlerinde ameleler gibi çalışmıştı. Avrupa'da, ordu, donanma, iş tezgâhı, devlet dairesi, burnunu sokmadığı ve gözünü saplamadığı yer bırakmamıştı, öyle ki, oralardan dönüp topyekûn ıslah hamlesine giriştiği zaman, Moskof muhafazakârları şöyle demişlerdi:

— Bu bizim Çanınız olamaz! Yoksa Avrupada öldü de yerine başka biri mi geçip geldi?.. tkinci noktaya, denizlere çıkmak, büyümek ve Müslüman Türk'ü yutmak maddesine gelince, zaten o, safha safha eserimizin akışı içinde göreceğimiz tatbik yolu...

tik tecrübesi, daha evvel temas ettiğimiz Azak Kalesi teşebbüsü...

TATBDK YOLLARI Büyük veya Deli Petro, giriştiği iç ıslah hareketleri henüz kıvamına varmadan, dış emellerini gerçekleştirme yolunda ilk adımını, KaradenMn kokusunu alan Azak Kalesine yüklenerek attı. Ama, daha evvel işaret ettiğimiz gibi, muvaffak olamadı. Bir aralık başına geçtiği bu harekette kendisini tehlikeden tehlikeye atıyor, fakat Rusları küçümseyen kale muhafızlarına karşı bir-şey beceremiyordu. Kendisini sakınması gerektiğini yazan kıskardesi (Natali)ye şu alaylı cevabı gönderiyordu :

«— Ben senin öğütlerini tutuyor ve güllelere karşı gitmiyorum! Ne yapayım ki, onlar bana doğru geliyor! Sen onlara emret de üstüme gelmesinler!»

Bu ilk deneme hamlesi bile Osmanlı sarayının ve Kubbealtı vezirlerinin istikbaldeki Moskof tehlikesine karşı gözlerini açtırmaya kâfi gelmemişti. Halbuki aynı asrm bir Evliya Çelebi'si vardı ki, manzarayı çok öncesinden keramet çapında bir görüşle tespit etmiş bulu nuyordu.

Seyahatnamesini açıp okuyalım: «Ali .Osman ile Moskof beyninde cenk ü-cidâl ol- 59

mayıp, Âli Osman şâir küffar ile gaza ve cihâdla meşgul olmuştur. Yoksa bu küffar (Ruslar) öyle bir mel'un-dur ki, eğer 5 -10 sene Tatar'ın (Kınm Türkleri) çapu-lundan kurtulup, refah-i hâl ile devletine bilcümle nizâm verecek olur ise, bu haline bir devlet mukabele edemeyip, cümle Kazak'a Leh'e istilâ edip Tuna yalılarına çıkacak olur ise, bir türlü Devlet-i Ali Osman'a rahat vermeyip, maazallah belki Kırım'a istilâ eder. Bu kâfirden Devleti Âliye'ye zararı azîm terettüp edeceğini, u-kalâ cezmediyorlar.»

Görülüyor ki, Evliya Çelebi her şeyi anlamış, hattâ anlayanlar bulunduğunu da kaydetmiş, fakat bu anlayış her halde yalnız kendisinde veya birkaç dostunda kalmış ye devlete sirayet edememiştir. Yine kaydetmiş bulunduğumuz gibi, Deli Petro 1 sene sonra tekrar Azak Kalesine yüklendi ve bu defa kaleyi düşürdü. Peşinden debdebeli bir alayla Moskova'ya girdi ve var kuvvetiyle plânını yürütmeye koyuldu.

Onun bir gözü Karadenizdeyse, öbürü de Baltık denizinde... Petro anlamıştır ki, zengin ve büyük çapta bir devlet olabilmek için mutlaka denizlere çıkmak, çıralarda tutunabilmek için de hatırı sayılır bir donanmaya malik olmak lâzımdır. Baltığa uzanabilmesi için de Cenupta sağlayacağı kıyılan emniyet altına alması şart... O zamana kadar Ruslar, deniz ve gemi nedir pek bilmezken işi denizciliğe vurdu ve (Don) ağzındaki tersanelerin büyük bir verim halinde çalışmalarını emrst-ti. Kendisi de bizzat faaliyetin başına geçip kızakların başında işe nezaret etmeyi elden bırakmadı. Petro, ilk muhasarasının, deniz yoliyle kaleye imdat yetiştirilmesinden başarısızlığa uğradığını diline ¦ dolamıştı:

— Donanma da donanma!.. Karadenizde mutlaka bir deniz hâkimiyetine ihtiyaç bulunduğunu anlamaktan ve hallerini yakından bildiği Osmanlılara çalım yapmak istemekten gelen bir hisle, gemilerini Kerç Boğazını aşırtarak Karadenize çıkarmayı düşündü. Süslü püslü bir gemi, Osmanlılarla müzakereye memur edilen (Okrençev) isimli murahhasın emrinde Saraybürnu önünde demirleyip tam da Saraya karşı mevzi alacak ve Sarayı 40 pare topla selamlayacaktı.

Böyle oldu. Rus murahhası «KaTa» adını taşıyan gemisinden 40 pare topla Sarayı selâmladı, istanbul'da bir telâş, bir heyecan, bir dedikodudur başladı:

— Bu süslü gemi de nereden çıktı? Moskofun gemileri var mıydı ki?.. Maksadı ne?.. Barbaros'ların, Turgut Reislerin torunları adetâ küçüklük ukdesine benzer bir duyguyla gemiyi gezmeye koştular. Dkinci Mustafa bile «karaların ve denizlerin hakanı» olduğuna bakmaksızın Moskof gemisini ziyarete gitti, gemiyi parça parça inceledi ve murahhasa sordu:

— Çok beğendim! Çarınızın daha böyle gemileri var mı?.. Halkta şayialar:

— Petro büyük bir donanma ile Anadolu kıyılarına çıkmak üzereymiş!. Bir gece de gemide verilen bir ziyafet münasebetiyle toplar atılınca herkeste: — Moskof geliyor! Gibilerden bir heyecan...

«Moskof geliyor!» sesi, Deli Petro'nun son yıllarından başlayarak Birinci ve ikinci Dünya Savaşlarına, hattâ bugüne kadar ruhlarımızı çınlatacaktır.

60 ŞARTLAR Ruslarla Karlofça senesinde başlayan müzakereler 18. Asrın ilk 8. ayına kadar sürdü. (3 Temmuz 1700)...

Karlofça'da açılan Türkiye hesabına felâket ve ha-calet zemininden kuvvet alıcı Ruslar bu zeminin açılmasında herhangi bir rolleri olmadığı halde, artık tepelerindeki Türk yumruğunu burkup Türk'ün suratına çarpmak ister gibi şartlar öne sürüyorlardı.

Azak vs (Dinyeper) çevresindeki kaleler kat'î şekilde Ruslara bırakılacak... Dstanbul'da daimî Rus elçisi... Rusya, Kirim hanlarına verilegelmekte olan

vergiden kurtulacak... Karname kilisesini ziyarete giden Ruslara kolaylık gösterilecek...

Karadenizde Ruslar, diledikleri gibi gemi yüzdüre-bilecek ve her türlü seyr ve sefer hakkını kazanacaklar...

«Artık Türk üstünlüğü ve hâkinüyeti diye bir şey tanımıyorum!» mânasına gelen bu tekliflerden «Dev-let-i Aliyye»ye en giran geleni, sonuncusuydu. Verilemeyen cevap şuydu :

— Karadeniz ve onun çepçevre bütün kıyıları «Zat-ı Şahane»ye aittir. Osmanlı Devleti buralarda sancağını dalgalandırdıkça sularımızda hiçbir yabancı gemi boy gösteremez. Rusya'dan evvel Fransa» Dngiltere*. Felemenk, Venedik devletleri de ticaret gemilerine Kara-cieaMn açılmasını Dstedikleri halde teklifleri reddedilmişti. Karadeniz bizim gözümüzde saf ve pâ& Ur bakiredir. Ona hiçbir yabancının eli degemez! Osmanlı ül-tes* alt-üst olmadıkça Karadenizde yabana bandra görülmeyecektir.

Nihayet Rusya, kendisinde daha fazla baskı yap-62 mak gücünü bulamayınca, hiç de ilk iki madde derecesinde mühim olmayan son maddeden vaz geçti ve anlaşma, Azak kalesinin Rusya'ya bırakılması (Dinyeper) havzasındaki kaleleri Türkiye'ye verilmesi, daimî sefir, Kırım vergisinin kaldırılması ve Kamame ziyaretinin serbestliği şartlariyle imzalandı.

1700 tarihli istanbul anlaşması budur. Artüc Rusya Cenupta garantili... Şimals yönelebilir. Korlrunç; öne alınmış yahut arkaya atılmış hiçbir maddesi olmayan riyazi bir plân çerçevesinde Petro, bir müddet sonra var kuvvetiyle Baltık Denizi dâvasına el attı. ¦ .

Avrupa'da bazı kilit noktalarını tutacak ki, imparatorluğunu, Cenup, Cenup doğusu ve Cenup batısı istikametlerinde mekânlaştırabilsin... Öz tabiriyle «Avrupa'ya karşı bir pencere açmak»... O pencereyi açtıktan sonra da, Balkanlar ve Dstanbul yoliyle Asya'ya bir kapı... tşte Büyük Petro'nun büyük ideali!..

Baltık denizi ve havzası o zaman Dsveç'in elinde... Bunun için Dsveç'le kapışmak lâzım... Polonya ve Sak-sunya gibi. îsveç'e zıt ülkelerle anlaştı, önce Dsveç'i, Danimarka ve Polonya ile kapıştırdı. Dstanbul müzakereleri sürerken gizli gizli hazırlandı. Osmanlılarla anlaşılır anlaşmaz da Dsveç'in üzerine yürüyüverdi.

Nasıl kendisi Rus tarihinin en itibarlı çehrelerinden biriyse, çağdışı olarak da Dsveç tahtında o derece-kıymet ve ehemmiyet belirtici biri vardır: Tarihlerimizin Demirbaş Şarî dediği Onikinci Şarl...

Petro, Demirbaş Şarî'a açtığı cengi (Narva) denilen .yerde kaybetti ve perişan oldu. Henüz ordusu, istediği kıvama gelmemişti.

Demirbaş Sari, Deîi Petro'yu (Narva) mevkiinde 63-

ezdikten sonra Polonya'ya daldı ve Şimalî Avrupa'da dilediği gibi at oynatmaya başladı. tşte, Baltığın ağzında (Petersburg) şehri!.. Bugün (Leningrad) adını taşıyan, Petro'nun kendi adına izafetle kurduğu ve Avrupa'ya karşı pencere saydığı şehir... Temelleri atılmakta...

Demirbaş Şarl, ezdiği Petro'nun hâlâ eski canlılığında devam ettiğini görüyor ve onu ta kalbinden vurmanın çaresini arıyor.

MÜZAKERE Demirbaş Şarl isteseydi, (Narva) zaferinden sonra Petro'yu Baltık kıyılarından büsbütün atabilir, onun Saltığa esaslı şekilde çıkmasını önleyebilir, bununla yetirebilirdi.

Fakat kuvvetinden emin ve zaferlerinden mağrur Kral, Rusya'nın içerilerine kadar girmek ve Petro'yu orada ve kökünden boğmak sevdasına kapıldı. Onun nazarında Deli Petro şimal bölgesindeki mağlûp durumuna rağmen oralardan elini çekmeyen ve kendisine şimalde yeni bir merkez arayan, eski

Moskova geleneklerini bir tarafa bırakan ve yepyeni bir Rusya inşasına çalışan bir hırs mecnunudur. Onu, kaynağına kadar uzanarak boğmak lâzımdır.

Demirbaş Şarl'ın sadece maddi rekabete dayalı, (i-deolojik) görüşlerle aiâkasz, biraz da halis Avrupalı bir bakışın Avrupa ve Asya arası Moskof melezinden duyduğu tiksinti hissiyle izahı kabil davranışı, kendisine istikamet olarak Moskova'yı seçti Onikinci Şarl, Rusya himayesinden çıkan Kazak Katmanını da ittifakına a-larak, batandan Rusya ürerine çullandı. Bu hareket

«4 sıralarında Türk topraklarına da yaklaşacağı Dçin Osmanlılarla münasebet kurmak ve onlarda, yeni, fakat çok geç başlamış olan Moskof düşmanlığını alevlendirmek siyasetine başvurdu.

1709 yılında, yani Prut muharebesine 2 yıl kala isveç . Osmanlı münasebeti başladı. Sadrâzam, meşhur Moskof kaçırıcısı Baltacı'nın ilk sadaretinden sonra gelen Çorlulu Ali Paşa, vaziyeti fikrî köklerine kadar irca edici bir görüşe mâlik bulunmasa da fırsattan faydalanma şuurunu gösterdi ve özi Valisi Yusuf Paşa'ya, Demirbaş Şarl'ı zaferlerinden ötürü tebrik etmesi için emir gönderdi. Yusuf Paşa da, maiyetinden Yergöğülü Mehmed Efendi'yi murahhas seçti ve yolladı.

Onikinci Şarl, Osmanlı murahhasının, ayaklarına kadar gelmesinden bahtiyar... Ona sordu :

— Padişahınızın şahsıma bu kadar büyük dostluk göstermesini nasıl izah edersiniz?.. Mehmed Efendi cevap verdi:

— Padişahımız sizin cesaret ve celâdetinizi takdir eder. Size saygı beslediğini her münasebetle tekrarlar.

— Osmanlılar arasında şöhretim nasıldır?

— Osmanlılar arasında büyük bir şöhretiniz yoktur. Çünkü bu zamana kadar devletinizle devletimiz a-rasında, uzaklık yüzünden ciddi bir münasebet kurulamamıştır. Öbür devletlerin bizde sefirleri bulunduğu halde sizin olmamıştır. Dsminiz, memleketinizden gelen tacirler tarafından, bir de şu son Rusya hadiseleri yüzünden yayılmıştır.

— Sizi gönderen Paşa, benim «Devlet-i Aliyye» ile dost olmama, Dstanbul'da sefir bulundurmama, ticari münasebetlerimizin gelişmesi için her tedbiri almamıza vasıtalık edebilir mi? Dsveç Türkiye'ye uzak ve münasebet ancak Septe boğazı voliyle kabil olduğuna göre, Ce-zair korsanlarının tecavüzünden nasıl emin olabiliriz?

— Paşamız, devlete sözünü geçirme kudretine sahiptir. Zaten Cezair Ocağı «Devlet-i Aliyye» emrinde bulunduğu için bir fermanla o tehlikeyi kaldırmak mümkündür. *

^ — Geçenlerde Cezairliler bizim bir kalyonumuzu zaptettiler. Onu geri verdirin! Bir de, her şeyden evvel şunu öğrenmek isterim ki, devletiniz, Rusya işinde bana fiilen yardım edebilir mi, edemez mi?..

Türk murahhası bu nazik noktada durdu, uzun u-zun düşündü ve şöyle dedi:
— Memleketlerimiz birbirine çok.uzak... Fiilî yardım nasıl olabilir?..

— Şöyle olabilir: Ben size doğru sarkarım, siz de bana doğru uzanırsınız, buluşuruz! Dsveç kuvvetleri Le-histandan Kamınçe'ye, Türk hududuna doğru iner, siz de bana, o tarafa kuvvet göndererek yardım edersiniz!

Ve müthiş bir baht dönemeci!.. Ama Türk murahhası, bu kadar büyük bir meselenin halline selâhiyetli olmadığını bildirerek müzakereyi kesti ve Dsveç Kralından, dileklerini tespit edici di-lekçevâri bir kâğıt alıp Özi'ye döndü.

POLTAVA VE ÖTESD Demirbaş Şari'dan gelen teklifleri Sadrazam Âli Paşa, Özi muhafızı Yusuf Paşa vasıtasiyle şöyle cevaplandırmıştı :

— Cezairlilerin zapettiği Dsveç kalyonu kendilerine iade edilsin diye Cezaire emir verilemez. Zira hadise

66 Türk-Dsveç sözleşmesinden öncedir. Bundan böylesi i-çin, Cezaire, îsVeç gemilerine dokunmamak emri verilebilir. Aynı emir, Tunus ve Trablus-u Garp ocaklarına da verilir. Rusya ile son bir anlaşma yapıldığı için, şimdilik ona karşı Dsveçlilere bir imdat ordusu göndermek kabil değildir. Dsveç Babıâli ile münasebet kurmak istiyorsa Dstanbul'a hususî bir heyet göndermelidir.

Babıâli tarafından Demirbaş Şari'a karşı takınılan bu tavrın mânası, Rusya'ya harp açümaksızın uzaktan muzaheret ve herhangi bir fedakârlıkta bulunmadan onun başarısını temenni mahiyetindeydi. Fakat bu itidalli siyasete rağmen zamanın Padişahı ve ilerideki Lâle Devri kahramanı Üçüncü Ahmed, Rusları gocundurmak istemiyor ve Dsveçlilerin yardımına koşar zanrriyle Kirim Hanına, asla yerinden kımıldamaması için fermanlar gönderiyordu.

Moskofu tam teşekkül halindeyken Dsveçle birleşerek ezmenin şuuru hâlâ mevcut değil... Ve bu büyük fırsat böylece kayıp...

Üçüncü Ahmed ise, asü ve gizli istidadı olan zevk ve safa seciyesini bir müddet sonra açığa vurmak üzere «aman, fincancı katırlarını ürkütmeyelim!» dâvasında ve sulh içinde yaşamak sevdasında... tşte alçalmalar böyle başlar.

Demirbaş Şarl, arkasında Potkal ve Brabaş kazakları, Osmanlıların bu kadar hasis muzaharetinden bile memnun, Rusya'ya daldı ve Deli Petro'nun ordusuna saldırdı.

Poltava... Bu defa talih tersine..-. Sari harbi kaybetti. Sade kaybetmekle kalmadı, bütün ordusiyle çöktü, darmadağın oldu ve bizzat ayağından yaralandı.

67 Petro bu zaferinin arkasından, amirallerinden birinin kızına gönderdiği, mektupda der ki:

«— işte, Hakkın yardımiyle, şimdi (Petersburg) un temel taşı atıldı.»

Artık Rusya, büyük devletler sırasına girmek için ilk basamağı aşmıştır. Demirbaş Şarl o türlü mağlup olmuş ve öylesine bir takibe uğramıştır ki, anavataniyle muvasalası kesilmiş ve Türk sınırlarına doğru kaçıp Türkiye'ye sığınmaktan gayn çaresi kalmamıştır.

Fakat Ruslar onun arkasını bırakmıyor. Şarl, (Din-yeper) sahilinde Ruslara dümdar muharebeleriyle mukavemete çalışıyor, Kırım hanından şüphelendiği için yakınlığına rağmen o tarafa yönelemiyor, özi istikametinde çekiliyor. O sırada özi muhafızı, artık, eski dostu ve tstanbulla arasında vasıtacısı Yusuf Paşa değil... Yerinde, Üçüncü Ahmed'in çekingen politikasına bağlı, Abdürrahman Paşa adlı biri var...

Abdürrahman Paşa, aynı zamanda, ulvi hislerden yoksun, fırsat ve menfaat düşkünü bir tip... Demirbaş'-ın, kuvvetlerini (Bu) nehrinden geçirip kendisine sığınması için rica ettiği sal ve kayıklara mukabil büyük bir para istiyor, vakit geçirterek onu büsbütün ezdiriyor. Şarl ile beraber kaçabilenleri de en ağır esir muamelesine tâbi tutuyor.

Tarihçi Raşid'e göre :' «— tsveçlû'dan vâfir (birçok) taze oğlan ve kızlarım kendüsü ve özi ehalisi alup...» Onikinci Şarl bu ikinci belâdan kurtulup Bender'e geldiği zaman, onu eski dostu Yusuf Paşa'nın adamları karşıladı. Yusuf Paşa Şarl'a edilen muameleyi Üçüncü Ahmede yazdı ve hemen esirlerin geri verdirilmesi emrini aldı. Bu emirde Abdürrahman Paşa'nın kelebend e-

68 dilmesi de ferman ediliyordu. Fakat Şarl araya girdi ve Abdürrahman Paşa'ya dokunulmamasını istirham etti. Demirbaş Şarl'ın Yusuf Paşa'ya sözü : — Biz Türkiye'ye elçi göndermek istiyorduk. Meğer kendimiz gelecekmişiz... Takdir böyleymiş...

ŞARL'IN GAYRETD Demirbaş Şarl Bender'e yerleşince kâtibini Sadrâzam Ali Paşa'ya gönderdi. Dsveç'le Türkiye arasında, hem savunma ve hem saldırmayı içine alan bir ittifak teklif etti. Fakat kâtip, siyasî bir sıfat taşımadığı için, ancak hususî olarak Sadrâzama çıkabildi. Teklifi pek nazara alınmadı.

Daimî gaflet... Peşinden Onikinci Şarl, Üçüncü Ahmed'e bizzat imzasını taşıyan bir rica mektubu gönderdi ve onda durumu şöyle özleştirdi:

«— Hükümdarlık imzamızı taşıyan bu nâme ile şahane zatınıza şunu bildirmek isteriz ki, muahede hükümlerini ve milletler arası kanunları ayaklar altına alan hainleri cezalandırdıktan sonra, Polonya Kralı olmaktan ziyade zalim tiranı Ogüst'ü Lehistan'dan kovup Leh milletinden Türklere dost bir kral tayin ederek Poltava'ya kadar zaferle yürüdük. Uzun yürüyüşler ve türlü mahrumiyetler yüzünden gücünü kaybedsn ordumuz, Allah'ın takdiriyle, kendisinin üç misli düşmanın taarruzlarına dayanamadı ve Poltava muharebesi bizim için pek şeametli bir netice verdi. Böyle olunca, yeni kuvvetler toplamaya imkân bulamayarak ve hainlerin ellerine düşmekten de çekinerek Sultanî ülkenize sığınmayı ve Polonyadaki birliklerimize ve Polonya

69 r tahtına çıkardığımız krala imdat çarelerini (Devlet-i Aliyye)den istemeyi, biricik, aşılması mümkün yol gördük. Tek emelimiz dostluğunuzu kazanmak ve karşılığında bağlılığımızı göstermektir.»

îsveç Kralı bu umumî laflan ettikten sonra bir an da parmağını yaranın merkezine basıyor ve o zamana göre Türkiye'nin iki asırdan beri sezemediği derin hikmet noktasını gösteriyor:

«— Şahane zatınıza bağlılığımızı ispat etmek için şu noktayı arzedelim ki, ihtiraslarına adalet, fazilet, gerçek şecaat gibi hiçbir ulvî ölçüyü rehber tutmayan Çar, şayet felâketimizden faydalanma fırsatını bulacak olursa, hiç ummadığınız bir zaman ve mekânda Türkiye'ye saldırmayı bilecektir! (Ummadığınız) demeye de lüzum yok; şimdiden her şey ortada... Çar, Türk boylarına bakan noktalarda menzil hatlan çektirip kaleler yaptırmadı mı? Karadeniz'de, Türk kıyılarım kollayıcı bir donanma hazırlığı içinde değil mi?.. Bu sebeple, Bâ-bıâlileriyle aramızda gerçekleştirilecek bir

ittifak kadar onu korkutacak ve sindirecek bir şey düşünülemez. Bu ittifak gerçekleşecek olursa biz de şecaatli askerlerinizin korumasiyle Polonya'ya ve oradan vatanımıza döner hak ve adalete hep aykırı davranan o hain Çarın hakkından gelmek için tekrar silâh tecrübesine girişmenin yolunu ararız. Baki........»

Üçüncü Ahmed bu mektuba cevap vermeye bile tenezzül etmedi, belki onu kâfirce bir desiseye vuruyordu. Fakat daha şiddetli kâfir bildiği Moskof'a karşı De mirbaş'ı korumakta ve iyi tutmakta devam etti. Ona sırma eyerli bir atla, mücevherli bir hançer hediye etti. Altı ay sonra gönderdiği cevapta da, meselenin düşünülmeye muhtaç bir iş olduğunu ve «Dîvan-ı Hümayun» tarafından inceleneceğini bildirdi. Aym zamanda,

Şarl'ın daima kendi «Husrevâne» himayesi altında bulunduğunu kaydediyor, ona maaş tahsis edildiğini haber veriyor ve dileyeceği yere selâmet ve emniyetle gidebilmesi için Rumeli ve Anadolu Beylerbey ilerine emir verildiğini ilâve ediyordu.

Demirbaş Şarl bunlarla kalmadı. Ya şahsi macera hevesi, yahut Türkiye ile Rusya arasında bir vaka çıkarmak taktiği peşinde, Polonya hududunu tarassut etmek için Moldava'ya 1000 kadar Dsveçli gönderdi. Ruslar bunların üzerine taarruz ettiler, bir kısmını öldürdüler, bir kısmını da kaçırtarak takip bahanesiyle Osmanlı sınırlarından içeriye daldılar.

Dşte Babıâliyi Moskova'yla göz göze getiren yeni bir vaziyet!.. Şimdi ne olacak?..

VAZDYET Sadrâzam Âli Paşa hudut vakasını haber alır almaz, muhafazasını namus borcu bildiği Demirbaş Şarl'ı korumak ve herhangi bir Rus taarruzunu karşılamak için bazı yakın birliklerin Bender'e doğru hareket etmelerini emretti.

Dstanbul'da telâş büyük : — Şimdi ne olacak?.. Dstanbul'daki Rus sefiri de zor durumda... Rus sefiri Tolstoy (meşhur Rus edibi Tolstoy'un soyundan) Demirbaş Şarl in Osmanlı topraklarına sığınması üzerine huzura kabul olunmasını istemiş, arzusu yerine getirilmiş; elçi, Üçüncü Ahmed ile

Vezirine gayet kıymetli, som altın ve gümüşten âvâni ve şarkkârî nadide hediyeler sunmuştu. Elçinin iki teklifi vardı:

— Demirbaş Şarl Osmanlı toprağında uzun boylu kalması»!.. Yanındaki kazak Hatmanı Mazeppa Rus tebaasından olduğu için Ruslara teslim edilsin!..

Aynı teklif daha evvel Yusuf Paşa'ya da yapılmış ve şu-cevap alınmıştı: — Siz hududumuzdan 36 saat içerilere kadar taarruz ettiniz; misafirimizi Türkiye içinde basmaya kadar cüret gösterdiniz! Biz bu davranışa karşı henüz mukabele etmeden, şimdi de daha ileri gidiyor, üstelik Dsveç Kralının teslimini istiyorsunuz! Maksadınız kabahatinizi bastırmaktır. Eğer cenge gidilecek olursa, sorumlu ve akdini çiğneyici siz olacaksınız. Kazak Hatmanı Çara bağlı olabilir. Biz onu, îsveç Kraliyle birlikte geldiği için Dsveçli kabul ederiz ve hiçbirini vermeyiz!

Babıâlinin Sefire cevabı da aşağı yukarı böyle oldu. Osmanlı hududunun çiğnendiğini inkâr eden sefir, vaziyet kendisine ispat edilince hiçbir şey diyemedi. Kaldı ki, Rusların Karadeniz kıyılarına hâkim şekilde yaptırdığı kalelerin yıkılması istenildiği halde Rusya sesini çıkarmamış, duymamazlıktan gelmişti.

Demirbaş Şarl Benderdeki konağında, Türkiye ile Rusya'yı kapıştırmak için plânlar tertip etmekle meşgul... Öyle bir tarz kullanıyor ki, Babıâli ve saraya, hem akıl ve mantık, hem de his ve telkin yoliyle nüfuz etmeye bakıyor.

Müşavirlerinden bir Leh asilzadesiyle bir Maçan hususî olarak Dstanbul'a gönderiyor ve bunlara gayet ince vazifeler veriyor.

Biri Osmanlı büyüklerini fikirle elde etmeye çalışacak, öbürü de saraya nüfuz edip Valide Sultanı elde etmeye bakacak... Memurlardan ikisi de vazifelerini gayet iyi görüyor. Lehli (Kont

Ponyatovski), elde ettiği bir Yahudi kansı —daima saraya nüfuz vasıtası Yahudiler olmuştur— marifetiyle Valide Sultan'a kadar sokuluyor,

72 ona Demirbaş Şarl'ı mazlum bir kahraman şeklinde gösteriyor, Deli Petro*nun hakkından gelecek başka hiçbir fert olmadığı kanaatini aşılıyor. Valide Sultan da gidip Üçüncü Ahmed'e yalvanyor : — Benim Arslan oğlum! Arslanım Demirbaş Şarl'a ne zaman yardım edeceksin?.. Çan yalnız o parça parça edebilir?..

«Onikinci Şarl» ismiyle bir eser yazmış olan meşhur (Volter)e göre Valide Sultan, (Ponyatovski) ye bu mevzuda bir mektup gönderecek kadar tesir altına girmiş, yani makamının gerektirdiği vakar ve heybeti u-nutmuştur.

Onikinci Şarl, Bender'de, bir taraftan Padişah, öbür taraftan Dsveçli tacirlerden aldığı paralan yeniçerilere ve maiyetindeki hassa askerlerine dağıtır ve lüksüne sarfederken (Ponyatovski) Sadrazama. 1000 Duka altu-nu hediye takdim ediyor ve Ali Paşa'dan şu karşılığı a-lıyor:

— Bir elime Kralınızı, öbür elime de kılıcımı alır ve dostumuzu tâ Moskova'ya kadar götürürüm! Fskat bu kof sözlerin hiçbir kıymeti yoktur. Ruslar saraya yine ağır hediyeler sunarak eski anlaşmalarını yenilemişler ve Âli Paşa'yı zaten kendisinde mevcut olmayan bir hareket tehdidinden uzak tutmuşlardır.

SON DNKDŞAF Üçüncü Ahmed'in Rusya ile sulh anlaşmasını yenilemesinde, Demirbaş Şarl'ı münasip bir şekilde memleketine iade edileceği, bunu Rusların da kolaylaştıracağı ve îsveç Kralına dokunulmayacağı hakkında bir madde vardır. Bu madde ise bir Osmanlı politika zafe-

I rini değil, bir Rus oyununu gösteriyordu. Zira Rusya, Türkiye içinde bir îsveç kralından işkileniyor, hem şimalle işini bitrmek, hem de cenuba, yani Türkiye'ye kar-, şı başa baş kalmak istiyordu. Fakat anlaşmada sureta Demirbaş'ın selâmet ve emniyeti sağlanmış gibiydi.

Onikinci Şarl'a 10 bin altun yol masrafı, bir sürü at ve birçok hediye gönderilerek nazikâne çıkıp gidebileceği ihtar edildi. Vaziyete fevkalâde

üzülen Şarl, araya bazı entrikalar da girince bütün bu olup bitenleri Sadrâzam Ali Paşa'dan bildi. Bender'den çıkmak mevzuunda hiçbir hareket göstermedi, beklemeyi tercih etti. Ü-çüncü Ahmed ise Şarl'ın tavrına ayrıca kızdı ve o da sorumlu olarak ÂH Paşa'yı kabul etti. Hasımları da bir taraftan aleyhinde çalışan Âli Paşa azledildi ve «Mühr-ü Şerif» Köprülülerden Numan Paşa'ya verildi.

Numan Paşa, dirayetsizlik ve kifayetsizliği yüzünden sadaret makamında iki aydan fazla kalamadı ve gayet namuslu bir adam olmasına rağmen fikirsizlik ve otoritesizliğine kurban gitti.

«Mühr-ü Şerif» yine sahipsiz... — Kime verelim?

Ortada dönen rüşvet vaitleri, harem entrikaları ve bilhassa Padişahın hissi tarafım gıcıklama fendbazlığı neticesinde cevap şu oldu :

— «Mühr-ü Şerif»e Baltacı Mehmed Paşa lâyıktır! Ve Baltacı Mehmed Paşa, hilekârlığından başka

hiçbir meziyet gösteremediği ve nihayetinde hakaretle sürgüne gönderildiği ilk sadrazamlığından sonra ikinci defa «Mühr-ü Şerif»e lâyık görüldü. Baltacı Mehmed Paşa Halep'ten Dstanbul'a geldi ve gayet parlak merasimle karşılandı.

Baltacı istanbul'a ayak basar basmaz gördü ki, saray, Valide Sultan ve kızlarağası, hiçbir fikrî esasa da-

74 yanmadan, sadece basit hissi sebeplerle Deli Petro a leyhlnde... Demirbaş Şarl'ın, adamları vasıtasiyle yaptığı aşılar tutmuştu. Padişahtan başka bütün saray ve durumu az-çok idrak istidadında nüfuzlu kimseler «ille de harp, ille de harp!» diye bağırmaktadır.

O esnada araya bir de Kırım Hanı Devletgiray girdi, stanbul'a davet edilen Kırım Hanı, Padişaha, Kırım'a şimdiden elden gitmiş nazariyle bakılabileceğini, Deli Petro'nun sistemli şekilde çalıştığını, Rumelindeki perişan vaziyetten sonra bir de Moskof tehlikesinin kapıda beklediğini anlattı ve neticeyi şöyle bağladı:

— Ona harp açmaktan gayrı yol yoktur! Sağlı ve sollu bir sürü tesir altında bunalan ve şahsi hiçbiF derin anlayışı olmayan Padişah işi devlet büyüklerinden, âlimlerden, ağalardan bir divana havale etti; dîvân kuruldu ve Ruslara harp açmak için sebep aramaya başladı.

Asıl, köklü ve esaslı sebebi anlayacak kimse yoktur yine ortada... Sadece siyasî (protokol) sıkıntıları içinde kıvranıyorlar...

Dış sebepler bir sürü... Ruslar (Or) kalesinden birkaç fersah mesafede Samarcık kalesini bina etmişlerdir. Yıkılması istendiği halde yıkmamışlardır.

Buğdan üzerinden üstüste sınır tecavüzlerinde bulunmuşlar, Dsveçlilere taarruz vesilesiyle Türk topraklarında 200 kilometre ilerlemişlerdir. Potkal ve Brabaş kazaklarını kendilerine bağlamışlar, Kamniçe Kalesini de doğrudan doğruya işg^l etmişlerdir.

Ya o Karadenizin şimal kıyıları etrafındaki devamlı kaynaşma ve Kırım istikametinde ite kaka yerleşme?..

Divan kararını verdi: — Harp!..

75 Şeyhülislâm Paşmakçı zade Ali Efendi de fetvayı, en lüzumlu şeriat emri halinde mühürledi: — Moskof'a karşı cihad farzdır! Ve harp...

Ve kalemler hokkaya battı ve kılıçlar bilenmeye başlandı.

PETRO'NUN NDYETD Şimdi bu noktada başımızı harp hadiselerinden çevirip Rusya ve Türkiye'ye ait ve şahıslar plânına bağlı birer muhasebe ve murakabeye geçelim :

Bu şahıslardan biri, Rusya'yı arkasından sürükleyen ve ona kendi şahsiyetini aşılayan Dell Petro; öbürü de hadiselerin sürüklediği ve o zamanki memleket perişanlığını belirtmekte (prototip - başörnek)lik kıymet sahibi, fikirsiz ve şahsiyetsiz Baltacı Mehzned Paşa...

önce Dell Petro: Niyet ve plânını umumi çizgilerle gösterdiğimiz Büyük veya Deli Petro'yu, şimdi yakından ve hususî çizgileriyle görmek lâzımdır.

Şöyle ki : Moskof'un Büyük Petro'su beşikten tahta kadar, Türk, daha doğrusu Türklük düşmanı olarak yetiştirilmiştir.

Has müşavirleri halinde yanından ayırmadığı iki Avrupalıdan, evvelâ Batılılaşma, nizamlarıma ve sonra Türk'ün temsilciliğindeki Llâm âlemine çullanma telkinlerini aldı.

Demirbaş Şarl'a karşı hareket ederken bile asıl yönü Türk ve Türklüktür. Gözü, Türk hâkimiyeti altındaki Balkanlara yayılı Dslâv ve Ortodoks âleminin sahipliğinde... 76

Papazları tasfiye etmesine rağmen gayesi tamamen Hristiyanîdir; ve Türkün üzerine, Batının çoktandır u-nuttuğu bir kin ve din ideolocyasiyle gelmektedir.

Karlofça görüşmeleri sırasında Rusya'ya hiçbir söz hakkı verilmemişken, Petro'nun bu konferansa vermek istediği mâna ve Felemenkteki Rus elçisinin Avusturya sefirine sunmaya memur edildiği nota, Petro'yu bütün niyetiyle bir (röntgen) camı gibi göstermektedir :

«Bu bansın ileride, Tanrının yardımıyla bütün Hıristiyan devletlerinin selâmeti ve faydasına elverişli olmasına dikkat edilmesi lâzımgelmektedir; ve düşmanın (Türklerin) bir müddet sonra kendini toparlayıp toplanmasını müteakip, münasip bir fırsat zuhur edince Çesar ve cenahlarına ve müttefiklerine bazı zarar ü -ziyan yapmasına imkân bırakılmaması gerekmektedir. Bundan ötürü

harp esnasında zaptedilen bütün yerler ve kaleler ile birlikte Kerç kalesinin de Çar cenaplarına bırakılması talep olunmalıdır; tahakkuk ettiği takdirde Türkler (metinde «imansızlar, dinsizler» diye geçmektedir) Çar'a ve Cesar'a karşı bir daha harp açamazlar; çünkü düşmanın kendilerine pek yakın olmasından çekinirler. Eğer Çar'ın bu talebi yerine getirilmez ve Türklerle barış aktedilirse araya yakın yerlerde yaşıyan Tatarlar sulh devam ettiği müddetçe boyuna müttefiklerin arazisine ve bilhassa Çar'a tâbi olan yerlere akınlarını durdurmayacaklardır. Bunlar Çat'ın memleketine yakın olmaları hasebiyle oraları harap edeceklerinden Çar cenapları hâli hazırda bir banş akdinden hiç bir menfaat elde etmemiş olacaktır; çünkü bu akınlara mâni olmak için daima bir ordu hazır bulundurması lâzım gelecektir. (Prut Seferi • KUBAT).

Bakınız, Karlofça'da her milet zapettiği ve elinde tuttuğu yerleri isterken. Deli Petro eline geçirmenuş ol-

duğu bir şeyi istemekte ve bunun için Türkleri «imansızlar, kâfirler» diye vasıflandırarak Batının Hristiyan-lık duygularını gıcıklamakta, dâvaya (ideolojik) bir mahiyet vermektedir. Niyet aşikâr: Artık zaman ve mekâna tahakküm edemez hale gelen Müslüman Türk'ü her vasıtayla parçalamak ve ona karşı, bir zamanlar dize getirdiği Batı dünyası hıncının temsilcisi olmak...

«Tarih boyunca Türk - Rus ilişkileri» adlı ve Halûk F. Gürsel imzalı bir kitaptan aynen : «Aslında Rusların niyetleri 1700 yılından beri biliniyordu. Ruslar, Türk tebaası Hristiyanlan (Eflâk, Buğ dan, Sırbistan, Karadağlıları) durmadan kışkırtıyordu. Papaz kıyafetinde birçok Rus ajanları Mora'ya kadar girmişti. Bunlar para ve üzerinde (Petro I. Rusların ve Greklerin Dmparatoru) yazılı madalyalar dağıtıyorlardı. 1704de bir kısım Arnavut ve Rumlar isyan e-derek Petro'dan yardım istemişlerdi. 1710'da ise (Voiç) adında bir âsi, onu takiben 19 bin Sırbın Petro'nun emrine amade olduğunu bildiren (Buğdan Poppoviç) gibiler Rusya'ya müracaat etmişlerdi. Petro ise Eflâk Beyi ile bir muahede yaparak muhtar bir Eflâk krallığı kurulmasını ve Eflâk beyinin 30 bin askerle kendisine yardım etmesini de sağlamıştı. Petro harekete geçince Karadağ, Rumlar, Bulgarlar isyan edeceklerdi. Avrupa ise Veraset harpleri ile meşgul olduğu için Petro meydanı boş bulmuştu.»

Osmanlıların Rusya'ya açtığı Prut Seferi, onun, belki Tuna seferi olarak açmayı kurduğu harbe birkaç yıl tekaddüm etmekten başka bir şey olmadı. Keşke bu tekaddüm başların başında olsaydı. Karlofça'yı doğuran hadiseler olmasaydı, belki... Fakat alçalma devrimizi a-

78 çan vecd, aşk, iman ve ahlâk kaybı devam ettikçe hiçbir şey olamazdı. Deli Petro'nun niyetini gayet vuzuhlu ve sistemli bir plân halinde görmek için, onun ya kendi öz kalemiyle yazdığı, yahut yakınlarının uydurduğu, fakat her iki ihtimalle de Moskof dâvasının sadık aynası olan vasiyetini gözden geçirmek lâzımdır.

VASDYET Deli Petro'nun vasiyetnamesini ilk bulan, Fransa Kralı 15. (Lûi)nin 2. Katerina'ya gönderdiği siyasi temsilci (Şövalye dö Bomon)... Bu asilzade, gençliği, güzelliği ve zarafetiyle Rus sarayına hulul etmeyi bilmiş ve bu sayede sarayda saklanmakta olan Çar ailesine mahsus hususî arşive girebilmek fırsatını bulmuş; ve, kendi tabirince «ihtimamla ve harfi harfine» Deli Petro'nun vasiyetnamesinin suretini çıkarmış...

1757'de Fransa'ya geri dönünce Şövaleye, dokümanı Dış îşleri Bakanı (Abbe dö Berni) ye teslim ediyor, a da Kral (XV. Lûi)ye sunuyor. Fakat her ikisi de yazıya önem vermemiş; daha sonra bu vesika, Şövalyenin hatıralarında yer almış...

1876 yılında Rusların Dstanbul önlerine yaklaşmaları, Avrupa'yı telâşa düşürdüğü sırada, Paris'in ruhanî başkanı (J. G. Gom), hususi bir cilt halinde «Le testa-ment de Pierre le Grand ou, la Clef de l'Avenir . Büyük Petro'nun vasiyeti, yahut istikbalin anahtarı» adlı bir eser neşrediyor ve orada vasiyetnameyi ayniyle veriyor. 14 maddeli vasiyetin aynen tercümesi:

«Bütün azizlerin ve bunlardan üçü ile tek sıfatta birleşmiş olanın adına, biz Petro, Rusların Dmparatoru

ve mutlak hâkimi, ahfadımıza, tahtta haleflerimize ve Rus Devleti ve hükümetine bildiririz ki:» «Kendisinin bize hayat ve taç sunduğu ve ilâhî lüt-funu bizden esirgemiyerek, her zaman ve her işde bizi aydınlatan ve des teki iyen ulu Tanrı bize hikmeti cis-maniye ve ruhaniye vermiş, buna göre de, Rus milleti gelecekte Avrupa'nın efendisi olmak - için seçilmiştir.»

«Biz bu fikri bir hakikat üzerine kuruyoruz; o da, Avrupa milletlerinin çoğunun ya kocamış ve çökmek üzere olan bir duruma gelmiş olması, veya bu duruma büyük adımlarla yaklaşmasıdır. Neticede, onlar, yeni milletin kuvvet bulması ve olgunlaşması tahakkuk e-dince, kolaylıkla ve mutlak surette, onun eline geçecekler.»

«Devraldığımız Rusya bir çaya benziyordu; biz onu şimdi ırmak halinde bırakıyoruz; bizim haleflerimize ise onu deniz haline getirmek kalıyor, öyle ki, o fakirleşmiş Avrupa'yı yeniden verimli hale getirsin! Onun dalgalan, zayıf eller tarafından kendisine karşı kurulmuş olan bütün sedleri aşmalıdır. Dşte onun içindir ki, biz, kendi haleflerimize aşağıdaki talimatnameyi bırakarak, onların dikkatlerini üzerine çekiyor ve onu her zaman gerçekleştirmeye davet ediyoruz:»

«1 — Rus milletini her vakit harb halinde bulundurmak gerek... Maksat, askerleri her ân uyanık bulundurmaktır. Milleti kendine gelmeye bırakmayınız! Gerektiği zamanlar, devlet hazinecinin durumunu sağiamlaş-tırmalı, zaman zaman silâhları yenilemeü ve taarruz için uygun anlar seçmeli. Her zaman öyle hareket etmelidir ki, barış harbe, harp de banşa hizmet etsin ve bunların topu yalnız biricik maksada, Rusyanın gelişmesine y önelsin!..*

«2 — Her türlü vasıtalarla Avrupamn ileri memleketlerinden, harp zamanında askeri önderler, barış zamanında da, bilginleri celbetmeli, Maksat, Rus milleti-ni verimlerinden faydalandırmak ve kendimizinkine zarar dokundurmamak...»

«3 — Her fırsatta Avrupa dalaveraîanna ve çekişmelerine karışmalı... Hele Almanya ile ilgili olanlara... Çünkü o bize en yakın olmakla beraber, bizi en çok ilgilendirendir de...»

«4 — içindeki intizamsızlığı ve keşmekeşi körükleyerek, Polonya'yı parçalamah... Selâhiyet sahibi zatları aîtun ile satın almalı, kral seçiminde manivelayı elde tutabilmek için, asilzadeleri ve millet meclisini nüfuzumuz altında bulundurmalı, onları da satın almalı; kral seçiminde bize uygun olan partileri desteklemeli... Rus ordusunu Polonya'ya sokmalı ve onu daima orada bulundurabilmek için, fırsatlar aramalı... Komşu devletler güçlük çıkarırlarsa, onlara da pay vererek, onları teskin etmeli ve verileni geri alabilmek için de fırsat beklemeli...»

«5 — îsveçten, mümkün olduçu kadar bol yer almalı ve onun bize hücum etmesini sağlamalı; böylece de, onun altedilmesine sebep bulmalı... Bunu başarabilmek için de, Dsveç ve Danimarka'yı biribirinden ayırmalı ve aralarındaki rekabeti körüklemeli...»

«6 — Rus Çar ailesine mensup olanların her zaman Alman kral ailesine mensup gelinler seçmeleri gerektir; maksat, aile bağlarını çoğaltarak, menfaatlan yaklaştırmak, Almanya'yı bizim işe bağlamak ve nüfuzumuzu yaymaktır.»

«7 —• Ticareti geliştirmek için, Dngiltere'nin ittifakını aramalı... Bu devlete, donanmasından dolayı ihti yacunız vardır; aynı zamanda donanmamızın gelişmesi bakımından da yardımcımız olabilir. Kereste ve başka Rus mallarını ona vererek, karşılığında malzeme al* malı ve onun tacir ve denizcileri ile bizimkiler arasında daima teması .sağlamalı...»

«8 — Rusyanın sahası kuzeyde, aralıksız olarak, Baltık denizi kıyılan boyunca ve güneyde Karadeniz kıyılan boyunca, genişlemelidir.»

«9 — Mümkün oiduğu kadar, Dstanbul'a ve Hindistan'a yaklaşmalı... Her kim Dstanbul'u ve Hindistan'ı eline geçirirse, dünyanın hâkimi odur. Bunun için Rusya mütemadiyen Türkiye ile harp etmeli; sonra da. Dranla, Karadeniz sahillerinde askeri limanlar kurmalı; bu denizle beraber Baltık denizine de sahip olmalıdır. Her ikisi de projenin tahakkuk edebilmesi için önemli köprübaşları teşkil eder. Dran körfezine ulaşabilmek için, Dranın çökmesini hızlandırmalı; mümkün olursa, Suriye vasıtası ile, Busyanın Yakın - Doğu ile olan eski ticaretini canlandırmalı; ve bu yolda, dünyanın hazinesi olan Hindistan'a ulaşabilmeğe çalışmalı... Bu maksada erişebilirsek, artık ingiliz aitununa ihtiyacımız kalmaz.»»

«10 — Avusturya ile ittifak aktetmeli ve titizlikle onu korumalı... Gelecekte, onun Almanya'ya sahip olma isteklerini, dış görünüşte desteklemeli, fakat el altından, Alman prenslerinin Avastaryaya karşı olan kıskançlığını köröklemeM... Bir kısas' Alman, memleketlerinin Rus yardımını Memesini sağlamalı ve sonra da özerlerine bir nevi himaye kurmalı, böylelikle müstakbel hâkimiyetimizi hazırlamalıdır.»

«11 — Avusturya hanedanım, Türkleri» Avrupa'dan çıkarılmasına teşvik etmeli ve Dstanbul'u»' fethin-

82 den sonra, onun gazabını söndürmek için, ya onu Avrupa devletleri U* harbe sokmalı, yahut da elde edilen Türk topraklarından bir kısmını ona bırakmalı... Bun* ların hepsi de sonradan geri alınabilir.» *

«12 — Macaristan'da, Güney Polonya'da yaşamak ta olan bütün firari Yunanlıları, Rusya'nın etrafına toplamak için elde olan bütün imkânlardan faydalanmalıdır; onlara kendimizi faaliyet merkezi olarak tanıtmalı, onlan desteklemeli, üzerlerinde, ruhani başkanlıkla ilgili, umumi bir hâkimiyet kurmalı ve bunlardan, bir çok düşmanlarımızın ordugâhlarında, dostumuz o-larak, faydalanmalı.

«13 — Böylece, Dsveç parçalandıktan, Dran yenildikten, Lehistan boyunduruk altına alındıktan, Türkiye istilâ edildikten, ordularımız biribirine kavuştuktan Kara ve Baltık denizleri donanmamız tarafından muhafaza altına alındıktan sonra, dünya hâkimiyetini paylaşmak için ayn ayn ve gizli olarak, ilkin (versay) hanedanına, sonra da Viyananınkine teklifte bulunulmalı. Bu iki hanedandan birisi teklifimizi kabul ederse, hırs ve menfaatperestliği körüklenirse, —ki buna şüphe yoktur— onu, ötekini, yofcetmek için kullanmalı... Sonunda biz, geri kalanları da yokeder, bunun için de. bir savaş tertip ederiz; Rusya, bütün Doğunun ve Avrupa'nın büyük bir kısmına hâkim olduğundan, savaşın sonucu da şüpheli olamaz,»»

«14 — Faraza, her iki devlet de Rusya'nın teklifini reddederse (ihtimal dahi*inde değil), o vakit ikisinin arasına nifak sokmaya ve onlan zayıflatmaya çalışmalı... Tâ ki Ruslar, birleşik kuvvetlerini harekete geçire-bilsin... KaradenMe Baltık sahillerindeki kıtalarımızı» himayesinde

bulanan, önemli iki donanma (birisi Azak denizinden, öteki de Arkanjel limanından) harekete ge-

çecektir. Akdenize ve Okyanusa geçerek bir taraftan Fransa'yı, öte taraftan Almanya'yı katedecekler... Bu iki devleti yendikten sonra, Avrupa'nın bakiyesi döğ-üş süs ve kolaylıkla hâkimiyetimiz altına geçecektir. Böylece de, Avrupa yenilmeli... Yenilecektir de!..»

tster gerçek, ister uydurma, vasiyetname burada bitiyor. Onun üzerinde uzun söz lüzumsuz ve ancak şu teşhis gereklidir:

1917'den bu yana, Sovyet Rusya, gayet tedricî ve sinsi surette, Marks'uı plânı yolunda ilerlemekten ziyade harfi harfine Büyük veya Deli Petro'nun izinden gitmiş.; ve îkinci Dünya Savaşı tehlikesini ve bu savaş içinde mahvolma ve parçalara bölünme korkusunu atlattıktan sonra, tam çeyrek asırlık bir rota takibiyle Çarlar Çarının gösterdiği yönleri kucaklayabilecek hale gelmiştir. Şu anda, Deli Petro'nun verdiği hedeflerden birçoğunu eline geçirmiş olduğu gibi, bir kolu Hindistan, Pakistan ve Dran'a doğru gizli gizli uzanmakta, öbür kolu da Dskenderun ve Dstanbul'a doğru kımıldamaktadır. Tarihimizde, bugün olduğu kadar hassas ve nazik bir geçit yaşadığımız çığır yoktur.

Demek ki; uydurulmuş olsa bile bu vasiyetname, Petro'dan sonraki çarlar boyunca tatbik mevzuu olmuş bulunmaktan başka, Çarlığı deviren ve en hain küfür çarlığı kuran rejimin de temel ölçüsü olmuştur.

BALTACI'YÎ HAZIRLAYAN VASAT Büyük Petro, gördüğümüz gibi çalışır ve nefsâni-yetini ferdi haz ve menfaatlerinin üstünde tutucu bir veod ile cemiyet plânında didinirken, onu bir ân Dçin esazet kıskacına almış olmanın taislisiz talihine sahip

m

Baltacı Mehmed Paşa, muhitine uygun olarak, ferdiyeti içinde mahpus ve basit nefsaniyeti altında her türlü içtimaî alâkadan mahrum bir insan...

Bu nokta, dâvanın bam telidir. Kabahat Baltacı'da değil... O, içinde yetiştiği vasatın, Kara Mustafa'dan sonra aynı derecede fikirsiz, alelade, fakat sadık bir örneği... Evet onu hazırlayan ve onun, birçokları gibi karşı çıkamadığı, mukavemet gösteremediği bir vasat vardır.

Baltacı'yı hazırlayan vasat, Osmanlı devletinin 17. ve 18. Asırlar da tam mânasiyle kapıldığını gördüğümüz, şahsî menfaat, rüşvet, desise ve gerekirse içtimaî faideyi arka plâna atma ve bütün bu kötülükleri resmileştirme, modalaştırma havasıdır. Bu hava umumîdir

Bütün dış politika tesirleri, işte bu havayı hedef tutarak basan aramıştır. Dsveç Kralı 12. Sari, istanbul'a gönderdiği murahhası vasıtasiyle vezirlerin altun ihtirasını tatmin etmeyi en emin vasıta bilmiş ve Dsveç ile el ele Moskof u ezmek gibi siyasî, içtimaî, askerî, muazzam bir dâva uğrunda sâf fikirden hiçbir şey elde edilemeyeceğini anlamıştır, işin garibi, Moskoflar da aynı yoldadır: Onlar da, Türk toprağı ve hüJeümranlığından parçalar koparmak için, vezirleri öz vatanlarına ihanet pahasına altuna, elmasa, cins kürklere boğmayı riricüc politika bilmişlerdir. Nitekim ilk resmî, Rus elçisi (Tolstoy), Dstanbul'a sadece (diplomatik) münasebetleri idareye memur, vekarh ve ciddi bir elçi gibi gelmemiş, a-îâkalılara rüşvet dağıtımı görevinde plânlı bir casus o-larak ayak basmıştır. Kurat'ın «Prut Seferi» eserinden şu satırlara dikkat:

«Barış icabı Dstanbul'a gelen ilk. Rus elçisi ÇPJL Tolstoy) un görevi ise sadece diplomatik değildi. Pet ro'nun emriyle, bulunduğu memleketin askeri ve mali vaziyeti hakkında etraflı malûmat topliyacak, ayrıca Türkiye'de Rus ajanları da bulmaya çalışacaktı. Rus elçisinin derhal Kudüs patriği ile temas ettiği anlaşdı yor. Kudüs patriğinin yeğeni olan (Spilot) adlı bir Rum, kendisine yardım ediyordu. Rumlardan diğer bazı kimselerin de Rus elçisiyle irtibat kurduktan bilinmektedir. Böylece Rus elçisi en kuvvetli desteği azınlıklarda, daha doğrusu Rumlarda bulmuştur.»

Böyle bir siyasete imkân sağlayıcı vasat ne olabilir?.. Artık onu siz takdir edin!.. Sade bu kadar mı?.. Aynı müellifin «Türkiye ve Rusya» adlı

eserinden:

(Tostoy) Türkiye'de bilhassa şu maddeler hak kında malûmat toplayacak ve hükümetine bildirecekti: Osmanlı Dmparatorluğunun umumi durumu, ahalisi, i-dare şekli, devlet ricali, askeri vaziyeti ve teşkilâtı, yabancı devletlerle münasebeti, varidatın arttırılması ve gizli askeri hazırlıkların kolaylaştırılması hususunda alman tedbirler... Harp hazırlıkları yapılıyorsa, bunun kime karşı olduğu, hangi milletlere karşı sempati beslendiği, devlet varidatının yekûnu, bunun toplanma tarzı, gelirin eskisine nisbetle arttığı veya azaldığı, tran'Ia ticaretin vaziyeti, askerin mikdan ve nerelerde bulunduğu, harbe hazır kuvvetlerin sayısı ve hazineden ne kadar maaş aldıkları, donanmanın vaziyeti, Kerç boğazında herhangi bir kalenin yapılıp yapılmayacağı, yapılacaksa mevkii ve hangi ustalar tarafından inşa e-dileceği, Ker boğzının tamamiyle toprakla doldurulması meselesi, eğer buna karar verilmişse, ne zaman icra edileceği Cesar (Alman) harbinden sonra Türk piyadesi ve süvarilerinin Avrupai nizama göre talim ettin-

86 lip ettirilmedikleri, eski usulün devam edip etmediği, Ocakcv (Özi), Akkermân (Turla üzerindeki) ve Kili kalelerinin vaziyeti, eski usule göre mi, yoksa yeni tarzda mı, tabye usulü ile mi tahkim edildikleri, bunun hangi ustalar tarafından yapıldığı, topçuların eski veya yeni nizama göre talim yapıp yapmadıkları, kimler tarafından yetiştirildikleri, eski mühendislerin' ecnebi veya yerlilerden mi oldukları, topçu mektebinin olup olmadığı... (Tolstoy) bu maddelerin dışında, Kudüs Patriğinden başka Ruslara faydalı olabilecek kimseler hakkında bilgi verecekti. Rus elçisine hükümetiyle yazışması için (şifreli bir alfabe) de verilmişti*

«Rus diplomatik münasebetlerinden biri de Osmanlı ricaline bilhassa kıymetli kürkler ve hediye adiyle çokça rüşvet vermekti.»

Baltacı'yı yetiştiren vasatı, ona mikropların nasıl ve nerelerden sızmaya başladıklarına bakarak anlayabilirsiniz.

Osmanlı Devleti, yedi iklim, dört bucağa sahipken, artık bütün ruhî kıymetlerinden yoksun, hem maddî ve hem manevî bakımdan puslayı şaşırmış, hasta bir a-damdır.

Zaten çok geçmeden Türk'ün ismini yine Moskof koyacak değil midir?.. Hasta Adam!!!

BALTACI Allahm, bugünkü Moskof'u ikibuçuk asır öncesinden engellemek ve yolunu tıkamak gibi en şerefli fırsatı eline verdiği ve sonra o fırsatı kaçırttığı Baltacı Meh-med Paşa, hayal edilemeyecek kadar küçük çapta, sonsuz ahmak, fakat hile ve desise zekâsında yekta...

8? Lâle Devri kahramanı Üçüncü Ahmed, bütün vatanı soyar ve ırzına geçercesine fecî yeniçeri ayaklanmaları sonunda taht'a geçtiği zaman, memleket de Kavanoz Ahmed, Kalaylı Koz gibi serkerdelerin eline geçmişti. Cülusunun ertesi günü camie giderken, yolda, esr ki vezirlerin başlarını isteyen âsilere «evet!» demekten başka çaresi kalmamış, sadece zevk, sefa, rahat ve ten-perverlik düşkünü «Padişah-ı âlempenah» Osmanlı tarihinin en nazik devrelerinden birinde, felâket gidişini durdurmaya en istidatsız biri olarak taht'a geçmiş bulunuyordu.

Kavanoz Ahmed Paşa, yeniçeri isyanları yüzü suyu hürmetine bir kalemde sadrâzam olmuş ve sadrazamlığı rüşvet ve hırsızlık vasıtası bilmekten öteye hiç bir varlık göstermemişti. Öylesine hırsız ve irtikâpçı ki, istiflediği altunlara kinaye olarak halk kendisine «Kavanoz» lâkabını takmıştır.

Artık rezaletleri ayyuka çıkıp Sadaret Mührü kendisinden istendiği zaman, bu kadar dirayet ve kabili-yetli(!) bir adama gösterilen kadirbilmezlik karşısında, mührü boynundan kaytaniyle beraber koparıp teslim etmişti.

Arkasından Hasan Paşa, onun arkasından Kalaylı Koz Ahmet Paşa... Kalaylı Koz'un tarifi birkaç kelimeliktir: Yalancı, nefsini övmekten başka bir şey bilmez, koyu ahmak, kara cahil...

îşte Baltacı Mehmed Paşa'nın en yakın dostu, sırdaşı ve haldaşı... Dkisi de Baltacı ocağından yetişme; ve hep beraber, Kavanoz, Kalaylı Koz ve Baltacı köşeleriyle bir cehalet, hamakat ve rüşvet müsellesi teşkil etmekteler...

Kalaylı Koz Kıbrıslı, Baltacı ise Kastamonulu... îlk bakışta ayırd edici vasıfları, ruh ve fikirde zaif oldukları kadar beden ve adalede kuvvetlilik... Cüsse, kelle - kulak yerinde....

«Harem-i Hümayun» a bakmaması için saray kapısının solunda ve zemin katı şeklinde yapılmış bir bina... Derin ve rutubetli koğuşa bir taş merdivenle iniliyor, înilir inilmez, loş, kasvetli, hapishanevâri kalbe soğukluk geçirici bir avlu... Avlunun etrafında duvara yazılı kitabeler, çeşmeler, koğuşlar, ağalara mahsus oturma yerleri, kahve ocakları ve levhalarla ziynetli bir mes-cid... Bu kasvet ocağını cennetten bir köşe farzeden şair, kitabelerden birinin üzerine şu mısraı kondurmuştur:

.Cennet - âsâ bu cay-ı bihemtâ (Cennete benzer bu misilsiz yer) îşte Baltacılar Ocağının mekânı!.. Kalaylı Koz ile Baltacı Mehmed'in, sarmaş - dolaş, içinde yetiştikleri çevre...

Sabahlan güneşin ilk ışıklan bu Ocağa girmek için bir delik ararken, bir el, taş merdivenlerin başındaki demir kapının tokmağım vurur, Baltacılara vazife saa-cmin geldiğini ihtar eder; Baltacılar da, aralarında Kalaylı Koz ve Baltacı Mehmed, üzerlerinde Harem dairesini görmemeleri için uzun ve dik yakalı elbiseler, Dâ-rüssuade ağalarınm içinden geçerler ve aJacakîan emre göre saray hizmetlerine koyulurlardı. Bu arada dikkat ettikleri tek nokta, ağalardan birine yanaşmak, göze girmek, oradan daha yükseklerine görünmek. Padişahın dikkat nazanna kadar sokulmak ve

Sadrazamlığa giden yolu açmaya bakmak... Sadrâzam olmanın, ne mektep, ne irfan, ne akü, ne fikir ne eser, ne tecrübe, hiçbir liyakat ölçüsüne ihtiyacı düşünülemez.

Bilhassa saray entrikalarında ihtisas ve hile dehâ- 88

sı, birinci kıymet... Bu kıymette Baltacı Kastamonulu Mehmed, bir taneydi. Baltacı Mehmed Paşa, en yakın arkadaş ve omuzdaşı, Kalaylı Koz'u sadaretten düşürmek ve yerini almak için olanca hile ve desise kabiliyetini kullandı,

Kalaylı Koz o derece ahmak bir insandı ki, ö sıralarda Dstanbul sularında görülen büyük bir balık münasebetiyle, vezirlere :

— Ben kaptanlık ederken Akdeniz'de öyle bir balık gördüm ki, boyu Sarayburnundan Eyyüb'e kadar uzanırdı.

Demiş ve kimse kendisine : — Nasıl olur Paşam, insafa gel! Diyememişti. Kendisini sırma ve altun tellerle maskara kılığına sokan, Padişaha karşı bile caka satmaktan geri durmayan, hattâ «taht'a geçişini bana borçlusun:» demeye getirecek kadar ahmaklık ve küstahlıkta ileriye gider, bu adamı düşürmek için zaten fevkalâde bir zekâya ihtîr yaç olmamak lâzımdı.

Baltacı, Kalaylı Koz'a, en yakın adamı gibi görün-inüş, onunla Baltacılar Ocağının omuzdaşlık havasını riyakâr tavırlarla devam ettirmeye çalışmış, her hare-kei ve sözünü hikmet diye göstermiş ve eski Sadrâzam devrinde saraydan uzaklaştırılmışken. Kalaylı Koz za-manmda Kaptan Paşalığa getirilmişti.

Şimdi bütün gaye, efendisini düşürüp yerine geçmek... Baltacı Mehmed Paşa, artık hile dehâsını işletmenin vakti geldiğini anladı ve tertibini yürürlüğe çıkardı.

Kalaylı Koz'un kethüdalığmdan kovulma Osman Ağa ils birlik oldu ve plânlan basan kazanırsa Osman

90 Ağa'yı, Dahiliye Nazırlığına denk makama getireceğini vâdederek kazandı. Peşinden Kalaylı Koz ile Kızlarası'-nın aralan açık olduğunu öğrenip Ağa nezdinde tertibine yardımcı bir kanaat zemini hazırladı. Derken Kalaylı Koz'u Şeyhülislâma musallat etti ve Şeyhülislam'ın ihtilâl çıkarmak teşebbüsünde olduğunu telkin edsrek bunu Padişaha haber vermesini söyledi. Ahmak Sadrâzam, gözü kapalı, bu teşviki yerine getirdi, Şeyhülislâmı Padişaha müzevirledi, fakat ispat etmeye davet edilip hiçbir delil gösteremeyince apışıp kaldı. Padişah Kızlarağasına fikrini sordu, o da Kalaylı Koz'un ele a-îınmaz, yerinde tutulmaz bir adam olduğunu söyledi. Hilekâr Baltacı bu kadarla kalmadı, tekrar Kalaylı Koz'a koşup Padişahtan bir sual gelecek olsa, haberi Ocak ağalarından duyduğunu söylemesini tenbih etti. Oyuncak Sadrâzam, kendisine felâket kurşununu çekecek olan bu tavsiyeyi de yerine getirdi. Öte yandan yeniçeri büyükleriyle temasa geçti; kendilerine yüksek mansıplar vâdeden Baltacının kurduğu şahitler, asıl Kalaylı Koz'un, askeri isyana davet ettiğini söyleyip buna Şeyhülislâm ile Kızlarağasmın tesirleri de binince harikulade (mizansan) muvaffak oldu ve Kalaylı Koz düştü, yerine Baltacı Mehmed Paşa Sadrazamlığa getirildi.

Baltacı Sadrâzam olur olmaz Osman Ağa'yı Dçişlerinin başına, yalancı şahit Tortumlu Dbrahim ağayı da Yeniçeri Ağalığına getirdi ve devlet işlerini, görülmemiş bir alâkasızlıkla askıda bıraktı. Kendisine :

— Bu alâkasızlık nereye varacak? DeyleJ; Dşleri ne zaman ele alınacak? Diye soran Padişah'a cevabı:

— Ben bu işin eri değilim! Dki öküzle çiftçi olmam gerektir. 91

Bu1 Raşit Tarihinin Baltacı hakkında kaydı:

«— Umuru din ve devlete dimağı iktidarı olmayıp ol mesned-i vâlâya kudumundan beri her kârı hîl-ü hud'aya mebni olduğundan asla kendüden bâis-i zikr-i cemil olacak bir işe muvaffak olamayıp...»

Raşit Tarihinin, kafasız, hilekâr ve hakkında iyi bahsedilmeye değer hiçbir başarısı olmayan, ahlâksız bir âciz diye kaydettiği Baltacı, ilk sadaretinden böylece sırf yetersizliği yüzünden atıldı ve -Sakız'a nefye-dildi.

Ve işte şimdi o, hiçliği ortadayken getirildiği ikinci Sadrazamlığında Moskof'a açılan savaşın «Serdar-ı Ekrem»!, başkumandanı...

Türk, Moskof'a karşı, ahlâk, akü ve kabiliyet yönünden en yoksun adamını bulmuş ve başbuğ seçmiştir.

Baba ve oğul Köprülüler nerede?..

PRUT ÇENGDNDE SDYASÎ SAFHA Üçüncü Ahmed'in Rusya'ya harp ilân etmesinde bir tekaddüm olduğunu kaydetmiştik. Bu bir gerçektir ve Deli Petro'nun ummadığı, beklemediği bir zamana rastlamıştır. Yoksa hücum ondan gelseydi, maddî zaferine rağmen manevî bakımdan Türk hezimetiyle neticelenen bu savaşın maddî hezimetle de biteceğine şüphe yoktu.

Padişah Rusya'ya harp ilân eder etmez, hemen ve gevşek seciyesinden umulmaz bir tarzda savaş hazırlığına girişti. Baltacı'yı «Serdarı Ekrem» tayin etti ve onun bu vazifeyi kıvırmakta ehil olmadığını söylemesine rağmen inadında Dsrar etti.

92 Valilere gönderilen fermanlarda toplanacak asker sayısı ve nakit miktarı ayn ayrı bildiriliyor ve Anadolu valilerine toplantı yeri olarak Edirne, Rumeli valilerine de îsakçı sahrası gösteriliyordu. Dddiaya göre Büyük Petro, harp ilânını haber alınca hiç hayret etmemiş, yalnız beklemediği bir âna isabet etmesinden yakınmış...

Onun için eninde sonunda Osmanlılarla çatışma zaten çekinilmesi imkânsız bir iş... Bizans Dmparatorlarının yerini tutmak ve Hristiyanî mânada eski Roma'-. yi yaşatmak, ona ilk hedef olarak da Türkiye'yi göstermek

sevdasındaki bu adam, Türklerin tekaddüm edici taarruzlariyle, sadece zaman ve mekânı bizzat tayin edememiş olmanın zaaf tesiri altında bulunuyor, önünde Viyana hezimeti ve Karlofça muahedesi, Türk'ü mahkûm edici iki hüccet olmasına rağmen hâlâ Moskof'ta ve onun has temsilcisi Deli Petro'da, bin yıllık esaretin ukdesi yüzünden emniyet ve cesaret yoktur. Ona topyekûn karşı çıkabilmek için uzun hazırlıklara ' muhtaçtır ve henüz o gün gelmemiştir.

Dâvası, baştan başa Türk hâkimiyeti altındaki topraklarda yaşayan Ortodoksluk dünyasını ele geçirmek olduğuna göre, işe bu noktadan başlamak ve Balkanları ayaklandırmak lâzımdır.

Petro bu siyasetine yardımcı olarak Buğdan Voyvodası (Kantemir)i bulmuştu. Osmanlı nimetiyle yetiş- * miş, Osmanlılar sayesinde yükselmiş olan (Kantemir), kaydetmeye değmez ki, azılı bir Türk ve îslâm düşmanıdır. (Volter)in «Onikinci Şarl» eserinde kaydettiğine göre Voyvodalîğa tayininin ertesi günü Osmanlılara ihanet etmiş ve Çar'ia anlaşmıştır. Pu anlaşmaya göre, Buğdan, Rusya'nın himayesinde bir prenslik olacak ve (Kantemir) le arkasından gelecekler, bu prensliği ömürleri boyunca idare edecekler... Bu vmĞ karşılığında Buğr

93 I dan Prensi, Çar'm emrine, 10 bin kişilik bir imdat kuvvetini hazır tutacak ve bu kuvvetin masrafı Çar tarafından ödenecek...

Deli Petro'nun Prut Cengi başında siyasî tedbiri bundan ibaret değildi. Avrupa devletlerine birer (memorandum) göndermiş ve onda açıkça tslâmlara karşı dinî bir siyaset takip ettiğini, gayesinin Rumlan, Bulgarları, üîahlan, Sırpları Türk zulmünden kurtarmak olduğunu bildirmişti. Karadağ'a gönderdiği murahhası şöyle konuşturmuştu:

— Osmanlı boyunduruğundan kurtulmak isteyen Ortodoks Hristiyanlar! Çarımızın emrine girin!!! O, sizi halâsa kavuşturmak için Türklerle savaşacaktır!

Ve aynen, kelimesi kelimesine bir Avrupalı muharririn kaydettiği gibi, Çar murahhasa şöyle dedirtmiştir: «— Herkes vazifesini yerine getirdiği takdirde vahşi Dslâmlar Arabistan çöllerine kadar sürülecektir!»

Ayrıca Makedonya ve Hersek Sırplarını elde etmek için binbir oyun; ve Kudüs piskoposlarındanDMrine icat ettirilen bir efsane:

«— Kostantin'in mezan üzerinde bir yazı keşfettim. Bu yazıya göre Türkler, Avrupa'dan san bir kavim tarafından sürülüp çıkarılacaktır!»

Petro'nun biricik dâvası, Avrupa'nın çoktan unuttuğu salip, tek politikası da salibi kışkırtmak ve topye-kûn Moskof emrine almak... Yani Türk'e karşı kullanmak... Türk'ün şahsmda da îslânı'a kılıç çekmek...

PRUT ÇENGDMDE DHZARD SAFHA (Voîter)e göre Petro'nun Balkanlardaki fesat teşebbüsü hiçbir netice vermemiş ve Rus boyunduruğundan ziyade Osmanlı hâkimiyetinden emniyet hissi aîan

Ortodoks unsurlar büyük ekseriyetiyle Rus kışkırtmalarına sırt çevirmişti. Hiçbir Osmanlı emeği olmaksızın kendi kendine meydana gelen Moskof siyasî başarısızlığı sırasında Osmanlı hazırlık faaliyeti hızlandı ve savaşın ihzari safhası açıldı. Dlk iş olarak Dstanbul'daki Rus elçisi tevkif edilip alelusul Yedikule'ye tıkıldı. Güya rehine...

Yeniden 30.000 yeniçeri, 1000 cebeci, 7000 topçu ve 3000 Mısır askeri kaydedildi. Erzak ve zahirenin Selanik, Kavala ve tmroz iskelelerinden şevki ve oralardan alınması için emirler verildi. Karadeniz yoliyle Kili isksle-sine çıkarılmak üzere 300 Şahı ve "Darpzen, 20 havan topu ve 45 okkalık gülle atar iri Şayka toplan ve birçok Balyemez topu gönderildi. Kaptan Dbrahim Paşa emrinde 80 kalyonîuk bir deniz kuvvetiyle Akdeniz'e çıkılırken Kaptan'ı Derya Mehmed Paşa idaresinde de, küçüklü büyüklü 361 parça gemi, 35000 kişilik efrad kadrosiyle Azak Kalesinin zaptına ve Karadenizde Moskof bandrası dîye bir şey bırakmamaya memur edildi. Donanmaya, Demirbaş ŞarFın maiyetinden birkaç general ve bir miktar îsveç askeri de katıldı.

Bütün bunlar olurken, Baltacı Mehmed Paşa huzura kabul ediliyor, kendisine Padişah tarafından «se-râser kaplu ve sade iki hil'at iibas olunuyor ve meya-nına bir mücevher şimşir ve bîr mücevher tirkeş ihsan buyuruluyordu.» Başındaki haşmetli kallâvi kavuğa da iki mücevher sorguç takılıyordu.

Tarihçi Ahmed Refik, hem Türk, hem de Rus ordusunun, Prut Seferine nizam ve kuvvetten mahrum olarak çıktıklarım kaydeder. Teşhisi de gayet yerinde olarak şudur:

Rus ordusu gençliğinden ve acemiliğinden, Türk ordusu da ihtiyarlığından ve eski tecrübelerini kaybetmiş olmaktan nizamsız ve zaif...

1 Buna Rus ordusunun hâlâ Büyük Petro tarafından kökleri kazınamamış hantallığını, ruhi gevşekliğini, disiplin nefretini ilâve edecek olur, Yeniçerinin de artık öz vatan yağmacısı bir eşkiya sürüsü haline geldiğini hesaba katarsanız, tarafların ne halde bulunduklarını ¦ kestirirsiniz.

Bereket ki, Türk'ün gözünde Moskof, o güne kadar bir hiçtir ve Yeniçeri, Nemçeliden duyduğu dehşeti Rusa karşı hissetmemektedir. Karşısında zaif bir düşman belirdi mi, damarlarında Mohaç Yeniçerisinin kanından ânî bir hararet seyyâlesi geçmektedir.

Artık Mısır askeriyle Anadolu piyade ve süvari askeri Çanakkale Boğazı yoliyle Gelibolu'ya geçmekte, bir taraftan da Üsküdar'dan Beşiktaş'a maunalarla dalga dalga asker taşınmakta, Kapukulu denilen Hassa Ordusu da Davutpaşa'da toplanmakta ve hepsi birden Edirne'de buluşmak üzere yürüyüşe geçirilmiş bulunmakta.

Tuğlar kalktı ve şimal istikametinde kılıçların, mızrakların, şişhanelerin ve kavukların cümbüşü başladı.

PRUT ÇENGDNDE ASKERÎ SAFHA Baltacı Mehmet Paşa yürüyüş nizamım şöyle tertipledi :

Sipahilerle silâhtarlar öncü... Arkalarında Yeniçerilerle Kufobealtı vezirleri, beyîerbeyiler ve maiyetleri... En arkada da ordunun ağırlıkları yük arabaları ve beygirleri...

Baltacı ordusu Kara Mustafa Paşa sürüsünü andı-ncı Mr kalaiselık ve haşmetle îsakçı'ya vanp oradan

Falçi'ye yöneldiği zaman (strateji - sevkelceyş) bakımından Büyük Petro'ya karşı tam bir takaddüm kazanmış bulunuyordu.

Petro telâşta... Ordusundan 20000 kişiyi (Şeraet-yev) emrine verdi ve cebri yürüyüşle aşağı Tuna'yı tutmaya çalıştı. Kendisi de ana kuvvetleriyle harekete geçti. Geç kalmış olmaktan gelen bu telâşlı hareket, Osmanlıların Tuna şimalindeki Hristiyanlarla dolu topraklara girmelerini önlemek ve onların Ruslara kaîiia-madan Osmanlı idaresine boyun eğmelerini engellemek için...

Ruslar (Yaş) mevkiine varıncaya kadar binbir sıkıntı çektiler. Petro da, yanında metresi güzel ve fettan (Mart -Katerina) ve daha birçok saray ve subay karısı, (Yaş) a geldi ve Moldavya Voyvodası mahut (Kantemir) tarafından hürmetle karşılandı. Fakat Moldavya Voyvodası (Kantemir) ile Ulah Voyvodası arasındaki düşmanlık Petro'nun hesaplarını alt-üst etti. Ulah Voyvodası Osmanlı tarafını tutuyor ve 20.000 askerlik bir kuvvetle Petro'nun hareketine karşı çıkmak cesaretini gösteriyordu. Anlaşılan, yakınlardaki Türk ordusunun, henüz kıvamını bulamamış Moskof kalabalığını ezeceğinden ve Türklere sadakatinin mükâfatını göreceğinden emindir.

Petro, birtakım çıkmaz sokaklarda başını sedlere çarparak çare ararken, birden şu haber geldi: — Baltacı Mehmed Paşa çoktan geçtiği Tuna'dan sonra Prut suyunu da geçmiş ve Falçi'de ordugâh kurmuştur!

(Şermetyev) nehir geçitlerini muhafazaya kalkmış-sa da muvaffak olamamıştır. Kırım Hanı da yetişti ve muazzam süvari kuvvetini nehre salıp yüzdürerek karşı yakaya atladı. Bir gecede dört köprü kurulmuş ve bütün onlu, rahatça karşı sahili tutmuş bulunuyor.

tşte tam bu sırada Rus ordusunun bulunduğu yer onu mahva götürecek kadar tehlikeli... Osmanlı ordusu aynı hızlı ve (enerjik) yürüyüşüyle ilerleyip Buslan Prut suyuna dayayacak olursa Petro kuvvetleri, karşısında Türk ve arkasında Prut, kıskaç içine düşürülmüş olacak; buna Tatar süvarisinin ihata kolu da katıldı mı, artık Petro için kurtuluş ümidi kalmayacaktı. Ordugâhına bir sürü kadm alacak kadar nefs emniyetine geçen ve ruhundaki Türk korkusunu yenen Petro, ancak şimşek gibi hızlı bir cepheden yarma hareketinden başka hiçbir tedbire el atamazdı. Bunun için de kuvvetinin yeterli ve askerinin gözüpek, hasmının da kendisinden yılgın ve mevki avantajlarından faydalanamayacak kadar kör ve kötürüm olması lâzımdı.

Osmanlı ordusu 140.000, Petro kuvvetleri 60.000... Rus ordusu acemi ve Osmanlı ordusu düşmanı küçümseyici bir meral üstünlüğüne ve eski hezimetlerin lekesini temizlemek hırsına sahip...

Ne olabilir?... Sadece Büyük Petro'nun Türklerden böyle bir har reket beklememesi yüzünden düştüğü ihtiyatsızlık, Osmanlıların da her şeyden habersiz Baltacı'ya rağmen kazandıkları (stratejik) üstünlükten ötürü Ruslar sımsıkı kuşatılır ve başta yenileyicüeri Büyük Petro olmak üzere» kadınları, hazineleri, silâhlan ve ağırlıkîariyîe topyekÛE Türk'e esir düşer.

Böyle oldu. Felâket ihtimalinin netice maddesi, akıl almaz şekilde gerçekleşmeksin birinci maddesi yerini buldu. Yani Ruslar, Baltacı kuvvetleri, Prut nehri ve-Tatar süvarileri arasında kırılmaz bir çembere alındı.

öyle bir ân ki. Petersburg'd&n Azak kalesine kadar Büyük Rusya idealine ebediyen elveda!.. . , Dki gün, geceli gündüzlü muharebeden sonra Adetâ kendi kendisine doğan (stratejik) vaziyet Büyük Petro'-yu kapana sıkıştırınca, dört bir yanının çemberlendiğini gören Çar acı acı bağırdı:

«— tşte şimdi kardeşim Şarî'ın Poltava'da başına gelenden daha büyük bir felâkete uğradım !• Dikkat edilirse düşmanı Şarl'a «kardeşim!» diyor. Zira o düşmanlık sûridir, kemik kavgasından ibarettir, nihayet ikisi de Hristiyandır; şimdi uğradığı felâketse Müslümandan ve kökünü kazımaya niyetli olduğu milletten gelmektedir.

Osmanlı ordusunda büyük bir muharebe şevki... Yeniçeri, günahlarını affettirmek istercesine bir gayret içinde... Cevdet Tarihine göre uzun ve hızlı yürüyüşlerden sonra istirahat düşünmeden, ayağının toziyle Moskof'a saldırmış ve kendi kendisine mecrasını bulan bix su gibi, kuşatma tamamlanıncaya kadar saldırışım sürdürmüştür.

Ve nihayet Büyük Petro'nun sesi: — Mahvoldum!

O sırada Demirbaş Şarl'm bir kaç adamı da Türk ordugâhında ve Bender'e haber uçurmuş bulunmakta:

— Ruslar mahvoldu! Kral Hazretleri Osmanlı ordugâhına doğru derhal yola çıkmalıdırlar!.. Onikinci Şarl, maiyetine aldığı 40-50 subay ve ne-dimiyle atlara atlayıp Prut yolunda dört nala ilerleye dursun... Göreceği, Türk zaferi değil, zafer bohçası içinde Türk'ün, Baltacı eliyle mühürlü idam fermanıdır.

Kıskaç tamamlandıktan sonra hareket durdu. Artık Rus'un teslim bayrağını çekmekten başka yapabileceği bir şey yok...

Bu vaziyette günler ve geceler geçti. Baltacı kıskaç hattının gerisinde «sâyeban-gölgelik» ismi verilen çadırında, tahtvâri sedirinde kurulmuş, çubuğunu tüttürü-

yor; Petro ve yakınlan ise aç askerlerini doyurmak için harp atlarını kesip yedirmekten başka çare bulamıyor. Rus ordusunda açlık o hale geldi ki, kuru ve yaş otlara, ağaç yapraklarına saldırır oldular.

Bu durumda Baltacı ne bekliyor?.. Dört yandan bastırıp Moskof'un işini bitirss va!.. Havır, o «armut piş, ağzıma düş!» politikasının adamıdır ve «armud'un», ağzına düşmesini beklemektedir. Bilmemektedir ki, karşısındaki armut değil armut yemeye bayılan Moskof ayışıdır ve burnuna halka geçmişken mutlaka yakalanıp sürülmesi ve zincirlenmesi lâzımdır.

Petro, hayatından ve eserinden ümidini kesecek ve artık her şeyin bittiğine hükmedecek halde... Moskova'ya gönderebildiği bir mektupta şöyle diyor:

«— Dşte, yanlış fikirlere kapdmış olmaktan orduma 4 misli fark (gerçekte 2 misli) bir Osmanlı ordusu tarafından kuşatılmış bulunuyorum. Yaradan, hiç ümit etmediğimiz bir zamanda imdadımıza yetişmezse, bumda, her türlü gıda ve vasıtadan tamamen mahrum olduğumuz için ya parça parça edilecek, yahut esir olacağız. Şayet Osmanlılar tarafından esir edilircem beni artık Çarınız ve efendiniz saymayın! Hattâ el yazımı tanısanu bile tarafımdan hiçbir emir beklemeyin! Bizzat kurtulun karşınıza çıkıncaya kadar beni gözleyin! Şayet mahv-olduğumu ve öldüğümü haber alacak olursanız aranızdan en lâyık gördüğünüzü bana halef seçin!»

Petro, ancak vataniyla terabsr her şeyin eldsn gittiğini kabul eden bir kötür.asr usîûbiyle yandığı bu mektupta, o zamanlar yirmibir yaşında bulunan oğlunu <fs Çarlıktan düşürmüş, onda kendisine halef olmak kabiliyetini görmemiş oluyordu.

Petro son olarak mezbuh bir faarekste karar vsrdl ve canını dişine takarak Osmanlı hatları üzerine şullaa-

mayı ve bir yarma hareketin» girişmeyi düşündü. Bunun için yakın adamı General (Şenaetyev)î çadırına çağırarak emir verdi.

— Bütün ağurhklan, arabaları, her şeyi yakınız ve şafakta Osmanlı ordusu üzerine atılmaya hazırlanınız!

Petro bu sözlerden sonra çadırında, yalnız kaldı ve sabaha kadar gözlerini kırpmadı. Yanına hiç kimseyi kabul etmeden, taş gibi donmuş, bekledi.

KATERDNA VE... Dşte Çarın metresi ve ileride karısı Katerina'nın zuhur ettiği ân!.. Rus ordugâhından alevler ve dumanlar göğe yükselir ve Büyük Petro, taş gibi donmuş, düşünürken Kateri-na ortaya çıktı; ordugâhta çığlık koparırcasına ağlayıp dövünen kadınlar kalabalığını susturdu ve generalleri toplanmaya davet etti. Yaralı olduğu için arabasından çıkamayan bir kumandanın etrafına dizildiler.

Katerina hitap etti: — Osmanlı hatlarını yarmaya kalkışmak intihardır. Söyleyin, doğru mu, değil mi? — Doğru Madam!

— Esareti beklemek de ölüm... öyle mi, değil mi?.. — Öyle Madam!

— Öyleyse derhal Osmanlılardan mütareke ve sulh istemekten başka çaremiz kalmamıştır! Efendim?..

— Evet Madam! — Şu halde Sadrâzam Baltacı Mehmed Paşa'ya hemen bu dileğimiz bir nâmeyle bildirilsin ve buna (Şafi-rov) memur edilsin!..

Katerina ondan sonra ordugâha çıkıyor; kadınların, korkularından toprağa gömdükleri mücevherlerinden

101 kendi elmaslarına kadar, subayların cepierindeki altunlar da beraber, ne varsa topluyor, sahiplerine sonradan bedellerinin iade edileceğine dair, öz imzasiyle senetler veriyor ve bunları kocaman bir elmas, pırlanta, yakut al-tun yığını halinde, nâmeyi de içine katarak, (Şafirov) eliyle BalUcı'ya gönderiyor.

tik muhatap, hırsı, tamahı, hilekârlığiyle meşhur, Kethüda Osman ağadır. Baltacı'nın kethüdası Osman Kâhya, efendisini parmaklarında çeviren, onun akü hocası mevkiinde bir ki-şiciktir ve kişicikliğine rağmen Prut anlaşmasında oynadığı rol büyüktür. îleride kötülük ve suistimallerinden kellesini verecek olan bu adam, zaten Baltacı'nın seciyesinde hazır bulduğu istidada el atınca koca bir tarihin seyrini değiştirecek bir kararın tohumunu atmış oluyor:

«—Çar hele Başvekilini göndersin de bir çaresine bakalım!» Bu söz, hakikatte her şeyi kabul etmiş olarak, Baltacı'nın (Şafirov) a ilk karşılığıdır. Oûya Baltacı, bütün Rus ordusunun teslim olmasını teklif etmiş de, murahhas, Rus ordusunun, canını dişine takmış vaziyette olduğunu, teklif kabul edilmediği takdirde var kuvvetiyle taarruza kalkacağını ve esir olmaktansa son nefesine kadar ölmeye kararlı olduğunu söylemiş; ve Baltacı bundan korktuğu için yumuşayıp anlaşmaya yanaşmış...

Böyle bir yoruma çocuklar ve deliler değil, kargalar büe güler. Bahsi gelince görüşürüz.

Katerina'nın, elde hazır bir sebebi neticesinden ayıracak kadar tesirli müdahalesi, sadece ümitsiz bir ânda gösterdiği (moral) kuvvetiyle olmuş, rüşvet ve hediye buluşu Türk Sadrâzamının mizacına tam rastlamış, bu-

102 na Baltacı'nın ahmaklığı ve başarılı bir anlaşma yaptığı zanm da binince, Rus teşebbüsü meyvesini vermiştir.

Bu arada tespit etmek gerektir ki, Katerina'nın Türk ordugâhına geçtiği Baltacı'nın çadırına alındığı, orada Büyük Veziri ağlayarak, sızlanarak okşadığı, öptüğü, hattâ visalini teslim ettiği baştan başa masaldır. Bir zamanlar karikatürlere kadar mevzu olan ve bütün aşağı takımca inanılan bu masalda bir Türk Vezirini, koskoca Türk ordusu karşısında bir karı için vatanım fedaya razı göstermek Türklük adına ayıptır. Hattâ aynı rolü, elmas ve al tunlara bile bağlamamak lâzımdır. O devirde resmîleşmiş bir moda halindeki rüşvet Baltacı" nın seciyesindeki çürüklüğe karşı, ancak yardımcı bir tesir olmaktan ileriye geçemez. Ser şey ve meselenin en emin anahtarı işte bu seciyenin merkezindeki dasitanl budalalık, içtimaî kayıtsızlık ve ne önünü, ne ardını görebilir kara cahillikten ibaret...

Baltacı, şuurlu bir vatan haini değil, içinden yetiştiği kokmuş vasatı gösteren, hıyanet üstü bir felâket seciyesinin sahibidir.

Katerina bu inceliği görebilmiş ve onu hedef tutmaktaki faideyi sezmiş olarak, kendi tarihinde bir kâşif, bir kurtarıcı sayılabilir.

Artık Moskof Türk yumruğunun altından tamamen sıyrılmış ve Türk'ü Rus yumruğuna karşı tutucu son iki-buçuk asırlık devreyi açmıştır.

103 MOSKOF YUMRUĞU ALTINDA TÜRK KATERÎNA

Anî buluşu ye (moral) şahlanışiyle, bilmeden, Mos-kofuri Türk yumruğundan sıyrılış ve Türk'ün Moskof yumruğu altına giriş çığırını açan Katerina kimdir?

livonya'lı köylü kızı bir piç... Babası ortada olmadığı için 14 yaşına kadar onu bir papaz terbiye etmiş... Ondördünden sonra (Glûk) isimli, yine papaz, bir pro-testanın yanma hizmetçi olarak giriyor. Onsekiz yaşlarında Dsveçli tiir subayla evleniyor ve kocasının îsveç -Rus savaşlarında ölmesi üzerine Ruslara esir düşüyor. Derken General (Bauver), Mareşal (Şermetyev) ve en sonra (Minçikof)un metresi oluyor. Nihayet Deli Petro, (Minkiçof)un verdiği bir ziyafette, asıl ismi (Mart) olan Katerina'yı görünce, güzelliğine, edasına, zarafetine ve zekasına tutuluyor, onu (Minçikof)un elinden çektiği gibi kendisine metres yapıyor. En sonra da onunla evleniyor ve ölümünün arkasından köylü kızı piç fahişeye Dkbal kapısı açılıyor.

Katerina'nın, taçlı fahişe denilecek kadar hafifmeşrep, fakat son derece derin seziş ve gayet sert bir irade sahibi olduğu muhakkak... Bu seciyeye, Büyük Petro gibi bir adamın delilik buhranı geçirdiği ve ne yapacağını bilemediği her ân kararını değiştirdiği bir demde,

107 onun tüyü bile titrememiş olması ve müthiş soğukkanlılık göstermesindeki mânayı da ekleyebilirsiniz.

Deli Petro, Metresinin son ândaki buluşuna hemen teslim oldu ve ilk tecellilerden sonra ümitle bekledi.

Katerina'nın Prut Seferinde oynadığı rolü, Akdes Nimet Kurat'ıh «Prut Seferi ve Barışı» eserinden (Bru-ce) isimli bir görgü şahidine ait şu satırlar anlatır:

«Muharebenin dördüncü günü, Çar, elimizde gerek büyük ve gerek küçük harb silâhı için ancak üçer kurşun (ve mermi) kaldığını öğrenince, bütün

ordudaki zabit terin ve neferlerden bir mikdanntn kendisine refakat etmelerini emretti. Çarın maksadı gece Türk ordusunu yarmak ye Transilvanya tariki ile Macaristan» varmaktı. Çariçe, bu çok cüretkârane karan haber alınca, bu suretle zevcinin ve Rus ordusunun düşeceği tehlikeyi derhal anlamış ve bizim hepimizi kurtarmaya yarayan daha iyi bir çare bulmuştu. Çariçe, ordugâhta para, gümüş tabak, sofra takımı, mücevherat namına ne varsa toplamış ve bunları sahiplerine bilâhare ödeyeceğine dair, kendi namına bir senet vermişti. O, bu yüksek kıymetteki he diyelerle, Büyük Veziri sulhun akdine muvafakat etmeye razı edebilmişti.»

Müellif bu şehadeti tespit ettikten sonra kendi fikrini belirtiyor : «— {Bruce)in burada söylediği sözlerin, hiç olmazsa bir kısmının, doğru olduğunu görmüştük. Meseleyi Eus ordusunun (20 Temmuz Pazartesi) her tarafından aydınlatmak için biraz geriye gitmek mecburiyetindeyiz, kuşatılmasını müteakip, Eus taburunda arka arkaya Çarın huzura ile boyuna istişare meclisi yapılmakta idi. Bunlara Katerina'nın da iştirak ettiğini öğreniyoruz. Çar bir mlkdar askerle Türk ordusu hatlarını yarıp Transil fanyaya gitmek plânını bile kuruyor. Fakat Katerina,

Î08 (Şafirov) tarafından ileri sürülen, Türklerden sulh Dstemek teklifini canla başla müdafaa ederek Çar'a buna kabul ettirmeye muvaffak oluyor. Petro ise, ne düşünecek ve ne de karar verecek bir vaziyettedir, tşte Petro'-yu o anlarda bir sinir buhranına tutulmaktan Katerina'nın orada bulunmasının kurtarmış olduğa anlaşılmaktadır. (Bruce)in dediği veçhile, Katerina —Türk ricaline hediye Ve rüşvet vermek sırası geldikten sonra— taburdaki kıymetli eşyayı yığarak ve zabitlerden para toplayarak bu işde ön ayak oluyordu. Katerina'nın bu msina»-tetîe kendi mücevheratından da ne varsa vermiş olduğunu kabul edebiliriz. Lâkin Katerina'nın bizzat Baltacı Mehmed Paşa’nın

çadırına giderek Türk Başkumandanına yalvarması kat'iyyen varid değildir. Bu hususta söylenen sözlerin hiç bir esası yokturj»

Dlmî ve fikrî gerçek teşhis şudur ki, Katerina, patlamak üzere bir dinamit fitilinin üstüne su küpünü deviren ve böylece patlamaya mâni olan bir çocuk kadar şahsiyle ele alınmaya değersiz olsa da, vesile teşkil ettiği büyük hadise bakımından son derece ibret vericidir. Türk'ü yok etme plânının en uzak ve yabancı şahsı, sonunda o plânın gerçekleşmesi şartını keşfeden insan olmuştur. Kader cilvesi!..

ANLAŞMA Rüşvet hırsı ve hususiyle idraksizliği ve içtimaî alâka hissine ufaklığı yüzünden hemen Moskof tu"*ına dü-şüveren Baltacı, başlangıçta kem küm ettikten birkaç tehdit savurduktan sonra yelkenleri suya indirdi vs ilk iş olarak 6 saatlik bir ateş kesmeyi kafeul etti.

Bu müddet içinde anîâşma şartlan konuşulacaktır. 10P

Yanında daima kethüdası Osman Kâhya hazırdır ve efendisine karşı el-pençe divan, Rus murahhasının arzularını desteklemektedir. Baltacı, 6 saatlik mütareke hükümlerine o kadar sadıktır ki, o sırada atlarına ot aramaya çıkan Rus ordusundan iki Îtalyanı esir ettikleri için birkaç tatarı hemen cellâda teslim ve Dtalyanları saygiy-ie Ruslara iade etmiştir.

Müzakere başlamak üzere... Ordugâhta bulunan Tatar Hanı Devletgiray ile Demirbaş Şarl'ın adamı (Pon-5%tofski) anlaşmaya şiddetle ay kın...

Devletgiray, gücü. yettiği nispette Vezir'i Azam'a, yalvancı bir dille çıkışıyor : — Devletlim, ne yapıyorsunuz?.. Fırsat bu fırsatken hiç koyuverilir mi düşman?.. Bari Çar, Tatar hanlarına yılda 40 bin Duka altunu vermeyi kabul etsin!.. Hıyaneti ortada bulunan Moldavya Voyvodasını da cezalandırınız I

Demirbaş Şarl'ın adamı ise kendi bakmandan istirham etmekte: — Hiç olmazsa Dsveç Kralının selâmet ve emniyetini sağlayıcı noktalar da girsin anlaşma şartlarına!..

Baltacı bu tekliflere kavuk sallamakta, fakat zerrece kıymet vermemektedir. Sonunda değiştirilmek ve Rus isteğine döndürülmek üzere tespit edilen ilk Osmanlı teklifleri; 1 — Rus taburundaki bütün top, tüfenk ve sair cenk aletlerinin Türklere teslim edilmesi... 2 — Lehistan'ın tamamiyie Ruslar tarafından tahliyesi; ve bundan sonra Leh işlerine Rusların kat'iyyen karışmamaları...

3 — Bundan böyle Huşların Ukrayna'ya müdahale etmemeleri... Haraba^ ve Potkalk Kaz&klarının, kat'Dy-yen Rusların müdahalesi olmaksızın istedikleri kimseyi Hetraan seçebilmeleri...

310 4 — Azak kalesinin ve çevresinin, vaktiyle Türkler den nastf alınmış ise o halde iadesi... 5 — Şamar damağındaki Şamar kalesi ile daha berideki Yeni kalenin yıkılması...

6 — Azak denizindeki Rus donanmasının Türklere teslim edilmesi... 7 — Tatar Hanına, eskiden olduğu gibi, senevi verginin ödenmesi. 3 — Dsveç Kiralının istediği yoldan kendi memleketine gitmekte serbest olması ve buna Rus Çan taraf ın-dan asla mümaneat edilmemesi...

9 — Boğdan Voyvodası Kantemir oğlu Dimitri'nin Türklere teslim edilmesi... 1Q — Raguzalı Savva'nın da Türklere teslimi...

11 — Dstanbul'daki daimi Rus Elçiliğinin ilgası... 12 — Rusların Boğdan ve Eflâk Beyliğinde yaptıkları zarar ve ziyanın karşılığı olmak üzere, muayyen bir para ödenmesi...

13 — Bundan böyle Rusların reaya (Türkiye'deki gayrimüslimler) işlerine hiçbir veçhile müdahale etmemeleri...

14 — Taahhüt olunan hususlar yerine getirilinceye kadar Rus Başkumandanı (Şermetev)in Osmanlı ordugâhında rehine olarak kalması...

15 — Rusların elindeki müslüman esirlerin serbest bırakılması... Türk yumruğu altında ileriye sürülmesine rağmen Baltacı'nın anlaşmayı kabul ettiği ânda Türk'ü Rus yumruğuna teslim etmiş sayılacak bu maddeler, asla kabul edilmedikleri bir tarafa, kabul edilse bile şu mânayı taşıyordu :

— Bu zamana kadar benden aldıklarını geri ver; sonra da beni yıkmak için yine kendi kendine, rahat rahat çalış!.. . , ;.

111 Üstelik Büyük Petro'nun bütün avenesiyle esir ve yok edilebileceği şartlar içinde bile bu maddeler Ruslarca reddedilirse hangi Dzaha sığar?..

Neticede Ruslarca anlaşma şu : Azak kalesiyle eskiden alınan yerler geri veriliyor, bazı kazakların işlerine karışılmaması teahhüt ediliyor, Dstanbul'da Rus sefiri bulunmamasına razı olunuyor, Demirbaş Şarl'in serbestçe yurduna dönmesi kabul ediliyor, rehine olarak (Şafirov) ile (Şermetyev)in Osmanlılar elinde kalmasına ses çıkarılmıyor ve bunlara mukabil Büyük Petro'nun, ordusu başında, silâhını teslim etmeksizin kıskaçtan çıkarak rahat rahat çekilip gitmesi şart koşuluyor.

îlk teklifin birinci, ikinci, üçüncü, altıncı ve yedinci maddeleri kabul edilmemiş; silâhlar teslim olunmamış, Lehistan işlerine karışmamak dâvası Türkiye'ye de teşmil olunarak benimsenmiş, Kazaklan serbest bırakma bahsi müphem geçilmiş, donanma verilmemiş ve Tatarlara vergi ödemeye yanaşiîmamıştır. Anlaşma Türkiye hesabına gayet pasiftir ve Baltacı, çember içine aldığı Moskof iradesine mağlûptur.

Muahede 23 Temmuz DTÜ'de imza edildi; ve Büyük Petrc ordusunun başında silâhları elinde, trampete ve boru sesleriyle ve (hurra!) nidalariyle, artık Türk'ü Moskof yumruğuna karşı tutmak azmini büsbütün kuvvetlendirerek, Baltacı'run açtığı yoldan süzüldü, gitti.

BALTACI VE DEMDRBAŞ ŞARL Benderdeki Onikinei Şarl'a, bütün ümidini Türk zaferine bağlamış bulunduğu bir demde, Osmanlı ordugâhında bulunan adamı eUyls, zaferta gerçekleştiği ve çabucak ordugâh* yetişmesi gerektiği yolunda bir mek-

tup yazıldığından bahsetmiştik. Demirbaş Şart, Prut muahedesinin imzasından 1 gün önce aldığı bu mektup üzerine hemen atına atladı ve maiyetine aldığı kişilerle beraber, gece ve gündüz dört nala giderek 150 kilometrelik bir mesafeyi 24 saatte kesti.

Kurat'tan takip edelim: «Kral şu manzara ile karşılaştı: Nehrin Öbür tarafındaki ova ufuklara kadar Türk çadırları tarafından işgal edildiği gibi, uzakta ormanlık sahaya yakın sağ köşede Tatar çadırları da görünüyordu. Çadırlar arasında karınca gibi insan kalabalığı mevcuttu; fakat Rusların bulunması lâzımgelen saha boştu. Bundan Rusların gitmiş oldukları anlaşıldı. Ta uzakta Rus kıtalarının ardçı kısımları görünür gibiydi. Kral bunun farkına varınca birdenbire şaşırır gibi oldu ve izahat almak için kendi adamlarının gelmesini beklemeğe başladı.»

«Kral bu suretle Türklerle Ruslar arasında bir uzlaşma akdedildiğini ve buna kendisinin idhal edilmediğini öğrenmiş oldu. Bu haber üzerine Kralın fevkalâde müteessir olduğunu kolayca tahmin edebiliriz; çünkü Şarl bu sefere bütün ümitlerini bağlamış ve zaferden sonra bütün emellerine kavuşacağını ummuştu. Halbuki durum hiç beklenilmeyen bir inkişaf arzetmekte idi; Türkler vâkıâ zafer kazanmışlardı; fakat bu zaferden tsveç için bir menfaat temin edilmek: şöyle dursun, hattâ Kralın şahsını doğrudan doğruya mutazarrır edecek maddeler bile vardı. Dlk anda çok müteessir olması* na rağmen Kralın çabucak kendisini topladığını ve vaziyeti kendi lehine döndürmek için teşebbüste bulunmaya karar verdiğini görüyoruz. Baltacı Mehmet Paşa ile görüşüp, akdedilen sulha

bakmaksızın Rusların takibine girişmek, Çarı ve ordusunu mahvedip tsveç için elde edilmesi lâzımgelen şartlan Ruslara kabul ettirmek... Rus ordusunun feci durumunu nazarı itibara alan Kra- un, bunu kolaylıkla gerçekleştireceğinden emin olduğu anlaşılmaktadır.

Baltacı Mehmed Paşa Kralın geldiğinden haberdar edilince, Mustafa Paşa'yı gönderdi ve Krala (boş geldiniz) selâmını yolladı. Mustafa Paşa Sadrâzamın selâmını iblâğdan sonra, Baltacı Mehmed Paşa'nın şu anda fev. kalâde meşgul bulunduğunu, Rus askerlerinin çekilmelerini takib ettirdiği gibi, Türk ordusunun da kalkması için tedbirler almakta olduğunu söylîyerek, efendisinin Kralı selamlamaya gelemeyişinden ötürü özür diledi. Mustafa Paşa'nın söylediğine göre, şayet Kral otağa kadar gelmek zahmetine katlanırsa, SaJnâzam bundan fevkalâde memnun kalacaktı. Şarl zaten Baltacı Mehmed Paşa ile görüşmeyi arzu ettiğinden, ata binerek nehrin sağ sahiline —atını yüzdürerek— geçti. Kral, Sadnâza-mın çadınna gitmeden önce, Devletgiray Hanın otağına uğradı. Fakat Hanı bulamadı; bunun üzerine Baltacı Mehmed Paşa'nın çadırına doğru gitti. Sadriâzam tsveç Kralının gelmekte olduğunu öğrenince, yanına birçok yüksek rütbeli ağalan alarak, ata bindi ve Kralı karşılamaya gitti. Baltacı Mehmed Paşa ve maiyeti Şarl'm yaklaşmakta olduğunu görünce, bir tarafa çekilmişler, atlarını durdurarak Kralın gelmesini beklemekte idiler. Sari birazdan oraya gelirce, Sadriâzam çok aşağıdan bir teirenna yapmak suretiyle Kralı selâmladı; selâmlıyanın Sadrıâzamın ta kendisi olduğu söylendiği halde, Şarl buna hiç ehemmiyet vermedi; Saânâzanıı görmemezîiğe geldi, başçadıra doğru yoluna devam etti; otağa gelince atında» indi, çadıra girdi ve en baş köşedeki koltuğumsu b'r yere oturdu. Kralın üstü başı toz ve çamur içinde idi; hele çizmeleri toz toprakla örtülü idi; uzun bir yol katettiği ve üstbaşını temizlemeye vakit bile bulamadığı açıkça görülüyordu. Şar! çadıra girince, orada bulunanlara, Sadrıâzanun nerede olduğunu sormakta iken, Baltacı Mehmed Paşa Devletgiray Hanın refakatinde Dçeriye girmiş bulunuyordu. Sadnâzam ve Devletgiray Han Kemal i hürmetle temennada bulundular. Kral Dse hafifçe şapkasının kenarına elini dokundurmak suretiyle mukabele etti. Baltacı Mehmed Paşa ile Kral Onikinci Şarl arasındaki meşhur görüşme işte bu şekilde başlamıştı.»

Bu teferruat, Türk'ün yumruğuna açık bırakıldığı ikinci devrede, Baltacı'nın hem ce ecnebi bir hükümdar tarafından hesaba çekilişini göstermesi bakımından gayet kıymetlidir.

iktibasımıza devam ediyoruz: «Bu mülakatta neler görüşüldüğü tefemıatiyle bilinmiyorsa da heyet i umumîyesi itibariyle, gerek Kralın ve gerek Sadnâzanun neler söyledikleri malûmdur. Çünkü bu mülakatta hazır bulunan (Savary), enteresan kayıtlar bırakmıştır. Halbuki bizim kaynaklarda verilen malûmat gayet azdır. Diğer taraftan (Ponyotovski) de, gerek o sıralarda yazdığı mektuplarında ve gerek bilâ-hara tertibettiği (Haşiyeler) inde bu meseleye hiç temas etmiyor; halbuki, kaleminden çıkan malûmat bizi yakından alâkadar ederdi. Bu suretle ortada en mühim kaynak cîarak (Savary) nin yazısı kalıyor. Mamafih bu yazının mezkûr vak'adan 20 yıl sonra kaleme alındığını na-zar-ı itibara almak gerektir. Nihayet mülakattan üç gün sonra kaleme alınan (Von Kochen)in (Daçbok)undaki bazı enteresan malûmatı da göz önünde bulundurmak icab eder. Bunlara, bizim kaynaklardaki, az da olsa, bazı kayıtlan da katmak sure'iyle bu meşhur görüşme hakkında oldukça doğru bir fikir edinecek durumdayız.

Baltacı Mehmed Paşa'nın emriyle fuzûli kimselerin cadın terketnıelerini müteakip, Şarl sözüne devamla:

— Burada çok güzel bir ordu toplanmıştır! Dedi.

115 Baltacı Mehmed Paşa : — Allah'ın yardımiyle bunu yapabildik. Cevabını verdi. Kral:

— Ne yazık ki, bu ordudan lâyıkı veçhile istifade olunamamıştır! Sadnâzam :

— Artık bu orduya ihtiyaç kalmadı, zira arzu edilen her şeyi elde ettik.

Bu arada kahveler geldi; kahve faslı bittikten sonra, Şart tekrar söze başladı. Sadnâzamın, Padişahın kendisine (yani Krala) verdiği sözün hilâfına olarak, Kralın ve Padişahın haberleri olmaksızın Ruslarla sulh akdettiğini ve Babıâli ile kendisi arasında mevcut dostluğa ve anlaşmaya bakmaksızın, Dsveç'in menfaatlerinin kafiyen gözetilmemiş olduğunu, yalnız isveç'in değil, Dev-let-i aliyyenin bile menfaatlerinin ihmal edilmiş olduğuna, Çarın ve Rus ordusunun düştüğü feci vaziyet nazar ı itibara alınarak sulh akdedilirken bu kadar ehemmiyetsiz şartlarla iktifa edilmemesi lâzım geldiğini, Ruslardan şimdikinden daha büyük menfaatler koparmak imkânı olduğunu, hattâ Devlet-i aliyyenin zararına var kuvvetiyle çalışmış olan Rus Çarını, ailesi ve bütün ordusu ile birlikte esir olarak Padişahın ayağına göndermek mümkünken, bunun yapılmadığını, Baltacı Mehmed Paşa'ya birer birer söyledi.

Baltacı Mehmed Paşa Kralın bu ithamlarına şu tarzda mukabelede bulundu : — Eğer herhangi bir düşman âmân diler ve harbe sebep teşkil eden cihetlerin tamirine muvafakat ederse, Türk kanunlarına, yani şeriate göre o düşmanın (Çarın) tekliflerinin kabul edilmesi icap eder. Çünkü Çar, sulh akdederken, bizim arzu etmiş olduğumuz bütün şartlan kabul etmiştir.»

116 Kafası baltayla kesilmeye lâyık Baltacı'nın, bir de insan havsalasını yakacak bir sözü var: — Eğer ben Deli Petro'yu esir veya yok etseydim, memleketini kim idare ederdi?

Tarihin bir eşini kaydetmediği destanlık hamakat...

BALTACI'NIN ÖZÜRLERD Baltacı Mehmed Paşa, gerek Onikinci Şarl'a, gerekse yakınlarının suallerine karşı verdiği cevaplarda kendisini 3 nokta üzerinde savunur ve özürlerini bu noktalar üzerine bina etmeye savaşır:

1 — Âmân dileyene kılıç çekilmez, Dslâm Şeriati buna emreder. 2 — Çarı yok etseydim, memleketini kim idare ederdi?

3 — Deli Petro, anlaşmaya gidilmediği takdirde bir yarma hareketine girişmeye kararlı olduğuna göre, ya bu yarma hareketi muvaffak olsaydı da 10 küsur yıl önceki Viyana bozgunu gibi bir felâket meydana gelseydi ne olurdu?

Birinci madde: Mukaddes şeriate, onda olmayan mânâları isnat, böylece şeriati istismar ve nefsanî hallere âlet etmek, kaba softa ve ham yobazın birinci (karakteristik) şiarı olduğu gibi, dâvayı hudutsuz bir cehalet ve hamakatle tersine çevirmenin, dolayısiyle şeriata ihanet etmenin en acıklı şeklidir. Şeriatin «aman dileyene kılıç çekilmez!* ölçüsü, mağlûp, âciz, pişman, samimî olana ve artık bir daha eski haline dönmeyeceği emin bulunana aittir. Deli Petro ise mağlûp olmak üzereyken bu vaziyetten kurtarılmış acizlikle hiç alâkası yok; ne pişman, ne samimi,

117 sadece eski halinde devam etmek için düştüğü çukurdan çıkmaya bakan su katılmamış bir gâvur olduğuna göre Karlofça Muahedesi sıralarında müslümanları «kâfirler» diye anan bu gâvura tslâm Şeriatinden, nasıl, hangi iman ve itikatla imdat umulabilir?.. Koca Haz-ret-i Ömer'in Bedr Gazasında bütün kâfirleri kılıçtan geçirmek gerektiği içtihadı ortada ve îslâm tarihi hem âmân kabul edileceği, hem edilmeyeceği şekilleri gösterir misallerle doluyken, «kurtul da îslâmı rahat rahat ez!» gibilerden bir edaya şeriatten nasıl senet istenir?

Nihayet böyle bir eda, mukaddes şeriati kendi ruhu ve emriyle tatbik etmek değil, Deli Petro'nun ruhuna ve emrine tâbi kılmak olur ki, îslâmın baş düşmanını korurken tslâmı batırmaya gider.

öyleyse bu madde üzerinde zavallı Baltacı'nın halini takdir edin!.. Dkinci madde:

Tahlile değmeyecek kadar gülünç bir deli saçması!.. Yani «yılanı öldürsem yavrularını kim besler ve yılan nesHni kim üretir?» gibi bir şey!.. Öldür ki, neslini . besleyen olmasın, nesli kurusun!.. Üçüncü madde :

. Çepçevre kapana girmiş, birer atımlık kurşunu kalmış, atlarını ve esterlerini yiyip bitirmiş, ezgin, bitkin, topyekûn ruhu ve maddesiyle çökük bir düşmana karşı, ne derecede çürümüş olursa olsun, kendi askerinden şüphe etmek kadar aşağılık bir fikir olabilir mi?.. Madem öyleydi, galip gelindiği halde bile Yeniçeriye gü-venilemezdi, sefere niçin çıkıldı?.. Ya tersine, mağlûp olunsaydı ne yapılacaktı?

Kaîdı ki, gerçekten çürümüş bulunan Yeniçeri, Prut kuşatmasındaki duraklama günlerinde «ileri ha-

118 reket, ileri hareket!» diye bağırmış ve ancak mağlûp ettiğini gördüğü zaife karşı arslan kesilme seciyesini bilhassa Prut seferinde göstermiştir. Yeniçerinin, askerî, ruhî, her bakımdan kendisini destekleyici şartlar içinde, birdenbire bozguna düşeceğini, paniğe kapılacağını sanmak, ne haince fikir!..

Baltacı'nın özürlerinde, suçuna suç katmaktan başka hiçbir şey yoktur. Rusya onun sayesinde Rusya olacak ve Türk'ü yumruğu altına alacaktır.

DFLÂS Hâdise, askerî zeminde olduğu kadar siyasî sahada da bir iflâstır; kuvvetini kullanamaz ve eserini semere-lendiremez hale gelmiş olmanın çizdiği hazin iflâs manzarası...

Baltacı, Büyük Petro'yu zararsız hale getirmeye muvaffak olduktan sonra Moskof'un gidişine (stop!) diyebileceği gibi, hiç olmazsa onun serbest bırakılmasını pek ağır pahalara ödetebilir, bizzat Petro'yu eserine başlamamış ve""artık eserini yürütemez hals getirebilirdi.

Bu kadar bile yapılamamış ve Büyük Petro, kazandıklarını değil de, Osmanlılardan kopardıklarını, muvakkat bir zaman için geri vermekle, şahsının ve milletinin canını kurtarmıştır. Onun ve Moskof'un îslâma ve Türklüğe zıt ve düşman gelişmesini bizzat müslüman ve Türk, Baltacı Mehmed Paşa korumuştur. Deli Petro'yu Baltacı'nın baltasından kurtaran bizzat Baltacı'-dır. Eğer bu zavallı, işlediği suçun mahiyetine nüfuz edebilseydi, kahrından ölürdü. Siyasî sahada olsun, Pet- 119

ro'yu ağır zararlar altına sokamamak ve «benden çaldığını ver ve defol, işinin başına git!» demekten farksız bir anlaşma ne demektir?..

Nitekim Deli Petro, kendi canını ve Rusya'nın istikbalini kurtarmak için her şeyi fedaya hazırken, bu kadar hafif şartlarla kurtulduğunu görünce keyfinden çılgına dönmüş, Katerina'yı nasıl azizleştireceğini bilememiş ve bir müdet sonra onu tmparatoriçesi yapmış, bir de adına (Sent Katarin) isimli bir nişan icat ederek, lazerine «vatana muhabbeti ve sadakati olanlara» diye bir yazı yazdırmıştır.

Petro, ordusiyle beraber çemberden çıkarılmak uğruna her şeyi feda etmeye hazırdı. Ahmed Refik tarafından (Valizevski) nin «Büyük Petro» eserinde tespit edildiğine göre, Çar, bundan evvel bütün harplerde Rusların eline geçmiş ne kadar kale ve toprak varsa hepsini birden geri vermeye ve bütün şimalî kıyı şehirlerini Dsveç'e bırakmaya, (Petersburg) dan içerilere doğru Rus topraklarından bir kısmını bile gözden çıkarmaya Polonya'dan el çekmeye ve (Les-çinski) nin tekrar Lehlilere baş olmasına, ayrıca Osmanlı Padişahına büyük servetler takdimine razıydı.

Ama?.. îki kolunu ve iki bacağını vermeye razı iken tırnağını vermekle kurtuldu. Baltacı Mehmed Paşa'nın 3üyük Petro'dan, canı elinde iken isteyecekleri şunlardı: 1 — Karadenize bütün sızmalar durdurulacak ve Rus sınırlan şimalde, şarka doğru (Dinyeper) gerisine alınacak...

2 — Azak kalesi, şimal ve şark yönünde en aşağı 100 kilometrelik bir (hinterland) ile Türklere teslim e-dilecek...

3 — Kırım Hanlığına en küçük tehdit durumu bırakılmayacak ve vergi verilmekte devam edilecek...

120 4 — Şimalî Kafkasya ve Hazer taraflarında askeri avantaj mevzileri terkedilecek...

5 — Şimal kıyılan Rusya içerilerine kadar, top-yekûn tsveç'e mal edilecek...

6 — Lehistan, eski liderine teslim edilecek ve her türlü Rus müdahalesinden uzak bulundurulacak...

7 — Balkanlara ve Türk topraklarındaki Ortodokslara hiçbir §ekilde hulul ve nüfuza kalkışılmayacağı ga-rantilenecek...

8 — Mevcut Rus donanması ve kuşatılmış ordusunun bütün silâhlan galiplere teslim olunacak... 9 — «Devlet-i Âliyye» ye harp tazminatı olarak büyük bir meblâğ ödenecek...

Bütün bu şartların biricik müeyyidesi de, yerlerini buluncaya kadar ordusunun serbest bırakılmasına mukabil elde tutulacak olan Büyük Petro'dur.

Farzedelim ki, bu şartlar kabul edilmedi ve Deli Petro, bunlan kabul etmektense şahsını ve ordusunu feda etmeyi göze aldı; o takdirde Büyük Petro'nun şahsını elde tutmak, öbür maiikiyetlerden daha üstün olurdu; ve Rusya'yı Rusya yapmak işinde ondan başka biri kolay kolay çıkamazdı. Geride kalanlar da nasıl olsa, de-nizsiz ve steplerden ibaret bir Rusya içinde eski hallerine dönmeyi sineye çekerlerdi, isveç'in Osmanlılardan yana olmasına bir de Fransa'nın Nemçe düşmanlığını ve Nemçeli gözünde Moskof itibarsızlığını ekleyecek olursanız, o zamanki ittihatsız Batı dünyasından da toplu bir muhalefet hareketi gelmeyeceğini ve Baltacı'r.ın kılıcını pahalıya satmakta zorluk çekmeyeceğini teslim edersiniz.

Yazıklar olsun ki, Baltacı, kılıcını pahalıya satmak şöyle dursun, onu kıracak olana bir meteliğe hediye etti.

121 Kiliselerde çanlar çalma dursun. — Rusya kurtulmuştur!

TEPKDLER Hezimet üstü hezimet telâkki edilmeye lâyık Prut anlaşmasından acaba tstanbul, Saray ve Babıâli ne anlamıştı?..

Buna Kurat'ın «Prut Seferi ve Barışı» adlı eseri şu cevabı veriyor: «Baltacı Mehmed Paşa’nın Osman Kâhyayı istanbul'a zafer müjdesiyle gönderirken

çok büyük ümidîere kapıldığı anlaşılıyor. Kâhyasının üç tuğla vezirlik rütbesini alacağı gibi, kendisi için de Padişahın birçok in'am ve ihsanda bulunacağını ummuştu. Gerek Padişaha ve gerek Valide Sultana sefer hakkında verdiği tafsilâtta bu zamana kadar hiç görülmemiş şMdetli bir harb yaptığını, ve üç gün iki gece mütemadiyen düşman ateşi altında bulunduğunu, ve pek çok fedakârlık ve şecaat neticesinde nihayet düşmanın her taralının kuşatılarak, Osmanlı Devleti için fevkalâde müsaid şartlan havi bir sulh yapmaya muvaffak olduğunu birer birer bildirmişti. Mektuplarında Rusların fevkalâde fena vaziyette bulunduklarına temas edilmemiş ve Padişaha gerek harbin, gerek müzakerelerin hakiki cereyanı hakkında, olduğundan çok başka bir tarzda izahat verilmişti.

Halbuki Dstanbul'da Prut boyunda olup bitene dair daha 18 Cemaziyelâhirde (3 Ağustos) malûmat alınmış bulunuyordu. Sultan Ahmed ve Silâhdar Ali Paşa, Baltacı Mehmed Paşa*nın gafleti yüzünden çok büyük bir

122 fu satın kaçırılmış olduğunun farkına varmışlardı. Padişah bunun üzerine Sadnâzama Haseki Ağa Kozbekci, Silâhşorlardan Kara Mehmed ve Süleyman Ağalar va-sıtasiyle, arka arkaya üç şiddetli mektup gönderdi. Bunların muhteviyatı tafsilâtiyle bUinmiyor, çünkü asılları muhafaza edilmemiştir; fakat Baltacı Mehmed Paşa’nın Valide Sultan'a yazdığı mektubundan görüldüğü veçhile Ruslardan sulhun ifasına dair tam bir teminat alınmadan Çar'm ve ordusunun salıverildiğine temasla Sad-nâzam itaba (hatalandmlmaya) mâruz kaldığı gibi, Dsveç Kralı'nın menfaatlerini gözetmek hususundaki ihmali de mevzu-u bahis olduğu anlaşılıyor. Hattâ, Rus ordusu pek uzak gitmemişse arkasından yetişerek, Çar% Şarl ile barışmaya mecbur etmesi bile yazıldığı anlaşılıyor. Padişah, Baltacı Mehmed Paşa'yı bu seferde lâyıkı ile iş görmediğinden dolayı tekdir etmiş ve galiba kendisini öldürmekle korkutmuştu. Sultan Ahmed'den bu mektuplarının Orduyu Hümayuna 25 - 31 Ağustos (Ce-maziyelahirin 26 ile Receb 2'leri arasında) geldiği anlaşılıyor.

Baltacı Mehmed Paşa, artık, yaptığı işlerin ne gibi neticeler doğurmakta olduğunu anlamaya başlamış bu-lımuycıdu. Şafirov'un «Dsveç Kiralına göndermeden A^ak kalesinin teslim olunamayacağını» beyan etmesi üzerine, Prut boyunda kaçırdığı fırsatın mahiyeti artık gayet açıktı. Azak kalesinin Ruslar tarafından tahliye sinin uzaması, elde edildiği zannolunan muvaffakiyetleri hiçe indiriyordu. Aynı zamanda tstanbul'da kendisine karşı gösterilen hoşnutsuzluk ve düşmanlığı önlemek için de tedbirler alması icap ediyordu.»

Baltacı’nın aldığı tedbir, himayesine pek güvendiği Valide Sultan'a bir mektup göndermek ve bu mektupta hadiseleri kendi zaviyesinden gösterip kadr ve kıyme-

123 tinin bilinmesini istemek ve hususiyle düşman telkinlerine kulak asıl mamasını rica etmek-oldu. Hile ve desise ustası, daha evvel kendisine hissi zaafları olduğunu kaydettiğimiz Üçüncü Ahmed'i kötü telkinlerin tesirinden uzak tutmak, için baş vuracağı yeri iyi tâyin etmişti. Nitekim Prut anlaşmasından 1 ay kadar sonra, muzaffer ordu Payitahta dönerken Padişahın olanca tepkisi, zengin ihsanlarla tecelli etti. Kurat'tan okuyalım :

«11 Receb, Çarşamba (26 Ağustos) Sadnâzanun Ordugâhı neşeli günlerden birini yaşadı. Sebebi de Kapıcılar Kethüdası Mehmed Ağa'nın getirdiği (Hatt-ı Hümayundun ve Padişahtan gönderilen hediyelerin o günü Orduyu Hümayuna gelmesi idi. Mehnıed Ağanın yaklaştığı haberi üzerine, Kâhya vekili Dbrahim Ağa maiyetinde birçok sipahi, silâhdar, çavuşlar ve diğer kapı halkı olduğu halde bir saatlik yolda, mükemmel bir alayla karşıladılar. Mehmed Ağa, Sadrıâzam Otağına yakın geldikte, Sadrâzam Ağalan, kapıcıları ve adamları selâm durarak, Dstanbul'dan Hattı Hümayun getiren Ağayı kenıal-i hürmetle karşıladılar. Otağ da Vezir i âzam yanında Devletgiray Han da hazırdı. Her ikisi de büyük bir hürmetle padişahın nâmesini karşıladılar ve mutad merasimle Ağanın elinden Hait-ı Hümayunu teslim aldılar. Bu münasebetle Sadrıâzamın otağında bütün askerî ve devlet erkânı toplanmış bulunuyordu. Dua okunduktan sonra Reisülküttab (Ebubekir Efendi) Hattı Hümaju nu yüksek sesle kiraet etti. Bunu müteakip hediyelerin dağıtılmasına sıra geldi.

Birinci ruznameci Seyyid Abdülkerim Efendi hediyelerin; cinsini ve kimlere verilmesi lâzım geldiğini gösteren defteri aldı ve okumaya başladı. En başta Sadnâ-zamın ismi geliyordu. Ona bir samur kürk, müzeyyen bir kılıç ve sorguç gönderilmişti. Baltacı Mehmed Paşa

124 hemen orada kürkü giydi, kılıcı kuşandı ve sorgucu da başına taktı. Bunun üzerine, çavuşlar kendisini şiddetle alkışladılar. Sonra Devletgiray Han'a da, Sadnâzama gönderilen hediyelerin aynı gelmiş bulunuyordu; o da kürkü giydi, kılıcı kuşandı ve sorgucu başına taktı; Han da çavuşlar tarafından alkışlandı. Sonra sırası ile üç tuğlu vezirler, diğer vezirler, ve başbuğlar'a rütbelerine göre kürkler ve hil'atlar dağıtıldı. Ayrıca sipahi, silâhdar ser-dengeçtileriyle, Yeniçerilerin süvari serdengeçtilerine on bin aded turna teli gelmiş bulunuyordu; bunlar da o gün dağıtıldı. Hediye dağıtılma merasimi bittikten sonra, mutad veçhile ziyafetler verildi ve şenlikler yapıldı. Padişah tarafından böyle bir in'am ve ihsana mazhar olan ordu efradı çok memnundular, ve Bursalı Sipahi Zabiti Hüseyin'e bakarsak, (aşâkir-i mansure) hep bir ağızdan (düstur ü mükerrem ve müsellem-i âlem fatihi tabur-u Mcsku olan) Baltacı Mehmed Paşa için: (Olmadı bir ferde kısmet böyle şan ü böyle nâm-Bârigâh ı devletin ma'-mûr ede Rabbülenâm) diye dua etmekte idiler. 11 Receb (26 Ağustos) günü zaferin tes'id edildiği bir gündü. Bundan dolayı herkes çok memnundu.»

Bu hayret ve ibret verici durum birkaç aydan fazla sürmeyecek, Dstanbul'un selim akıllı nüfuz sahiplerinin saraya tesirine, Tatar Haniyle Onikinci Şarl tarafından edilen şikâyet ve uyarmalar da katılınca, Üçüncü Ahmed hissî zaafına rağmen Baltacı'yı, «Asitane»ye dönüş yolunda, devlet arabası sürücülüğünden bir tekmede atacaktır.

GÖRÜŞLER Bir de Prut işinin Avrupa fikir adamlarına ve tarihçilerine nasıl göründüğünü merak etmek lâzımdır.

Evvelâ Baltacı'nın, şahsiyle, bir Avrupalı'ya ne şekilde göründüğüne ait bir misal verelim. (Rakoçi)nin Ma-beyncisi (Mikeş) bir dostuna yazdığı mektupta şöyle diyor :

«— Bugün Sadrâzam Mehmed Paşa seferden döndü. Şehre pek parlak merasimle girdi. Kendisini çok uzaktan gerebildim. Yakışıklı, güçlü kuvvetli bir zat... Ama bu hayrete değer bir şey değil... Çünkü Mehmed Paşa, babasının evinde hep davarlar ve öküzlerle boğuşarak idman etmiştir. Şimdi Sadrazamlık makamında bulunuyor. Düşünüyorum da, bu Dmparatorluğun idaresi böyle kasapların, baltacıların elinde bulunursa işler nasıl gider, diye hayret ediyorum!»

Meşhur Tarihçi (Hammer) şöyle yazıyor : «Rus ordusunun bulunduğu ümitsizlik hali nazara alınacak olursa görülür ki, Ruslar için gayet ağır olan Prut Muahedesi Osmanlılar için daha ağır olmuş, Babıâli büyük harp hazırlıklarında bulunduktan sonra bu seferle, ancak muvakkat bir faide, şüpheli bir zafer kazana-bilmiştir.»

(Brantano) : «— Böyle bir anlaşmanın yapılabilmesi için, acaba Rus ordusunun cesareti mi Sadrâzamı korkuttu; yoksa gerek Baltacı'ya, gerek maiyetindeki büyüklere Kateri-na'nın tavsiyesi üzerine gönderilen hediyelerin mi tesiri oldu?.. Burasını kestirmek mümkün değildir.»

(Bekker) : «— Sadrâzam, kendisine takdim olunan 200.000 Ruble değerindeki hediyelere dayanamadı.» (Brukner) :

«— Petro 1711'de Osmanlılara yeni bir darbe indir- 126

meye çalışırken Prut'ta büyük bir mağlûbiyete uğradı. Burada bütün eserleri ve işleri hattâ hayatı bile tehlikeye düştü. Fakat zevcesinin metaneti ve Sadrazamın irtikâbı onu kurtardı.»

(Kari Ritter Von Saks) : «— Sadrâzam Baltacı Mehmed Paşa Rus ordusunu mahvetmek elimleyken hiçbir şey yapmayarak Çariçe'-nin rüşvetlerine kapıldı. Petro ile Prut'ta bir anlaşma yaptı. Bu anlaşma vâkıâ Rusya için zararlıydı; fakat askeri vaziyet dikkate alınsa hiç de ağır değildi.]»

Dsveç Kralı Dkinci (Oskar) : «— Çar, Prut kıyılarında kendisinden sayıca üstün bir Osmanlı ordusu tarafından kuşatılınca, ya esir, yahut telef olacaktı. Ama, Dlâhî takdir anlaşılmaz. Çar bu durumdan bir kadının tedbiriyle kurtuldu. Bu kadın, rivayete göre Dsveçli bir askerin kızıydı. Çar bu kızı nihayet zevcelik şerefine erdirmişti. Dşte bu kadın, altuna tutkun olan Sadrâzamı elmaslariyle kandırdı. Çar da kurtulmaya muvaffak oldu.»

(Salâberri) : «— Rus ordusu perişan olacağı bir sırada Sadrâzamın anlaşmayı kabul etmesini yalınız tamah hissine bağlamak yanlıştır. Baltacı, askerlik tecrübelerinden yoksunluğu, mütereddid yaratılışı ve neticede sorumlusu o-lacaeı harp talihinden korkması yüzünden buna karar vermiştir.»

(York Von Vartenburg) : ((— Petro 1711'de kendisine faik kuvvetlerle kuşatılarak, hayatı Osmanlıların elinde olduğu halde Sadrâzamın irtikâbı sayesinde, yalnız evvelce zaptettiği (Azov -Azak) kalesini bırakarak ve Rusya'nın istikbali için pek müsait şartlar altında anlaşarak hayatını kurtarmıştır.»

(Jül Van Gaver): «— Bu muahede vâkıâ Babıâli hesabına faydalıydı; fakat Rusya için daha faydalıydı. Çünkü Çar, ümitsiz bir vaziyette hayat ve hürriyetini kurtardı.»

(Valizevski): «—Ç?r, muahedeyi akdettiği gün yazdığı bir mektupta, memleketi için çalışmaya başladığı günden beri bu kadar kötü bir vaziyette kalmadığını bildiriyor, fakat uğradığı kayıbin, öbür fetih ve zaferlerini sağlamlaştıracağını da ilâve ediyordu.»

(Rambo):

«— Katerina, para ve mücevher, ne bulduysa topladı, bunları Sadrâzama hediye olarak takdim etmek üzere bir heyet gönderdi. Bu heyete, Türkler ne isterlerse kabul etmeleri emri verilmişti.» (Yohan Blohviç):

«— Katerina'nın Sadrâzama gönderdiği hediyeler Petro'yu kurtarmış ve Rusya için her halde gayet müsait olmak üzere Prut anlaşması yapılmıştır.»

(Lâjonkiyer): «Sadrâzam Baltacı Mehmed Paşa kendisine Çariçe Katerina tarafından gönderilen hediyelere kapıldı. Kar-lofça Muahedesinin hicabını Falçi anlaşmasiyie temizleyeceği zannına düştü.»

(Feliks Jülyen): «ı— Katerina vasıta oldu; ricaları, vaadleri, hattâ ordudan toplayabildiği aîtunlan ve mücevherieriyle ümit edilmez şartlar altında Çarı kurtardı.»

(Male): «— Sadrâzam bahşişi alınca müzakereye razı oldu, Petro'nun askeriyle beraber çekilmesini kabul etti.»

(Drlyo): «— Çar Prut'ta öyle tehlikeli bir durumda kalmıştı ki, Sadrâzam Çariçe'nin desiselerine kapılmasaydı, Rus ordusu son neferine kadar helak olacaktı»

(J. Şenso) : «— Petro sulhu yapmakla yalnız bir noktadan (Ka-radenizden) emelinin icrasına muvaffak olamayacaktı, öbür noktalarda ise dilediği gibi harekette serbestti. Petro yenilmişti; fakat esir veya telef edilmiş olsaydı, kendisi için, toprağını genişletmek, deniz ve ticaret ka-vuşaklan, medeniyet, şan ve şeref, hâsılı her şey bitmiş olacaktı.»

Buraya kadar, teşhisimize yardıma olarak, Batı büyüklerinden birkaçının ne düşündüklerini gördük. Elbette ki, Batı fikir adamları ancak bu kadarını söyleyebilir ve:

— Osmanlılar din ve milliyetlerinin vücut hikmetlerinin en büyük düşmanını, esir veya telef etmek mümkün iken salıverdiler!

Diyemezdi. Bu mânayı, Batı fikir adamlarına eş bir madde görüşiyle, asıl bizimkilerin, payitaht münevverlerinin ele alması gerekmez miydi?

Halbuki, bakın, bizimkilerin, beyinsizlik, ruhsuzluk, gayretsizlik ve renksizlik, mesnetsizlik şaheseri yorumlarına :

(Netâyic-ül-vukuât): «— Şimdi Moskof ordusunu heyet-ı hazırasiyle tutmak mümkün olsa bile mevad-ı mün'akıdenin (anlaşma maddelerinin) fiile gelmesi tekellüfât ve muhârebât-ı azimeyi (büyük zorluklan ve muharebeleri) mucip olur denilerek zebunküşlük vâdesine irha-yı inan olunmadı, (düşküne saldırma yoluna gidilmedi)..!»

129 Moskof mevzuunda, bir nevi merhamet ve düşküne saldırmamaktaki asalet sebebiyle müsait davranıldığım ileriye süren bu yorum derecesinde ahmak ve sefili gösterilemez. Buna rağmen bir derece daha beteri, Prusya Kralı Büyük Fredrik nezdine elçi olarak giden Ahmed Resmi Efendinin, «ne ettiniz de bu haltı yediniz?» demeye getiren Kral'a verdiği cevaptır.

«Seferatname-i Ahmed Resmî» den kendi öz kalemiyle : «— Bu esnada Kral, bir gece, konağımıza yakın âyan-ı beldeden birinin hanesine gelip bizi yanına davet ve (âyyâ Devlet i Aliyye'nin birkaç sene cenk ve cidale niyetleri var inidir?) diyerek kelâmı semt âhara tevcih ve 1123 (1711) tarihinde Prut suyu kenarında vech i mahut üzere tazyik olunan Moskof Çan ahz ve esir olunmak mümkün iken niçin müsamaha olundu? deyû sual eyledikte...» Evet, büyük Fredrik elçimize «Çar'ı yok etmek dururken niçin kurtulmasına göz yumdunuz?» diye soruyor ve şu cevabı alıyor:

u— Vak'a-i mezkûre Devlet-i Aliyye'nin dört kralla on yedi sene alettevâli müdafaa ve mücadele ettiği ev-kattan uzak olmadığına binaen, öyle, etrafı açık mahal- V lerde reâyâ ve berâyânın

pâyimal olması tecvizgerde-i cenab-ı hüdâvendigâr olmayıp mücerret defi sâil ve sedd-i Dskender gibi sil-i armereme hâlî olmak için acâ-let-ül-vakt bir serasker tayin olunmuş idi.»

Bu, sersemlikten yana çok mühim cevabı sadeleşti-terek tekrarlayalım: er— O vak'a, Osmanlı Devletinin dört krala karcı 17 yıl aralıksız mücadele ettiği zamana yakın olduğu için, öyle açık yerlerde Hristiyan tebaanın ayak altında ezil-

mesi Sultanımaca cevaz verilecek bir iş olmadığından, sadece saldırıya engel olmak ve düşmana karşı bir Dskender şeddi çekmek maksadiyle acele tarafından bir kumandan tayin edilmişti.»

Türk sefiri Ahmed Resmi Efendi, Prut seferini, böylece, Hristiyanlara merhamet noktasından bir müdafaa harbi ve başbuğ değeri bakımından aceleye gelmiş bir teşebbüs olarak gösterip şu hükme bağhyor:

m— Çarı mezkûr, kendinin sû-i ameli belâsına giriftar ve ekli evrakı eşcar misillû meşakkatlere duçar olmağia istimâna müsaraat ve etrafiyle Azak kal'asuu teslime mübaderet etmeğin (el afvü rekât üz-zafer) medlûlünce ricasına müsaade ve sebili tahliye olunmak şime-i kerime-i Padişahaneye münasip olan umurdandır.»

Sade Türkçesi: «— Çar. kendi kötü işlerinin belasına uğrayıp ağaç yapraklarını yemeye mecbur kalmak derecesinde sıkıntılara düşünce, âmân dilemeye kalktığı ve Azak kalesini geri vermeye razı olduğu için (af, zaferin zekâtıdır) öl-çüsiyle ricası kabul olunmuş ve salıverilmesi Padişahımızın keremli mizacına uygun düşmüştü.»

Bundan sonra, Ahmed Resmî Efendi Büyük Fred-rik'in güya mazereti kabul etmiş gibi sustuğunu, fakat Moskof'tan gayet incinmiş bulunduğu için Petro'ya gönderilen af ve atıfetten ıstırap duymakta devam ettiğini kaydeder. Prusya kralı böyle düşünürken, bakınız, biz ne teselliler ve tefsirler peşindeyiz!..

Bu iki görüş ve yorumdan sonra, meseleyi yarım - yamalak, garip ve şüpheli gösteren, Atâ Tarihi ile «Hadika-tül-Vüzerâ»dır. Son devrelerin

Türk tarihçileri ise, dâvayı köküne irca edici bir nazar nüfuzundan mahrumdur. Herşey, Baltacı'nın son derece sığ ve basit bir

130 131 plânda «ucuza sulh yaptı!» şeklinde tenkidinden ibaret.. Hattâ Baltâcı'yı övenler ve yaptığını hikmet bilenler bile çıkmıştır.

Biz gelelim, Baltacı'ya hissi zaafım belirttiğimiz Üçüncü Ahmed'i aynı zaaf noktasından sürükledikleri âleme ve Rusya bir ırgat gibi çalışırken bizim daldığımız sefahat ve rehavet devrine...

VUR PATLASIN - ÇAL OYNASIN! Üçüncü Ahmed'in Baltacı'ya hissî zaafı, kendi şehzadeliği ve onun Baltacüığı zamanındaki bir aşk münasebetinden gelmekteymiş... Güya Baltacı Mehmed Paşa, Üçüncü Ahmed'in Şehzadeliğinde onun zevk hayatına ve bazı aşk maceralarına yardımcı olmuş...

Bu, mesnetsiz bir rivayetten ibarettir; fakat emin olan şudur ki, Üçüncü Ahmed'in zevk ve sefa mizacı, ona yardımcı olana her kapıyı açacak kadar zengindir. Nitekim Nevşehirli Dâmad tbrahim Paşa bu yoldan yürümüş ve kukla eli gibi kullandığı Padişahın eliyle devleti aynı yola sürmüş; ve Büyük Petro'nun rotasını çizdiği Rusya'yı, rahatça ve kolayca menziline varması için serbest bırakmıştır. Raşit Tarihinin «PadLşah-ı Eflâtun şuur: Eflâtun akıllı Padişah» diye kaydettiği Üçüncü Ahmed, bütün bir iç temizliği içinde, zevk ve sefahat damarlarından kolayca yakalanabilecek ve tamamen şuursuz kılınacak, insanlık ve cemiyet dâvalariyle alâkasız bir Sultandır. Dlâhi takdir, onu, Moskof u tasfiye etmek şerefinin yanı başına getirmişken bu kahramanlığı elinden almış ve «vur patlasın-çal oynasın!» devrinin sultanlığına lâyık görmüştür. Ahmed Cevdet Paşa, meşhur «Tarih-i Cevdet» Dnde Baltacı'yı yarım ağızla tenkit, hattâ bası noktalarda

müdafaa ettikten sonra arkasından gelen Dâmad Ali Paşa'yı göklere çıkarır, padişahlar arasında en büyük fetihleri Yavuz'a, vezirler içinde de Damat Ali Paşaya yakıştırır ve onun sadece bir öfke yüzünden Venedik seferini Avusturya üzerine çevirdiğini, neticede hezimete uğradığını ve böylece şehit düştüğünü pek hesaba katmaz.

Gayret ve himmet sahibi bir recül olduğu muhakkak bulunan şehit Ali Paşa'yı birtakım boş vezirler ve serdarlar takip etti, fesat ve ihtilâl hareketleri her tarafı sardı, Osmanlı ordusu hiçbir başarı gösteremedi ve Sırbistanda Tameşvar Kalesi Avusturyalıların eline geçti.

O sırada «vur patlasın - çal oynasın» devrinin büyük rejisörü Nevşehirli tbrahim Paşa «Rükâb-ı Hümayup kaimmakamı»dır ve Nemçeli'den intikam almak fikrinin aleyhindedir. Dlle de sulh, ille de sulh!.. Fakat hallerine bakmadan «ille de cenk!» narasını basanlar ağır bastılar, harbe devam edildi, bu defa da Belgrat düştü; ve Nevşehirli tbrahim Paşa gibi dâvanın kökünde haksız bir adam, ister istemez haklı çıktı. Bunun üzerine Dâmad tbrahim Paşa «Mühr-ü şerif»e nail oldu ve 1718 Pasarofça anlaşmasiyle, Belgrat dahil, yukarı Sırbistan ve Batı Eflâk topyekûn Avusturya'ya, Dalmaçya ve Bosna, Arnavutluk sahillerinden bir kısım da Venediğe bırakıldı.

Nevşehirli Dbrahim Paşa «sulh, sulh!» diye haykırmış bulunduğu için «Vezir-i Âzam» olur ve cephelerde yıkılma yerine zevk ve sefa zehiriyle içeriden devrilmeyi hazırlarken, Osmanlı Devleti, Deli Petro'yu kapandan salıvermenin uyuşukluk ve anlayışsızlığını Avusturya üzerine çullanmakla gösteriyor ve Avrupa'dan kovulmanın kapılarını öz eliyle açıyordu. Buna karşılık, başkalarının harp hatasını, kendisinin daha ağır «vur patlasın -çal oynasın!» mânasında sulh hatasiyle ortaya çıkaran 133

Nevşehirli ibrahim Paşa, artık Türk'ü bir daha belini doğrultamaz hale getirmenin eşiğinde bekliyordu.

Ahmed Cevdet Paşa : «— Şimdilik sulh olunsa da askere nizam verilsin deyû bir seneden beri vird-i zeban etmiş (diline dolamış) olduğu kavli (lâfı) samimi olsa ve ameline mutabık gelseydi, cümle kusuru affolunurdu. Halbuki on iki seneden mütecaviz istiklâl-i tam ile makamı sadârette

bulunup askere nizam vermek şöyle dursun, devletin eski usul ve nizamını bile muhtel etti (bozdu) ve israf ve sefahatten başka bir şey düşünmeyip, hele asker ve muharebe sözü, nazarında kelime-i küfür gibi addolunurdu.»

Evet; dışarıda Batılıya göre a vur patlasın!» içeride de Nevşehirli Dbrahim Paşa'ya göre «çal oynasın!»...

DERKEN Türk'ün Prut hezimeti ve Moskof'un Prut zaferinden sonra Büyük Petro, şimale yönelmiş, îsveçle dâvasını halledip Baltık kıyılarına yerleşmiş, (Petersburg)a kurulmuş ve 1721'de imparatorluğunu ilân etmiştir. Türklerle yeni bir kapışmaya girişmeksizin de Hazer Denizi sahillerine sarkmayı ve Kafkaslan uzaktan kıskaçlama-yı ihmal etmemiştir. Aynı zamanda gözü Türkistan Hanlıklarında olan Petro, buraları toslayamamış olsa da, Türk'ün büyük Osmanlı vatanına göç yolunu kesmiştir. Ana vatandan aslî vatana göç yolumuzun kesilmesi böyledir.

Hâlâ ve daima, Deli Petro'nun iç ve dış gelişmelerine Dstanbul'da dikkat yoktur. Lâle Bsvri, bütün dış parlaklığı ve iç karanlığiyle devamda... Dış aydınlık nefsaniyetleri gıcıklamakta, iç

134 karanlık da gözlere dünyayı perdelemekte... Sâdabat bahçelerinde sırtlarına mumlar dikilmiş kaplumbağalar gezerken, Petro, gözlerini, Türkiye'yi geriden meşgul etmesine çalıştığı Dran'a yöneltilmiş bulunuyor.

Dran'da Sünnî-Şii boğuşması ...Safevi hükümdarı Şah Hüseyin, Dran sünnilerini zorla şiî yapmak sevdasında ...Kafkasya ve Şimalî Dran sünnî müslümanlan Babıâli'nin tokmağına sarılmış:

— Bizi kurtarın! Diye haykırıyor.

Doğuda Ergan sünnileri de isyanda. Bunların başına geçen Mahmud Hân Kandihar'ı zaptedip hükümdarlığını ilân etti ve Efganistan'ın temelini attı. Derken Şah Hüseyin'in üzerine vardı ve onu esir aldı.

Şah Hüseyin'in oğlu Tahmasp ile muharebe devam ediyor. Büyük Petro için tam fırsat... Kafkasya'ya girdi ve Derbent ve Baku taraflarım aldı. Artık buna da mı göz yumulacak?.. Osmanlı devleti de karşı davranışa geçti ve Hay, Kirmanşah üzerinden Kafkasya'ya girdi.

Bu durum, taraflar arasında yeni ve büyük bir cengi körükleyebilir. Ama iki taraf da hazır değil... Hele Türkiye, hazırlığa bile hazırlanamaz.

Fransa vasıta oldu. Dstanbul'da bir konferans, müzakere kapısı açıldı. Burada Rusya ile Osmanlı devleti Dran topraklarını pay eden bir anlaşma imzaladılar. Bu anlaşmaya göre, Ruslar, Dağıstan ve Hazer kıyılarını işgal edecekler, Osmanlılar da Dran'ın batı illerini, Gence Karadağ, Revan ve Tebriz'i alacaklardı. Yani Türkiye, kendi ölümü pahasına Rusya'yı beslemekten kaçınmıyor...

Dstanbul antlaşmasından Sonra Osmanlı ve Rus kuv- 135

I vetleri paylarına düşen yerleri işgal etmeye başladılar. O sırada Şah Hüseyin'in yerine geçen Şah Tahmasp, Is-tanbul antlaşmasını kabul etmeyerek iki devletle de savaşa başladı. Fakat başa çıkamayacağını anlayınca Horasan'a çekilerek orada bulunan Afşar Türklerinden yardım istedi. Afşarların başkam bulunan Nadir Han, şahın hizmetine girerek Şahkulu unvanım aldı.

Bu sırada Afgan hükümdan Mahmut Han ölmüşr yerine Eşref Şah geçmişti. Eşref, Osmanlı ve Rus devletlerine baş vurarak kendisinin tran şahlığı tasdik edildiği takdirde, istanbul antlaşması şartlarını kabul edeceğini bildirdi. Bu teklif iki devletçe de uygun görüldü. Eşrefin tran şahlığı tasdik edildi.

Büyük Petro, uyku tatili bile yapmayan ırgat misali çalıştığı bu hengamede, Nevşehirli Dbrahim Paşa Türkiyesinin ne hal aldığım yakından görmüş ve

tek tek Prut anlaşmasının maddelerini çiğnemeye başlamıştı. Dstanbul'a bir murahhas göndermiş ve ona, Bâbıâliye hitaben şu sözü söyletmiş ti:

— Biz Prut'da mağlup ve mecbur olduğumuz için sulh yaptık. Bugünkü vaziyetimiz o değildir. Dstanbul'da sefir bulundurmamızı yasaklayan maddeyle devletler arası haysiyetimiz kırılmıştır. Eğer anlaşma yenilenmez, Dstanbul'a elçi göndermemiz kabul olunmaz, öbür maddelerde de değişiklik yapılmazsa kılıca sarılacağımızı biliniz!

Sefirin bu teklifleri, Moskof'un Lehistan'a müdahale hakkına kadar kabul edildi ve Prut Anlaşması param -parça edilmiş oldu.

Buyurun şanlı neticeyi, Baltacı Hazretleri!... Bu, daha başlangıç!.. O şuralarda din adma olanca gayret, âlim geçinen bazı hamların ortaya attığı «dad harfi dâ diye mi oku-nur, zâ diye mi?» meselesinden ibarettir; ve az kalsın, bir fitneye kadar varmak istidadını gösteren bu mesele bazı kürsü şeyhlerinin sürgün edilmeleriyle önlenebilmiştir.

Bir lâle soğanı Dstanbul'da 500 altuna; buna mukabil Dran macerası yüzünden devletin, hazineleri suyunu çekmiş...

Derken her tarafı yenen Nadir Şah Dran Hükümdan ve paylaşılan Dran topraklarının yeni sahibi... Koca Dmparatorluğun, kendisine «Dran şahlarının kulu» unvanını takmış bir maceracıya bile yenilmesi?..

Dstanbul'da için için kaynaşma ve ayaklanma istidadı... «Dlle de Vezir Dran'a gitsin!» sesleri... Vezir hiç Çerağan sefalarından ayrılabilir mi? Üsküdar'a «gitti, gidiyor!» gibilerden bir otağ kurdurur, fakat gitmez.

Patrona Halil isyanı, NevşehirlTnin öldürülmesi ve Üçüncü Ahmed'in sonu (1730).,. Büyük Petro öleli 5 yıl geçmiş ve artık boyuna «Moskof yumruğu altında Türk» şeklinde gidecek olan Petro sonrası devrenin ilk büyük çatışmasına 6 yıl kalmıştır. Şu var ki, bu çatışma, sanıldığı gibi neticelenmeyecek, bir (sürpıiz) getirecektir. Arkası ise feci!..

BELGRAT ANLAŞMASI Büyük Petro 1725'de ölünce, yerine Birinci Katerina namiyle kansı başa geçti. Prut kahramanı, mahut Katerina... Arkasından torunu Dkinci Petro. onun da ardından kızı Anna .. .Ve bütün bunlar Petro'nu ölümünü takip eden 5 yıl içinde olup bitti. Dstanbul'da Üçüncü Ahmed'in düşürüldüğü yıl, Petro'nun kızı Anna «Bütün Rusların imparatoriçesi» tacını giydi Bu üç hükümdarın

137 da yolu, daha sonra geleceklerin kıl kadar fark göstermeden takip edecekleri iz olarak, Büyük Petro tarafından çizilen rotadır.

Birinci^Mahmud, 25 yıl kalacağı taht'a geçmiş ve Ragıp Paşa gibi üstün vasıflarda bir başvezire malik olmuşsa da, devletin ufak-tefek silkinişlerle kurtanlabi-lir hali olmadığı için her şey boş... Ortaya, bazı inkilâp delilleri gibi, dört mezhebin sırasına girmek üzere bir de Beşinci Mezhep dâvası çıkaran Nadir Şah nihayet alt edilebilmiş ve sonunda yakınları tarafından öldürülüp silinmiş, gitmiştir. Ama, bu da Osmanlı imparatorluğu için hayatî bir değer değil... Hattâ Nemçeli ve Moskof'a karşı bazı muvaffak seferler ve Belgrad'ın tekrar el değiştirmesi bile esas bakımından kıymetsiz...

Dşte: Moskof, çoktandır beklenmesi gereken bir vakıa olarak Avusturyalılarla anlaşma yaptı ve Türk Avrupasını bölüşmek üzere, artık itibarını tasdik ettirdiği ilerideki rakibi Avusturya'ya el uzattı. Ortada Prut Anlaşması diye bir şey kalmamış, sadece Azak kalesinin göstermelik sahipliği Osmanlılarda görünürken, bir kalemde o da elden çıkıverdi. Ruslar 1736 da, harp rnarp, tek kelime etmeden Azak kalesine çullanı-verdiler. Kaleyi zaptettiler ve oradan Kırım'a girdiler. Bahçesara'ya uzanıp orasını harabeye çevirdiler.

Osmanlı devleti, zorla davet edildiği bu savaşa, gönülsüz girdi. Fakat tecelli hiç beklenmedik şekilde oldu. Avusturya'ya yöneltilen küllî Osmanlı kuvveti onları perişan etti ve sulh istemeye mecbur bıraktı. 1739'da sulh oldu ve Pasarofça muahedesiyle Türklerden alınan yerler geri verildi. Ruslara gelince, 1738'de onlar da özi ve Kuburun gibi daha evvel aldıkları bazı kaleleri bırakmış olmala-

138 nna rağmen 1739'da Hotin kalesini zapt ve Yaş şehrini işgal ettiler. Avusturyalıların sulh istediklerini görünce yalnız kalmaktan çekindiler ve

sulha yattılar. Fakat kati bir galibiyet durumları olmadığı halde bu tavn takındılar ve o yü Belgrat'da imzaladıkları sulh şartlarma göre Azak kalesini ellerinde tutmayı becerdiler. Buna karşılık Karadeniz'de gemi bulundurmamak gibi değersiz ve dayanıksız taahhütlerle, Osmanlı Dmparatorluğuna teselliden başka bir şey bırakmamış oldular.

«Moskof yumruğu altında Türk» devresinde Osmanlılar bu ilk savaşlariyle henüz başa baş durumunda bu-lunuyorken ve Avusturya'yı tepelemişken yine mağlûplara mahsus bir tavırla anlaşma masasına oturmaktan kurtulamadı. Rus Çarı protokolda Avusturya Dmparatoru ve Fransa Kralına eşit sayıldı. Mesele, Osmanlı Dmparatorluğunun burnunu kırmak...

Belgrad anlaşması, Ruslarla başa baş yürütülmüş ve sonunda Ruslara biraz daha fazla avanta] getirmiş bir savaşın neticesi olarak, o zamanki manzaramıza göre basan sayılabilir. Hele (Jan Sobyeski) ve (Prens ojen - Oygen) orduları karşısında hezimetlerin en ağırını tatmış olan Osmanlı ordularının, bu defa, daha azılı düşman bildiği Nemçeleri dize getirmiş ' olması fevkalâde manalı... Demek ki, başta adama benzer biri olunca, Türk ordusu, yeniçeri şeklinde vardığı tereddi ve tefessühe rağmen, mayasındaki cevheri gösteriyor ve bir silkinişte kargadan kartala dönüyor. Belgrat anlaşmasını sağlayan savaş başarılarını, başta Birinci Mahmud'un arayıcı ve özleyici gayret seciyesinin yanında, Hekimzade Ali Paşa ile ivaz Mehmet Paşa'nın sağlam şahsiyetlerine bağlayabiliriz. Dran seferlerinde de Bağdat Valisi Ah-med Paşa'nın rolü büyük...

Yazık ki, Belgrat anlaşmasiyle biten 1736 -1739 seferleri, 30 yü sonra başımıza inecek Moskof yumruğunu

139 geciktirmekten öteye gidememiş ve bu 30 yıl içinde, devlet, cemiyet ve fert plânlarında zuhuru beklenen şahlanıştan hiçbir eser zuhur etmemiştir.

imparatoriçeliği çok kısa ve silik geçen Birinci Ka-terina'dan sonra, hayatı ateş ihtiras ve Türk'e kin dolu Dkinci Katerine henüz Rus sarayına ayak basmamıştır.

DKDNCD KATERDNA Moskof yumruğu, geçici bir mukavemet, geçici bir karşı koyuş diye ifadelendirebileceğimiz 1736 -1739 hareketlerinden tam 30 yıl sonra, bütün dehşetiyle ortaya çıktı.

Sene 1768... Rus tahtında tkinci Katerina, Osmanlı tahtında da Üçüncü Mustafa... Dkincin Katerina, Birincisinden çok farklı... Birincisi, güzel, şuh, fettan, sevilmeye bayılır, tehlike ânlarında gayet soğukkanlı, sezişleri çok kuvvetli, fakat . başlı başına bir şahsiyet değil, ancak Büyük Petro'nun gölgesine yapışmış ve kendisini onunla tamamlamış, büyük bir dünya ve politika görüşü olmayan, fikirsiz bir dişi... Nitekim kendi başına bir şey olmadığı, Çariçelik zamanındaki pasifliğinden de belli...

Fakat Dkincisi müthiş... Hudutsuz bir cinsî ateş ve siyasî ihtiras içinde kavrulan, sevilmeyi değil, doyuruK mayı isteyen, dünyaya hükmetme hummâsiyle kıvranan, çirkin, kadınlık cilve ve zarafetine yabancı, sadece ve her mevzuda emir verici, gözüpek, kaatil, cani, zalim, başlı başına metbû (tâbi olunan) bir şahsiyet...

Rus değil Alman... Bir Alman prensinin kızı... Demek ki, Büyük Petro'nun vasiyetine uygun olarak Rus sarayına alınmış ve Büyük Petro'nun torunu Üçüncü

140 Petro ile evlendirilmiş, mezhebini değiştirip Ortodoks olmuş ve Katerina Aieksiyevna ismini takınmıştır.

Son derece haşin, hayvan denilecek kadar kaba ve bir o kadar ebleh kocası Üçüncü Petro zaniamnda sadece, bir Çar karışıyken ve henüz devlet elinde değilken, kendisine âşıklar tedarik ediyor ve Rus asilzadelerinden kurduğu bu âşıklar zincirinin her ân bir halkasından öbür halkasına el atıp gidiyor. Dleride müstakil Çariçe olunca bu âşıklar zinciri tek gecelik münasebetlere

kadar genişleyecek ve bu iş için, sarayda hassa askerlerinden bir aygır deposu kurulacaktır.

Dşte bu Katerina, ilk davranışını, (Kont Orlof) ve (Prens Potemkin) gibi gözdeleriyle, yeni aşıklarından ibaret hassa zabitlerinin teşkil ettiği bir grupa, kocası Üçüncü Petro'yu öldürterek gösterdi ve onun yerine «tkinci Katerina» nâmı altında «Bütün Rusyaların Çariçesi» oldu.

Tahsil ve terbiyesi üzerinde çok çalışmış, işlenmiş... O günün modasına göre Fransızcası mükemmel!.. Bilhassa (Monteskiyö) ve (Volter), tercih ettiği, tesirleri altında kaldığı fikircilerden... Büyük Petro'nun eseri kısa zamanda meyve vermeye başlamış ve Rus sarayı etrafında Avrupalılardan farksız, güya bir aydınlar zümresi hâlelenmişti. Bunlar, Katerina'nın irade merkezini çevrelediler ve dediği dedik, buyruğu buyruk olarak, bu kalbsiz ve hem fikri, hem maddesiyle azgın dişinin ardına düştüler.

Artık Katerina'nın yalnız üü dâvası vardır: Yatağına alacağı ve bir kerelik bir nezle mendili gibi değiştireceği erkeklerin tespitiyle, tek ve sabit bir çizgi üzerinde girişeceği dünya çapında siyasi ve askeri aksiyon...

Bu, tek ve sabit çisgi Büyük Petro'nun çekmeye 141

başlayıp tamamlayamadığı hat; ve işte Dkinci Katerina bu hattı son noktasına kadar uzatmaya gelmiştir.

Her şeye rağmen, onun, şahsi hayatiyle siyasî hayatı arasında bir çelişme yoktur ve esasta bütün ihtirası siyasî ve içtimaidir. Onun, sırf ruh yapısını göstermek için ele aldığımız cinsi tarafı, bu siyasi ve içtimaî ihtirasın (garnitür) mahiyetindeki yardımcısından ibarettir.

Büyük Petro'nun çekmeye başladığı çizgi malûm:

Şimalde Baltık denizi, batıda Lehistan, cenupta Karadeniz, cenup batıda Balkanlar ve cenup doğuda Hazer denizi ve Kafkaslar...

Dçeride Avrupalılaşırken dışanda da bu istikametlerde cihangirleşmek ve bilhassa îslâm zeminini istilâ sahası yapmak...

O halde gaye, kuvvetlenmek için şimal ve batı, bu kuvvetle murada ermek için de cenup, yani tek kelimeyle Türk...

Baltık dâvası halledilmiş bulunduğuna göre, iş teferruat olarak Lehistan, asi olarak da Osmanlı Dmparatorluğu üzerinde kümeleniyor.

Büyük Petro'nun eserini tamamlamak ihtirasiyle taht'a geçen Dkinci Katerina'nın şahsında bu plân çer-çelevlenmiş ve Deli Çar'ı aşgın bir Moskof peydahlan-mıştır. Evet, Türk'e karşı Deli Petroyu aşan bir düşman...

BÜYÜK BOZGUN Evvelâ meseleyi, liselerimizin son sınıfında okutulan, her türlü kıymet hükmünden mahrum ve mümkün olduğu kadar kuru ve basit bir tarih kitabından takip edelim, (Alsas - Loren) bahsinde Fransız okuma ki-

taplaruıda yazılı olan şeyleri bUenlerce, aşağıdaki satırlar, Moskof önünde bu ilk ve en büyük Türk bozgununu anlatımındaki yavanlık ve kuruluk bakımından ayrıca ibret vericidir:

«Rusya ile Osmanh devleti arasındaki ban; devri 1768'de Lehistan soruna yüzünden yeniden bozuldu. Be suretle başlayan Osmanlı - Rus savaşları Küçük Kay-narca antlaşması ile sona erdi. Ruslar öteden beri Lehistan'ın iç işlerine karışıyorlardı. Petro'nun izinde yürüyen Çarie II. Katerina, Lehistan'işleriyle daha yakından ilgilenmeye ve bu memleketi kendi egemenliği altına almaya uğraşıyor, bir taraftan da Osmanlı toprakları üzerindeki Rus emellerini . yerine • getirmeye çalışıyordu.

Bundan başka, Çarie II. Katerina birtakım idealler peşinde koşuyor, Karadeniz'e inmek, Kınm ve Kafkasya'yı almak, Balkanlarda Rusya'ya bağlı krallıklar kurmak istiyordu. Osmanlı devleti ise, Rusya'nın bu siyasetinden telâş ediyor, onun, özellikle Osmanlı devleti ile Rtısva

sırasında bîr tamoon devlet olan, Lehistan işlerine karışmasını hoş görmüyordu.

Bu sırada Lehistan Kralı III. Ogüst ölmüştü. Katerina bu fırsattan faydalanarak Lehistan'ı kendi nüfuzu altına almak istedi. Gözdelerinden Stanislas Ponyatofs-ki'yi zorla kral seçtirdi. Leh, soylu kişileri, Rusya'ya karşı çelmek için Polonya'da bulunan Bar kasabasında toplandılar. Urun müzakerelerden sonra, Karlofça Antlaşması ile Lehistan'a bırakılan Podolya’nın geri verile ce?ini bildirerek, Osmanh devletinden yardım istediler. Bunun üzerine Ruslar, Bar kasabasını basarak Leh vatanseverlerini dağıttılar. Bunlardan bir kısmı sınırlarımıza sıkındılar. Ruslar, bunları kovalamak bahanesiyle topraklarımıza girerek Lehlileri Türklerle birlikte kılıçtan geçirdiler.

142 143 i Rusya'nın bu hareketi üzerine o sırada padişah bulunan ve Rus düşmanı olan III. Mustafa savaşa karar verdi. Fakat, ban ıslahat yapılmasına rağmen Osmanlı ordu ve donanmasının durumu iyi değildi. Ordu, 30 yıl-dan beri Batıda savaşmamıştı. Asker arasında disiplin ve itaat yoktu. Başta hemen hiç bir tecrübeli komutan kalmamıştı. Buna rağmen, padişahın arzusu ve askerlikten anlamayan birtakım devlet adamlarının padişaha yaranmak amacıyle savaştan yana ol malan üzerine Rusya'ya savaş ilân olundu (1768).

Ruslar beş koldan saldırıya geçtiler. Kafkasya, Gürcistan, Ukrayna ve Besarabya üzerine yürüdüler. Bir Rus ordusu, Hotin kalesini aldıktan sonra, Buğdan ve Eflak'ı istilâya başladı. Yaş, Bükreş Rusların eline geçti. 30.000 kişilik bir Rus ordusu, Dsmail kalesi yakınında bulunan Kartal ovasında 180.000 kişilik bir Osmanlı ordusunu, sırf askerin disiplinsizliği yüzünden bozguna uğrattı. 50.000 askerimiz şehit oldu.

Bu sırada Baltık denizinde hazırlanan bir Rus donanması, Dngilizlerin de yardımiyle Septe boğazından geçerek Akdeniz'e gelmişti. Bu donanına Mora sularına gelerek Rumları isyana kışkırttı. Rumlar Ruslara güvenerek isyan ettilerse de bu isyanı Osmanlı kuvvetleri derhal bastırdılar. Bunun üzerine Rus donanması, Mora kıyılarından ayrılarak Ege Denizine girdi. Burada Rus ve Osmanlı donanmaları arasında bazı çarpışmalar oldu. Osmanlı donanması Çeşme limanına sığınmak zorunda kaldı. Ruslar bu fırsattan faydalanarak Çeşme limanına girdiler. Orada çok sıkışık durumda bulunan donanmamızı yaktılar. (1770) Çeşme felâketinden sonra Ruslar Ege denizine egemen oldular, ümnl adasına tecavüz ettiler. Çanakkale boğazına kadar geldiler. Çeşme felâketi sırasında büyük kahramanlıklar gösteren Cezairli Hasan Paşa Kaputan-ı Deryalığa getlrfldi. 144

Rusların kazandıkları basanlar üzerine Avusturya ve Prusya telâşa düştüler. Zira Avusturya, Rusların Derlemesini kendi çıkarlarına uygun görmüyordu. Çünkü Rusların işgal ettikleri Eflâk ve Buğdan'da onun da gözü vardı. Osmanlı devleti, Avusturya'nın bu durumundan faydalanarak onunla gizli bir anlaşma yaptı. Buna göre, Avusturya, Rusya'nın bu savaşta işgal ettiği toprakların gerek siyaset ve gerek savaş yoluyle alınmasına ve Osmanlı devletine geri verilmesine çalışacak, buna karşılık, Osmanlı devleti de Avusturya'ya savaş masrafı olarak 20 bin kese akçe ile küçük Eflâk ve Bukovina'yi verecekti. Osmanlı Avusturya anlaşması, Rusya'nın dostu olan Prusya'nın işine gelmişti. II. Frederik, Auvusturya'yı, Osmanlı devletinden ayırmak için Lehistan'ın paylaşılmasını teklif etti. Üç devlet bu konuda anlaşarak Lehistan'ın ilk paylaşmasını yaptılar. (1772) II. Fredrik bundan sonra Rusya ile Osmanlı devleti arasındaki savaşa son vermek için araya girdi. Ruslar, Kırım'a bağımsızlık verilmesini, Yenikale ve Kerç kalelerinin Rusya'ya bırakılmasını ve Rus gemilerinin Karadeniz'de serbestçe dolaşmalarını istediklerinden, yapılan müzakerelerden bir sonuç çıkmadı. Savaş yeniden şiddetlendi. Ruslar bu sefer Rusçuk ve Silistrevi kuşattılar. Akdeniz'de bulunan donanmalariyie de Mısır'da Devlete isyan eden asilere yardım ettiler. Savaşın bu kötü zamanında III. Mustafa kederinden öldü Yerine I. Abdülhamît geçti (1774).

I. Abdülhamît'in ilk zamanlarında Rusya'ya karşı basanlar kazanıldı. Ruslar yeniden saldırıya geçerek Şumnu'da bulunan Osmanlı ordusu üzerine

yürüdüler. Sadrâzam Muhsinzade Mehmed Paşa'nın yanında ancak 12 bin kişilik bir kuvvet vardı. Bu durumda Ruslara karşı koyamayacağını anlayan Sadrâzam, barış istemek zorunda kaldı. Rus delegeleri Küçük Kaynarca denilen yerde, yedi saat gibi çok kısa süren bir müzakereden sonra, tarihimizin en ağır koşullarını taşıyan antlaşmalarından biri olan Küçük Kaynarca antlaşmasını imzaladılar (1774)

Hadiseleri derinliğine kök bağlantılarından uzak tutan ve hiçbir millî hınca yer vermeyen bu satırlardan sonra, Avrupa Türkiyesindeki camileri mateme boğucu acı hikâyeyi biz özlettirelim. Kendi kıymet hükmümüzü belirtmeden önce, büyük bozgun mevzuunda dış tahlili bakımından bazı hususiyetleri görebilmiş telâkki edeceğimiz Akdes Nimet Kurat'tan şu satırları iktibas edelim :

«Moskova Rusyası III. tvan'dan itibaren (Büyük Devlet) olmuş, Volga nehrinin kuzeyinde Urallara kadar, türlü Fin • Ugor kavimlerini hâkimiyeti altına almış ve hiç bir mukavemetle karşılaşmamıştı. IV. tvan (Korkunç tvan) zamanında ise, 1552'de Kazan Hanlığının mukavemeti kırıldıktan sonra, Rus yayılışı doğu ve güney istikametinde, hemen hemen hiç bir mukavemet görmeden Batı Sibirya, Ural Yayık nehri ve Terek boyları (kuzey Kafkaslar) a kadar yayılmıştı. I. Petro zamanında ise Rusya'n:n denizlere çıkması için Dsveç'le mücadeleye tutuşması gerekmişti. Mamafih Dsveç'in yenilmesi için Rusya yirmi yıldan fazla savaşmak mecburiyetinde kalmıştı. Dsveç'ten sonra, Rusya'nın yayılış sahasını Lehistan ve Osmanlı ülkesi teşkil edecektir. Çünkü her iki devlet de Rusya nazarında (yumuşak saha) telâkki edilmekte idi.

Lehistan devlet teşkilâtının hususiyetleri (kralların seçilmesi) Rusya'ya bitişik sahada, yani Litvanya'da, Or. todoks - Beyaz Rus nüfusunun çokluğu ve bunların hâkim unsur olan Katolik - Leh beyzadeler tarafından ezilmeleri, Moskova hükümetine Lehistan'a müdahale için imkânlar vermekte idi. Halbuki Lehistan'da Rus nüfuzu

ve hâkimiyetinin yerleşmesi Osmanlı Devleti için büyük bir tehlike sanıldığından, Babıâli, Lehistan'daki R«s tahrikatına karşı çıktı ve neticede iki Devlet arasında beş -altı yıl sürecek olan büyük bir harp başladı.

I. Petro zamanından itibaren Rus Devlet, adamları ve ordu erkânı Osmanlı Devletinin zâfa uğradığım biliyorlardı. Petro'dan sonra Osmanlı Devleti daha da zayıflamış, Türk ordusu Rus askeri kuvvetlerine nisbetle büsbütün değerini kaybetmişti. II. Katerina işte Türklerin bu zâfmdan istifade ederek. Osmanlı Devletini yok etmek yolundaki büyük emellerine varılabileceğine kanaat getirmişti. Bunun ilk merhalesi Karadeniz'e inmek ve Kırım'ı Rusya'ya ilhak etmek olacaktı; daha sonraki safhada da Boğazlar ile Dstanbul'u ve Ege denizindeki adaları Rus hakimiyeti altına koymak, sözde bir Grek Devleti kurmak suretiyle, Osmanlı Dmparatorluğuna son verilecekti.

1769-1774 Rus-Türk harbinin hususiyetlerinin biri de, bu harpte Rus orduları, Rumyantsev, Potemkin, Su-vorov ve başkaları gibi gayet dirayetli kumandanlar tarafından sevk ve idare edilmişlerken, Osmanlı • Türk ordularının da çok kısa fasılalarla birbirlerini takibeden, yaşlı, hastalıklı, dirayetsiz ve çoğu çekingen yedi Sadrâzam tarafından kumanda edilmeleri ve mağlubiyete sürüklenmeleri olmuştur.»

Aynı vaziyeti, Cevdet Paşa Tarihi daha güzel izah eder: «Devlet i Aliyyenin u&ul ve nizam-1 kadîmine (eski nizamına) halel ve müddet-i medide (uzun müddet) askerin metrukiyeti (bırakılmış olması) ve halkın ferağ ve asayişe meyi ile sükûneti (rahatını araması) hasebiyle milleti Dslâmiyeye vehn ve kesel (bezginlik ve uyuşuk Iuk(ânz olmuş ve âdâ (düşmanlar) ise muallem (talim görmüş) asker icad ederek ve fünun-u harbiyeyi (harp bilgilerini) ilerileterek kuvvet bulmuş olduğundan...»

«Lâkin rical ve kibardan bazıları, mücerret menafi-i zatiyclertni (şahsî çıkarlarını) icraya âlet olmak üzere Sultan Mustafa Hân ı Sal is Hazretlerini muharebeye teşvik ederek ve Sadrâzamı cebn (korkaklık) ve rehavetle müttehin eyleyerek azlettirdikten sonra bin yüa seksen iki senesinde Rusya üzerine ilân i harp ettirdiler.»

Cevdet Paşa, bu görüşlerden sonra işi bozuk ve çürük Türk erdusu ve onun daha bozuk ve çürük idarecilerine bağlıyor ve ordunun daha Edirne'den ayrılışı ânında meydana çıkan iaşe bozukluklarını ve perişanlık belirtilerini ele alıp «Moskof üzerine giden ordu başsız bir sürüden farksızdı!» demeye getiriyor.

Vâkıâ Kırımgiray Han bu arada Rusya içerilerine dalmış ve bazı Osmanlı birlikleri de Özi suyunu geçerek Rusları sıkıştırmış, Serdar-ı Ekrem ordusu da Hotin taraflarında görünmüştü ama, kaç para eder? Bu kadarı, ciğerimizi sökmeye gelen birinin, bir aralık yakasını çekebilmiş olmakla övünmekten farksız...

Cevdet Paşa'ya göre, Katerina'nın şansına özi suları taşıyor, Osmanlı birlikleri bu yüzden bölünüyor, cephane ve silâhlar suyun dibine gidiyor; tam o sıralarda Kmmgiray Han da ölüp yerine gevşek biri geçince, Petersburg'ta telâş ve ihtilâl alâmetleri başlamışken Ruslar toparlanıyor ve üzerimize çullanıyor.

Bakın tarihçilerimiz tesellilerini nerelerde aramaktadırlar. Basit hatlarını iktibaslarımızla bildirdiğimiz ve ayrıca nakle lüzum görmediğimiz 1768-1774 seferini, tarihimizde, Moskof yumruğuna hedef olduğumuz ilk «Büyük Bozgun» kabul edebilir; ve bu hareketi, II. Katerina tarafından Türk'ü yeryüzünden kaldırmak için giri$ü-

143 miş .birkaç koldan ve topyekûn bir hareket bilmenin kıymeti üzerinde durabiliriz. Artık Moskof ayısı, ininin deliğini, Büyük Petro'nun tabiriyle «Avrupa'ya karşı bir pencere» şeklinde iyice genişletmiş, âşık olduğu Batı medeniyetinin yıldızlı semasına tam birbuçuk asır sonra «Kızıl Yüdız»ı oturtmak üzere yol bulmuş ve yine tam birbuçuk asır devam edecek bir hedef halinde Türk'e ve Türk'ün şahsında îslâ-miyete nişan almıştır.

KÜÇÜK - BÜYÜK KAYNARCA

Büyük Bozgunun acısını, arkasından gelecek Birinci Abdülhamîd müstesna, Üçüncü Mustafa'dan daha derin duyan hiç kimse yoktur. Bu asil Padişah, Hilâlin, liyakatsiz ellerde, haçı taşıyan eller tarafından gördüğü hakarete dayanamamış ve kahrından eriyip gitmiştir. Birinci Abdülhamîd de aynı şekilde onu takip edecek...

Küçük Kaynarca muahedesiyle, Osmanlı devletinin bütün şevket ve kudretini kırmış olarak biten bu sefer, ilk Bükreş müzakerelerinde Moskof isteklerinin reddi yüzünden tekrar başlayınca, Türk Ordusunun sayıca l'e 5 üstün bulunduğu yerlerde bile saflarımızda akü almaz hezimetlere yol açmış; ve nihayet ikinci Bükreş müzakerelerine katılan murahhaslarımız, bu defa l'e 5'den daha ağır şartları kabul zorunda bırakılmıştır.

Ordu, kumandan, idareci, politikacı, herkes bunamış ve ahlâk ile idrak, insaf, sıfırın altına düşmüştür. Sadece, elinden hiçbir şey gelmeyen Padişah masum...

Mekân, Bükreş çevresinin Küçük Kaynarca köyü... Zaman ise, Dkinci Katerina ve akıllı generalleri elindeki. Rusya'ya karşılık, her bakımdan pestpâye ellerde şeref

149 ve izzeti yere düşürülen Türkiye'nin, Moskof önünde ilk felâket saati... Ruslar Küçük Kaynarca'da Türklere :

— Boşuna tartışmaya lüzum görmüyor ve size söz hakkı tanımıyoruz! Evet mi, hayır mı?... Hepsi o kadar!..

Der gibi her şeyi 7 saat içine sokmuşlar ve bu 7 saat içinde Osmanlı Dmparatorluk ağacının, Tuna'dan Nil ırmağına ve Dicle'den Don nehrine kadar çevreleyen gövdesini baltalamaya muvaffak olmuşlardır.

28 maddelik anlaşmanın en can yakıcı 7 maddesi: 1 — Kırım Türkiye'den ayrılarak istiklâle kavuşturulacak... (Kırım gitmiştir). 2 — Dinyeper ve Buğ nehirleri arasındaki büyük saha Ruslara bırakılacak... (Moskof'un cenup yayılış bölgesi sağlanmıştır).

3 — Azak, Yenikate, Kerç, Kalburun kaleleri Rusya'ya verilecek... (Karadeniz elden çıkmıştır). 4 — Ruslar, Karadeniz ve Akdeniz'de ve diğer Türk sularında ve limanlarında serbestçe ticaret yapacaklar, Fransa ve Dngiltere'ye verilmiş olan kapitülasyonlardan faydalanacaklar... (Batılı imtiyazı sineye çekilmiştir).

5 — Ruslar, gerekli gördükleri her yerde konsoloshane açabilecekler ve Dstanbul'da devamlı oturan bir elçi bulunduracaklar... Rus konsoloslarına da Fransa ve Dngiltere konsoloslarına verilen haklar tanınacak... (Vesayet altına girilmiştir).

6 — Ruslar, Osmanlı uyruğunda olan Ortodokslarla Eflâk ve Buğdan beylerinin haklarını koruyacaklar... (Dç işlerimize müdahale kapısı açılmıştır).

7 — Osmanlı devleti, Rusya'ya üç taksitte ödenmek üzere 15 bin kese akçe savaş zararı ödeyecek... (Nakdi ceza da cabası).

Dşte, «Küçük Kaynarca» isimli, Türk'e: — Sen t-erken bunama» hastalığına uğramış, zaval- 150

lı bir mirasyedisin!.. Haddini bil ve servetinin Rusyayı ilgilendirici fazlalarını ver! Ondan sonra da çarene bak!

Şeklinde bir idam fermanı çıkaran muahede ve onun gerçek mânası!.. Bu Muahedenin zımnında, Moskof'un, ileride Dstanbul kapılarında bile görüneceği ve Türk'e Haymana ovasından gayn hiçbir vatan tanınmayacağı mânası da tüt-mektedir; fakat gaflet ve rehavetle tütsülü kafalar, bu mânaları hecelemekten uzaktır. O kafalarda bu kabiliyet olsaydı, Türk tarihî üzerinde bir ölçüleri olur, bir tarih (kriteryum)u sahibi olurlar, alçalma çığırımızı açan müessirleri bilirler ve tanırlar, dini nefsâniyetine uydu-rucu ve aşkı öldürücü kaba softa ve ham yobaz tipini tasfiye ederler, öz vatanının işgalcisi Yeniçeriyi adam ederler, (Rönesans) tan sonraki Batı uyanışının bize bir din ve Kur'ân emri olduğunu takdir ederler. Tanzimat sonrası sahte

inkılâplara zemin hazırlamazlar ve Fâtih'ler, Yavuz'lar eliyle temeli atılmış muazzam imparatorluğu, gerçekten «Devlet-i Ebed müddet» halinde bugüne devr ve teslim ederlerdi.

Dşte Moskof, Küçük Kaynarca muahedesiyle, bizim bu mânalara kavuşmamızı önlemek yolunda, tepemize, bir nevi vekili geçindiği Batı ve Hristiyanlık dünyasının yumruğunu indiren can düşmanımız, vücut hikmeti rakibimiz olduğunu göstermiş bulunuyor ve bu gerçeği Yavuz Sultan Selim'in torunlarından Üçüncü Mustafa o kadar derinden seziyor ki, Yavuza eş olması imkânsız yüreğinin çatlamasını önleyemiyor.

Büyük bozgunda, «Giray» künyeli bazı Kırım hanları ve arkalarında allak tatarlar, aşağı yaratılışlıların her zaman düşkünlere yaptıkları gibi, bize oynamadıkları oyun bırakmamışlardır. Ahmed Cevdet Paşa merhum, Tarih'inde, bu dâvayı yana yakıla anlatır.

151 Hele aralarında «Şahingiray» adlı bir habis vardır ki, dinine köküne, vatanına ve bayrağına ihanette bir tanedir.

Evvelâ Girayları, lâkaplarından başhyarak kısaca gözden geçirelim : 15. Asrın ilk çeyreğinde Hacıgiray... Babası 7 kuşak sonra Cengiz Han'a varan Gıyaseddin Sultan... Giray oymağında büyütüldüğü ve emzirildiği ve bu oymak reislerinden bir sofinin hac dönüşünde doğduğu için Hacıgiray diye isimlendiriliyor ve ondan sonra «Giray» tabiri Kırım hanlarına alem oluyor. Hacıgiray'dan sonrası hep giray... Buna «Gerey» diyenler de var...

Mengeligiray : Hacıgiray'ın yerine geçen oğlu... Kırım'ı Fatih Sultan Mehmed'e bağlayan, onun emir ve iradesine geçen ve Karadenizde bazı kalelerin fethine memur edilen ikinci Giray... «Kalgay», yani bir nevi veliahtlık ve sultan kaymakamlığı mânasına gelen tabir de Mengeligiray'dan kalma... Bir cenge çıkarken, ona «Kırımda kaymakam olarak kim kalacak?» diye sormuşlar... O da «oğlum Mehmedgiray kalsın:» diyeceği yerde, kendi şivesiyle «Mehmedgiray kalgay!» demiş... Artık bütün sultan vekil ve namzetlerinin unvanları «Kalgay»dır...

Saadetgiray : Mehmedgiray'ın hanlığından sonra, sıra, kardeşi Saadetgiray'da... Yavuz Sultan Selim'in sevdiklerinden... Son yıllarını

Dstanbul'da ve Eyyüb Sultan türbesi yakınlarında geçirdi. Giraylar arasında bazı kavgalar yüzünden Kırım Hanlığından çekilmişti.

Sahipgiray : Kanunî Sultan Süleyman'ın yardımiyle Kırım Hanı... Kanunî, ona, «Sekban Akçesi» diye bir ödenek bağ-

152 lıyor ve bu yeni âdet de sonuna kadar devam ediyor. Tatarları dağınık yerlerden toplayan ve Kırım'a yerleştiren, o... Kanunî Sultan Süleyman emrinde de bazı seferlere katıldı.

Devletgiray: Mengeligiray'ın torunu... En büyük hususiyeti Moskova'yı 41 gün muhasaradan sonra düşürmesi, hazinelerine el koyması ve Moskof'u Kırım hanlarına haraç vermeye ilk defa zorlamış olması...

Arada bazı Giray'lar daha gelip geçiyor, bunlardan Gazigiray Kerman kalesini bina ediyor ve Türk edebiyatında en sağlam kaleden daha dayanıklı, meşhur kahramanlık gazelini yazıyor:

Râyete meyledeni Kameti dîlcû yerine, Tuğa dil bağlamışız Kâkül ü hoşbû yerine. tçeriz düşman-ı dinin Kanım su yerine...

Bunlardan sonra Giraylar da eski saffet ve samimiyetlerini kaybediyorlar ve Osmanlı Hanedanına eş olarak tenperverlik, rahavet ve sefahate düşüyorlar...

Cevdet Paşa : «_ Akvamı Tatar içine şikak ve nifak (ayrılık ve aykırılık) girmekle hariçteki âdâya galebe şöyle dursun, kendi memleketlerini idare ve muhafazaya iktidarları kalmadı. Rusyalılar bu halleri fırsat ittihaz ederek Kı-nm Hanlarına müteahhit oldukları cizye (vergi) bedelini vermekten imtina eder (vazgeçer) olduklarından...»

Nihayet Kırım Hanlısında, Remzi Bahadırgiray, îs-lâmgiray, Hacı Selimgiray ve Dkinci Devletgiray gibi müspet, Türk'e sadık Örneklerden sonra, iş, mahut Şa hingiray'a gelip çatıyor.

' Dkinci Devletgiray, Prut'ta, Baltacı ordusunun kıs- kaçını tamamlayıcı Tatar kuvvetleri başındadır: daha evvel görüldüğü gibi, Padişahı «Kırım gidiyor!» diye uyarmak isteyen ve Prut'da Türk - Rus anlaşmasına şiddetle karşı çıkan insandır. Fakat ne çare ki, hem Türkiye'nin, hem de Kırım'ın tereddisini durdurabilme iktidarına sahip değildir. Ondan biraz sonra da Kırım, o güzelim iklimi, Karadenizin tahtı denilmeye lâyık coğrafyası ve Gifay'larının denize karşı saraylariyle Moskof'un elin. de...

ŞAHDNGDRAY VE TATARLAR Fatih Sultan Mehmed'e el veren, O'nun Bizans'ı merkezleştirerek kurduğu yeni Dmparatorluk binasının sutunîan arasına giren, Moskof'u haraca bağlayan ve tâ Avcı Sultan Mehmed zamanına kadar sadakatle Osmanlılık tfiBrinde çalışan Kınm girayları ve tatarları, ilk fiyaskoyu Viyana bozgununda yerdiler. Kara Mustafa Pa-şa'nın ordusunda, kokmuş ve çürümüş Yeniçeriye taş çıkarttılar, talandan başka bir şey düşünmediler, en nazik noktalarda savaşa seyirci kaldılar, Hanlarına kendilerinden acı acı şikâyet ettirdiler, nihayet Osmanlı bün-yesiyle at başı beraber, tereddi ede ede Üçüncü Mustafa devrine kadar geldiler; bu devirde de, eski tabiriyle «din-ü devlet»e kıyar oldular.

Rus casuslarının Kırım'da sistemli çalışmaları ve «hürriyet, istiklâl» öksesiyle halkı avlamaları, mahsulünü bu devrede verdi. Tatarlar Kırım Seraskeri Dbrahim Paşa'ya dirsek çevirip ordu ulaştırma işleri için vermekte

154 oldukları arabaları esirgemeye ve «bize Osmanlı askerinin lüzumu yoktur!» demeye başladılar. Ahmed Cevdet Paşa:

«— Çünkü Tatarlar Rusya ile olan mukavele-i hafiyeleri (gizli anlaşmalarını) izhar edemediklerinden, fakat orduca lâzımgelen muavenetten mücanebet (yardımdan kaçınmak) ve ellerinden geldiği kadar ordunun bozulmasına gayret ederlerdi. Ve ordu maiyetinde bulunan Tatar askeri dahi kavga etmeyerek mârekede sabit-kadem (harpte yerinden kımıldamaz) olup da kavga eden yalnız Osmanlı askeri olup...»

Türk ordusunun her zaferinde Osmanlı, bozgununda da Moskof tarafına kaymayı âdet edinen Tatarlar nihayet Büyük Bozgun zamanı maskelerini düşürüverdi-ler ve açıkça Moskof'u tuttular. Osmanlı Seraskeri, Rusların (Or) kalesine yüklendiğini öğrenince, hemen zor-belâ tedariklediği nakil vasıtasiyle ve zaif kuvvetlerle o tarafa yürümüş, Kırım Hanı da hilekâr mirzaların «Osmanlıdan hayr yok; bari biz kendi başımıza davranalım!» teşvikine kapılıp (Or) kalesine gitmiş; ve Tatarlar bir taraftan onu karşılarken öbür taraftan kapıları açarak Moskof'u içeriye almışlar, Kırım Hanı kaçmış kuledeki asker kılıçtan geçirilmiş ve (Or) kalesi düşmüştür.

(Or) kalesi ihanetine kurban giden Selimgiray solu- _ğu istanbul'da alıyor, yerine Dkinci Sahipgiray geçiyor; o da Kalgaylığa kardeşi hain Şahingiray'ı geçiriyor; Şa- hingiray, peşinde bir sürü Tatar askeri, Kırım'a gelip Osmanlı Seraskerine şu teklifte bulunuyor:

— Rusya ile anlaşmamız var! Osmanlı askeri hemen Kırım'dan çekilmelidir. Çekilmeyecek olursa ordusu yağma ve esir edilecektir!

Ayak direyen bedbaht Serasker, askerleri kayıklara 155

binip kaçarken esir düşmüş ve Şahingiray tarafından, efendisi Moskof'a hediye olarak Petersburg'a gönderilmiştir.

Şahingiray, kardeşi Kırım Hanı tarafından anlaşma şartlarım müzakere etmek üzere 50 60 mirza ile Petersburg'a gönderiliyor; orada, Osmanlılarla sulh yapılacak olursa Kırım'ın Rusya'ya bağlı olması

için bir teahhüt senedi yapılıyor, mirzaların hep birden bu senedi imzalamaları isteniyor, fakat Şahingiray'dan başka kimse imza atmaya cesaret edemiyor.

Nihayet haini Rus Payitahtında bırakıp Kırım'a dö-. nüyorlar. Şahingiray da, Petersburg'da bir hayli zevk ve safa sürdükten ve Rus yüksek sosyetesinde. îslâm ve Türk haini sifatiyle itibar gördükten sonra Kırım'a doğru yola çıkıyor, ama, korkusundan içeriye giremiyor, kardeşi Sahipgiray'ı bile göremiyor ve bir zaman sonra Rus Çarlarının sayfiyesi Yalta'da yan gelip oturmaya başlıyor.

Neticeyi Kurat'ın eserinden alabiliriz : «Barış hükümlerine uygun olarak Han seçilen Dev Ietgiray Türkler tarafından desteklendiğinden, Ruslarca makbul sayılmadı. Bu defa Ruslar Şahingiray'ın şahsında kendileri için elverişli bir namzet buldular ve türlü entrikalar ve zor kullanarak kendisini Kınm tahtına geçirdiler, Babıâli ise Şahingiray'ın Hanlığını tanımadı ve bu yüzden Kırım'da ikilik başladı.

Ruslar da karışıklıkları bastırmak üzere asker yolladılar. Rus baskısı altında Şahingiray tahtından feragat etti ve II. Katerina da bir (Manifesto) ile Kırım'ın Rusya'ya katıldığını bildirdi. 1873 yılı sonları ve 1874 yılı başlarında cereyan eden bu olaylarla Kınm ülkesi tama-miyle Türkiye'nin elinden çıktı.»

Sonunda Kınm lokmasını Moskofa yutturup Han-156 lığını da kaybeden ve Rus parasiyle sefil hayatını sürdürmeye memur bulunan Şahingiray, tarihimizde nice emsali olduğu üzere öz kökünü inkâr etme ve teftişsiz ve murakabesiz Batı hayranlığı tuzağına düşme Plâketinin (tipik) bir ifadesidir; ve Tatarları Ruslaştırma yolunda, kılıklarından ruhlarına kadar bütün Müslümanlık izlerini silmeye savaşmakla Tanzimat sonrası sahtelerin ilk habercilerinden biri mevkiindedir.

tik defa Batılı kılığına 'bürünen, alafrangalığa özenen, Tatarları da aynı yola sürmek isteyen, açıkta içki içen, Evkafı kökünden kaldırmaya yeltenen, göğsünde Katerina'nın haçlı nişanını taşıyan maymun adam...

Artık yol haç'a doğrudur.

GREK PROJESD VE ÖTESD tkinci veya Büyük Katerina artık ihtiyarlamış ve 58 yaşına basmıştır. Ölümüne daha 9 yıl vardır ve bu müddet cnun doymak bilmez ihtiraslarına yeni sahalar araması için yeterlidir. Zaten onun için yeni saha diye bir şey düşünülemez. Saha tektir: Türk'ü ve Türklüğü, bütün zaman ve mekaniyle ortadan kaldırma aksiyonunun yeni istikametleri...

Küçük Kaynarca onu doyuramamış, sadece iştahını açmıştır. Katerina 1774'den (Küçük Kaynarca Muahedesi) nden teri, Osmanlı Dmparatorluğunu devamlı Moskof itiş-kakışlarına hedef tutmuş, 1779'da Kaynarca Muahedesinin yorumlanması ve yeniden sınırlanması isteğiyle «Aynalı kavak tenkihnamesi» adı altında bir müzakere kapısı açıp kendisine yeni cevelan ufukları sağlamış; 1783'de Kafkasların cenubuna sarkan, Kazbek ve Kobi dağlan arasından geçen, her tarafı tahkimli büyük

157 bir Roma yolu açtırmış, yol üzerinde (Vlâdikovkoz -Kafkaslara hâkim ol!) isimli büyük bir üs kurdurmuş ve aynı yıl bir ferman yayınlayarak Gürcistan'ı Rus himayesi altına aldığını ilân etmiştir. Dngiltere, Amerika istiklâl savaşlariyle uğraştığı, Fransa Büyük Dhtilâle doğru iç bunalımlar çektiği için ortada, Avusturya'dan başka hesaba katacağı kimse yoktur. Elde de Birinci Katerina zamanından kalma «Doğu sisteminin büyük plânı» adlı bir tasan vardır.

Kurat'dan : «Osmanlı Dmparatorluğunu yıkmaya matuf bir tasarı hazırlanmıştı. (Grek projesi) ni de ihtiva eden bu tasanda Türklerin Avrupa'dan kovulmaları ve istanbul merkez olmak üzere, bir Rus Prensinin idaresinde bir (Grek Devleti) nin kurulması düşünülmekte idi. tşte bu maksadladır ki, II. Katerina'nın Nisan 1779'da doğan ikinci torununa, Dstanbul'un kurucusu Bizans Dmparatoru Konstantin'in adı verilmiş ve birçok Rum dadısı Saraya alınmıştı. Aynı zamanda Petersburg'da Rum gençleri için bir askeri mektep açılmış ve tasarlanan (Grek Devleti) için Rus subayları

yetiştirme hazırlıklarına girişmişti. II. Katerina, Dstanbul'un Ruslar tarafından zaptının bir hatırası olmak üzere bir madalya dahi dar-bettirmek suretiyle bu tasarıyı ciddiye aldığını göstermek istemişti.

Balkanların doğu kısımları ve Ege denizindeki adalar Ue Boğazları içine alacak olan böyle bir (Grek Devleti) tabiatıyle ancak Osmanlı tmparatoriuğu'nun yıkılması ne mümkün olacaktı. Bir de Eflâk Buğdan ülkelerinden ayn bir (Daçya Devleti) de kurulacaktı; bunun başına Prens Potemkin geçirilecekti. Bu geniş plânların gerçekleştirilmesi, tıpkı Lehistan'ın taksiminde olduğu gibi, Avusturya Oe anlaşmaya bağlı olduğu sanılmıştı.

19» Nitekim bu (Grek Projesi) Ekim 1782 tarihinde Viyana Sarayına bildirildi. Nemçe Çasan, II. Kalerina'nın b« plânına esas itibariyle karşı gelmemekle beraber, Avusturya için Balkanlarda ve Tuna boyunda genişçe bir saha istedi.»

Anlaştılar ve şu 4 madde üzerinde birlik oldular: «Eflâk, Buğdan, Basarabya'dan mürekkep Dinyes-ter ve Tuna nehirleri arasında Rusya'ya bağlı bir Hris-tiyan hükümeti (Daçya Dmparatorluğu) kurulacak...

Dstanbul'da Bizan imparatorluğu ihya edilerek bu hükümetin tahtına Katerina'nın torunu Konstantin için Buğ ve Dinyester nehirleri arasındaki arazi ile Ege adaları Rusya'nın olacak...

Şayet bu projeye muhalif durum alırlarsa, Fransa'ya Mısır ve Suriye, Prusya'ya Torn ve Danzig verilecek...

tşte bu anlaşma üzerine «Şahingiray» bahsinde kısaca dokunduğumuz gibi, ihtiâl bahanesiyle, güya müstakil Kınm Rusların zaptına geçti ve cenup Kafkaslara

yol açıldı. ingilizler, Amerikalılarla uğraşmalarına rağmen Hindistan'ın yanı başında ejderleşmeye doğru giden Büyük Rusya'dan gocunmaya başladılar ve Türk donanmasının Çeşme'de başına gelenleri bizzat desteklemiş oldukları halde, bu defa, Prusya ve Hollanda ile el ele, Bâbıa-liyi, bütün bu

olanlara sükûtla mukabele etmekten gayrı bir şey yapamayan Büyük Kapı'yı tokmaklayarak yeni bir Türk-Rus savaşına kışkırttılar...

Sene 1787... Tahtta, Üçüncü Mustafa'dan belki daha talihsiz, Birinci Abdülhamîd... Rusya'ya harp Uânı ve Rus Sefirinin Yedikule'ye hapsi. Katerina'nın ekmeğine sürülen tereyağ ve bal... Defter üzerindeki 400 bin Yeniçeriden ancak 20 bini meydanda...

Harbi biz ve yalnız Rusya'ya karşı ilân ettiğimiz hal- 159

de, bu defa Avusturya, bizzat kendisi harp açarak işin içinde... Dayanağı da şu :

«— Avrupa'yı barbar Türklerden kurtarmak için harbe giriyorum!» Halûk F. Gürsel'den :

«Bu savaşta Rusların hedefi Hotin, Bender, Özi kaleleri ile Tuna'ya kadar Buğdan, Avusturyalıların hedefleri ise Adriyatik Denizi ile Hotin arasındaki sahada Türklere engel olmaktı. Türkler ise Kırım'ı kurtarmak ümidindeydiler.

Savaşa başlarken Dsveç ile de bir askeri ittifak yapan Osmanlı Devleti, başlangıçta bazı mevzii zaferler kazanmasına, rağmen savaşı kaybetti. Özi kalesi düşüp burada katliam yapılınca padişah I. Abdülhamîd teessüründen vefat etti. Yerine Üçüncü Selim geçti Bundan sonra, Ruslar ilerliyerek Fokşani'de büyük bir zafer kazandılar. Tuna üzerindeki Dsmail kalesi de alınınca duruın tamamen Rusların lehine dönmüştü.

1791de Avusturya gerek harpten yorulmuş olması ve gerekse Polonya ve Prusya'nın kendisine karşı ittifak yapması üzerine Ziştovi anlaşmasını imzahyarak savaştan çekildi. Bu anlaşma ile Bosna'dan biraz arazi ve Yeni Orsova'yı kazanmıştı.

Prusya ve diğer devletlerin de araya girmesi ile 1792de de Ruslarla Yaş anlaşması imzalandı.» Neticede :

özi kalesi ile Buğ ve Dinyester nehirleri arasındaki arazi Rusya'ya bırakıldı.

Eflâk - Buğdan beyliklerinin imtiyazları tasdik edildi.

Türkiye Gürcistan üzerindeki haklarından vazgeçti. Rus ticaret gemilerinin garp ocakları tecavüzlerinden korunması teminatı verüdi.

160 Neticesinin neticesinde: Artık Türk'ün Moskof yumruğuna karşı mahcup, mahkûm ve makhur bir devreye girmiş, olduğu ve hiçbir silkinişe mecali kalmadığı resmen tasdik edilmiş oldu.

BDRDNCD ABDÜLHAMÎD Evvelce temas etmiş olduğumuz gibi, Türk'ün Rus yumruğuna karşı devamlı bozgun durumuna geçtiği devrenin başında, hepsi de nefs ve hevalarına düşkün vazir-lere rağmen dâvanın acısını derinden duyan, hayatlariy-le ödeyen ve ellerinden hiçbir şey gelmeyen iki padişah vardır: Üçüncü Mustafa ile Birinci Abdülhamîd...

Bunlardan Birinci Abdülhamîd, selefine nispetle başı Moskof satm altında ve bir darbede uçurulmuş gibi, son derece açık ve acıklı ve bu bakımdan üstün bir misal belirtir.

Ateşi körüklemekte hiçbir suçu olmadı&ı halde, henüz teslim aldığı Osmanlı tahtının son felâketlerinden biri olarak Moskof'u Ayastefanos (Yeşilköy) önlerinde görmenin talihsizi Dkinci Abdülhamîd. bazı noktalarda Birinciye sadık bir ayna teşkil eder. Adaşlıkla beraber, Allaha bağlılık bakımından çönülda3Dık benzerliği... Fakat nerede îkinci Abdülhamîd'in büyük dirayet ve siyaseti, nerede büyük babasının babasmdaki, sadece temiz ve safdil olmaktan ibaret ve hadiselere seyirci, küçük şahsiyeti?..

Artık zehirli yemişini vermekte pıtrak bir ağaç haline gelen, Baltacı’nın Petro'yu salıverme suçu, Üçüncü Mustafa ve Birinci Abdülhamîd devirlerinde en kanlı eserini verirken, sonuncusunda ve fert çerçevesinde, yürek dayanmaz bir (dram) levhası çizmiştir.

Şehzade Sultan Mahmud'un çukadan Şehri ismail Efendi, bu dramı şöyle anlatıyor: — Dslâm askerlerinin devamlı bozgununa dair ha-ı berler Serdar-ı Ekrem tarafından yazıldıkça rahmetli Hakanın bünyesinde bu yüzden doğan rahatsızlık derinleşmiş ve nihayet Padişah ayakta duramaz hale

gelmişti. Bu hal 1203 senesi Recep ayının başlarında iyice belirli olmuş ve orada «Surre-i Hümayun»un (her sene Hicaza gönderilen Surre alayı) yola çıkarılma zamanı gelmişti. Hünkâr, hastalıkları dolayısiyle Surre-nin yola çıkmasında acele ettiler ve «bu sene teberrük olarak bir gün önce yola çıkaralım!» buyurdular. Recebin onuncu günü Surrenin yola çıkarılması kararlaştırıldı ve o gün Padişah Hazretleri dîvan yerine Kub-bealtına vücutlariyle şeref verdiler ve Surreyi aceleyle Surre Emine teslim edip beraberlerinde bulunan Şehzade Mahmud Efendimizi alıp «Hırka-i Saadet» dairesi yakınındaki Sünnet odasına götürdük. Şehzadeler çocukluk oyunlariyle meşgul olurken Sultan Abdülhamîd Han önce Sarık odasına gelip Şehzade Mustafa'yı bağrına taşarak gözyaşlariyle dua ettikten sor.ra Sünnet odasına geldiler ve Şehzade Mahmud'u bir kenara çektiler ve ağlaya ağlaya buyurdular: «Oğlum Mahmud, seni Mevlâya emanet ettim; Allah yardımcın olsun ve iki cihanda yüzün kara olmasın!» Ve gözyaşları yanaklarından akarken dışarıya çıkıp, kahveci ve Berberbaşı koltuklarına girmiş olarak, kendi kendilerine harekete mecalsiz, gayet ağır adımlarla, çamaşırlık binasına bakan köşke uzandılar. Henüz sedire oturup birkaç nefes alacak kadar saman geçmeden, karakulak Ağa, Ser- dar-ı Ekrem Koca Yusuf Paşa'dan gelen bir nâmeyi alıp özi Kalesinin düşman eline geçişini anlatan noktaya geMace yakıcı bir ah çektiler ve çarpılıp kaldılar. Sultana şiddetli bir nünü (inme) isabet etmişti. Hekim-

162 beşi koşarak geldi ve Padişahın nabzını tutup şöyle demekten başka çare bulamadı: «Efendim, Allaha emanet, bir şeyiniz yok! Nezleniz bir parça harekete gelmiş, o kadar!..» Nüzulü nezle ile tevil etmek isteyen bu teselli lâflarına karşı, Padişah Hazretleri melûl melûl Hekimbaşı Hasan Efendi'nin yüzüne bakıp buyurdu: «Hasan Efendi, bu son hizmetindir, iyice bak! Efendini elinden aldırdın!» Bu söz üzerine Hasan Efendi göz yaşlarım zaptedemeyerek huzurdan çıktı ve Başçuka-

dar Ağa'ya «ümitsiz!» cevabını verdi. Gerçekten. Sultan Abdülhamîd Han, sabaha karşı mübarek ruhunu teslim etti.

Şu anlatış, Birinci Abdülhamîd'in özi Kalesine ait kötü haber mızrağiyle ta kalbinden vurulup bir gece içinde nasıl gittiğini canlandırmaya yeter; ve Müslümanların Halifesi ve Türklerin Padişahını uzaktan vurucu Moskof'a karşı Müslümanlık ve Türklük hıncını kıyametedek sürdürmeye kâfi gelir.

66 yıl ömür süren ve 16 yıl tahtta kalan Birinci Abdülhamîd, bu 16 yıl içinde kendisini her gün biraz daha iğneleyici Moskof derdine karşı, oğlu Mahmud'un Yeniçeriyi kahretmekte gösterdiği hayatiyeti, Ordu ve idare düzelticiliğinde gösterseydi, işler bambaşka bir mecraya girebilirdi. Ne çare ki, o, pamuk gibi temiz ve yumuşak bir mizaç taşıyordu, bu bakımdan kayaların sivri tepelerine kasma indirerek onları yerle bir edemezdi, olsa olsa kendisini yiyip bitirebilirdi; nitekim öyle oldu ve Pamuk Padişah, pamuk gibi yanıp kül oldu ve gitti.

HÂLDMDZ, ORDUMUZ Bütün bu haleri başımıza getiren saiklerin başında I8S

ordu ve yeniçeri meselesi vardır. Bu belâya karşı ne düşünüyoruz, onu Dçinden ıslah veya kökünden kaldırmak ve yerine tam bir iman ve ahlâk dayanağı üzerinde, maddî ve manevi şartları mükemmel bir ordu kurmak için hangi hesaplar peşinde geziyoruz? Kanuni'-nin hemen arkasından cevabını bulması gereken bu hayatî sual, işte iki asırdan beri cevapsızdır. Cevapsız olmak şöyle dursun, cevabını aramak ve mutlaka bulmak ihtiyacını her ân arttırdığı halde artık büsbütün çaresizliğe düşmüş olmanın buhranı içindedir. Birinci Abdülhamîd'in «Allah seni iki cihanda yüzü kara etmesin!» diye dua ettiği oğlu Dkinci Mahmud'a kaiar yeniçeri, yan bakılamaz ve el sürülemez bir (tabu) mahiyetini muhafaza edec2ktir.

Dünyanın ilk muvazzaf ve mükemmel askeri teşkilâtını belirten yeniçeri, ilk ve müstesna ruhunu zaman ve mekâna tatbik ederek aynı heybet vs hâkimiyeti devam ettireceği yerde, o ruhu tersine çevirmiş, büyük idealinden kopmuş, biribiriyle ilişiksiz, biribiii-ne bağlı 10 kişi karşısında tabanım yağlayıcı 100 kişi halinde, iflâsların en feciine düşmüştür. Hal böyieyksn Peygamber Sancağını At veya Et Meydanına dikip «ey-

müslumanlar Şeriati savunma maskesi aitında 5«riata hiyanetten başka davranışı kalmayan bu katilier, çiniler, çapulcular, kaçaklar, ırz düşmanları, vatan hainleri sürüsünü, ya kökünden temizleyip yenisini getirelim, yahut ocaklarına girip cnîara eski ruhlarım iade --edelim!» diye bağıracak bir hamiyet örneğinden ortada eser yoktur. Hal o kadar dokunaklı, öyle acmdın-cıdır ki, şu mısra ile belirtilebilir:

Kâfir ağlar bizim ahval! perişanımıza Nihayet, Türk'e dost görünmek, fakat her halde onu bu kadar acze batmış görmemek isteyen Fransa'nın

164 dikkatini çekmiş ve Fransa Kralı tarafından Türk ordusunun yenileştirilmesi ve yepyeni bir teşkilâta erdirilmesi için Dstanbul'a bir teklif gönderilmiştir.

Teklifi gönderen, Kralın akrabasından ve itibarlı Fransız kumandanlarından (Dük dö Monmoransi), getiren "de onun başkâtibi...

Teklifte deniliyor ki: „— Düşmanlarınızın Türk vatanına taarruz ve tecavüzleri, askerlerinizin harp fennine uzak kalmasından doğmaktadır. Hasımlarınıza karşı koymak için yeni bir aske^r icad etmedikçe ve harp tekniğinden esas olan bilgileri benimsemedikçe, Devlet-i Aliyye, düşmanlarına cevap vermekten âcü kalacaktır. Fransa devletinin öteden beri devletimize karşı beslediği ihlâs ve muhabbet dolayısiyle Ger.eral (Dük dö Monmoransi)ye, size bir miktar yetişkin asker göndermesi ve askeri harp sanayiini memleketinizde kurdurması için her türîü izin ve selâhiyet verilmiştir.»

Fransa, ister samimî, ister içten hesaplı, hangi niyeti beslemiş olursa olsun, bu teklifiyle bize büyük bir fırsat hazırlamış olmuyor muydu? Sen bu fırsatı, gizli r.iyet tarafına kadar anlayışlı ve tedbirli

clarak kullan da, ena hiçbir şey kaptırmadan marifetini elinden al! Yapıiirası gereken bu değil miydi?

Evet, yapılması gereken buyken takın ne yapılıyor ve teklife karşı nasıl bir tavır takınılıyor? Gâvura güvenilemeyeceği ve yardım elini uzatırken onun mutlaka gizli bir niyet kollamış olacağı fikriyle, teklife (ümit ile ye's), evetle hayır arası bir cevap veriliyor ve bu arada soruluyor:

— Osmanlı ordusunu talim ve yeni bir teşkilâta tâbi kılmak için çalışma sahası olarak nereyi düşünüyorsunuz?

165 Teklifi getiren Başkâtip, elçi vasıtasiyle: — Meselâ Girit Adası uygun olabilir. Diye cevap veriyor. Bunun üzerine kavuklar sallanıyor ve hemen hüküm bastırılıyor: — Françelû (Fransızlar) demek Girid'e asker yığıp onu içinden zaptetmek niyetinde... Ve Başkâtip memleketine iade ediliyor.

Hadiseyi anlatan «Vâsıf Tarihi» sahibi Vâsıf Efen-di'nin bu mevzudaki yorumlan hem din telâkkisi, hem de umumî anlayış, bakımından yürekler acısıdır.

Vâsıf Efendi'ye göre Hristiyan askerleri piçhane-lerde yetiştirilirler ve en âdi tabakadan seçilirler. Bu bakımdan onları cebr ve kahr ile sevk ve idare etmek mümkündür. Ama müslüman olanlara zapt ve rapt (disiplin) mevzuunda şiddet ve sertlik göstermek imkânsızdır ve onlan ancak teşvik ve bahşiş yoliyîe kullanmak gereklidir. Dslâm milleti bir defa mağlûp olmakla, düşmanlarının silâh ve usulünü öğrenmek ve onlara baş eğmek tenezzülüne düşemez. Harplerde yenmek veya yenilmek bir kader meselesidir ve bunun için üstünlük sebeplerine baş vurmak ve kuvvetli olmaya çalışmak fikri yersizdir.. Nitekim Eğri Seferinde yer -gök götürmez Osmanlı ordusunu düşman bozmuşken, silâhsız ve nizamsız karakullukçu taifesine (karargâh hizmetçileri) mağlûp olmuştur. Hristiyana asla güvenilmez ve onun her iyilik teklifinin altında habîs bir maksat yattığı hesaba katılmak icap eder. Nitekim Girit Adasının talim ve teşkilât yeri olarak öne sürülmesi buna delildir.

Vakanüvis Vâsıf Efendi gibi nice elçilik vazifelerinde bulunmuş bir insanın, hem din ölçüsü, hem de dine bağlı akıl aükmü önünde felâket çapında birer

safsa-

166 tadan başka bir şey olmayan bu anlayışı, halimizi belirtmek bakımından ibret ve dehşet vericidir; tarihçi Cevdet Paşa'nın en ağır hücumlarına uğramıştır ve cevaptan bile müstağnidir. Dinde, fikirde ve işde halimiz fecaat mefhumunun çok altındadır.

BAŞAŞAĞI Şimdi tahtta Üçüncü Selim... Özi felâketiyle neticelenen ve neticede Birinci Abdülhamid'i öldüren harp devam etmekte... Şimdi de Rus ordularının başına, tarihlerinin «dâhi kumandan» diye kaydettiği (Suvarof) isimli biri geçirilmiştir. 1873'te Cenubi Kafkaslarda müthiş bir imha hareketini yürüten adam... Dsveç'in Türkiye safında harbe girmesi, (Suvarof) un Türklere ayrılan kuvvetlerin başına geçirilmesiyle tesirsiz bırakılmak istenmiş ve zulümde insanlık tarihinin emsalini az kaydettiği (Suvarof), bire üç, hattâ beş nispetinde çokluk arzeden Türk kuvvetlerini perişan etmeyi başarmıştır. Ondaki kanaat ve Türk Ordusu hakkında kıymet hükmü, herhangi bir Rus alayının on misli Türk'ü sürüp dağıtacağı ve tuz-buz edeceği merkezinde... Birinci zevki de, harp etmek değil, Müslüman - Türk kanını dökmek... Özi'ye girince sivil halkı, ihtiyar, çocuk, hasta. ka:hn. hiçbir şeye bakmadan kılıçtan geçirtmiş ve Lşte aynı hareketi, Tuna üzerindeki Dsmail Kalesine hücumla girdikten sonra, teslim bayrağını çeken Türk askerlerini ve müslüman ahaliyi sinek avlarcasına öldürmek suretiyle göstermiştir. (Suvarof) un Moskof vasfı olarak Rus tarihine kan rengiyle kondurduğu vahşet ifadesi, bir zamanlar Baltacı'nın «Şeriatte aman dileyene kılıç çekilmez!» hükmünü mevzu dışı göstermekte Dlâhi bir ihtar sayılsa yeridir.

167 I

Şimdi bütün ümit Üçüncü Selim üzerinde... Yavuz Sultan Selim'den sonra San Selim'de ilk tereddi bayrağını çeken padişahlar kolu bakalım Üçüncü Selim'de Yavuz'dan bir pay gösterebilecek mi?.. Cevdet Paşa'yı okuyalım:

«— Berminval-ı sabık (eskiden olduğu gibi) askerin rabıtasızlığı ve esbab-ı seferiyenin noksanı (Sefer şartlarının yoksun oluşu) hasebiyle musalâhaya (barışa) bayii meyi hasıl olmuşken teceidüd ü saltanat (saltanat değişikliği) hasebiyle zamanede meşhud olan (görülen) zaaf ve fütur halini Hakan-ı merhumun (Birinci Abdülhanud'in) rehavetine ve ihtiyarlığına hamledenler, Sultan Selim gibi bir civan ve civanbaht padişah (genç ve zinde talihli) taht-ı sahipkeraniye (hâkimiyet tahtına) cülus etti, artık Moskofa haddini bildiririz ve Nemçe'yi şöyle böyle ederiz deyû harbin devamını tervice mübaşeret etmeleriyle (harbin devamını istemeye başhtmalariyle) yine harp efkârı tazelenerek halkın ezhânı (zihinleri) harbin istimrarı (yürütülmesi) sureline sarıp güya Yavuz Sultan Selim'in devri avdet etmiş gibi nâsa (halka) gurur-u tam gelmişti.»

Bu hava içinde Üçüncü Selim, taht'a çıkışının ertesi Çarşamba günü, Sadrâzam ve Ssrdar Ekrem Yusuf Paşa’nın, makamında kalmasını irade ediyor, cr.a ysni bir «Mühr-ü Hümayun» gönderilmek üzere bulunduğunu bildiriyor vs düşmandan intikam, alınmadıkça gaza kılıcının kınına girmeyeceğini ve bu bakımdan sefer tedbirlerine devam edilmesini ferman eyliyor.

Başkumandan, Padişah nâmesini alınca Psygam-ber sancağını çıkarıyor, bütün kumandanlara öptürüyor vs erdu, Rusçuk taraflarında sahraya çıkarılıyor. Bu sırada Rus birlikleri Buğdan içlerinden kol kol hareket etmek üzeredir ve büyük bir Avusturya kuvveti de Rusu desteklemek vaziyetindedir.

168 Romanya'nın iskelesi Kalas üzerine Rus hücumu, mevcut dört bin îslâm askerinin şehid olması ve esir düşen küçük bir kısmın da kılıçtan gsçirümssi...

Rus ve Avusturya kuvvetleri karşısında Osmanlı askerinin başarısız ve birçok yerde gerileyici hareketi devam ederken, Avusturyalılar safında birtakım Arnavutların Türklere karşı cenge katılmış, olduklarını görüyoruz.

Cevdet Paşa Tarihi'r.e ve Avusturya kayıtlarına göre, bunlar, Osmanlı ordusundan. ulûf2D?rini alamadıkları için karşı tarafa geçmiş birtakım menfaat düşkünleridir. ' ,

Cevdet Paşa: «— Taraf-ı Devlet-i Aliyyeden ulûfleri verilemediğinden düşman canibine geçen külliyetlû Arnavut askeridir ki, bir, takımı Rusya ve birtakımı Nemçe'nin hizmetini kabul ile Devlet-i Aliyyeye karşı kurcun ntar-lardı. tşte, harp demek akçe demek olduğu bununla dahi sabit olur*

Cevdet Paşa son hükmünde haksızdır. Harp demek, yalnız madde bakımından para demektir. Ruh bakımından ise sadece iman ve ahlâk... Birtakım madde sıkıntılarının, ruhlardaki iman ve ahlâk kayıplarını ortaya dökmekte büyük rolü olsa da, esası ona bağlamak sen derece hatalıdır. Eğer bu tip Arnavutlarda iman ve onun emrettiği ahlâktan küçük bir nasip bulunsaydı, toprak yemeyi tercih ederler ve Salıp emrinde Hilâle kurşun sıkmak için Moskof veya Nemçe çorbasına iltifat ve tenezzül göstermezlerdi. Onları bu hale getiren, yahut gelmiş bulundukları hali açığa vuran askerî, malî ve idari Osmanlı perişanlığı ise ayrıca suçlu... Osmanlı ordusu düşünüyor:

— Rusçuk ve Yergöğü sahrasında nu kalayım, Si-lîstre tarafına mı çekileyim?.. 16»

I Ne o. ne bu... Sadece para meselesi üzerinde Dstanbul'a feryatnâmeler göndermekle kalıyorlar.

ÜÇÜNCÜ SELDM Moskcfun karşısında boyuna yalpa vuran ve gerileyen ordunun «akçe, akçe!» diye çığlığı, Üçüncü Se-lim'e çok dokundu. O kadar ki, Dstanbul'da bulunan Sadaret Kaymakamına şöyle, bir «Hatt-ı Hümayun» gönderdi:

«— Devletin irad ve masrafı ve zait sefahati cümlenizin malûmudur. Eğer bana şimdilik kuru ekmeğe kaani ol deseniz ben razıyım. Eğer ben birine taarruz eylesem, pederi dahî böyle eyledi

deyû lisana götürürler. Siz bana beyan eyleyin Allah aşkına!.. Devlet elden gidiyor: Sonra faide verme». Ben bildiğimi sise beyan eyledim. Siz de devletten hissemeadsirtiz!»

Bu acıklı fermana cevap olarak Kaymakam Paşa tarafından binbir özür ve engel ortaya atılınca, Padişahın cevaba verdiği cevap daha acıklıdır,

«— Allah Allah, bu ne keyfiyettir?.. Her şeyde hak setrolunmuş... Traş için huzuruma gelen berberlerden ikisi, topçu esamemiz var deyû naklettiler... Asker denilse, ne yapalım, sefere gidecek vazifelû askerimiz yok, cevabı verilûr. Tahrir olunsun denilse. Beytümalde akçe yok, denîîür. Buna bir çare denilse, şimdi vakti değildir, ocaklara taarruz olr nmaz, denür. Biz demeyiz ki, herkesin elinden alınsın, ama mahlûl (serbest para) oldukça ehline veriisln... Eğer bu söz hak değilse razı olunmasın... Hakka razı olup mum (yardımcı) olmayanı Allah kahretsin!., tşte böyle böyle, memleket elden çıkıyor!»

«Sûz-u Dilara» makamının bestecisi, klâsik alaturka musiki sevdalısı Üçüncü Selim, bestesinin lügat mânasına es, olarak «gömül okşayıcı acı» ya tutgun bir mizaç sahibi olarak, rikkat ve hassasiyette nadir rastlanır, halim ve selim bir şahsiyet... Ne var ki, Moskoftan ve Moskofa karşı çatırdamaya başlayan devlet binasının mukavemetsizliğinden aldığı tesir, «gönül okşayıcı acı» yerine, gönül yakıcı acıdır. Kendisindeyse, Moskof yüzünden kahra uğramış amcası ve babasından daha ileride bir irade ve hamle kudreti mevcut değildir. Fakat son derece zarif ve hazin bir içlilikle vatanını ve nefsini murakabe ve muhasebeye çekebilme değerini taşıdığı, yukarıdaki «Hat» 1 ardan da anlaşılacağı gibi, meydandadır.

Yine Kaymakama gönderdiği şu «Hatt-ı Hümayun» ne kadar manalıdır: «— Kesreti mezalimden (zulmün çokluğundan) âlem harap oldu! Reayada (tebaada) takat fc»lnn»mı$-tır. Kaadiler ve naipler ve voyvodalar ve ayanlar ve ciz-yedarların etmedikleri zulüm yok... Bunlar hep, emanet ehline sipariş olunmadığından neş'et etmiştir. Gerek sair menâsıb ı Devlet-i Aliyye ve vezaif-i askeriyeyi, yarın Cenab-ı Allah cümlemizden sual eder. Ne cevap vermeli?.. Sana tenbih ettiğim hususu, Semahatlû Efendi dâimiz (Şeyhülislâm), vesair efendiler dâilerimiz ve rical i devletimiz ile birer birer müzakere edip ve defi ilâcını tulup arzedesin'... Bizden evvel gelen Selâtin-i

Osmaniyan (Osmanlı sultanları) ve rical birer birer nizam vermişler... Biz onların nizamını yıkmadayız. Onlar da bizim gibi insan değil midir? Ben, avn ve inayet-i Bârî Ue icra-yı siyasete ve re'fette kusur etmem. Dünya siyaset ve adalet ile nizam bulur. Ve elyevm devletimin iki düşmana seferi var... Hal nasıldır? Hazineler malûm, zahire malûm; asker ve barut ve mü-himmattn nizamı ve keyfiyeti nicedir? Cülus u Hümayunun henüz vâki olmakla işlerin evvel ve âhirine vâkıf değilim. Devletimin hali nicedir? Ketmetmeyip, doğruca müzakere edip badehu hakikati bildirmekte kusur etmeyesin!.. Bu âlem bana emanettir. Bildirmeniz mat* lubumdur. Bir gûna mülâhaza edip bildirmezseaiz yarin huzur u Bârîde iki elim yakanızdadır. Yârap, bu kulların bana bildirmediler, deyip ben halâs olurum. Bu günden sonra rüşvet alıp ve zulmedip ve edenleri bilip ligarazin ketmederseniz vallah ben ve ecdadım ervahı için, evlâdım dahi olsa kıyarım ve siyaset ederim. Böyle bilip öyle hareket edesin!.. Din ve devletime sadaka edenlere haklarından efzun (fazla) riayet ederim. Doğru söze muğber olmam. Devletimize hayırlı o!an neyse hakikatiyîe bana bildiresin... Allah ü Zelcelâl cümleyi hayra muvaffak eyleye. Amin...»

Bu sade, gönülden kopan, halis ve samimi fermanlar, Üçüncü Selim'in de, öbür iki padişah gibi, tek başına, nasıl yanıp kavrulduğunu göstermeye yeter. Ama, ne yazık ki, (Yaş) anlaşmasiyle devletin yeni bir çukura düşmesine mâni olamayacak, üstelik tesellisini de bulacak, hattâ biraralık Moskofla ittifaka kadar gidecek olan Üçüncü Selim, gönül yakıcı Mcskof acısını, saz meclislerinde gönül okşayıcı acıya çevirmekten kandini alamayacaktır. Ve aynı rikkat ve hassasiyet içinde, bir o kadar da gaflete batmış olarak, karşı çıkamadığı iç isyanlara kurban gidecek...

TOPLANTILAR, ÇARE ARAMALAR Artık sarayda ve Şeyhülislâm konağında meşveret meclisleri üstüste toplantıda... Hiç kimsede derdin ilâcına ait kafi ve külli bir fikir yok... Padişahta ise ma-lûm samimiyet ve hassasiyet edasmdan başka bir şey mevcut değil...

Lâfta kalan sözü: «— Her kim din ü devlete hıyanet ederse başını keserim ve yerine adam bulurum. Evlâdım olsa himaye etmem!»

Çıka çıka, zaten çoktan beri dikkat edilmesi lâzım iki hüküm çakabiliyor: — Meyhaneler kapansın! Kılıklar düzelsin ve gi-yim-kuşamda israf ve sefahat havası kalksın!.. Ahmad Cevdet Paşa:

«— Elbise nizamı devr i Abdülhamid Hanide dahi mükerreren yapılıp ekîd ve sedid fermanlar ile neşrolunmuşken çok sürmeyip müddet-i kalîle zarfında keen-lemyekün (ortadan kalkma) hükmüne girmiştir. Zira nizamı memleketi ihlâl eden başlıca iki madde olup biri rüşvet ve diğeri hatıra riayettir ki, bu dahi mânevi rüşvet demektir.»

Evet; «Baltacıyı yetiştiren vasat» bahsinde dokunduğumuz gibi, her şey rüşvet ve ona bağlı zincirleme ruh ve ahlâk düşkünlüklerinden gelmektedir.

Basta bir nevi, dini r.efsaniyetine uydurucu Şay-hülislâm tipi, hiç kimsenin: «— RÜŞVET VEREN VE ALAN ATEŞTEDDR» Mealindeki mukaddes hadîsten kaygısı kalmamıştır.

Yeniçeri nasıl çürümez, Bsytülmal nasıl suyunu çekmez, saray nasıl entrika yatağa olmaz, Babıâli nasıl akıl hastalarına yataklık etmez, Şeyhülislâm kapısı nasıl keyf ve garaz fetvalarına kucak açmaz; ve Batılı, hususiyle Moskof, nasıl cangâhımıza göz dikmem? Devletin ve herkesin kabuk üstü bağlılık iddia ettiği dini, içte ve ruhta kaybetmenin neticesidir ki, şimdi Moskof,

173 gözleri Dstanbul'a mıhlı, Tuna boylarında cirit atmaktadır. Dşte bu sıralarda, Batı dünyasından para dilenme ve îslâm diyarını onun borçlusu haline getirme temayülü —ki Birinci Abdülhamîd'den başlar— hız kazanmış ve bu defa Felemenk yerine Dspanya'ya si açılmıştır.

Cevdet Pasa : «— Akça tedarikinde mütehayyir kalınmakla, hatıra gelen esbaba teşebbüs olunup hattâ Fas Hâkiminden ve Cezair ile Tunus ocaklarından dahi istikraz olunmak tasavvur ve tasmim olunmuş idi. Lâkin ledelistim-zaç (ağızlan aranarak) her taraftan akçe yerine vara ka-i itizar (özür dileme kâğıdı) ile cevab-ı ye's alınmıştır.»

Yani Müslümanı, Hristiyam, Türkiye'ye para yerine bir nevi nasihat veriyor. Son çare, başta saray, bütün tebaayı, elindeki altın, gümüş ve bunlardan yapılma âvamiyi devlete vermeye davet etmek olmuş; daha evvel Birinci Âbdulha-mîd'in baş vurmuş olduğu bu tedbir bir ân için basan göstermiş ve (oksijen) çadırında alınan suni nefesler halinde yalancı bir ferahlık duyulmuştur.

Öbür taraftan da Dsveç, Rusya'ya karşı ittifak mevzuunda kendisine DevleM AJiyye'ee vâdedilen parayı istemektedir. Püsküllü belâya bakın siz*.. Kapı kapı para arayanın k&pısı «para!» diye tokmaklanıyor.

Ahmed Cevdet Paşa: *—¦ îşt« I>CTÎet-i Ailyyeain , mn£&yaka4 maliyesi benninval-i meşrufe (anlatıldığı ügere) berkemal olc-rak kâh Feletneakten ve kâh Dspanya'dan istiâne (Yar-dua istense) eüeânsMla telsaduğu hâlde, Dsveç Eliçisi^ taraf i Devlet i Aliyyedess mev'ud (vâdedilmiş) olaa

174 imzasını istid'âdan hâli olmayıp meblâğı merkunun (paranın itasuıa hazinenin hal-i hazin mibait olmadığı gibi, tsveçlûya cevabı ye's (menfi cevap) itası dahi tecviz olunmayup, hususiyle Sultan Selim Han Hazretleri dahi tsveciûnım kırılmasını iltizamla, tsveçlû ile ittifak maddesini başlamayasın deyû Kaimmakam Pa-şa'ya irade buyurmuş okluklarından hwr gün bir türlü güftar ve reftar ile (söz ve tavına) tsveç Elçisi aıaauûp avudulur ve...»

Politika da bu merkezde; aczin ve sefaletin çırpınma hali...

OLANLAR • BDTENLER

Büyük Fransız înkü&bmm patladığı sens, hattâ, patlama tarihinden üç gün önce (11 Temmuz 1789) Türkiye ile îsveç arasında Rusya'ya karşı bir ittifak imzalanıyor:

1 — Türkiye Dsveç'e 2000 kese para yardımında bulunacak (hazinede 10 para yokken) ve bunun 500 kesesi peşin verilip her muharebe yılında üçer aylık taksitlerle ödeme devam edecek, geriye kalan kısım da sulh muahedesinin imzası arkasından 10 sene içinde tamamlanacak...

2 — Taraflar birbirinden evvel ve tek başına Rusya ile sulh yapamayacak... Bu husustaki niyet vs teşebbüsler taraflarca birbirine unceden haber verilecek...

3 — Muharebe neticesinde düşman eline geçen toprakların kurtarılması için taraflar müşterek bir davransş takip edecekler...

îsveç ile Rusya arasında ilk kapışma Battık Denizinde ve karakol ganileri arasında oluyor; arkasından hafif gemilerden mürekkep îsveç ve Rus donanmaları karşılaşıyorsa da Ruslar üstün çıkıyor. Ayrıca kara sınırlarındaki hareketlerde de yine Ruslar galip geliyor. Bunun üzerine îsveç yeni bir hamleye girişip Rusların hafif donanmasını eziyor, 23 tekneyi zaptediyor ve Pe-tersburg yakınlarına denizden küçük kuvvetler çıkarıyor. Bu küçük kuvvetler, üzerlerine gelen 8000 kişilik Moskof askerini, yarısını öldürerek püskürtüyor.

Yine der. iz harbi ve büyük donanmalar arasında cenkleşme... îsveç evvelâ mağlup, sonra galip... Moskof un yan donanmasiyle 10 bin neferi kayıp...

Görülüyor ki, Rus - îsveç kapışması, Türkiye hesabına hayati bir fayda sağlayıcı çapta değildir, birbirini çimdikleme mahiyetindedir ve neticeye müessir olmaktan uzaktır.

Ya bize karşı Moskofun durumu?.. Serdarı Ekrem Yusuf Paşa, Cevdet Tarihfnin ifadesiyle «pek çok cariyeler cem ile her gün böyle eğlenmektendir. Ordudaki malî sıkıntı da onun ihmal ve idaresizliğine atfedilmekte... Azlediliyor. O sıralarda faaliyet müneccimlerdedir. Müneccim-başı, Dstanbul'a düşen müthiş yağmurları ve bir gece (1204

Şevval'inin 22 nci pazar gecesi) sabaha kadar kesik kesik devam eden zelzeleleri şu veya bu hayalî tefsire bağlayarak gaibi keşfetmeye yeltenme gibi korkunç ve nice zamandır moda bir din ve itikat hatâsını tekrarlıyor, îman, saffet ve asliyetini çoktan kaybettiği için, bir nevi falcılıktan başku bir şey olmayan, vehim ve hayal planındaki bu yorumlan da. adetâ devlet gemisine rota verdirecek kadar herkes benimsiyor. Ortada:

— Nedir bu haliniz; Kâinatın Efendisine ait «bütün müneccimler yalancıdır» mealindeki hadîsi nasıl

176 unutuyorsunuz? Müneccim söziyle nasıl amel edebiliyorsunuz? Bu halin küfre kadar gidebileceğini düşünmüyor musunuz?

Diye gürleyecek halis bir din adamı yoktur. Halbuki, yalınız Sultandır ki, bu gibi din ve dini akıl dışı sahtekârlıklara inanmayışının resmî, idarî ve içtimai çerçeveye çıkaramamaktadır. Nitekim donanmanın denize açılması mevzuunda «vakt-i mes'ut» tayini için gelen, birinci ve ikinci müneccimlerin zâyiçe-leri (yıldızları okuma raporları) birbirine zıttır. Bunlardan hangisiyle amel olunsun diye Kaymakam Paşa'-dan gelen suale, Üçüncü Selim şu cevabı veriyor:

— Her gün Allah'ın günüdür. Benim yıldızlara asla itikadım yoktur. Tevekkül Allahadır. Ne gün müna-sipse denize çıküsın!.. Cenk de ne gün uygun görülürse olsun!..

Ahmed Cevdet Paşa: «— Müneccimlerin zâyiçeleriyle amel olunmak âdet hükmüne girmiş olduğundan badehu yine Sultan Se-lim'e bir zâyiçe arzolundukta, madem ki âdet gibi olmuş, ol veçhile amel olunsun, deyû Hatt-ı Hümayun keşide buyurmuş olduğu görülmüştür.»

îşte, Padişahın ve hattâ bütün o devrin mizaç ve seciyesini gösterir bir misal... Her şey, tereddüt, gevşeklik ve «idare-i maslahatçılıktan ibarettir ve yine selim akılda en ileri olan Sultan Selim'den itibaren hiç kimsede, inkılâp çapında bir silkinişle îslâmı olanca saffet ve asliyeti içinde temsil etme ve cihana gösterme gayret ve celâdeti mevcut değildir.

Zaten, o günün hesabiyle 2 asır. bugünün hesabiyle de 4 asırdır başımıza ne geldiyse bu yüzden gelmiştir: îslâmı anlayamamak!..

BOZGUN ÜSTÜNE BOZGUN Moskof, Yaş kasabası taraflarında... Üzerine Kemankeş Mustafa Paşa gönderiliyor. Paşa, Rumeli Beylerbeyi pâyesjni almış ve başbuğluk hü'atini yeni Sadrazamın huzurunda giymiştir. Kemankeş, Fökşan'a varınca, etraftan katılan birliklerle, kuvvetinin 25.000 piyade ve süvariye yükseldiğini görüyor. Eflâk Voyvodası Mavroyani de kendi kuvvetleriyle orduya katılıp Osmanlılıktan yana görünüyor ve paşaları düşmana karşı sıkı durmaya, gayret ve sebat göstermeye teşvik ediyor.

Fokşan, Eflak ve Buğdan'ı birbirinden ayırıcı büyük bir kasaba iken eski seferlerde harap olmuş ve ancak bir-iki kilisesiyle bazı kagir binaları ayakta bir yer...,

Mustafa Paşa kuvvetine mağrurdur ve hemen Yaş'a saldırıp düşmana toslamak niyetindedir. Halbuki kendisi Mir-i Miraniık rütbesinden Beylerbeyiliğe yeni yükseltilmiştir ve emrindeki mîr-i miranlar ¦—alelusul — onu çekememektedir. Öyleyse zafer kaç para eder; Başbuğ bozgun verip makamından atılsın, yeter!.. Hani ya, din ve hamiyet?..

O sırada Rus kumandanı (Suvarof) 10.000 lik bir kuvvetle Fokşan'a yaklaşıp Nemçe kumandaniyle temas kuruyor ve Rus ve Avusturya kuvvetlerinin hücum, istikametleri, iki general arasında kararlaştırılıyor. Mustafa Paşa’nın ise, karşısında gördüğü ve derinliğine dcğru çapını tayin edemedip Moskof askerinden başka bir bilgisi yoktur; ve hususiyle Ruslar ve Avusturyalılar arasında kararlaştınlniiş, (strateji) tertibinden. Paşa» tamamen gafildir. Seher vakti Ruslarla boğuşma başlayıp birdenbire soi koldan Avusturyalılar bindirince, korkunç panik!.. Kaçaroayan pek as yeniçeri bir ki-

178 liseye saklanıp oradan kendilerini savunmaya çalışıyor, fakat top ateşiyle öldürülüyorlar. Ağırlıklar, cephane, her şey, Moskof un elinde... .

Fokşan vakasından üç hafta sonra Serdarı Ekrem Hasan Paşa, külli kuvvetlerle Tuna'yı geçip îbrâil tarafına yönelmekte...

Harp hadiselerinden ziyade mânaları takip ettiğimiz için hikâyeleri çabuk geçelim: Padişahın orduya gönderdiği yürek yakıcı fermanın okunmasından ve gözyaşları içinde edilen dua ve ahidlerden sonra, müthiş, akıllara zarar ve yüreklere inme derecesinde müthiş Böze Suyu bozgunu... Her yeniçerinin, sağdan ve soldan tedarUüediği atlarla kendi kendisine süvari olduğu, böylece süvari sınıfının da düzenini bozduğu ve aslî müdafaa ve taarruz unsuru piyadeyi ortadan kaldırdığı, gerçekten piyade diye ortada bir şey kalmadığı, her kafadan bir sesin çıktığı ve kumanda mihrakının tam bir felce uğradığı şartlar içindel düşmandan sayıca kat kat üstün bir kuvvet, birkaç avcının önünde, birbirini boynuziayarak bataklığa doğru kaçan bir geyik sürüsüne dönmüş ve o şekilde Böze suyuna dökülmüştür ki, boğulanlar arasında zamanın Hariciye Nâzın (Reisülküttab) Hayri Efendi bile vardır.

Ahmed Cevdet Paşa Nemçe jurnallerine dayanarak şu bilgileri veriyor: «— Osmanlının keyfiyet ve derece i Jnhizam ve mağlûbiyeti orada pek belli oldu ki, birkaç bin araba ve ağırlıktan ve top ve hambere ve mühimmat arabaları ve deve ve hayvanat-ı saireîeri Hemnik Çayı içinde birikip suyun cereyanına mâni olmuştu. Beş bin kadar şehit verildi. Düşman 6 havan, 7 büyük ve 64 küçük top aldı. Asakir-ı müttefikanin (Rus ve Avusturya as

17S kerterinin) vefiyatı (ölüleri) dahi 6000'e baliğ idi. Bu galebe nadir vuku bulur, mevaddandır.» Peşinden - daima aynı kapıya çıkan bozgun sebeplerinin tafsilâtını bir tarafa bırakalım - Akkerman, Belgrad, Samendre ve Fethül islam kalelerinin düşman eltr.e geçmesi... Dediğimiz gibi hepsinde daima aynı (faktör), aynı kıstas: Hiyanet, nefsaniyet, nizamsızlık, başıboşluk, içtimai alâkasızlık, ruhî ve ahlâkî sukut... Tek kelimeyle Dslâm'a uzaklık...

Padişahın bozgundan evvel ve sonra çıkardığı, biri acı acı ümit, öbürü de acıların acısı hicran ve hüsran kokan iki fermanı vardır ki, Moskof yumruğu altında Türk'ün ne hale geldiğini göstermekte bu fermanlar birer şaheserdir.

GÖZ YAŞARTICI FERMANLAR Üçüncü Seltoı'in bozgun başındaki fermanı: a— Ebâ ve ecdadım mücahid ve cihangir padişahlar olup kırk-elli şahlık yerleri ibtida Allahü Teâlâ nın tevfik ve inayeti, saniyen Hacı Bektaş köçekleri ve din yolunda sinelerini düşmanların top ve tüfengine siper eden Yeniçeri Ocağı gazileri ve sair ocakları ve nıüret-tep olan askerler sa'y ve sebatı ile fethettiler. Ve ol gaziler ve dilâverler padişahlarını manevî baba gibi bilip «Allah'a, Besulüne ve de.let reisinize itaat ediniz!» mealindeki âyet mucibince .emrine mutî w rızasını tahsil ve düşman karşısında demirden duvar gibi durup ve şiddetlere ve mihnetlere sabr ve tahammül ile Alla-hü Taâlâ ve Şeriat i Muhammediye uğrunda arslaniar ei'ıi âdâya hücum etmeleriyle Rabb ül-Âlemîn muvaffak edûp kıyamete kadar adlan hayr ile yâdolunmak-

tadır. Cenabı Rahim ve Gaffar mecmuunun duraklarını Cennet etsin... Amin... Elhamdü lillâh bizim zamanı mızdaki asakirimiz dahi onlar gibidir ve geçenlerden siy adedi r. Bu ne hal ve keyfiyettir ki, Allah ve Peygamberimiz düşmanı bir alay kâfirden yüz döndürüp âdâ-yı din memleketimizi almaya başladı. > Bunun sebebi, nij etlerini ve derunlarını gönüllerde din hizmetine hulûs olmamaktan iktiza eder. Cenab-ı Hak bizlere nusret ve zafer ihsan eyleye... Amin. Kur* ân ı azîm-üş şan'da vâdeylemiştir. Vadinde hilaf olmaz. Lâkin nusrat vadini birkaç şart ile kaydeylemiştir. Birisi şudur ki, asker i Dslâm gazaya teveccüh ettiklerinde dünyalık celbini derunlarindan ihraç ve Din-i Mübin gayreti için çıkmakdır. Ve biri dahi âdâ ile mukabeleye gidildikte Serdarı Ekreme ve zabitlere deruni itaat edip dur dedikleri yerde durmak ve yürü dedikleri yerde yürümektir. Ve biri dahi ecel bir olduğunu ve eceli gelmedikçe kimse ölmeyeceğini ve eceli yetişen döşeğinde bile halâs bulmayacağını büûp cenk günlerinde sebat ve metanet veya şehitlik veya gazilik deyüp merdane muharebeye ikdam etmektir. Bu şartlar yerine getirildikte Rabbim elbette fütuhat ihsan eder.

«Moskof'lar evvelki seferde ve hususa bu seferimizde kraliçeleri namına bir avretin gayreti için açlığa ve susuzluğa ve kışa ve yaza ve yaraya ve bereye

tahammül edüp beşyüz seneye baliğdir ki, mülûk-ül na-sâraya (Hristiyan krallara) galebe ile meşhur olan Dev-let-i Osmaniyeye bu hasaretleri (yıkımları) etti. Dstilâ ettiği vilâyetlerimizde eteği ucunu ecnebi görmemiş ve niceleri evlâd-ı Resulullah'dan Ümmet-i Muhammed'in nazenin ve hasnâ kızlarını ve iyal ve evlâdlarını esir edüp zevçleri veya babalan ve ¦' karındaşları görerek ırzlarını hetkettiler. (berbad ettüer). Ve bu kadar sübyanı analarından ve babalarından ayırıp masumları

181 keııdü âyîn-i fasitlerine (bâtıl dinlerinin merasimine) kodular. Hayf. sad hayf (yazıklar, yazıklar olsun) gayret i islâm nice oldu? Ben şehzade iken bunları işîtüp kan ağlardım.ve hayretimden gözlerime uyhu (uyku) girmezdi»

«Ehl-i Iskuna hu hakaretleri eden düşmanların kast ve niyetleri ne olduğunu mülâhaza lâzım değil imidir?»

«Düşman elinde esir düşen bu kadar kızcağız ve hatunlar ve anasından ve babasından aynhnış etfal ve sübyan (çocuklar) Divan-ı Mahşerde cümlemizin yakasına yapışurlar. Âhirette azap müşkildir. Benim sizden diriğim (esirgemem) olmayup devletin kudreti mertebe vezaif ve tâyinatuıız verilmekte ve zaruretiniz ref'inde ve cenk mühimmatınızı görmekte padişahlar zimmetine vacip olana icra ediyorum ve bundan sonra dahi yararlığı zuhur edenlere ikram ederim ve Kıyamet Gününde Rabbime teveccüh ve Dlâhî, ben kulun senin dinine iane edecek gaziler ve dilâver-lere lâzım olan nasihati ettim, cevabım veririm. Erham - ür Rahimin atfeder niyazındayıiri. Ya sizler ne cevap verirsiniz?.»

Üçüncü Selim'in hemen her hakikati gören, fakat kanatlan yükseklere çıkıp oradan hamle etmeye müsait olmadığı için bir şeye yaramayan bu fermanından sonra, ikincisi, artık hiçbir çaresi kalmamış bir insanın ıstırap çığlığıdır.

DKDNCD FERMAN Üçüncü Selim'in bozgun içi ve sonrası ikinci fermanı: a— Kaimmakam Paşa! Bu, sefer ahvali nasıl ola; çaktır? Bu kadar memalik i Devlet-i Aliyyenin ocakları neferatı, gayret i din çekerek ve ocakların namusunu sıyanetle düşmenden yüz döndürmeyüp merdane metanet ederek fetheyledikleri tarihlerde mastar iken. (satırlara geçmişken) şimdi ocaklarda bu halet plmayup ne tarafa tayin olunsalar akall-i kaliî (azın azı) gidüp firar ânnı (ayıbını) irtikap ediyorlar. Mîrî namiyle zammolunan asker ve içlerinde yol ve erkân bilmez bir alay yağmacı makulesi olup orduda ve yollarda, bahusus düşmen karşısında etmedik fazahat (alçaklık, namussuzluk) komuyorlar. Böyle sefer mi olur?.. Düş-menlerden ahz-i intikama böyle mi çalışılır?. Hayf, sad hayf ki, kimsede din gayreti kalmamış!.. Sabıklarda bu kadar fütuhata mazhar olanlar nevi beşerden değil miydi?.. Hoş, imdi olan oldu. Din yolunda sadıkane gayret edenlere Allah iki cihanda selâmet ihsan eyle-yüp ve hiyanet edenleri kahrü berbad eyleye!.. Fimâ-bâd cümleye tenbih edüp, gafletten uyanup düşmanlardan intikam ahzinin çaresine bakmanı... Benim muradım ve Cenab-ı Haktan gece • gündüz niyazım, fazl i Hak ile âdâdan intikam alınmadıkça kılıç kına girmemektir. Inşaallahü Teâlâ iki cihan güneşi Peygamberimiz, Efendimiz (S,A.S.) hürmetine muradımı Allahü Zelcelâl müyesser eder. Şimdiki halde lâzım olan himmettir. Bana rahat lâzım değildir. Ancak ahz-i intikam lâzım... Dptida-i cülusumda, sefere gideyim, dedim, münasip görmediler. Dşte böyle oldu. Hoş şimdi, kendi cürüm ve isyanımızdır. Bu defa cümleniz ittifak edüp şimdiden asker ve zahire ve levazım-ı saire ve ocaklara mühimmat ne lâzım ise birinde kusur olunmasın. Be nim dahi hareketim iktiza eder ise binnefs sefere giderim, îşleri ona göre tanzim edesin!.. Yollan ve Edirne sarayını nizamlayasın! Durup oturacak vakitler değildir. Bizim hallerimizi gören, sefer yok zanneder. M

182 183 allan devlete tezelzül gelse yalnız bana râci olmayıp cümlenize ait olur. Nimeti yerine götürecek hizmete çalişasımz! Ben de sizin birinizim, beraber çalışurum. Dinimiz hizmetine şu sefere ikdam ı tam ve düşmen-lerden ahz-i intikam edelim... Ben gece gündüz Cenab t Haktan niyaz edüp ruz ü şeb ağlayıp diyorum ki: Yâ-rab, beni böyle rüsva-yt cihan edüp mağlûp ve perişan etmeden ve zaman-i devrimde Ümmet i Muhammed'in peıişanlığını görmeden, Dlâhî, sen beni bir iki sene mukaddem helak ve cism i hayatımı hâk eyle! Deyüp Ce-nab-i Hakka niyaz ve sa'y ve himmet

ediyorum. Siz de rızaen lillâh-i teâlâ sa'y ve himmet idesiz! Böyle âdâ yi dine rezil olmak şan-ı devletimize lâyık değildir. Ben dünyaya bakmaya hicap ederim. Tevfik Allahtandır...» Birincisinden sonra bu yakıcı ferman, talihsiz padişahın ne temiz, iman ve haşyet, haya, cefa dolu bir kalbe malik bulunduğunu gösterir. Fakat o, ne dışına müdahale edebilmek iktidarında, ne de içinin hasretini ellerine teslim edebileceği insanlara sahiplik bahti-yarlığmdadır. Devrinde Şeyh Galip gibi bir arif ve şair, Dede Efendi gibi bir nağme üstadı vardır ama, Köprülü ayarında bir idare ustası yoktur. Devrinin din adamları yani îslâmi tefekkürle dünyayı .muhasebe etmeleri gereken kimseler de, yeni askerin kışlık kaputlarını küfür sayacak kadar ham ve kaba...

PRUSYA DTTDFAKI VE DENDZ CENKLERD Derken Prusya ile Türkiye arasında ittifak... Dslâm dışı bir devlet ve milletle ittifak olabilir mi, olamaz mı diye şeriat ilmi bağlıları uzun uzadıya münakaşalardan sonra;

— Olabilir! Hükmü ve Prusya tarafından uzatılan elin kabulü... Doğusundaki Moskof ve cenubundaki Nemçeliden adamakıllı gocunmaya başlayan Prusya, şimdiden gözü ilerideki büyük Alman birliğinde, bu emelinin ilk basamağını Türkiye'yi desteklemekte ve onu Moskof'a Nemçeliye karşı çıkarmakta bulmuştur. îsveç ile Lehistan da, Türkiye - Prusya anlaşmasının himayesi altındadır.

Tarih, 1790 başlan... Fransız Dhtilâlinden 6 ay kadar sonra...

Bunun üzerine Ruslar sulh teklifinde... Avusturya Dmparatoru (Jozef), Fransız Dhtilâlinin Avusturya'ya sıçraması ihtimaline karşı, Türklerle harbi nihayete erdirmek zoruna düşmüştür. Prusya ise açıkça Rusya ve Avusturya'ya harp açmayıp sadece sınırlara yığmakla yetindiği kuvvetler dolayısiyle Türk - Rus ve Nemçe anlaşmasına yardımcı...

Denizlere hâkim olmayı başlıca prensiplerinden biri sayap Deli Petro'nun emelini gerçekleştirme yoluna friTTiiş olarak Rus donanması bir-iki yıldır Akdeniz'de volta vurmaktadır. Osmanlı kıyılarındaki Rum ve Dslâv ahaliyi isyana sürüklemek, Dstanbul'a zahire ve malzeme taşıyan gemileri vurmak, bazı zaif Osmanlı adalarını işgal etmek, Şimalî Afrika'daki Dslâm kıyılanm Türkiye'ye imdat edemez hale getirmek planlan...

Köse Mustafa Paşa, irili, ufaklı 18 parça gemiye kumandan tayin edilerek Akderüze çıktı; ve onu Şeydi Ali Kaptan emrinde Cezair ve Tunus gemileri takip etti. Dki donanma Mürted adası yakınlarında Rus donanmasını çembere aldılar, perişan ettiler ve Cezair korsanlarının usuliyle gemilerini düşman gemilerine rampa ederek çoğunu zaptettiler. Hattâ Rus amiral gemisi kendi kendisini berhava etmekten başka çare bulamadı.

Oh, nihayet bir nefes alınabilmişti! Dstanbul'da şenlikler, ziyafetler ve deniz gazilerine hediyeler... Bu defa da başka rezalet!.. Dstanbul'a gelen gemilerin tayfaları o kadar şımarmıştır ki, taarruz, tecavüz, hattâ ırza geçmeye kadar, ev ev, başvurmadıkları de-naet kalmamıştır. Bu rezaletin başında da Cezairîüer... Hattâ bir Osmanlı denizcisi tutulacak olsa «ben Cezair-liyim!» diyerek kurtulmaya bakayor.

Ahmed Cevdet Paşa : «— Süver-i hakimane (hikmetli şekillerle) mum kün mertebe zapt ü raptîarı hususu Devlet-i Aliyyeye bir büyük baş ağrısı olmuştur.»

Kazârâ galip gelince de vaziyet bu; harbi kazananlar, haracı, kendi milletinden mal ve namusuna tecavüzden bekliyor.

Peşinden Karadeniz muharebesi... Kapudan-ı Derya Hüseyin Paşa, küçüldü büyüklü 100 ü aşkın gemiyle Karadeniz'e açılıyor v« Sınm limanları önünden geçip Anapa Kalesi önkr.me varıyor. Rus donanmasının Kerç

taraflarında olduğu haber alınıyor, hemen üzerine gidiliyor ve Nahl Burnu adı verilen yerde 5 kalyon ve 16 büyük firkateyn, 11 küçük tekneden mürekkep 32 parça Moskof donanmasına saldırılıyor. Bizim cenge katılan teknelerimiz, 13 kalyon, 9 firkateyn ve 1 kırlangıç olarak 25 parça. 7 saat muharebe... îki tarafta da hayli sakatlık... Akşam... Muharebe kesiliyor. Ertesi sabah da Rus donanmasının Ke-fe'ye doğru kaçtığı öğreniliyor.

Böylece Dstanbul'daki «Moskof donanmasına karşı durulmaz!» fikri değişir gibi olunca hemen arkasından felâket yetişiyor ve ikinci karşılaşmada, Osmanlı amiral

186 gemisi kendi kendisini yakmaya mecbur olacak derecede bir bozgun meydana geliyor. Cevdet Tarihi:

«— Bu suretle Karadeniz nihayet i rûzigârda Rusya donanmasının nüfuzu altına kalmış oldu.»

ALDANIŞLAR, ALDATIŞLAR Taraflar hem aralarında bir anlaşmaya varmak için bazı teşebbüslerde bulunuyor, Türk ordusuna murahhaslar gönderiliyor, hem de yine karşılıklı oyalamalarla her taraf kendisine göre bir fırsat kolluyor; ufak-tefek hareketler de devam ediyor:

Nihayet Rusya ipi kesti ve Osmanlı Ordusunda bulunan murahhasına Başkumandan (Potemkin)den emir geldi.

(Potemkin) diyordu ki: — Dmparatoriçe'den bir ihtar aldım: «Osmanlılar sulh istemiyormuş!.. Sen niçin boş yere bekliyorsun; hemen harp hareketine başla!» Eğer Osmanlılar murahhas göndermeyecek olurlarsa sen kendilerine 12 günlük bir mühlet ver ve olmadığı takdirde işin kılıca havale-edileceğini bildir! Ordunun cevabı şu oldu:

— 12 güne kadar murahhas tayin ederiz. Bu cevap da bir atlatnıacadan ve zaman kazanma isteğinden başka bir şey değildi ve ordunun, asker, zahire, malzeme, vasıta bakımından hali perişandı. Böyleyken pısırık bir şekilde sulha yanaşmaktan çekinildi-ği halde herhangi bir davranışa da imkân bulunamamaktaydı.

Nihayet zaman kazanmanın son çaresi olarak mu- 187

rahhas göndermek ve Moskof'u bir müddet de böyle oyalamak fikrinde karar kılınıyor. Dâva 40-50 gün kazanmak ve Rumeli ile Anadolu'dan gelecek yeni takviye birliklerinin yetişmelerini sağlamak... Zira Prusya ile yapılan anlaşmaya göre zaten Moskof ile münferit sulh kabil değildir. Prusyalılar ise silâhlı bir vaziyette sınırları beklemekte ve hiçbir harekete geçmeksizin işlerin alacağı rengi gözetmekte...

Ordu Şumnu sahrasına akmakta... Üçüncü Selim'-den aynı yakıma ve yakıcı fermanlardan bir tane daha...

Avusturyalılar Yergöğü üzerine büyük kuvvetlerle saldırıp .tam kaleyi düşürecekleri sırada, hiçbir plân ve önceden fikir sahibi olmaksızın. Osmanlı askerinin, bir arkadaşlarını kurtarmak için kaleden dışarıya vurmaları ve onlan geriden bazı birliklerin takip etmeleri neticesinde, meccânî Yergöğü zaferi kazanılıyor. Avusturyalılar tabanı yağlıyor ve Yeniçeri bedava tarafından basan kazanıyor. Demek ki, biz, kuvvetli ve zaif olduğumuz yerleri ve düşmanlarımızın şartlarını uluorta tayinden bile âciz bulunuyoruz.

Ordu 69 gün Şumnu sahrasında kaldıktan sonra Rus veya Avusturya kuvvetlerinden hangisi üzerine hareket edilmesi gerektiği üzerinde hayli düşünüp nihayet daha fazla kıymet ve ehemniyet verdiği Moskof'a taarruz etmeye karar veriyor ve yürüyüş istikameti tsakçı'ya çevriliyor. Halbuki Serdar-ı Ekrem kolay basan peşinde ve Yergöğü zaferinin vaitkâr tecellisine aîdanmış bulunmaktadır. Haydi, istikamet döndürülüyor ve Rusçuk tarafına yöneltiliyor. Böylece, yüksek kumanda heyetine aykm olarak Serdarı Ekrem ile asker arasındaki zafere kolayca konma hissi, ilim, akıl ve askerlik haysiyetini iğfal etmiş oluyor.

Bereket ki, Prusya Avusturya ile anlaşıyor ve Türkiye - Prusya ittifakı gereğince tarafları uzlaşmaya davet ediyor ve (Rayhımbah) muahedesi tertipleniyor:

1 — Avusturya Türk - Moskof Savaşı karşısında tarafsız kalacak ve Moskof'a yardımdan el çekecek...

2 — Avusturya son harp içinde istilâ ettiği yerleri Türkiye'ye bırakacak... 3 — Hotin Kalesi, Türk - Rus sulhüne kadar Avusturya'nın elinde kalacak... Ordu Nemçe üzerine hareket etmiş, bu kadar yol almış, emek sarfetmiş ve tekrar Ruslara yönelmesi son derece zorlaşmışken Prusyalıların ne o tarafa, ne bu tarafa harp ilân etmeksizin sadece kuvvet gösterisiyle oynadığı ve işine geldiği gibi Türklere (dikte) etmeyi hedef tutucu rol Babıali ve Sultanı sinirlendiriyor.

Prusya elçisine soruluyor: — Prusya Ruslara harp açacak mı. açmayacak mı? Yoksa bizi onun üzerine çullandırdıktan sonra, yine kuvvet gösterisiyle yetinip Devlet-i Aliyyeyi yalnız mı bırakacak?.. Nemçe, Osmanlı kuvvetlerinin bir ân evvel Ruslar üzerine çullanması için Eflâk üzerinden yol vermeyi kabul edemez mi ve bu hususta Prusya Avusturya'ya lehimizde bir baskı yapamaz mı?

Bütün istekler sudan sebeplerle red... tşte Türkiye -Prusya ittifakının içyüzü!.. Prusya her taraftan çıka-nnı kollamakta ve kâh birine, kâh öbürüne meylederek parsa toplamayı düşünmektedir.

Osmanlı Dmparatorluğu o kadar yalnızdır ki, Allah'ın emirlerine uzak kaldığı için başına gelen bu vaziyet karşısında, Allah'tan başka kimsesi yoktur. Onu bu hâle mahkûm eden de, elbette Allah... tdare edilemez hâle gelmiş bir vatanın hücra yollarında, beklenen kurtancıya ait ne bir iz, ne bir şey!..

«YAŞ» ANLAŞMASINA DOĞRU

Avusturyalılarla 9 aylık bir boş mütareke ve bu defa tekrar Rus ordusuna yöneliş... Uzun yürüyüşler sonunda Silistre ve 4 saat ilerisindeki Baki Kın isimli yere varış...

Osmanlılar Ziştevi'de Avusturyalılarla suih şartlarını konuşurken, tepeden inme. Rus-îsveç sulhu... îs-veç'e bunca para vermiş ve ümit bağlamış olan Osmanlı sarayı, hayrette... Şimdi serbest kalan Rus Baltık donanması Akdeniz'e çıkacak ve kimbilir oraları nasıl talan edecek ve hangi fitnelere sahne kılacak?.. Salibin, Rusya ve Nemçe gibi temsilcilerine karşı hilâl ile ittifak çehresi gösteren öbür âzası, şartlar hafifçe değişir gibi olunca derhal yüzîerindeki maskeyi atmakta ve alınlarına kakılı ezeli kara haçı meydana çıkartmaktadır. Meydan, Türkle Moskof'u baş başa bırakmak için boşaltılmakta...

Hikâyeler bir tarafa; Tuna nehrinin kilidi Sine Bcğazı, Tolçi ve îsakçı Moskof'un eline geçiyor ve peşinden îsmail düşüyor. Dsmail'de 30.000 müslümanın kılıçtan geçirilmesi ve bazı esir paşaların öldürülmesi vahşeti...

Katerina, kibrinden patîîayacak hale gelmiş, karşısında oturan Dngiliz sefirine şöyle demektedir: — Dngiltere Başvekili beni Petersburg'tan kovmak istiyor. Acaba Dstanbul'a varıp orada yerlessem ne der? Fare kapanma kıstınlmışken Baltacı tarafından «olanca marifetin! göster b> gibilerden serbest bırakılan Büyük Fetro'nım 85 yü sonraki tatbikatçısı, artık Türkleri bir istihza unsuru olarak ele almaktadır.

Ve artık Tuna boyu Moskof'un tehdidinde... 190

I Katerina’nın boynu kesilemeyince Serdarı Ekrem'in kellesi düşürülüyor. Koca Yusuf Paşa tekrar sadrazamlığa getiriliyor. Gayret, tedbir, filân falan, Dbrâil ve Babadağı da Moskof hücumuna karşı... Moskof, Maçin mevkiindeki Türk ordusunu, Serdar-ı Ekrem'in ana kuvvetleriyle birleşmesine meydan vermeden çil yavrusu gibi dağıtıyor. Serdar-ı Ekrem muharebe sahasına yetişince seller gibi akan kaçaklar sürüsünden başka bir şey göremiyor; maiyetindeki kumandanlarla birlikte kılıç çekip kaçakları durdurmak istiyorsa da başaramıyor, bozgun imdat kuvvetlerine de sirayet ediyor; ve Moskof'un kat kat fazlası koca Osmanlı ordusu, önüne geleni

yağma ederek ve top hayvanlarınm koşumlarını kesip üzerlerine atlayarak gerilere doğru akıp gidiyor.

Tarihimizin, Moskofa karşı bilmeni kaçıncı yüz karası?.. Bir senedir yığdıkları ordu zahiresini de yakan firarilere karşı Ahmed Cevdet Paşa «bunların Türk ordusunda açtığı yarayı Moskof beceremedi!» diyor.

Karadeniz'de donanmalar arası çatışma, mağlûbiyet ve Moskof hâkimiyetinin tam belirmesi... îş Karadeniz Boğazını bile tehlikede gösterici bir safhada...

Serdar-ı Ekrem Rus Başkumandanına bir nâme gönderip «yer gök götürmez bir askerle üzerinize geliyorum; ama sulha da yanaşabilirim!» gibilerden lâflarla adetâ dize gelircesine bir anlaşma kapısı açmaya çalışıyor.

Aldığı cevap 3 maddelik: 1 — Kaynarca anlaşması ve ondan sonraki anlaşmalar aynen muteber sayılacak... 2 — Eflâk ve Buğdan hususî şartlarla idare edile-

3 — Turla mevkiinden sınır çekilecek... 101

Bu tekliflere, itirazlar oluyorsa da mukabil cevap gayet serttir: — Benim selâhiyetim bu kadar... Razıysanız ne âlâ, değilseniz bildiriniz ve lâfla çekişme kapılarını kapatınız!

Nihayet (Yaş) anlaşması... Camilerde güvercinler ağlıyor ama vezirlerin, mümin geçinenlerin gözleri kupkuru...

ZDŞTEVD, YAŞ VE MEMLEKET Elçiler ve murahhaslara samur kürkler giydirilerek, ağır hediyeler sunularak; üstelik, yabancı murahhaslar, sanki galip bir ordunun içinden geçiriliyormuş gibi iki sıra Yeniçerinin kılıç çatısı

altından yürütülerek imzalanan Ziştevi ve Yaş anlaşmaları, denilebilir ki, yanm asra yakın bir zamandan (eğer tarihi Viyana bozgunundan başlatacak olursak bir asırdan) beri, her türlü nefs ve ideal müdafaasından âciz kalmış Türkiye'nin, eski mahkûmiyetlerini kabul ve yenilerine de razı olarak zaaf mı ve Batı âlemine karşı aczini itiraf ve mühürleme vesikalarıdır.

14 maddeden ibaret olan birinci anlaşmada ana hatlar, eski muahedelere (BelgTad vesaire) ayniyle ra-yet edilmesi ve Bukovina'nın Avusturya'ya bırakılması, Hotin'in Türk-Rus sulhun^ kadar Nemçe elinde kalması, güya Avusturya'nın artık Moskof'a yardımdan el çekmesi, kilise ve papazlara birtakım imtiyazlar tanınması ve himaye vâdedilmesi, Avusturya gemilerine Akdenizde selâmet teminatı olarak Şimalî Afrika Dslâm ülkelerine tenbih ve telkinde bulunulması ve buna rağmen bir şey olacak olursa Nemçe zarar ve ziyanın

102 Devîet-i Aliyyece ödenmesi, eski sınırların muhafazası ve Eflâk'ın Türklere terki gibi noktalan çerçe\eD3mek-te ve netice itibariyle Türk'ün müzmin zaaf halini sta-tükclaştumaktadır. Pek fazla bir şey değil bu kadar... Fakat Yaş anlaşması, Moskof'un artık Tuna kıyılarını tutmasına, yani Dstanbul'a komşu olmasına kadar göz yummakta; ve onun topyekûn Osmanlı Dmparatorluğu lokması uğrunda dişlerini bileyici korkunç oluş ve gelişmesine baş eğmekte...

13 Maddeli anlaşmaya göre esaslar şunlar: 1 — Karşılıklı dostluk ve sevgi (!) teahhütleri ve pohpohlamalar... 2 — O günedek Moskof ne kopardıysa hepsi yerinde ve her türlü münakaşa dışında... 3 — Moskof'un Tuna kıyılarına doğru ilerlemesini resmen tasdik ettirmiş olarak yeni sınır Turla suyundan başlatılmakta ve Turla nehrinin sol tarafı Ruslara, sağ tarafı da Osmanlılara bırakılmakta...

Dinî imtiyazlar, ticari emniyet teahhütleri, Akdeniz korsanlarına karşı garanti, iyi dilekler, samur kürkler, hediye vaadîeri vesaire vesaire...

Ordu Dstanbul'a döndü. Küçük Çekmece ile Dncirli araşınca çadırlar, tuğlar, mızraklar, toplar, arabalar ve atlar... Üçüncü Selim, Davut Paşa ile Dncirli arasında orduyu karşıladı ve hakkı ödenmeyen mübarek Livayı (Peygamber sancağını) öptü ve teslim aldı.

Artık rahatlık... Hastalık, pek az zaman sonra ve daha şiddetle nüksetmek üzere, şimdilik atlatılmış görünüyor.

Dlk iş, bütün memleket büyüklerinin halkaîâmp, bu, kökü çek derinlerde illete karşı ne yapılmak geraktiği-ni düşünmeleri ve ona göret topyekûn bir davranışa geçmeleri yerine, kanser hastasının burnundaki siviî-

F.: 13 193 ceyi pudralaması gibi, miskin tedbirler üzerinde... Meselâ bir giyim-kuşam nizamnamesi... Cevdet Paşa:

«— Çünkü tir hayli vakitten bert ı umuru devlet muhtel olduğu için...» Diye başlayarak, müslüman, hıristiyan, vezir, esnaf, efendi, uşak her sınıfa ait kılıkların birbirine karıştığını söylüyor ve elmaslı hançeri olmayan ufakların hor görüldüğünü kaydediyor.

Ondan sonra mesele, gerçekten meselelerin meselesi olarak orduyu ıslah veya yeniden nizamlama... Bu mesele, Üçüncü Selim'in beynini yivyiv burgulamakta, fakat bir türlü kökten bir hal şekline erdirilememekte...

Sultanın aldığı tedbirlerse (pasif) ve (polyatif) dedikleri oyalayıcı ve avutucu şekillerden ibaret... BD2 bu haldeyken, Batı dünyası fıkır fıkır kaynıyor ve bütün Garp nizamını ve milletler arası politikasını allakbulîak edici yeni bir davranışa sahne oluyor:

Büyük Fransız Dhtilâli... Bütün içtimaî yapılar, eski ^^miyet kuruluşları ve inanç şekilleri, başaşağı!..

BÜYÜ'K DHTDLÂL VE TÜRKDYF

Üçüncü Selim'in taht'a çıkışiyîe beraber patlak veren Büyük Fransız Dhtilâli, Türkiye'ye fazla bir şey söylemedi, însan haklan, hürriyet, bâtıl kilise tahakkümüne son vermek ve tek şahısta kümelenici mutlakıyet (monarşi) idaresini yıkmak ve millete mal etmek uğrunda kopan bu ihtilâl, bütün (monarşik-mutlakîyet idaresine bağlı) Avrupa tahtlarım hasan yapraklan gi-

194 bl titretmiş ve Avrupa'yı di* ihtiraslardan kendi iç bünyesini koruma gayretine döndürmüştü. Kendisini yalınız Allaha karşı mes'ul sayan ve hakikatte Ali aha karşı mesuliyetin tecelli aynası halka esirler sürüsü göziyle bakan ve nefsini hiçbir hesap vermekle mükellef bilmeyen kral tipinin her insandan farksız bir yaratık olduğu fikri, yıllarca işlendikten sonra nihayet 18. Asır sonlarında hamle ve hareket plânına dökülünce, buna zor-belâ inandırılabilmiş haik yığınları, haklarını arama yolunda şahlanıyor ve böylece Batı içtimai bünyesi bir anda bir metabolizma buhranına çatmış bulunuyor.

Hareketin karşı olduğu hedeflerdendin de, Hazret-i tsa dininin tahrifçisi ve sadece nefsanî sultasının yürütücüsü kilise... O kilise ki, bir zamanlar, kralları, kapısında yalnayak, başı kabak ve dizüstü bekletmiş olarak, tepesindeki gurur heykeli papalara şu dövizi ezberlet-miştir.

«— Allahtan çok küçük, insanlardan çok büyük!..» Papa, nazarlarında budur; Batı (monarşi) idareleri de işte bunların himayesi altındadır. Nitekim Fransız Dhtilâlinin getirdiği (lâisite- laisizm) mefhumu da, Hazret i Dsa'dan gelme birtakım şeriat hükümlerine karşı değil, elinde hiçbir dini ölçü olmadığı halde nefsanî istipdadını sürdüren kiliseye've papasa karşıdır ve kiliseyi kendi sahasına itici ve esasta hiçbir dinî müeyyideye muhatap tutulmayan devleti de kendi çerçevesinde müstakil bırakıcı bir mahiyet belirtmektedir. Yani «gayri dinî: dine aykırı» değil, «ladini: dinle alâkasız» bir keyfiyet... Eğer kilisenin elinde, devleti ve devlet ölçülerini muhatap ve mükellef tutan bir şeriat hükmü bulunsaydı, kaynağındaki mânasiyie lâiklik dine aykırılık ifade edebilirdi. Halbuki öyle değil, şöyle :

195 — Sen, şahsî tasallut neticesi olarak el attığın devletten çekil, ben de hiçbir dinî nassa (kanuna) muhatap bulunmadığım devlet sahasında müstakil kalayım!

Dşte (ekol lâik Fransez-Fransız lâiklik mektsbi) D3-' ¦ mi verilen mefhumun, kaynağındaki mâna ile tam anlamı!..

Demek ki, o, nass (tlâhî kanun) olmak iddiasındaki hükümler yerine uydurma ölçüleri mesnetsiz olarak dünya işlerine çevirmiş kiliseye «dur ve yerinde kal!!!» demekten ibaret bir telâkki ve sadece Hristiyanlığa tatbiki kabil bir keyfiyet...

Bugün bile mânasının tam anlaşılabildiği iddia edilemeyecek olsn bu telâkki, bizzat kendi aziz ve mukaddes dininin hikmet ve inceliklerinden uzaklaşmış 18. Asır sonlan Türkiyesir.de nasıl anlaşılabilir ve bu anlayış etrafında Dslâm dininin örnekieştirilmesi ve haç'a galibiyet sırları, her sahada nasıl düsturlaştırıla-bilirdi? Dinî vecd, aşk \e ruh kalmış mıydı ki?...

Nitekim haşmet devirlerimizde gelip geçmiş (Lu-ter), katolikliğin, Hazret-i Dsa'yı Allahın oğlu sayan ve papaza günah affetme ve cennette arsa satma seiâhi-yetini veren abeslerini protesto ederken (Protestodan gelen isim) biz, tam zamanıdır diyerek Batıyı dini Fikir ve îslâmî ruhla feth ve istilâ etmek anlayışına uzağız.

DHTDLÂL SONRASI VE TÜRK-RUS DTTDFAKI Fransız Dhtilâlinin, Batıyı, kendi iç bünyesine dönmeye zorladığı ve buna göre devletler politikasına yeni istikametler çizdiği hangâmede Türkiye'ye düşen vasi f e, ir.ssnlığm, taşını taştan taşa vurarak arayıp da

bulamadığı fert ve cemiyet haklan nimetlerinin Islâm-da olduğunu anlamak, imanına büsbütün sarılmak ve ona göre kalkınmaya savaşmaktan beşka ne olabilirdi?.. Hiç değilse, Avusturya'yı yakından ve Rusya'yı bi-. raz d alı a uzaktan alâkalandıncı bir dehşet ânından faydalanıp düşmanlarımızdan birini oyalamak, öbürünü de var kuvvetimizle karşılayıcı bir hazırlığa girişmek ve (Napolyon)un Rusya'ya saldıracağı günlere doğru fırsat kollayıcı bir dikkat politikası takip

etmek, yani dünyayı gözden geçirebilmek hünerine erseydik yine kâfiydi. Dâva Fransız Dhtilâlinin Avrupa'da açacağı jclları, doğuracağı ihtilâtlan murakebe edebilmekten ibaretti; ve elbette ki, öz nefsini murakabe kudretinden düşmüş bir cemiyet bu hüneri gösteremezdi.

Fransız Dhtilâli çok geçmeden sınır dışı bir taarruz vasıtası haline gelmiş, nefsini dış darbelere karşı koruduktan scnra dişi toslayıcı bir mahiyet almış ve hele (Napolyon)un elinde ve güya Avrupa'yı kurtarmak ve hürriyete kavuşturmak yaftası altında korkunç bir em-peryalizma hamlesine döndürülmüştü.

Babıâli ise Kanunî zamanında yerleşen ve hep öyle giden bir alışkanlıkla, Fransa'yı eski ve imtiyazlı dost bilmekte berdevam...

Türk ordusunda mütehassıs olarak hizmet görmek için Üçüncü Selim'e baş vurmuş ve isteği yerine geleme-yince Dhtilâl dalgalanışları içinde yükselme yoluna sapmış olan (Napolyon) nihayet eski dostun baklasını ağzından çıkardı; ve eşsiz bir gözükaralıkla, denizlere hâkim Dngilizlerden gizlenmeyi becerip Mısır'ı istilâya girişti.

Zaten Türkiye, Napolyon'un Dtalya seferleri neticesi olarak bazı Yunan adalarını ve Arnavutluk kıyüa-

197 nnı ele geçirmesiyle, yanı başında yepyeni bir düşman peydahlandığını farkefcmek mevkiindeydi. Napolyon'un gözü, Akdeniz ve Mısır üzerinden Hindistan olduğu için, başlıca düşmanı Dngiltere'nin yanında bir de, halsiz, mecalsiz ve fikirsiz Türkiye hesabı bulunduğunu kestirmekte fazla bir zekâya muhtaç olmasa gerekti.

Yine hiçbir şey anlaşılamadı ve Napolyon'un Mısır kıyılarına ayak bastığı haberiyle, Kuttbealtı vezirlerinin kavukları havaya fırladı.

Halbuki Türk'ün caii düşmanı, Moskof, Dstanbul'daki elçisi vasıtasiyle Devlet-i Aliyyeyi uyandırmaya çalışmış ve «istikamet Mısır!» diye, Reisülküttap Efendi huzurunda tepinmişti. Rus elçisine göre Fransızların Cenubî Fransa'daki hazırlıkları, mutlaka Mora veya Mısır'dan birini hedef tutuyordu. Her iki halde de Türkiye... Ve Moskof, parsayı Fransızlara

kaptırmamak gayretinde... Al sana yend bir vaziyet!.. Bu defa da Türkiye, ânl olarak karnını deşmeye gelen birine karşı, öteden beri boğazını kesmek emelinde başka biriyle, yani can düşmanı Moskofla ittifaka sürüklenmez mi?..

Kendi gözü olan Yunan sahasının Fransızlar eline geçmesinden kayguya düşen Ruslar, Karadeniz filolarını Boğaz'a dayıyorlar, aldıkları izinle Büyükdere önlerine demirliyorlar ve Türk - Rus ittifakını sağlayıp, Osmanlı donanmasiyle birlikte, Akdeniz'e, Yunan ülkesine doğru açılıyorlar.

DTTDFAK VE NETDCELERD Türk-Rus müşterek donanmasının, Fransızlara geçen Yunf n adalarını ve bazı kıyı noktalarını geri al-

198 mak için Akdeniz'e çıkışından 3-4 ay sonra, ittifak anlaşması imzalandı. Bu anlaşma 14 maddelik bir açık kısım, 13 maddelik de bir gizli kısımdan mürekkep... Açık kısmın ana maddeleri şunlar: 1 — Dttifak tedafüi (savunucu) bir anlaşma olup herhangi müşterek bir taarruz gayesi gütmemektedir.

2 — Taraflar birbirinin mülki tamamiyetlerini (toprak bütünlüklerini) teahhüt ederler. Mısır ve son zamanda tecavüze uğrayan saha Osmanlı toprak bütünlüğü içindedir.

3 — Yardımlar, para, asker veya donanma ile olacaktır. 4 — Anlaşma 8 yıllıktır.

Bunlara mukabil gizli maddelerin başlıcalan: 1 — Rusya 12 harp gemisinden kurulu bir filo ile Osmanlı devletine yardım edecek ve Boğazlardan Akdeniz'e geçecek... Bu filo Osmanlı donanması ile birleşecek... Ayrıca Fransızlara karşı savaşan Dngiltere donanmasıyla, da karşılıklı yardımlaşacak...

2 — Harp devamınca Rus gemileri «Dkmal sebebiyle» istedikleri anda Boğazlan geçebilecek... Sava^ bitince de Rus donanması Karadeniz'e dönecek...

3 — Taraflar Karadeniz'i bir kapalı deniz bilecekler ve bu denize girme teşebbüsünde bulunacak yabancı savaş gemilerine bütün güçleri ile karşı koyacaklar...

4 — Fransızlar Osmanlı topraklarına yeniden saldırdıkları veya Osmanlı tebasmı isyan ettirmeye muvaffak oldukları takdirde Rus Dmparatoru top ve cep-haneleriyle birlikte 80 bin kişilik bir kuvveti yardım maksadiyle padişaha gönderecek...

Dngilizlerle de, karşılıklı Rus - Dngiliz rekabetini körükleyici bir anlaşma yapıldı, 7 ada ve bazı kıyılar Fmsızlardan temizlendi. Malta Dngilizlerce zaptedildi,

199 fakat Mısır'a girilerek Napolyon'a karada bir darbe indirmek Dmkânı bulunamadı. Türkiye'nin o zaman başlayan ve artık hep devam edecek c!an siyasetini, Halûk F. Gürsel'e ait 5u satırlar pek güzel aydınlatmaktadır.

«Bu ittifak ile Osmanlı Devleti, toprak oütünSüğü-nü tehdit eden Fransa'nın karşısına aynı bölge ile ilgilenen Rusya'yı çıkarmıştı. Babıâli artık kendisini harplerle korumanın imkânsızlığını anlamıştı. Böylece Hris-tiyan devletlerle bir takım ittifaklar yaparak bütün 19. Asır boyunca devam eden denge politikasına başlamış oluyordu. Büyük devletlerin aralarındaki rekabetten faydalanan Osmanlı Devleti, 1920'de genç Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşuna kadar bu politika ile varlığım sürdürebilmiştir.

Öte yandan bu ittifakın bir diğer önemi ilk Rus Türk ittifakı olması ve yine ilk kez Rus donanmasının Boğazlardan geçmesiydi. Rusya elde ettiği bu imkânı tekrar ele geçirebilmek için bundan sonra da çaba harcayacaktır.»

Birkaç yıl evvel ölen annesi Dkinci Katerina'dan sonra «Bütün Rusların Dmparatoru» Birinci Pol. 1801 de Dngiliz menfaatlerine bağlı bîr (klik-hizip) tarafından öldürülünce tath'ta Birinci Aleksandr geçti ve Moskof

politikası bambaşka bir şekil aldı. Böylece, esasen devamına imkân olmayan Türk - Rus ittifakı bir anda mânasızlaştı.

Zaten tarafların yaradılıştan bünye ve tabiatine uygun olmayan bu ittifak, Birinci Pol zamanında bile tersine dönmek üzere bulunuyordu. Napolyon, Çar ile Türkiye aleyhine bir anlaşma yoluna girmiş ve oOsman-h Dmparatorluğu payidar olamaz ve uzun zaman ayakta kalamaz! Rusya gözlerini yine Türkiye yönüne çe-

200 I viri̇rse Fransız-Rus menfaatleri birleştirilebilir!» tezini ortaya atmıştı. Napolyon'un hayali genişti: Bir Fransız onlusu Ruslara katılacak, Orenburg'dan Buhara'ya kadar koca bir bölgeyi işgal edecek, peşinden Dran ve Afganistan'ı çiğneyerek Hind'e uzanacak ve aradan Dngiliz sömürgecilerini atarak Rusya'ya muazzam bir Do^u Dmparatorluğunu hediye edecekti. Rusya da Osmanlı Dmparatorluğuna karşı büsbütün kuvvetli ve serbest hale gelecek ve Fransızlarla.terater cihanı paylaşmış olacaktı. Bu bakımdan Rusların, bütün bu işlere kilit noktası teşkil eden Mısır'ın işgaline göz yumması ve Dngilizlerden el çekmesi lâzımdı. Her şey Dngiltere'ye ve arkasından Türkiye'ye karşıydı. Avusturya'ya da göz âik-tiği Sırbistan, Bosna, Eflâk, Buğdan ve Bulgaristan sahasından bazı teselli mükâfatlan verilebilirdi.

Fakat Birinci Poî, Dngiliz dehâ ve tertibiyle öldürülünce iş değişti ve yeni Çar Dngiltere'ye yanaştı. Yine Türk-Rus ittifakı, dayanağını kaybetmişti. Çünkü Napolyon'un dize getirilmesi mevzuunda hiçbir devlet Türkiye'den fazla bir ümit sahibi değilken, zaten her devletin gözü, muazzam bir sahayı kendi haline ve bomboş bırakmış 19. Asır Türkiyesi üzerindedir. Dşte yeni Çar'm «Hasta Adam» lâkabını yakıştırdığı bu Türkiye'dir ki, uçsuz bucaksız bir çiftlikte yalnız ve çaresiz kalmış bir çocuk gibi, elinden bütün Dmparatorluk dünyası alınarak küçük bir bahçecik içinde kendi haline bırakılmalıdır.

Birinci Aleksandr'm 1805'de Türkiye'yi yenilemeye zorladığı ittifak, artık müşterek bir hareket teahhüdü değil, ağır bir mahkûmiyet senedidir.

«Türk - Rus Dlişkileri» adlı eserden: «Ağır baskılar neticesinde 24 Eylül 1805'de yeni bir ittifak imzalandı. Bunun da bir açık ve bir gizli kısmı vardı. Açık kısmındaki hükümler ittifakın savunma ittifakı olduğunu ve devletlerin birbirlerine nasıl yardım yapacaklarını göstermekteydi. Gizli kısmın bazı fcnad deleri önem taşımaktadır:

Birinci maddeye göre, Avrupa devletleri Fransa'ya karşı birleşir ve buna Eusya da katılırsa, Osmanlı Devleti de bu birleşmeye katılacak veya hiç değilse bir kısım donanma veya askerini Rusya emrine verecek, yahut para yardımında bulunacaktı.

Dördüncü maddeye göre, Dtalyan yarımadasının durumu dolayısıyle, Rusya yedi adadaki askerini muhafaza ediyor ve buradaki askerini zaman zaman değiştirmek bahanesiyle Rus savaş gemilerinin banş zamanında da Boğazlardan serbestçe geçmesi hakkını sağlıyordu.

Yedinci .maddeye göre Karadeniz kapalı bir tknts sayılıyordu. Osmanlı devletî hiç bir devletin savaş g«-misini buradan geçirmemeyi taahhüt ediyorru. Herhangi bir devlet zorla geçmeye çalışırsa. I*.- > t,h Devleti ve Rusya bu teşebbüsü beraberce de!* it's.klerdî.

Pr. ittifak ile Rusya hem Boğazlardan başka savaş gemisinin geçmesini önlüyor, hem de kendi gemilerini rahatça getirebiliyordu. Dkinci olarak Boğazların savunmasına ortak olarak katılmakla Boğazlarda üstün bir durum elde ediyordu. Eğer herhangi bir devlet Boğazlan ele geçirmeye kalkarsa Rusya savunma bahanesiyle daha evvel işgal edebilecekti.»

Görülüyor ki, ittifak değil, mahkûmiyet senedi... Nitekim acı bir (dikte), zorla kabul ettirilmiş ağır bir sulh muahedesi olan bu ittifak üstüne ittifak da 1 yıldan fazla sürmedi ve 1806 -1812 bilmem kaçıncı Türk -Rus Savaşı patlak verdi.

202 «Türkiye ve Rusya» eserinden: «Rusya tarafından banş ve ittifak hükümlerinin mütemadiyen bozulması yüzünden Babıâli iki defa Rus harp gemilerinin Boi>az'dan geçmelerine izin vermeyince anlaşma feshedildi. Bunun üzerine Türkiye ile Rusya'nın arası açıldı ve iki devlet lSÜö'da birbirleriyle harp huline girdiler...

Bu defa Çar Alcksandr tarafından 1801'de, Gürcü Kralı Hcrakiius'un vasiyetnamesine istinaden, Gürcistan Rusya'ya ilhak edildi. Tiflis'e Rus askeri gönderildi. Dran ile Rusya arasında . cereyan eden kanlı savaşlar neticesinde Ruslar üstün geldiler ve 1804-5 yıllarında Baku, Nahçivan ve Erivan Hanlıklarım işgal edince, Rus sınırı Hazar Denizinden Karadeniz istikametinde gelişmiş ve Rus hâkimiyeti JHavcray ı Kafkas'da yerleşmek suretiyle Osmanlı Devleti Doğu'dan da Ruslar tarafından tehlikeye maruz kalmıştı. Kafkaslardaki bu gelişme de Babıâli tarafından endişe ile takip edilmiş, fakat bunu durdurmak yolunda Dran ile Türkiye arasında hiçbir işbirliği yapılamamıştı. Napolcon ile Çar Aleksaudr arasındaki Tilsit'deki görüşmede Fransa ile Rusya arasında Türkiye hesabına varılan anlaşmayı müteakip Babıâli Dngiltere'ye daha çok yaklaştı. 5/17 Ocak JSÜÜ'da Dngiltere ile Türkiye arasında akdedilen ve (Kal'a i Sultaniye Muahedesi) adı ile bilinen anlaşma ile Dngilieıc, banş zamanında Boğazlanıl bütün harp gemilerine kapalı olduğu prensibini kabul etti. Bu prensip, esas itibariyle Rus harp gemilerinin Boğazlan geçişlerini önlemek maksadına dayanıyordu. Dngiltere ve Türkiye bundan böyle Boğazlar meselesinde daima bu prensipi öne süreceklerdir.

JSOCda Türkiye ile Rusya arasında başlıyan harpte, hiç olmazsa Rusların Tuna boyuna inmeleri durdurul-

203 mak Dstenmişti. Fakat bu savaşta da Türkiye mağlûp oldu. Maamafih tam o sıralarda Napoleon ile Aleksacdr'-m arası artık epeyce açılmış ve Fransız • Rus çatışması muhakkak sayıldığından, Dngiltere'nin de Rusya ile anlaşması üzerine, Türkiye ile Rusya arasında 1811 sonunda barış akdi için müzakerelere girişilmişti. Bu hususta Dstanbul'daki Dngiliz elçisinin rolü büyük olmuştur. 16/2$ Mayıs 1812 tarihinde akdedilen (Bükreş Muahedesi) ile iki devlet arasında normal münasebetler yeniden kuruldu.»

Hâdiseleri yalnız kabuk üstü gören ve gösteren bu ve benzeri sudan eserlerin bize gösterebileceği bir ruh ve içyüz mevcut değildir. Yalnız kaba çizgileriyle vak'alar, o kadar...

Dşte eserdeki bütün kıymet hükmü: «16 maddeden ibaret olan bn (Bükreş Muahedesi) akdi şurasındaki ahval göt önünde tutulursa, Rusya için fevkalâde elverişli şartlan ihtiva ettiği gibi, Devlet) Aiîyye için de o nisbette bir (gaflet) eseri idi. Bir de iki gizli maddesi vardı. Bu anlaşmaya göre Pnıt nehri ve Frut nehrinin mansıbından Karadeniz'e kadar Tuna nehri Rusya'nın sının olacaktı; yâni Rusya bu suretle Tuna'ya kadar varıp dayanmış...»

Görülüyor ki, müellif, birçok ince noktaya yaklaşmış olduğu halde dâvayı terkip edememekte ve şu hükmü verememektedir:

— 19. Asrın başı ve bu Asırda Mcdkofla yapılan gülünç ittifak, acı harp ve hazin muahede, netice itibariyle, Büyük Petro'dan gelen plânın yüzde yüze yakın nispette gerçekleştiğini ve Moskof yumruğu altında Türk'ün yere kapanma durumuna geçtiğini gösterir!!!

Acıyı bu kadar derinden tadamazsak kurtulamayız!.. 204

Ve işte aynı eserden manzaranın devamı. «Bu suretle Rusya'nın maruz kaldığı en büyük tehlike zamanında, yâni Rusya'ya Napolyeu istilâsı zamanında (1812 yazı) Türkiye tamamiyle seyirci kalmış ve Rusya'nın bu müşkül «lonımundan hiçbir şekilde istifade etmek yoluna sapmamıştı. Napoleon'un Rusya seferi esnasında Babıâli'nin bu tutumunun ne dereceye kadar isabetli veya isabetsiz olduğa tartışma konusu olabilir. Ancak şurası muhakkaktır ki. Rusya nm tehlikeli aıılan, Türkiye tarafından istismar edilmemiştir.

(La Grande Armee • Büyük Ordu) Busyanın kışı tesiriyle büyük felâketlere maruz kalarak çekilişinden sema, Çar Aleksandr (Avrupa'nın kurtarıcısı) suatiyle Prusya, Avusturya ve Dngiltere ile birlikte Napoleon'a karşı savaşlarda mühim rol oynamıştı. 1815'de Viyana Kcngresi ile Rusya, hemen hemen bütün istediklerini elde edince, bir müddet için sükûneti muhafaza etmiş ve dolayısiyle Osmanlı Devleti de rahat bırakılmıştı. 1821de Yunan isyanının başlaması üzerine, Türkiye ile Rusya'nın arası açılacak gibi oldu

ise de, yine bir savaş çıkmadı. Fakat Aleksandr'in ölümünden sonra tah'a geçen Nikcla ile, Rus siyaseti derhal eski mecrasına döküldü ve Türkiye'ye karşı baskı tekrar başladı. Osmanlı Devletinin, içinde bulunduğu şartlar buna ayrıca imkân vermiş ve Rus müdahalesini kolaylaştırmıştır.»

Bu manzaraya ilâve edilecek bir hüküm var mıdır? Artık Rusya, hilâle karşı haç'ın intikamcısı ve sen/etinin yağmacısı rolür.e geçmiştir.

PEŞDNDEN Moskof'un zedelediği ve iç zaafını ilân etmekte adetâ bir kimya kâğıdı rolünü oyr.adığı Üçüncü Selim

20S Türkiye'de sanki Moskof nam ve hesabına davranan Yeniçerilerce öldürülünce taht'a Dkinci Mahmud geçti. 23 yaşındaki, 18 yıl sonra Yeniçeri kanserini kökünden, deşmeye namzet bu delikanlı büyük bir (enerji) kaynağı olduğunu göstermesine rağmen, korkunç gidişi bir hamlede durdurabilmenin veya ona zaman içinde bir salah çığırı açabilmenin hiçbir şartına malik değildi. 1806'da patlayan savaş delikanlı Padişahın taht'a çıkışından 1 yıl sonra (1809), kısa bir mütareke arkasından, Napolyon ile Rus Çarının bir ân için anlaşır gibi görünmeleri üzerine tekrar başlamış ve evvelki fasılda bildirildiği gibi Bükreş Muahedesiyle son bulmuştu. Napolyon'un her ân, zaman ve mekân şartlarına göre değişen siyaseti, artık hayat hakkını Batılı devletler arasındaki rekabetten bekleme durumuna geçen Türkiye'ye devamlı bir ümit sahası açılmasına engel oluyor, memleketin iç yıkıntı ve çöküntüsü de, taraflardan hiçbirine, Türkiye'den bir şey bekleme onu kendi yoiuna katma, ondan bir fayda umma fikrini ilham etmiyordu. Netice öyle görünüyordu ki, Avrupa, kendi kapitalist ve emperyalist bünyesini Fransız Dhtilaliyle başlayan buhrandan kurtarıp bir düzene bağlar bağlamaz, ne tarafta olursa olsun, başa geçecek kutuplariyle Türkiye'ye hazır bir lokma gibi

konacaktır. Batı, Türk'e, dünya meseleleri ürerinde bir söz ve oluş hakkı tanımamakta, onu zaman ve mekân içi bir varlık haysiyetine sahip kabul etmemektedir. Nitekim hem Dngilizler ve arkasmd&kl devletlerin Napolyon'a karşı çıkışı hem de Napolyon'un Avusturya ve Rusya'ya çullanışı ve hengâmelerinde taraflardan hiçbiri, günübirlik tedbirler dışında Türkiye'ye ciddi bir itibar gözüyle bakmamış, dâvalarını fcer iki taraf da Türk'e düşman olarak aralarında hal ve fasletmeye çalışmış, Türkiye ise bu vasiyette üstün bir politika takip edip, evvelâ bapnı kurtar- 206

mak, sctıra da hızla yeni bîr oluşa hazırlanmak üzere «ben de varım!» diyememiştir. Bir memleket ki, o zaman Türkiye, Napolyon'a karşı Ruslar'ın taze kalabilmeleri için, Dngilizler, Türk - Rus Savaşını önlemek üzere dor.anmasiyle Dstanbul kıyılarına kadar yaklaşmak ve toplarını saraya çevirmek cüfetini gösteriyor, ağızlarında birer hançerle yüzerek bu donanmaya yaklaşacak fedailerin onu esir alabileceğini ve her iki boğaz vasıtasiyle kıskaca düşebileceğini hesaba katmıyor, yahut hesaba katmayacak kadar Türk'e «hiç» ve kendisine «hep» gözüyle bakıyor. Birkaç gülle yiyip Çanakkale ycliyle geri çekilmeye mecbur kalınca da bir - iki gemi kaybiyle nefsini kurtarabiliyor..

Bu manzarayı 22 yaşında sarayın pencerelerinden takip eden şehzade Mahmud, şimdi 1 yıl sonra geçtiği tahtta ne yapsın?..

Dngilizler, sırf Türk'ün şuursuzluk ve kuvvetsizliğine dayanarak, hiçbir kara muvasalası almadan onu denizden iradelerine boyun eğdireceklerini sandıklan Ds-tajıbul macerasından mağlûp dönünce, bir şey yapamamanın acısını çıkarmak ister gibi Mısır'a saldırdılar; fakat orada da Mısır Valisi Kavalalı Mehmed Ali Paşa tarafından tepelendiler. Vaziyet, Devlet-i Aliyyenin ne Drıgilizler'e karşı Napolyon, ne de Napoîyon'a karşı Dngilizlerle arasında, günübirlik de olsa bir iş ve fikir birliği kurmasına imkân vermeksizin 1812'ye kadar müzmin şekilde sürdü ve o tarihte, kıymet hükmünü belirtmiş bulunduğumuz Bükreş anlaşmasiyle yeni bir mahkûmiyet senedine bağlandı.

Zavallı Dkinci Mahmud; düşmanı Dngilizleri Mısır'da tepeleyen Valisi Mehmed Ali Paşa'dan ileride neler çekeceğini ve için için fıkırdamaktaki

Yunan ihtilâlinin ne hallere ve mânalara yol açacağını bilmeksizin, iğneli fıçıda oturur gibi tahtında kıvrana dursun!..

20? YUNAN DHTDLÂLD Hikâyesini «Tarih boyunca Türk-Rus ilişkileri» eserinden takip edelim: «Daha evvel de işaret ettiğimiz gibi 1768 -1774 savaşı sırasında Rusya'nın Battık donanması Mora'ya gelerek halkı isyana teşvik etmişti. 1787 -1792 savaşından evvel Rusya ile Avusturya'nın eski Bizans'ı canlandırmak amaciyle (tabii burada esas gaye, yeni Bizans'ın Rusya'nın nüfuza altında olması ve bu yoldan Boğazlar üzerindeki tarihi arzulanma gerçekleştirilmesiydi) bir (Grek Projesi) hazırladıklarına da değinmiştik.

Sırbistan'da yeniçeri dayılarının yolsuz hareketlerine sinirlenen Sırplar 1804 yılında başlarında Kara Yorgi adlı bir domuz tüccarı olduğu halde isyan etmişlerdi. Dsyan kısa zamanda mahiyet değiştirerek genişlemişti. Zira 1806'da Rusya Eflâk - Buğdan'a girerek Osmanlı Devleti ile harp durumuna geçince Çar, Sırplara Osmanlı Devletine karşı anlaşma teklif etmiş, bu teklif Sırplarca kabul edilmişti. Kara Yorjri'yi baş Knez seçen Sırp'lar, Sırbistan'ın istiklâli sağlanıncaya kadar Osmanlı Devleti ile savaşmaya karar vermişlerdi. Onlara bu cesareti veren elbette Çar'ıs yardım ve himaye-siydi. 1312 yılında Bükreş Barışına kadar devam eden bu işbirliği sonunda Ruslar barış antlaşmasına bagun-sılıga sarabilecek kadar müphem hükümler koydur-muşlanh. Sonunda Sırbistan'a bası imtiyazlar veren CDi devleti isyanı güçlükle önledi*

i, Osmanii hâkimiyet! altındaki Hrfstiyan tebaanın birası da Fransa Dhtilâlinin tesiriyle bu şekilde Mr milliyet ve istiktUU davranışım geçtiğini kaydettikten sonra, bu davranışlarm en büyüğü ve manalısı olan, Yur&ft Dhtilâline geçiyor. Şu var M, bu davranışla-

rın ruhunu Fransız Dhtilaline bağlamak fikri yanlıştır. Kuvvetini kaybeden îslâm temsilciliği, bu neticeyi, Fransa thtilâii olmasa da Hristiyanlık dünyasının bağlılarından beklemek mevkiindeydi ve

bu bekleyiş Kara Mustafa'nın Viyana bozgunundan,-yani 17. Asır sonundan başlamalıydı. Yunan Dhtilâli ise Hıristiyanlık gayreti içinde daha birçok Avrupalılık faktörünü ihtiva eden sebeplere bağlıdır ki, izahı, hikâyenin sonunda ve tarafımızdan gözönüne serilecektir. Zaafımızdan faydalanma hareketleri olan Balkan isyanlarında baş rol daima Moskofta iken Yunan ihtilâlinde, yine başta Moskof, bütün Avrupadadır.

Yine aynı eserden, işin dış yüziyle hikâyesi: «Hareket 1814'de Skouphas adlı bir rumun (Etnik Eterya) derneğini kurmasiyle başlamıştır. 1818'de ölmeden evvel birçok şubeler açmayı başaran Skouphas, Dstanbul'da bile bir gizli şube kurmuştu. 1819'da ise Derneğin Petersburg ve Bükreş şubeleri de açılmış, Derneğin basma da Rus Çarı I. AleksandVın yaveri (Aleksandr Ypsilânti) getirilmişti. (Ypsilânti) nin babası ise Eflâk • Buğdan Beyi (Konstantin Ypsilânti) idi. Ve o tarihte Eflâk - Buğdan henüz Osmanlı toprağı sayılıyordu. Hareketin fikri temellerini ise Yunan hayran: Batılı aydınlar hazırlamıştı. Fransız (Volter), (Andrc Şenye) ve büyük Dngiliz şairi (Bayrın) gibiler, Yunanlılar lehinde, Türklük aleyhinde yazılar yazdılar. Hele bunlardan (Bayrın) o kadar ateşliydi ki, 1823'de (Herkül) gemisine binerek Osmanlı devletine karşı savaşmak üzere Yunanistan'a gittiyse de muradına eremeden hummaya yakalandı ve orada öldü. Cesedi Dngiltere'ye gönderildi, kalbi ise Yunanistan'da (Mesolongion)a gömüldü.»

Rus alâkası dışında bütün Avrupa'nın kalbini Yunan etrafında halkalanmış gösteren bu satırlar, yaklaştığı teşhisin ana unsurlarını görüyor da altındaki bü-

F.: 14 209 yük mânaya nüfuz edemiyor. Kaydettiğimiz gibi, bu mânayı hikâyenin sonunda göreceksiniz. Bu mâna, Batı olu,junu takip etmekten âciz, insanlığa îslâm ölçülerinin mizan üssünü tatbik kudretinden mahrum ve bu tatbik işinin vereceği ders ve açacağı istikametten gafil, o devir idarecisinin de nazarından kaçmıştır.

«Etnik Eterya'nın zahiri gayesi, Osmanlıların Hris-Uyan- tebaası arasında eğitim ve öğretimi yapmaktı. Cemiyetin gerçek ülküsü ise Dstanbul'daki Yunan Patriğinin idaresinde olmak üzere eski Bizans'ı diriltmek-ti. Yunanistan, isteklerinden bir kısmını bugün elde etmiştir. Ama fanatik Yunan milliyetçiliğinin hedefi hâlâ (Megalo îdea)yı gerçekleştirmektir.

Cniki ada*, Girit, Kıbrıs, Dstanbul ve Anadolu, onların başlıca hedefleriydi. 1919 'da Dzmir'e .çıkarak ideallerim gerçekleştirmek isteyen Rumlara aldıkları ders kâfi gelmemiştir. Hâlâ aynı emelleri gerçekleştirmek peşinde olduklarını Kıbrıs, Dmroz, Bozcaada, Dstanbul, özellikle Patrikhane hakkındaki fikirleri açıkça göstermektedir. Ancak alacakları neticenin her zaman 1919'daki gibi, hattâ daha da fena olacağını bir ân bile akıldan çıkarmamalıdırlar.

Etnik i Eterya'nın faaliyetleri sonucu isyan patlamaya hazır hale gelmişti. Ancak Yanya Valisi Tepede-5eni i Ali Paşa'nin Rumlar üzerinde kurduğu sıkı idare buna imkân vermiyordu. Nihayet bazı saray entrikaları sonucu Tepedclcnli II. Mahmud'a isyan edince beklenen fırsat ortaya çıktı. Rumlar isyan ettiler.

Dsyan evvelâ Rus yanlına sağlanabilmesi amaciyle, Rus sınırına yakın Eflâk •¦ Buğdan'da başladı. Ancak, Rumenlerin desteklememesi ve Osmanlı Devletinin atik davranması sayesinde isyan bastırıldı. (Ypsilânti) Avusturya'ya kaçtı. Çar ise yaverini» isyanı hareketini ayıpladı.

Fakat bu isyan bastırıldığı sırada aralarında Rus. 210-

papazlarınm da bulunduğu bir takım keşiş ve papazlar Mora'da, bütün Rumları köy köy, kasaba kasaba dolaşarak, Türklere karşı savaşa davet ediyorlardı. Paskalya gecesi ânî olarak bütün nıüslümanlara saldırılacağım bildiren keşişler, herkese hu sırrı saklamaları için yemin ettiriyorlardı. Paskalyaya bir iki gün kala sarhoş iki müslüman Amavut'un piştovlarını havaya sıkmaları üzerine isyanın hükümetçe haber alındığını zanneden Rumlar, korkudan paskalyadan evvel isyan bayrağını açtılar.

{«yan Dstanbul'da heyecanla karşılandı. Dsyanda parmağı olduğu anlaşılan Patrik Gregoryus resmi elbisesiyle Dstanbul'da patrikhanenin önünde aaüdı. Öte yandan asiler üzerine kuvvet sevkedildi.

Ru«ya yine saatinin çaldığım zannetti. Babıâliye bir ültimatom verdi (1821 Haziran)... Bunda, Eflâk -Buğdan'dan Osmanlı askerinin çekilmesini, Hristiyan-lara ciddi garantiler verilmesini, Küçük Kaynarca anlaşmasına dayanarak istiyordu. Öte taraftan Avrupa devletlerine, Osmanlı Devletinin yıkılmasını teklif ediyordu. Bu teklif Avrupa devletlerince uygun karşılanmadı. Bundan cesaret alan Osmanlı Devleti teklifleri reddetti. Bunun üzerine Rusya Prut boylarına asker yığmaya başladı.

Osmanlı Devleti, Avusturya Başbakanı Metternih'-în de tavsiyesiyle Mısır Valisi Mehmed Ali Paşa'dan yardım istedi. Mora ve Girit valiliklerinin de kendisine verilmesini şart koşan Mehmed Ali'nin bu arzuları kabul edilince oğlu Dbrahim "»aşa'yı bu işe memur etti. Düzenli kuvvetlerle Mora'ya çıkan Dbrahim Paşa, asileri temizledi. Artık isyan bitmiş sayılabilirdi (1827)... Fakat tam bu sırada Avrupa devletleri işe karıştılar.

Metternih'in Osmanlı Devletine zaman kazandırmak gayesiyle topladığı konferan a (1825 Nisanında),

211 Osmanlı Devleti Yunanlılara bazı imtiyazlar verilmesini kabul etmişti. Dstanbul bunu reddetti. Zira bunu bir iç meselesi sayıyordu. Fakat esas sebep asilere karşı savaşın iyi gitmesiydi. Ancak Rusya'nın bu işle fazla alâkadar olduğunu gören Dngiltere, Osmanlı Devletine bir ültimatom verdi. Âsilere karşı harekâtın durdurul' masını istiyordu. Osmanlı devleti buna boyun eğdi. Dngiltere Yunanlıları kurtarmış ve kendisine minnettar bırakmıştı. Aslında Dngiltere'nin bu hareketi 1822den sonra izlediği politikayla ilgiliydi. O tarihte iş başına geçen Başbakan (Conning)e göre Yunanlılar ergeç bağımsız olacaklardı. Bağımsız bir Yunanistan ise Rusya'nın değil, Dngiltere'nin nüfuzu altına girmeliydi. Böylece Rusya'nın güneye inmesine engel olunur, Osmanlı Devletinin toprak bütünlüğü korunmuş olurdu. O halde Yunanistan'ın bağımsızlığını almasına yardım etmek, aym zamanda Osmanlı Devletine de bir yardım oluyordu.

Dngiltere'nin hareketi Rusya'yı sinirlendirdi. Şimdi iki devlet arasında bir rekabet başlamıştı. Bu sırada (1825'de) I. Aleksandr öldü. Yerine geçen I. Nikola, korkunç denecek kadar kuvvetli bir Türk düşmanıydı. Yunan dâvasını Rusya'nın isteklerine uygun bîr şekilde çözümlemek için Osmanlı Devletine baskı yaptı. 1826 Martında, Bükreş antlaşmasının

uygulanmasiyle ilgili meseleleri görüşmek üzere Rusya'nın niyetini anlayan Babıâli Yunan meselelerinin halledilmek üzere oîduju şu sırada Ruslarla mesele çıkarmak istemediği için müzakereyi kabul etti. Zaten bu sırada Dstanbul'da yeniçeriler ayaklanmış ve 18S6'da Yeniçeri Ocağı kapatılmıştı. Osmanlı Devletiyle Rusya rasmdaki görüşmeler sonucunda, 7 Ekim 1826'da Akkcrman Mukavelesi imzalandı.»

 *Akkerman anlaşmasına göre: 1 — Eflâk - Buğdan beyleri, Rus'ların kabulü ş&r-tiyle tayin veya azledileceklerdir. 2 — Sırbistan'ın muhtariyeti teyid edilmektedir.

3 — Rus gemilerine bütün Osmanlı deniz ve limanlarında serbest ticaret hakkı tanınmaktadır. 4 — Basarabya ve Kafkas sınırlarında Rusya menfaatine bazı sınır düzeltmeleri yapılacaktır. Bütün bu yeni baskılar, Yunan meselesine bağlı ve onun ihtilâtlarından... Arkasından gelecek darbeler de yine Yunan meselesinin dürtüşiyle...

Hikâyeye devam edelim: «Bu sırada Dngiltere, daha mukavele imzalanmadan Rusya'ya baş vurmuş, onun Yunan meselesinde Osmanlılarla bagbaşa kalmasını önlemek istemişti. 4 Nisan 1826 Protokolüne göte Rusya ve Dngiltere, Osmanlı Devletine vergi ile bağlı bir muhtar Yunanistan kurulması için âsilerle Babıâli arasında aracılık yapacaklardı. Bu protokole Fransa da katıldı.»

Görülüyor ki, Yunan dâvası bir Türk-Moskof ukdesi olmaktan çıkıyor, bir Batı'lı milletler - Türk meselesi, en doğrusu Dslâm'a karşı yeni bir Hristiyanlık davranışı haline geliyor. Yunan işi, 19. Asır modeli bir Haçlılar hareketi sembolüdür.

Bu mânanın tecellisi, îngiliz, Fransız ve Rus donanmalarının Navarin limanında toplu bulunan Osmanlı-Mısır donanmaları üzerine saldırışiyledir. Dslâm donanması gafil müslümanlar yüzünden su yüzüne veda etti ve mavi sularda kaynayıp silindi, gitti. Yunan Dhtilâli de, kendi zatiyle bastırılmış, fakat haç'ın araya girmesiyle korunmuş olarak istiklâl hedefini garantilemiş oldu.

213 ..1 Rusya, iş birliği yaptığı, Yunan dâvası ortaklarını daha ileri gitmeye, Eflâk - Buğdan'ı Lşgâl etmeye, Çanakkale Boğazını zorlamaya davet ettiyse de (Greko-Lâtin) medeniyetinin, ülkelerinde rahat ve birbirine rakip milletleri Dngiliz ve Fransızlar, boyuna oluş sıkıntısı çeken Moskofa benzemedikleri için bu kadariyle yetindiler ve Moskof'u kendi haline bıraktılar.

Artık Yunan meselesi nihayete ermiş,, ezelden beri müzmin Türk - Moskof düşmanlığı ise kendisine yani vesileler arama yolunda tekrar harekete geçmiştir. Edirne Barışı felâketiyle biten 1829 Türk-Rus Savaşı...

Bu savaşa girmeden. Yunan meselesi etrafında vâ-dettiğimiz kıymet hükmümüzü billûrlaştıralım: (Rönesans) neticesinde ve 19. Asır başlarında tahlilini bir kimya kâğıdı kesinliğiyle şuurlaştıran Avrupa medeniyeti, kendi nefs murakabesini şu hükümle mü-hürlemiştir:

Batı medeniyetinin ismi (Greko-Lâtin)dir ve bu medeniyet, Yunan akıl ve ölçüsü, Roma nizam ve usulü ve Hristiyanlık ahlâk ve hassasiyetinden ibarettir. Bu bakımdan HrLstiyanlıkla evlendirilen eski putperest Yunan'a bağlı plâstik vs hendesî akü ve ölçüler tablosu, Batı dünyasının ruh temellerinden başlıcasıdır. O halde dünkü Yunanlının bugünkü (dejenere-mütereddi) vârisi Yunanlıyı her zaman koruma, bu koruma işinde de Türk ruhunun kökü Dslâm'a karşı haç'ı sembolleştirme, dün olduğu gibi bugün de Batılının vaz geçilmez şiari olmakta devam edecek ve şahsiyetli bir dünya görüşü ve onun kuvvetine malik bulunmaktan gayri Türk'e yol

kalmayacaktır. îşte. Yunan istiklâlinin biricik faktörü, bu işde bütün Batı dünyasiyle ortaklaşa hareket eden ve 1917'ye kadar bu faktörü elinden bırakmayan Moskof; hakikatte ise o gün-bugün. hiç değişmeyen kanun!..

214 Sekizinci Asırda (Şarl Martel)in Fransa cenubunda Arapları yenmesi ve ansiklopedilerinin tabiriyle «Hristiyan medeniyetini kurtarması» ile yürürlüğş giren ye 17. Asır sonlarında Merzifonlu Kara Mustafa'nın Viyana bozgunu sonunda Türk'e karşı harekete gsçen ve icracısını Moskcfta bulan bu kanun, Yunan meselesiyle bütün Avrupa'yı peşine takarken, Osmanlı Devletinde neyin kayı bina mukabil başa neler geldiğine dair en küçük şuur yoktur. Bugün ise o şuur, var olma istidadına bile uzaktır.

EDDRNE BARIŞI FELÂKETD Aşağı yukan aynrYunan hikâyesinin devamı olarak, muharrir 1828-1829 savaşını şöyle anlatıyor: «I. Nikola Osmanlı Devletine savaş ilânı ederken bunun kısa süreceğini ve çabucak Dstanbul'u ele geçirebileceğini umuyordu. Gerçekten de o sırada artık bozulmuş olan yeniçeri ocağı kaldınlalı (Vaka i Hayriye) henüz iki yıl olmuştu. Yerine kurulan Asakir i Aîansu-re-i Muhammediye harp yapabilecek bir ordu haline getirilememişti. Elbette iki yılda muntazam bir ordu kurulamazdı. Öte yandan Osmanlılarca (Bir haçlı seferi kabul edilen) Navarin faciası ile de Osmanlı donanması yok edilmişti.

Türkiye, tarihinin en zor anlarından birini yaşıyordu. Alelacele derlenen gönüllüler Doğu Anadolu'da 32 bin. Balkanlarda ise '00 bin kadar olmuştu. Rus'ların Kafkas ordusu 49 bin, Balkan ordusu üe üç kolorduya dağılmış 130X00 kişiydi. Ancak Rus ordusu daha evvelden iyice^ savaşa hazırlanmıştı.

Harp başlayınca Osmanlılar savunma muharebeleri yaptılar. Bununla beraber ancak Şıımnu gibi bazı

kalelerde mevzii basanlar kazanabildiler. 1829 Ağustosunda Edirne Rusların eline düşmüştü. Emrinde 20.000 kişi kalan general (Dibiç), istanbul'a hücumu bile düşünüyordu. Fakat Rus kuvvetleri de tehlikeli durumdaydılar. Zira ana kuvvetlerinden bir hayli uzaklaşmışlardı.

Kafkas cephesinde ise Ruslar Kars, Ahıska ve diğer bazı kaleleri alarak Erzurum'a kadar gelmişlerdi. Bu kalelerden Ahiska'da cereyan eden muharebeler sırasında Rus kumandanı (Paskeyeviç) şehrin ateşe verilmesini emretmişti. Bu korkunç olay hakkında eski Rus akademisi profesörlerinden, Rus - Japon harbindeki Rus başkomutanı general (Kropatkin) şöyle yazıyordu: (Ahıska'nın muhafızlanyla halkın erkeklerinin şecaat ve kahramanlığı tasvire muhtaç değildir. Ancak, Ahıska'hların hiç bir yerde misli ve menendi görülmemiş bir tarzda ateşe atılan kadınlarını da hatırlamak gerekir. Türk kadınları, ellerinde kılıç bulunduğu halde Rusların üzerine arslanlar gibi hücum ve savlet ederek muharebede sebat ediyorlardı. Çaresiz kalan kahraman gaziyeler ise, Ruslara teslim olmak arını asla irtikâp etmekten esaret felâketine uğramaktan ise kendilerini diri diri yangın alevleri içine atıyorlar, alevlere gömülüp cesetlerini kül, ruhlarını Cenabı Hak-a teslim ediyorlardı).

Ruslar bir yandan Edirne'ye, öte yandan Erzurum'a dayanınca Osmanlı Devleti banş istemek zorunda kaldı. Yapılan Edirne Barısı (14 Eylül 1829) Türkiye için ağır bir darbe idi. Başlıca maddelerine göre:

1 — Rus - Osmanlı sının gene Prut olmakla beraber, Rusya Tuna ağzındaki adalan aldı. 2 — Doğuda Poti, Anapa, Ahıska, Ahılkelek gibi müstahkem mevkiler Rusya'ya bırakıldı. 3 — Eflâk • Buğdan hakkındaki eski imtiyazlar

216 teyid edildi. Ayrıca burada bulunan müslümanlar 18 ay içinde buraları terkedeceklerdi. 4 — Osmanlı Devleti 22 Mart 1829'da Dngiltere, Fransa, Rusya arasında imzalanan ve Yunanistan'ın bağımsızlığını kabul eden protokolü kabul ediyordu.

5 — Akkerman mukavelesi ile Sırbistan'a verilen imtiyazlar teyid ediliyordu. 6 — Türkiye, Rusya'ya harp tazminatı verecekti.

Bu anlaşma ile Osmanlı Devleti az toprak kaybetmekle beraber, Rusya Tuna ağzına yerleşmekle bu nehrin ve Doğu Anadolu'da kazandığı zaferlerle de Anadolu'nun (bilhassa Doğu Bölgesinin) kontrolünü eline geçiriyordu. Rusya'nın Tuna ağzına yerleşmesinden hoşlanmayan Avusturya, 1856da bu devleti oradan uzaklaştıracaktır. Eflâk, Buğdan ve Sırbistan'a verilen imtiyazlar ise bunlara geniş ölçüde muhtariyet tanıyordu. Osmanlı devletine yüklenen ağır harp tazminatı, ekonomisini çöktürecek derecedeydi. Fakat barışın ağırlık noktasını bağımsız Yunanistan'ın kurulması teşkil etmektedir. 1832 Mayısında Yunan Krallığına Bav-yera Kralı (Lûi)nîn -oğlu (Otto) getirildi. Ancak, 1862'-de bir plaklarıma sonucunda (Otto) uzaklaştırıldı ve yer'iie Danimarka Kralî ». (Kristiyan)ın oğlu (Jorj -Yorgi) getirildi. Şugünkü Kral ailesi bu sülâledendir. (Son krala kadar.) Bu harpten sonra Osmanlı Devleti, Rusya'yı yenmek ümitlerini tamamen kaybetti. Bundan böyle Osmanlı Devletinin varlığı, devletler arasındaki denge prensiplerine göre sürecekti.

Yine bü harpten sonra, yalnız Rusya değil, diğer devletler de onun zaif durumundan yararlandılar. 5 TEMMUZ 1830da Fransa Cezayir'i işgal etti. Ardarda toprak kayıplarına uğrayan Osmanlı Devleti daha ken-

:;ı D dini toparla} amadan. 1831'de Mısır Valisi Mehmed Ali Paşa isyan etti.» Edirne Barışı felâketi, felâket içinde felâket devremizin açık ilâncısıdır. Müzmin zaafımızdan meydana gelici, Yunan istiklâlini sağlayan hareket, başını alıp gitmiş, Moskofa Dstanbul'un anahtarı olarak Tuna'nın kilit noktalarını teslim almış, Sırbistan ve Romanya'yı bizden koparmış, Devleti en ağır iktisadî angaryaya çarptırmış, Avrupa kıskacına mukabil Asya kıskaciyle de Türk ana vatanını

mengenelemiş ve üstelik kendi elinin tokadını yiyen bir surat misaline eş, Mısır Valisi Mehmed Ali Paşa'nın isyanına zemin açmıştır.

MEHMED ALD DSYANI Mısır Valisi Kavalalı Mehmed Ali Paşa, koca ös-maniı Dmparatorluğunun her balcımdan en zengin bir köşesjne serdiği valilik postu üzerinden bir gözü «Dey-" let-i Aliyye» ve bir gözü de Avrupa'ya di3dui, Dmparatorluğun çöküşünü ve Batı'nın yükselişini dış yüzden clsa da görebilmiş, Batı usulünü benimsemek ve onunla Dmparatorluğu içinden yıkıp başına geçmek istemiş (pratik-aıneli) bir deha tipidir.' Dehâsı ise sadece seziş, dıştan anlayış ve (aksiyon) değerini takdir ediş plânında... Malûm safhalardan geçerek kMısır Valiliğine konan ve Yunan Dhtilâlinde, emeline doğru birtakım pazarlıklarla Osmanlının yanında yer alan Mehmed Ali, Edirne Barışı felâketinden iki yıl sonra, Moskofa taş çıkartıcı bir Türk yıkımı davranışiyle harekete geçti; ve sonunda «Devlet-i Aüyye»nin, baş düşmanı Moskofa el açarak «beni öz valimden kurtar!» gibilerden zelilin zeUli bir dilenciliğe düşmesine kadar, Dslâm topluluğu-

218 nu kemirici ruh inhitatından en acı misali vermiş oldu. Dç sebebi, Osmanlı Dmparatorluğunun artık yapamadığını kendi yapmak ve olamadığını kendi olmaktan ibaret bu isyan, dış sebebiyle, Suriye Valiliğini de Mısır'a katmak sevdasına dayanıyordu. Mehmed Ali, karakterini zengin çapta tevarüs etmiş bulunan oğlu Dbrahim Paşa'yı 25 bin kişilik bir kuvvetle Suriye'ye saldırttі; ve asri icapları hepsini birden nefsinde toplamış, harikulade disiplinli ve intizamlı bu küçük ordu ile Toroslara dayandı. O küçük ordu ki. Yunan Dhtilâlinde Mora âsilerini darmadağın etmiş, fakat Batı kuvvetlerinin işe karişmasiyle neticeyi devşi-rememişti. Osmanlı Devletinde de dünyanın nereye gittiğinden, başı üzerinde neler kaynatıldığından habersiz bir (koma) hali...

Dkinci Mehmed Ali isyanında (1839) Nizip'te yenilen Osmanlı kuvvetlerinin sevk ve idaresindeki rezalet, halimizi göstermek bakımından şaheser kıymetindedir. O zaman yüzbaşı rütbesiyle mütehassıs olarak Osmanlı erdusunda bulunan. Alman ordularının kurucusu (Büyük Moltke), Osmanlı başbuğundan, çizip kendisine vermiş olduğu plânın hemen tatbikini isterken, başbuğ, henüz müneccimden zâyiçe (yıldız falı) gelmediğini söyleyerek mühlet istiyor, bunun üzerine Büyük Moltke

hayretten çenesi düşmüş, «ben yıldız faliyle sevk ve idare edilen bir orduda çalışamam!» deyip, atma bindiği gibi ordudan uzaklaşıyor; Dbrahim Paşa kuvvetleri ise aynı plânı bize kam tatbik ederek ordumuzu perişan ediyor. Akıldan, fenden, ilimden önce, dine ve Dslâm'a hiyanet demek olan ve devrelerdir sürmekte bulunan bu hal, nerelere kadar düştüğümüzü, ondan önce ve sonraki düşüşlerimizin de nereden geldiğini riyazî bir katiyetle gösterir. Dslâm'a bağlanmak istenen bu ruh inhitatının da, esasta Dslâm'ı anlamamaktan geldiğini, yakıcı bir ifadeyle ispat eder. 219

Sadece kısır (kabuk) ezberciliği marifetinde! ibaret şu satırları okuyalım: «Suriye'yi çabucak zapteden Dbrahim Paşa kuvvetleri Anadolu'ya ilerlemeye başlayınca Padişah da bunların üzerine kuvvet sevketmişti. 1832 Temmuzunda yapılan savaşı Osmanlı kuvvetleri kaybettiler. Konya'-da yapılan ikinci savaşı da (Aralık 1832) Dbrahim Paşa kazanınca, Mehmed Ali Paşa'nin kuvvetlerine Dstanbul yolu açıldı. Bu olay, başından beri isyanı Osmanlı Devletinin bir iç meselesi olarak nitelendiren diğer devletleri Dstanbul'un düşmesi ihtimaline karşı harekete geçirdi. Dsyanın genişlemesi karşısında, olayla, ilgilenen başlıca dört devlet vardı: Fransa, Dngiltere, Avusturya ve Rusya...

Fransa, Osmanlı Devletinin yıkılmasını istememekle beraber Mehmed Ali'yi destekliyordu. Zira Fransa, Mehmed Ali'ye dayanarak Akdeniz'de Dngiltere'ye karşı bir üstünlük elde edebileceğini umuyordu.

Dngiltere, bu isyandan hoşlanmamıştı. Zira o sırada Dngiltere, Osmanlı Dmparatorluğu'nun toprak tamlı-ğsnı koruma siyaseti güdüyordu. Rusya'nın Akdeniz'e inerek, kendi sömürgelerine giden

yollan kesmesi hiç işine gelmezdi. Ancak Dngiliz hükümeti, biraz ileride göreceğimiz gibi Babıâli'ye yardımda geç kaldığı için Osmanlı Devletinin Busya’nın kucağına düşmesine yardımcı olmuştur.»

Bir Mehmed Ali val;asiyle hemen bütün Avrupa harekete geçer ve birbirine karşı menfaat hesaplarına girişirken başımıza bir kuzgun gibi konmaya çalışan Moskofa ve her tarafa karşı iştiha çekici muhteşem bir ceset vaziyetinde kalmak???

Mehmed Ali'nin Türk ana vatanında üstüste za-220 ferlerinden ve Dstanbul kapılarına dayanırcasına ilerleyişinden birinci derecede Rusya gocunmuştur. Öbür Avrupa devletlerinin meseleyle alâkası hep birbirlerine karşı avantaj kazanmak arzusu veya kaybetmek korkusundan ibarettir; fakat Rusya için mesele hayatî;

— Ya Mehmed Ali Dmparatorluk tahtını eline geçirir de aynı kuvvetli ordu ve nizamı Türkiye'de kurarsa Rusya'nın hali ve ideali nereye varır?..

Sual budur, hayatîdir ve «olmak mı, olmamak mı?» sorusundan farksızdır. Şimdi bu ölçüyle, belirttiğimiz kaynaktan okuyabiliriz:

«Şüphesiz olayla en fazla ilgilenen Rusya olmuştur. Dsyan önce kayıtsızlıkla karşılandı. Ruslar Osmanlıları zayıf düşürecek karakterde elan bütün iç isyanlara iyi gözle bakıyorlardı. Fakat Konya Savaşı kazanılıp da Mehmet Ali'ye Dstanbul yolu açılınca Ruslar'telâşa düştüler. Zira Rusya'nın burnu dibinde, Mehmed Ali'nin idaresinde kuvvetli bir Osmanlı Devleti Rusların işine gelmezdi. Rusya 1829 Edirne barışı imzalanırken Türkiye'ye karşı izliyeceği yolu tesbit etmişti. O günlerde Çar I. Nikola’nın emriyle (Petersbur)'da Rus devlet adamları ve Çar'm müşavirlerinin katıldığı bir toplantı yapılmıştı. Burada yapılan tartışmalar sonucu, Osmanlı Devleti'nin yıkılmasından ziyade onun zayıf bit duıumda kalmasının Rusya'nın daha yararına olduğu görüşüne varılmıştı. Zira Osmanlı Devleti yıkılırsa büyük bir buhran çıkabilir ve diğer devletler işin içine karışabilirdi. Bu halde de Rusya'nın menfaatleri tehlike» ye düşebilirdi. Rusya'nın yapacağı iş Osmanlı Devletinin zayıflığından faydalanıp onu nüfuzu altına almaya çalışmaktı.

Bu sebeple Konya Savaşının kaybedilmesinden üç gün sonra, Rus elçisi Babıâli'ye baş vurdu ve Çar'ın, müşkül durumda bulunan II. Mahmuda samimi dostluğunun kafi bir delilini sunmakla haz duyduğunu söy-liyerek (Osmanlı Devleti arzu ettiği takdirde, Rusya'nın kendisine yardıma hazır olduğunu) bildirdi. Osmanlı Devleti teklifi reddetti. Gerçi yardıma ihtiyacı vardı arra yardım edecek devlet Rusva olmamalıydı. O sıralarda yardım yapabilecek durumda bir Dngiltere vard:. 1832 Sonbaharında Osmanlı Devleti Namık Paşayı özel elçi olarak Londra'ya göndermiş, Dngiltere'den 15 parçalık bir donanma istemişti. Dngilizler bunu vermeyince, Paşa, 8 parçalık donanmaya razı olmuştu. Ama seçim meseleleriyle uğraşan iktidardaki Liberal Parti bunu da vermemişti.»

Bütün bu haysiyetsizlikler ve ne yapılacağını bilmezliklerden sonra Devlet, dünyada hiçbir dilencinin tenezzül etmeyeceği şekilde Mcskofa el açıyor ve yine hiçbir düşkünün razı olmayacağı bir vaziyeti kabullenmekten geri kalmıyor.

Aşağıdaki hissiz satırlar, hikâyenin çizgilerini kupkuru bir tarzda verirken insanı dehşets düşürmektedir:

«Bunun üzerine Padişah (denize düşen yılana sarılır) diyerek Rus yardımının prensip olarak kabul edildiğini Rusya'ya bildirdi. Rusya kesin olarak yardımın istenmesini bekleyemedi.

Boğaz dışında duran Rus donanması 2ü Şubatta Büyükdere önüne gelerek demir attı. Bu arada Padişah, Rusya teklif etmediği halde Dstanbul'u korumak üzere 30.000 kişiyi de istediğini Ça^a bildirmişti. Tabiî, Çar, buralı da memnunlukla karşıladı. Bunun üzerine 15 biö kişilik Rus kuvveti Boğaz'a çıktı.»

Rusların handiyse Dstanbul'a konacağını gören Av-222 rupa devletleri bunun üzerine Padişah ile Mehmed Ali'nin arasını buluyor, 14 Mayıs 1833'de yapılan Kütahya anlaşmasiyle Mehmed Ali ve oğluna, valilik namı altında Şam ve Adana veriliyor ve Mehmed Ali meselesi 1839'da nüksetmek üzere o ân için kapanıyor.

Dkinci Mahmud, Kütahya anlaşmasını nihayet «bir ateş kes!» işi, bir nevi mütareke diye kabul etmiş ve te-saliisini ilk fırsatta bu işi temizleyeceği ümidine bağlamıştır. Fakat hadiseler, beslenen ümit ve tesellilerin tersinedir. Halifeliğe kadar göz dikmiş olan Kavalah Mehmed Ali, hadiselerin, kendisine güler yüzlü veya asık suratlı zikzaklarından geçtikten sonra, «babadan oğu-la» kaydiyle, Mısır Krallığına kadar giden, ilk imtiyazlı Mısır Valiliğine konacaktır.

DKDNCD DSYAN Türk tarihinin, mânada gayet nazik, bir o kadar da netameli yıllarından 1839 senesindeyiz. Tanzimatın «Tanzimat-ı Hayriyî» adiyle ilân'edildiği yıl... Sultan Mahmud'un tabutu, ilâhîlerle, Çembsrlitaş'taki türbesine götürülmekte... Divanyolu caddesinin iki yanım dolduran halk arasında ağlayanlar ve «bizi bırakıp da nereye gidiyorsun» diye bağıranlar var...

Hayra yöneltilmek şartiyle bir devlet reisine en yakışır ruh ifadesi şiddet ve gayret seciyesinden büyük bir nasip sahibi bu Padişah daha hastalığında Mehmed Ali dâvasına bir son vermeyi düşünmüş ve Halifelik sevdasına kadar düştüğü bilinen vs o yıl «Devlet-i Aliyye» ye vergi borcunu ödemeyen Mehmed Ali'ye harp açmıştır.

Nizip'te yapılan savaşın, ne yüzden ve ne gibi bir 223:

I netice verdiğini evvelki bahislerde kısaca belirtmiştik. Şimdi sırası gelmişken ince bir nokta üzerinde duralım.

«Tarih boyunca Türk-Rus ilişkileri» muharriri, Büyük Moltke ile Başkumandan Hafız Paşa arasındaki mahut zâyiçe meselesini, kendince veya dayandığı kaynaklarca şöyle anlatıyor:

«Bu savaşta bir Cuma günü aralarında Moltke'nin de bulunduğu Prusya'h kurmay subaylar Başkomutan Hafız Paşaya tavsiyede bulunarak o gün hücuma geçilmesini söylemişlerdi. Ancak askerlerden çok mollaları dinliyordu Başkomutan... Ulema, Cuma günü savaşın şer'an caiz olmadığını söylemişti. Bunun üzerine Prusyalı subaylar bir gece baskını tertibini düşünmüşler, bu sefer de Ulema, gece ansızın haydut gibi saldırmasının

Padişah askerinin şanına yakişmıyacağmı buyurmuşlardı. Bu sırada Mısır ordusu Osmanlı ordusunu dört saat içinde perişan etti.»

Tanzimatta tohumu atılıp bilmem hangi devirde modalaşan, suçu Dslâm'a bağlamak zihniyeti, bu satırlarda, çok acı şekilde sırıtmaktadır. Evvelâ hadise öyle değil, dediğimiz gibidir; sonra da hakikat, iddialarına uygun olsa bile, bu noktada molla geçinenleri din an-layışsızlığiyle suçlamak ve Dslâm'ı tenzih etmek dururken kabahati o mollaların belirttiği dine yüklemek, sade dinî cinayetlerin değil, aklî sefaletlerin de en büyüğüdür; ve Tanzimatm çeyrek aydınlarından başlayarak bugüne kadar gelen sözde (entelleıktüel) terimizin baş hastalığı, yarımlığı ve darlığı, hep bu nokta üzerindedir. Hastalık hayatî çapta mühim olmasa ve teşhisi kurtarıcı kıymette bulunmasaydı, teferruata benzer bu aslî mesele üzerinde durmaya değmezdi.

Evet, Dkinci Mahmud kara haberi alamadan öldü 224

ve kendisinden çok şey beklenen, babalan gübl talihsiz bu Padişah, gösterdiğimiz şekilde toprağa verildi. Terine, 16 yaşındaki zoraki Tanzimat kahramanı Abdül-mecid geçti.

Avrupa devletlerinde bir kaygı: Rusya Hünkâr Dskelesi anlaşmasının yürütülmesini isterse vaziyet nereye vanr? Hünkâr Dskelesi anlaşması şudur: Mehmet Ali'nin ilk başkaldırması ve Konya Savaşında galip gelmesi üzerine Osmanlı Devletince kendisine sığınılan Rusya, 8 Temmuz 1833'te Dstanbul'da Hünkâr Dskelesi köşkünde Babıâli ile bir sözleşme yapmış ve bu sözleşmede Türkiye'ye askerî kuvvetle yardım edeceğini ve hattâ bu yardıma karşılık nakdî bir mukabelede gözü olmadığını, tespit etmişti. Ve Boğazların yabancılara kapatılması.

Şimdi bu anlaşmaya dayanarak, adetâ himayesi altına almış gibi göründüğü Türkiye'yi korumak bahanesiyle bir harekete geçebilirdi.

Başta Dngiltere, Avrupa devletleri, 1839 Temmuz'-unda Bâbıâliye bir bir nota verdiler ve muvafakatleri olmadan Mehmed Ali ile yapılacak herhangi bir anlaşmayı kabul etmeyeceklerini bildirdiler. Artık Osmanlı Devleti, bir valisinin isyanına karşı sade Rusya'nın himayesine girmiş değil, bütün Avrupa'nın vesayeti altında, orta malı bir çocuğa dönmüştür. Geri zekalı bir çocuk veya bunak bir ihtiyar...

DSYANIN NETDCELERD Mehmed Ali isyanı neticesinde, Moskoflarla gerçek Batılılar arasında Dmparatorluğu yavaş yavaş yutma ve paylaşma dâvası, gitgide azacak olan bir aykırılığa yol açtı. Aynı aykırılık, Fransa ve Dngiltere arasında da baş gösterdi, Dngilizler Mehmed Ali'nin Suriye'de yuvalanıp kalmasına razı olmuyor; Fransızlar ise Mehmed Ali'yi, kendilerine temayülünden, bütün kazandıkları elinde kalmış olarak Fransa'ya bendetmek siyasetini güdüyordu. Hattâ bu aykırılık yüzünden iki büyük Batı devleti arasında münasebet kesilir gibi olmuştu. Rusya "ise bunların arasını daha fazla açmak için, Hünkâr Dskelesi" anlaşmasından el çektiğini ve Boğazların açık veya kapalı kalmasına ait prensipin, milletler arası bir komisyonda tespitini öne sürmüştü. Böylece, göz dikilen nokta ortada kalınca, ihtiraslar alevlenecek ve Fransız - Dngiliz birliği parçalanacaktı.

Türkiye'ye gelince, o, manevî felâket devrimizin baş sorumlusu ve sahte kahramanlar zincirinin baş halkası Mustafa Reşid Paşa. gibi, güya siyaset dehâsı, âciz ve «telif-i beyn»ci ellere kalmış, kendi beyni ve ciğeri üzerinde hazırlanan paylaşma tertibine sadece seyircidir.

15 Temmuz 1840'da Londra Konferansı... Dngiltere, Rusya, Avusturya ve Prusya devletleri karar aldılar:

1 — Mısır, babadan' oğula geçmek şartiyle Mehmed Ali'ye verilecek... 2 — Suriye ve Afckâ sadece ömrü boyunca Mehmed Ali'ye bırakılacak... Üçüncü madda tuhaftır:

3 — Mehmed Ali ilk 10 gün içinde bu çözüm şeklini kabullenmezse Suriye'yi, ikinci 10 gün içinde de kabul etmediği takdirde Mısır'ı kaybedecek.

Konferansa katılmayan ve geriden durumu kolla- yan Fransa, Mehmed Ali'ye fısıldadı: —' Teklifleri reddet. Mehmed Ali de reddetti. Buna cevap olarak bir în-

giliz - Avusturya donanması Suriye'yi abluka altına aldı. Dngilizler Lübnan kıyılarına asker çıkardılar.

Babıâli daima seyirci, Rusya ise şahlanmış vaziyette: — Mehmed Ali Anadolu içine yürüyecek olursa Dstanbul'u askerle koruyacağım! Rusya'ya bu hak tanındı ve bu vazife verildi. Ama besbelliydi ki, Dngilizler bütün marifetlerini kullanarak Mehmed Ali'yi Anadolu içlerine bırakmayacaklar, böylece Rusların Dstanbul'a inmesini önleyeceklerdi. Rusya'ya:

— Dstanbul'u da sen korursun! Gibilerden, gerçekleşmeyecek bir yem sunulmuştu. Mehmed Ali yenilince, ağası Fransa öbür devletlere katıldı. Mehmed Ali de teslim bayrağım çekti: — Yalnız Mısır ile yetiniyorum!

Padişah, «kabul et» manasına setresinin eteği çekilince hemen baş eğdi ve Mısır Valiliği imtiyaz tarayıcı* bir fermanla «babadan oğula geçmek» kaydı altında Mehmed Ali'ye bırakıldı ve mesele kapatıldı.

Hikâye: «1833 Hünkâr tskelesi anlaşmasında çok ürken Dngiltere bunun tekrarına mâni olmak kararındaydı. Bu sebeple Dngiltere, Rusya, Avusturya ve Prusya, Osmanlı Devleti, Fransa'nın da iştirakiyle tekrar Londra'da toplandılar. 3 Temmuz D84î'de imzalanan Londra Boğazlat antlaşmasının en önemli maddesine göre (Osmanlı Devleti banş zamanında, yabancı harp gemilerinin Çanakkale ve Dstanbul Boğazlarından geçemiyeceği hakkında eskiden beri uygulamakla olduğu kaideyi bundan sonra da uygulayacağını) ilân ediyordu. Diğer S ül&e

¦ü-

226 ise Osmanlı Devletinin bu kararına saygı göstermeyi ortaklaşa taahhüt ediyordu.» Devleti Aliyye'yi resmen kukla haline getiren ve bu kuklanın üzerindeki öteberinin yağmalanma işinde kuvvetli devletlere rekabet yolu açan bu anlaşma, birinci faydayı ingiltere'ye sağlıyor, Rus'a Hindistan yolunu engelletiyor, Rusya'yı Karadeniz'de serbest bırakıyor, zavallı Türkiye'ye de, bundan böyle Batılı rekabetler arası bir hayat hakkı aramaktan başka bir şey bırakmıyordu.

Bu davadan Moskof, Dngilizler yüzünden yaralı çıkmıştı...

TANZDMAT Batılılaşma ukdesi olarak düğümünü gösterici Tanzimat hareketinin mânasına geçmeden ve mevzuumuz bakımından Tböylece Moskof'a sağlanan avantaj ve bu yolda Moskof rol ve tesirini anlatmadan Avusturyalı siyaset lideri Prens (Meternih) in bir mektubunu göz ö-nüne sermek isteriz. Avrupa siyasetinin en hâkim kafa larından biri olan, memleketi Avusturyayı birinci plâna geçiren ve meşhur Viyana Kongresini parmaklarında oynatan Prens (Meternih), Tanzimatın cüce kahramanlarından Âli Paşa'ya (Îslâm-Türk Ansiklopedisi: Sayfa 50) şöyle yazıyor:

«Ddare şeklinizi intizam altına alına we Islâh ediniz! Lâkin Batı Memeniyetinden sizin kasaaa ve nizamlarınıza, âdet ve hayat taranışa uymaya» kanunları alıpx iktibas etmeyiniz! Zira Batı memleketlerinin kanunları, hükümetinizin temelini teşkil eden kanunların dayanağı bulunan usûl ve kaidelere asla benzeme-

228 yen kaideler üzerine kurulmuştur. Batı memleketlerinde esas olan şey Hristiyan kanunlarıdır. Siz Türk kalınız! Lâkin madem ki Türk kalacaksınız, islâmiyete yapışınız! Hak ve sevap yolunda ilerleyin!*! Fakat buna yaparken, Garbın efkârı umumiyesl diye saydığınız şeye ehemmiyet vermeyiniz! Siz, bu efkân umumiyeyi, Avrupa'nın umumi sedasını anlamıyorsunuz!. Hülâsa biz, Bâb-ı Aliyi kendi idare tarzının ıslahı için vâki teşebbüsünden vaz geçirmek istemiyoruz. Xâkin hal ve şartlan, Türkiye imparatorluğunun hal ve şartlarına uymayan Garp hükümetlerini, her şeyden evvel taklide sapan bir numune suretinde telâkki ederek, ona göre Dslahatta bulunmamanızı, Doğu'nun kanun ve âdetlerine uymayan hükümleri taklit ve hali hazırda, her türlü icat ve tanzimden mahrum olan

tslâm memleketlerinde, zarar ikamdan başka bir netice husule getirmeyeceği aşikâr olan Dslâhatınızı kabul ve tatbik etmemenizi tavsiye ederizjı

50 milyon nüsha bastırılıp kundaktaki çocuklara kadar dağıtılması gereken bu ibret, haşyet ve dehşet verici ihtar, Tanzimattan beri gelişe gelişe köpürücü, öz kökümüzü inkâr modacılarına şu sözü söyletebilir:

— (Meternih) in muradı, Türk'ü eski ananelerine bağlayarak ve Avrupalılaşmasına engel olarak, geri kalmasını ve kolay bir lokma halinde yutulmasını sağlamak olabilir.' Avrupalılaşarak kuvvetlenecek bir Türkiye, eltette ki, (Meternih) in işine gelmez. Bu bakımdan bu siyaset dâhisi kurt politikacı, Tanzimat davranışım kötülemekte ve Türk'ü öz köküne sadık kalmaya teşvik ve davet etmektedir.

Dşte bu görüş ve yorumdan daha ters ve gerçeğe aykırı bir şey olamaz. Ya Türkiye, som ve tüm, Doğu ve Batı muhasebesini yapmış ve neticede yalnız müspet

229 bilgiler harikası Batının madde aklı tarafını bir hak, hattâ emir olarak benimseyip onu öz ruhuna bağlamış ve yepyeni bir hüviyet halinde Batının karşısına dikilmiş olsaydı?.. Ne olurdu?.. O zaman (Meternih)in ve bütün Avrupa'nın korkmayacağı bir Türkiye mi doğmuş, yoksa asıl ödünü patlatacağı bir varlık mı meydana gelmiş olurdu? «Altı kaval, üstü şişhane» Tanzimat o-luşundan sonra Türkiye'nin ne hale geldiği malûm ve tasfiyesi 70-80 seneye sığdığına göre, bu muydu Prens (Meternih)in, Türklerin ilericilik hareketine mâni olmaktan garazı?.. Türkler için asıl felâket, öz kökünü, ruh kökünü kurutup, zaten feyz alınması ve yapışılması muhal olan Hristiyan Avrupa kökünden de uzakta kalmak ve çilesi çekilmemiş ebedî bir taklit plânında har-ca;jnak değil miydi?.. Ve (Meternih) gibi bir kurt, bunları takdir edemez miydi? Nitekim Tanzimat, Türk'ü, tam da

Moskof'un dilediği hale getirmiş ve bu halin neticesi, 1877'de Rus ordusunun Yeşilköy, 1912'de Moskof uşağı Bulgarların Çatalca önlerine gelmesiyle açığa kavuşmuştur. Ve eğer komünizma ihtilâli olmasaydı, 1918'de Dstanbul'u işgal edecek olan yalnız Rus or-dusuydu.

O halde niçin, ne maksatla göndermiş olabilir (Me-temih) bu mektubu?.. Sadece, Türk'e Moskof derecesinde düşman olmayan medeni bir Avrupalının insafını ve hakikate hürmetini şahlandıracak kadar hazin bir manzara karşısında kaldığı, bundan adetâ fikir haysiyetinin gıcıklandığı ve gerçeği ağzından kaçırmak zoruna düştüğü için..

Bir gâvurdan alman Dslâm dersi önünde ne kadar ağlasak, çırpınsak, dövünsek azdır. Tanzimatın içyüzü, bir çok eserimde ele alınmış ve olanca rıymet hükmiyle gösterilmiş bir keyfiyettir;

230 ve şimdi bahsimiz. «Tanzimat-ı Hayriyye», yahut «Tân-zimat-ı Şerriyye» üzerinde derinleşmek olmadığı -içir^ onu şimşek hızı içinde gösterip Moskofla rabıtasını belirtmekten öteye geçmememiz lâzımdır.

Kısaca: Tanzimat, son derecede sığ, basit, irfansız, çilesiz, oluşundaki sırlan görmeksizin dışından Garba hayran ve yine yalnız dışından ve yanlış tatbikat plânında görebildiği Dslâm'a için için düşman birtakım aydın taslaklarının (Mustafa Reşit, Âli, Fuat, Mithat Paşalar) maymun psikolocyasiyle Türk cemiyetini, hesap ye kitaba dayanmadan Batıya itiş ve Batının kültür empsr-yalizmasına teslim ediş hareketleridir; ve bize, kazanılması muhal bir dünyayı getiremedikten başka kendi öz dünyamızı kaybettirmiştir. Netice olarak da bizi, içine alınmadığımız ve alınmayacağımız Batı evinin sokak kapısı önünde, kasketine yaldızlı bir şeritte «ben bir Batı sevdalısıyım!» yazılı biçare bir mahkûm haline getirmiştir.

Tanzimat hareketinin, her ân, fizikteki «miktar-ı ta'cil: hız artırma» kanuniyle yanlışını büyüte büyüte bu son noktada karar kılacağı ve 1839'dan 1919'a kadar oöyle gideceği bir bedahetti.

Tanzimattan sonra. Dstanbul'da, Sadrâzam ve Hariciye Nazırlarını bir nevi kavasları sayan Rus, Dngiliz, Fransız vesaire elçilerinin korkunç

cümbüşleri... Sultan Abüdaziz devrinde Türk borcunu 300 milyon altun (bugün 1,5 trilyon) liraya yükselten ve devleti «Dü-yun-u Umumiye» adlı icra dairesi marifetiyle hacr altına alan Batı kapitalizmasının sinsi taarruzları... Şahsiyet ve asliyette şaheser Sultan Ahmed Camiine yakın ve Bağdat Köşküne bitişik (Barok ve Rokoko) piçi Mecidiye Kasrı ve malûm saraylardaki zevksizlik ve köksüzlük sefaleti, filân, falan...

sırt 231 . «Gülhane Hatt-i Hümayunu» denilen Tanzimat fermanı, zaten içindeki Dslahat maddelerinin bize öz ölçülerimiz tarafından emredildiği bilinmeksizin, kurtuluşu ezbere Batı nizamından bekleyici ve öz hazinemizi kalp para bilici öyle bir hüsran ve dalâlet vesikasıdır ki, Türk'ü bir kalemde Batının manevî sömürgesi yapmış, maddi sömürge yolunu da Moskof a büsbütün açmış, bize devletler arası rekabetler çatışmalarının hava bo§luklarındaki muvakkat sığınaklardan başka yer ve hayat bırakmamıştır.

Neticede, bu mahkûm politikanın sözde zaferi olarak, Dngiltere, Fransa ve Sardunya ile el ele, Moskofa karşı Kırım Savaşı... Bir müddet sonra Moskofla baş başa bırakılmak üzere verilen yalancı teselli mükâfatı; ve aralarında rakip olsalar da bizi ıskartaya çıkarmakta müttefik üç heyula ve takındıkları üç sıfat:

Protestanların hâmisi Dngiltere... Katoliklerin hâmisi Fransa... Ortodoksların hâmisi Rusya... Müslüman - Türk'ün hâmisi hiç kimse ve düşmanı herkes... Başta Avrupalılaşma maymunları sahte kahramanlar...

BDRDNCD NDKOLA Tanzimat karşısında Moskofu belirtmek ve artık büyük kısmiyle gerçekleştirilme yoluna girmiş bulunduğu Büyük Petro plânının yeni seyrini göstermek için, o zamanki Çar Birinci Nikola'yı yakından görmeliyiz. Yunan Dstiklâlinde büyük rol ovnavan ve Doğu'da Erivan'ı Dranlılardan alan Birinci Nikola. gayet sert ve dikenli mizacı içinde Moskof gidişini, seleflerine faik bir

232 şiddetle omuzlamış ve ona hayli mesafeler kazandırmış bir tiptir. Kurat'tan okuyalım:

«— Tab'en kaba ve çok inatçı bir kimse olan Nikola, askerliğe merak etmiş.ve tam bir kışla zihniyetinde yetişmişti. Küçük subaylıktan başlayarak orduda fiilen hizmet etmiş ve tahta geçtiği sıralarda (Brigadir• Albay) rütpesini haizdi. Prusya Kralı (Fredeıik - VU-helm)in kıziyle evlenerek çok me'ut bir aile hayatı sürmekte idi. Tahsili kıt, bilgisi az, görünüşü kaba bir asker olan (Nikolay Pavloviç Birinci Nikola) nın devlet idaresi hakkında en ufak bir bilgisi yoktu. Fakat Dmparator olarak taç giydikten sonra, kendi tabiatine uygun bir rejim kurarak Rusya'yı tam otuz yıl avucu içinde tutmaya muvaffak olmuştur. Taht'a geçeceği Aralık 1825 tarihinde cereyan eden (Dekabristler-meşrutiyet isteyen genç zabit ve aydınlar) uı ayaklanması isyanı Nikola'nın kuracağı rejime damgasını vurmuştu: Şiddete, jandarma, polis, gizli polise dayanan ve Çar'ın tahtına karşı uzanmak isteyen bütün elleri kıran, teb'ala-rı mutlak bir itaat altında tutan bir istibdat rejimi... Bu reüra Ruslar tarafından (Nikolayevşçina) diye ad-!a;.uınlmıştır. Bu rejimin icabı olarak, devlet idaresini daimî bir kontrol altında tutabilmek maksadiyle, tam mânasiyle merkeziyetçi bir sistem ve geniş bir memur kitlesi vücuda getirilmiş, Rusya'da bir bürokrasi nizamı kurulmuştu. Aynı zamanda Rus ordusunun (profesyonel bir ordu) haline getirilmesi yolunda gerekli tedbirler alınmıştı. Mujikler, serflerden kur'a efradı olarak alınan (soldat - askerler) 25 yıl gibi uzun bir süre hizmet edeceklerdi. Rus ordusunda çok şiddetli disiplin tatbik edilmekte ve askerlerin bilhassa çok sıkı talim yapmalarına önem verilmekte idi. Çar Nikola'nın gayesi Rus ordusunu Avrupa'nın en kudretli ordusu haline

233 getirmekti, tlerde görüleceği üsere Nikola bu hususta epey muvaffak olmuştur. Dşte böyle bir orduya dayanmak suretiyle, (Türkleri Avrupa'dan kovmak) mümkün olacak sanılıyordu. Çar Nikola tam mânasiyle bir

(Müslüman - Türk düşmanı) idi. Rusya'daki sayılan dört beş milyonu geçen (o zaman) Müslüman - Türk a-hali üzerine baskı yaparak, onları Hristiyan - Ortodoksluğa çevirmek için tedbirler almış ve türlü yönde baskılarda bulunmuştu. Dolayısiyle Türkiye'ye karşı düşmanlığı yalnız siyasî değil, aynı zamanda dini esaslara da dayanmakta idi. Rusya'nın tahtında bu zihniyette bir Çar'sn bulunması Rus - Türk münasebetlerinin nasıl seyredeceğini önceden tayin ve tesbit etmiş oluyordu. Avrupa'nın neresinde olursa olsun (ihtilâl hareket) lerini zor kullanarak bastırmaya çalışan (Mukaddes ittifak - Viyana Kongresinden sonra meydana getirilen) bilhassa Rusya'ya dayanıyordu. Nikola'nın da aynı ¦ prensipleri devam ettireceği aşikârdı. Çar yalnız Rusya'da değil, Prusya ve Avusturya'da da mutlakıyet f reo-siplerinin en büyük koruyucusu oldu ve hattâ Vu yüzden bilhassa 1848-1849 Macar ihtilâlcilerini kM&tırdiktaiı sonra, (Avrupa'nın jandarması) adiyle anılmaya başlan, di. Fakat Osmanlı ülkesindeki Hristiyan 'tb'anın, meşru hükümdarları olan Osmanlı Padişahına karşı ayaklanmaları I. Nikola tarafından takbih edilmek şöyle dursun, sirf siyasi mülâhazalarla teşvik gördü, ve Rusya'nın askerî müdahalesine kadar götürüldü.

Osmanlı ülkesinde, Fransia Dhtilâlinin tesiriyle başlayan milli ayaklanmalar birbirini takip etmişti. 18O4'te önce Sırplar isyan bayrağını kaldırmışlar ve 1821'de Yunanlılar istiklâl isteyerek ayaklanmışlardı. Bilhassa bu Yunan isyanı Mora ve adalarda Osmanlı Devletinin durumunu tehlikeye düşürmesi itibariyle e-hemmiyetli addedilmişti. Dolayısiyle Devletin var gü-

234 ciyle bu isyanı bastırması gerekiyordu. Halbuki bu sıralarda Yeniçeri Ocağı tamamiyle disiplinini kaybet-miş olduğundan, böyle bir ordu ile Yunan Dsyanının bastırılması mümkün olmayacaktı. Halbuki Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa, bir müddetten beri Fransız ve Leh zabitleri tarafından talim

ettirdiği mükemmel bir askeri kuvvet ve hatırı sayılır bir donanma vücuda getirmişti. Sultan Mahmud da, çaresiz aklınca, bu defa Mehmed Ali Paşadan Mora'ya asker ve donanma gönderilmesini rica etti; Mehmed Ali Paşa da, çok dirayetli bir asker olan oğlu Dbrahim Paşa'nın kumandasında, Mısır askeri ve donanmasını âsi Yunanlılara karşı gönderdi. Yunan çetelerinin dağıtılması ancak bir zaman meselesi idi. Fakat bu sırada, Dngiltere, Fransa ve Rusya'nın işe karışmaları, durumu kökünden değiştirdi.

Avrupa'da hem Fransız Dhtilâlinin hem de (Phil-hellenizm) adı ile bilinen eski Yunanlılara beslenen muhabbet tesiriyle ve aynı zamanda siyasi mülâhazalarla Yunanlılara istiklâllerini kazanmaları yolunda her türlü manevi ve maddî yardım yapılmaya başlandı. Birçok Avrupa memleketinde (asil Yunan milletinin barbar Türklerin zalim idaresinden kurtarılması) yolunda gayret sarfediliyordu. Yunan milletinin hiç de asil olmadığı, çok kısa bir zamanda anlaşılmakla beraber, Türkler'e karşı düşmanlık zaten Avrupa'da çok eski olduğundan, bu defa yeniden tazelenmişti. Dşte Çar I. Nikola da bundan faydalanarak, Rusya tarafından öte-denberi tatbik edilegelen Türkiye'ye karşı baskı yapmak siyasetini ele aldı.»

Birinci Nikola'nın şahsında, geçmiş ve evvelce tarafımızdan kıymet hükmüne bağlanmış hadiselerin de hikâyesini ele alan bu satırlar, bu kaba ruhlu, sadece Deli Petro amelesi Dmparatorun, sınır tanımaz ihtirası

235 yüzünden nasıl büyük Avrupa devletlerini kızdırdığına ve üzerine çullandırdığına ait faydalı bir zemin çizmektedir.

Evet, Moskof, nihayet Avrupa'yı ve büyük Avrupa kuvvetlerini çileden çıkarıcı bir davranış tutturmuş ve Birinci Nikola'nın haşin mizacından doğma bu davranış Kırım Savaşını doğurmuştur.

RUSYA VE AVRUPA Artık Avrupaca tahammül edilmez hale gelen Moskof'un 19. Asır başlarında ve ortalarında büyük Avrupa devletlerine nasıl göründüğünü ve bu arada «Dev-let-i Aliyye»ye de ne acıklı bir gözle bakıldığını, Viyana Kongresi sürüp giderken Prens (Meternih)in yakın adamı (Şövalye dö Kenç) tarafından Bâbıâliye gönderilen mektuplar izah eder.

Arada bir Rus ittifakına girmiş ve Türkiye'ye karşı daima aynı düşmanlığı beslemiş olan Avusturya, her şeye rağmen, kendisini bastıracak bir Rusya'ya razı değildir. Kuruluş hazırlıklarında olan Almanya henüz sesini yükseltebilir bir vaziyete uzak; Dngiltere, Hindistan yolu, Fransa da Akdeniz müstemlekeleri mülâha-zasiyîe, Rusya'ya «artık dur!» diyebileceği bir sınır muhafaza ettirmek mevkiindedir.

Dşte (Şövalye dö .Kenç) in 5 Şubat 1841 tarihli mektubundan : «Avrupa'nın politika usulü, külli değişiklik ve inkılâplara uğramış ve uğrayacaktır, Fakat devletler arası haklı bir muvazeninin korunması, Avusturya hükümetince ana ölçü kabul edilmektedir. Yoksa gaye, Fransız tegallüp ve tahakkümünün kaldırılmasına ça-

230 lışdırken Rus tegallüp ve tahakkümünü kolaylaştırmak değildir. Prens (Meternih) bugün Bâbıâliye Avrupa muvazenesinin ehemmiyetli bir parçası göziyle bakmak* tadır. Bundan böyle de aynı görüşe ayak uydurmak azmindedir. Avusturya Osmanlı menfaatlerini kendi devletinin en aziz menfaatleri gibi koruyacak ve Rusya tarafından devletinize en küçük bir zarar erişmesini kabul etmeyecektir. Hattâ sadece kabul etmemek şöyle dursun, Rusya'ya karşı koymaktan bile çekinmeyecektir.»

Viyana kongresinde Avrupa deri ve kemik değiştirme çileleri içinde kıvranırken Türkiye'nin zaman ve mekân dışı kalması, kongre'ye katılmak için hiçbir teşebbüste bulunmaması ve kalın bir sükût ve hareketsizlik yorganı altında büzülüp yan gelmesi ne kadar hazindir.

Şövalyenin 28 Eylül 1841 tarihli mektubundan şu parçalan okuyun: «Buradaki müzakerelerde Bâbıâlinin menfaatlerine dair tarafınızdan hiçbir talimat almamış bulunuyorum. Halbuki Viyana Kongresinin asli meramı, Avrupa'ya ait bütün meselelerin tesviye ve

tasfiyesidir. Meydana getirilecek yeni muvazene ile sağlam bir esas kurulma?! ümit edildiğinden ba arada Osmanlı ülkesinin de, kciunma şartları içine alınmasa bir icaptır ve bu icaba kayıtsızlıkla feakıiamas. Böyleyken Bâbıâliye, is-tiklaKnkn emin değilmiş gibi taleplerde buhanmaktau çekindi rlci ve sükûtunu doğru balaca bir hav® esmesine rağmen (Prens dö Metetnilı)lıı kanaatine göre, Babıâli sükût ve hareketsizîiğiiMte devam etse bile, menfaatleri, büyük ievletler menfamüeriaıe uyması bakı-. «undan konuşacaktır.*

Bizi zaman ve mekân dışı sayan ve buna. Rağmen uyuşukluğumuzu teselli yollu sinsi sinsi ayıplayan bu sözlerden sonra, Şövalye, baklayı ağzından çıkarıyor ve 6 Ekim 1841'de şöyle diyor: «Resmi bir senet tanzimiyle, büyük devletlerin, Osmanlı ülkesine ait mülki tamamlığı taahhüt etmeleri hususunda Babıâli tarafından resmi olmasa bile ciddi ve canlı bir teşebbüse girişilmesini elzem addederim. Zira, Bâbıâünin en muhataralı ve evvel ve âhir müthiş düşmanı olan Rusy? devleti Kongrede ban menfaatler detşirebilir ve bunlar Türkiye hesabına çok zararlı olabilir.»

Ve nihayet, tokat gibi son hüküm: (aynen) «— Devleti Aliyye gibi büyük bir devlet sesini çıkarmayıp kendisini unutturmak yolunu tutacak olursa müdebbirâne (tedbirli) davranmamış ve şan ve azametine lâyık olmayacak surette hareket eylemiş bulunacağı aşikârdır.»

Dngilizler bizi ne kadar hor görse de, Ruslardan korkusunu «havf ve heras» tabiriyle belirtmekte ve Moskof (dahhâmeleşme - urlaşma) sına karşı durulacak günün artık gelip çattığı fikrini beslemektedir.

1854'de Dngiliz hükümetini temsil eden bir Lord'un Pariementodaki sözlerinden: «— Edirne muahedesi Deviet-i Alivrenin bekası ba kımındajı bize o kadar zararlı görünmüştü ki, bu mevzuda o güne değin Dngilterece yürütülen siyasi meslek taraamiyle değişmişti.»

«— Dev!et-i Aliyye'nin bekası o kadar meşkûk (şüpheli) görünmeye başlamıştı ki, yeniden teşkili ta* şarlanan Yunan idaresini kendi bekasından emin otma-

238 yan diğer bir devlete bağlamak, akı! kaidelerine aylar görünmüştü.» o — Babıâli dahi rıza göstermiş olduğundan Yuna nistan müstakil ve serbest bir devlet olmuş ve onun böylece Dstiklâl kazanması Edirne Muahedesinden ötürü bizi istilâ eden (Havf ve heras - büyük korku) dan doğmuştur.»

îşte Kırım Savaşı eşiğinde hal ü keyfiyet!..

KIRIM HARBDNE DOĞRU Kınm Harbi, ahtapotlaşan, bir kolunu Balkanlar, bir kolunu Akdeniz, bir kolunu Orta Asya, bir kolunu da Hindistan istikametinde uzatma gayretini güden Mos kofun, artık Batı devlerince göz yumulamaz, tahammül edilemez hale gelmesi neticesidir.

Öyle bir netice ki, Türkiye.yi, elinde tuttuğu (stratejik) üstünlükler yüzünden, vücut ve ruh hikmetinin baş düşmanı Moskofa karşı Batı devletleriyle ittifaka sürüklerken, ona, yeni emperyalizma ahtapotunu esmeyi, eski ahtapotlara yardımcılıkta aramak gibi, esasta çıkmaz bir yol açmaktadır. Fakat kimse, bu yolun zaferlerini bile hezimet gösterici mânayı kestirememeikte ve ona göre bir davranış sahibi olmayı düşünememektedir.

Ahtapotlar birbirini, en lezzetli lokmaları yutma gücünün kendisinde kalması için ezmek dâvasındadir; ve bu arada Türkiye, şanlı mazisinin zengin mirasları sayesinde büyük coğrafya imtiyazlarına malik bulundu ğu için Batı devletlerine yanaşarak ezelî düşmanını ez-dirici bir rol oynadığı halde, esasta ve daima Batı dünyasına lokma teşkil cunek mahkûmiyetinden sıynlama-makta, ancak karanlık akıbetini tecil ettirebilmektedir.

O günkü şartlara göre de bu mahkûmiyet, birkaç asırlık tarih muhasebesinin icabı olarak belki bir zaruret belirtmekte...

Memlekette, istikbale doğru kurtuluş şartlarının şuuru olsaydı, düşmana karşı düşmanla ittifak zarureti büyük faydafâr getirebilirdi. Fakat, heyhat ki, ilk Alafranga Padişah Abdülmecid ve etrafındaki, sığ.ve keleş, Garp kuklası Tanzimat paşalarında, körü körüne Batıya kapılanıp onun,

bahçe kapısından içeriye almadığı, hor ve hakir bir bekçisi olmaktan başka bir davranış ve Türkiye'ye sadece Batılı rakabetler arası hayat hakkı ara-rriaktan gayrı bir anlayış mevcut değildi. Hadisenin patlak verişi şöyle başladı:

1841'den beri Osmanlı devleti, 10 yıl kadar süren bir devre içinde Moskof'tan yana rahattır. Fakat zahirde rahatlık gibi görünen bu manzaranın Moskoflar tarafından için için politika kaynatışlarjuıa zemin teşkil edici bir içyüzü vardır.

Okuyalım: «Rus politikasını temsil ede» Çar I. Nikola, din duy. gıdan kuvvetli bir kişiydi. Ona göre 1774 Küçük Kaynarca antlaşması Bos Çar*ına Türkiye'deki Grek tebaa üzerinde bir himaye hakkı vermekteydi. Halbuki anlaşma ancak Dstanbul'daki Mm kilisesi hakkında böyle bir hâkte ihtiva ediyordu.

BSylec® Çar, gene Türkiye'yi nüfus belgelerine ayırmak, gerekirse küçük devletler halinde bStmek veya Osmanlı tsnşamtorlagtrau topyekâst himayesi alttfea ahmak yoiaşda kala yormaya başladı. Ona göre, Fransa'dan pek zarar gelmezdi. -1848 ihtilalinin etkilerinden kurtulamamış, siyasi buhranlar içüade bccahyoıtha. Prusya ve

240 Avusturya da kendi içindeki ayaklanmalarla uğraşıyordu. Geriye kala kala Dngiltere kalıyordu. Zira Dngiltere o sıralarda Osmanlı Dmparatorluğunun toprak bütünlüğünü koruma siyaseti izlemekteydi. Bu sebeple Çar Dngiltere ile anlaşmak gerektiğini düşündü. 9 Ocak 1853de Pe-tersburg'da Rusya Büyük Düşesi (Helena)nm verdiği baloda tngiiiz elçisi (Sir Hamiiton Seymur)a yaklaşan Çar, ona şunları söylüyordu:

— Dngiltere için beslediğim duyguları bilirsiniz. Bence iki hükümetin, yani Dngiliz hükümeti ile hükümetimin anlaşması esastır... Biz anlaştıktan sonra Batı Avrupa devletleri umurumda değil... Ne düşünülürse düşünsünler... Türkiye'ye gelince... KoUanmızda hasta, hem de çok hasta bir adam var! Size açıkça söyliye-yim ki, eğer gerekli bütün tedbirleri fliTnadnn evvel bir gün ölürse bu büyük bir felâket olur.

Türk'e verilen «Hasta adam» ismini perçinleyici ve artık bu ismi Batılılar arasında meşhur kılıcı bu lâflara karşı Dngiltere Sefiri, Dngiliz karakterinin devamlı bir tezahürü olarak son derece ihtiyatlıdır; hattâ iki tarafı da tutucu ve Çar'ı atlatıct tavırdadır:

— Kuvvetli ve âlicenap olana, zaif ve hasta adamı korumak düşer.» Çar bu kadariyle yetinmedi. Ertesi günü sinsi Sefiri sarayına çağırdı ve ona bütün içiyle döşendi: Türkiye'de haklarını gözetmek zorunda olduğu milyonlarca Ortodoks bulunduğunu ele aldı, bu gözetme hakkının kendisine Türkler tarafından zaten muahedelerle verildiğini ileriye sürdü, Türkiye'nin düştüğü son durumu inceledi, onun yaşamasına kendisinin de taraftar olduğundan dem vurdu; ama bu hasta birdenbire ölecek olursa onu diriltmenin imkânsızlığım

F.: 18 241 I

belirterek şimdiden mirasa konma tedbiri üzerinde anlaşmak gerektiğini (tez) olarak savundu ve sözü şu noktaya getirdi:

— Mısır vs Girit Dngiltere'nin, Balkanlar Ortodoksların clacak; istanbul da, üzerinde çok göz bulunduğu için şimdilik ortada...

Ama Dstanbul mevzuunu saran belirsizliğin mer-" kezinde şu kesin belirti:
— Dstanbul Ruslarındır!

POLDTDKA OYUNLARI Dngiliz politikasının temsilcisi, sonunda Çar'a şu cevabı verdi: — Dngiltere toprak genişletme dâvasında olmadığı için şimdilik tekliflerinizi müsbet karşılayamamak durumunda olduğunu arzeder.

Okuyalım :

«Bunun üzerine I. Nikola, işe tek başına girişmeye karar verdi. Artık Dngiltere'nin muhalefeti de ona vu geliyordu.

Bu sırada Avrupa kamu oyu, adına (yıldız meselesi) denen Kutsal Yerler meselesiyle uğraşıyordu. Meselenin esasi, Dsa'nın doğduğu yer olan Beyt-ül-Lâhim'-in üzerinde asılı gümüş yıldızın 1843 yüuıda kaybolmasıyla ilgiliydi. Crtcdoksîar yıldızın çalınmasını kato-liklere yüklüyorlardı. Osmanlı Devleti yen! bir yıldız yaptırıp koymak istediyse de para etmedi. Dki taraf birbirine girtii; tartışması umra yıllar sürdü. 1848 yüuıda Fransa'da Napdycn Bonapart'ın yeğeni Fransa Cuns-hurtaşkam olanca meselenin üzerine eğildi. Zira (Lûi Napoleoîi), kilisenin desteğini taaısmak, Frarsiz hal-

242 h kının dinsel duygularını sömürmek için bu meseleden yararlanmak istiyordu. 1851'de Osmanlı Hükümetine başvurarak, katoliklerin kapitülasyonlarla tanınmış haklarına saygı gösterilmesini istedi. Arkadan Rusya 1774 Küçük Kaynarca anlaşmasına dayanarak Ortodoksların haklarının korunmasını istedi. Dolayısiyle mesele Rus - Fransız çatışması halini aldı. I. Nikolo Dngiltere'den red cevabı alıp tek başına harekete geçmeye karar verdiği zaman mesele hâlâ devam ediyordu.» Meselenin tam ifadesi şöyledir: 19. Asrın ortasında, Fransız sefiri Bâbıâlide görünüveriyor. Elinde bir nota:

— Fransa, Hristiyanlarca mübarek sayılan yerlerin katoliklere iadesini talep eder. O zamanki Fransa'da (Lûi Napolyon - Üçüncü Napolyon), birkaç yıldır Cumhurreisi... 1848'de krallık ailesi çökmüş ve Cumhuriyet kurulmuştur. Cumhur Reisi namzetleri arasında (Lûi Napolyon) ezici bir üstünlükle devlet reisliğine getirilmiş bulunuyor. Krallığın çöküşü ile Fransa'ya girmiş ve Millet Meclisine seçilmiş... Dmparator (Napolyon Bonapart)ın yeğeni ve ondan kalma bir (prestij - itibar) sahibi...

(Lûi Napolyon) un devlet reisliğine getirilmesi sıralarında, meşhur Fransız politikacılarından (Tiyer)in bir sözü var:

— Ahmağın biridir; kolayca sevk ve idare olunabilir! Fakat dediği gibi olmuyor. (Lûi Napolyon)un gözü (Üçüncü Napolyon) hayalinin üzerinde ve esîti (Napol-yon) imparatorluğunu diriltmek hedefinde...

O vakit Fransa'da hâkim parti, katolüder çerçevesi... (Napolyon) da onlara dayanmak zorunda... Şimdi, birdenbire Babıâli önünde boy gösteren Fran-

243 I sız sefirinin, kimden, ne için ve ne gayeyle emir aldığını anlıyorsunuz. Büyük Dhtilâl Fransa'da dinî hisleri çürütmüş ve bunun neticesi olarak katolikler Kudüs'te Hazret-i Dsa'ya bağladıkları yerleri Ortodokslara kaptırmışlardı. Aradan yarım asır kadar bir zaman geçip eski katolik taassubu tepince, istikbalini bu taassuba bağlayan (Lûi Napol-yon), birdenbire ve tepeden inme, «Kudüs'teki Mübarek Yerler» politikasına el atmıştı.

Moskof a, açık bir meydan okuma hareketi... Tarihçi Emin Âli'nin «Kırım Harbi» eserinden aşağıdaki satırları aynen iktibas ederken; Babasız Hak Peygamber Hazret-i îsa hakkında bilgi diye ortaya atılan şeylerin, hakikat ve Isîâmî itikatla hiçbir münasebeti bulunmadığım kaydetmeliyiz:

«1740 fermanlariyie katoliklere bahşedilen müsaadeler şimdi ortodoks hıristîyanların eline geçmişti. Dsâ'-did annesi Meryem'in mezarına, Dsa'nın doğduğu, çarmıha gerildiği yerlere yapılan kiliselerin anahtarları hep ortodoks bristiyanlara ait bulunuyordu. Dki büyük nristiyan mezhebi arasında vukua gelen ihtilâflara şimdi Müslüman Türkler hakem oluyordu. Son senelerde katoiik rahipler şedit bir propagandaya girişmişler, Şarkta birçok mektepler açmışlar, bilhassa hristiyan müminler (!) arasında kendilerine birçok taraftar kazanmışlardı. Fransa artık katolik mezhebine karşı lâ-kaydl ve ihmal göstermiyordu. Vaktiyle din aleyhine gösterdiği husumetleri telâfi etmek Dstiyordu. Din hissiyatı Fransa'da heyecanlanmıştı.

Hükümetimiz, Fransızlara hak verdi ve onların de mübarek makamlardan istifade edebileceğini karar altına aldı. Artık katolikler de kiliselerde istedikten tarzda âyin yapabileceklerdi. Bu sefer Eusya birdenbire si-

244 I yaset sahnesinde görünmeye başladı. Eusya Ortodoks idi ve Kaynarca Muahedesiyle Türk Dmparatorluğu dahilindeki Ortodoksların hâmisi tavn takmıyordu. Hakikatte Türkler Hristiyan din ve mezheplerine karşı pek derin bir müsamaha göstermişlerdi. Avrupa'da liristi-yanlar katolik ve protestan münazaralariyle birbirlerini imha ettikleri bir asırda Türkler, Bizanslılar zamanında Bursa'da oturmak mecburiyetinde olan Ermeni Patriğini Dstanbul'a getirmişler, Ortodoksların kendi mezhepleri dahilinde serbestçe icrayı din eylemelerine müsaade ederek Dstanbul'daki Rus Patrikliğini muhafaza eylemişlerdi... O asırlardaki din istibdat ve mezalimi gözö-nüne getirilecek olursa Türklerin din hakkındaki bu hürriyet ve müsamahaları cidden hürmet ile karşılanması icap eder.»

Bu Fransız davranışı üzerine Ruslar, Prens ve Amiral (Minçikof) emrinde, istanbul'a bir sefaret heyeti gönderiyor. Bir harp gemisiyle Dstanbul'a gelen bu şatafatlı heyet, Dstanbul rumlarının coşkun tezahürleriyle karşılanıyor. Tıpkı 1918 Mütarekesinde Dngiliz işgal kuvvetlerinin karşılanışı...

(Minçikof) evvelâ, Ortodoks Kilisesi imtiyazlarının yenilenmesini ve bu dâvada geleceğe ait teminat verilmesini istedi ve isteği, Fransız isteklerine aykırı düşmesine rağmen, hayret ve tereddüt içindeki Babıâli'ce kabul edildi. Peşinden Moskof istekleri azgınlaştı:

— Bizimle devamlı bir ittifak imzalayınız ve mem-leketinizdeki bütün Ortodoksların himayesini bize bırakınız;

Devlet-i Aliyyeye açıkça tâbilik teklifi... Red!..

(Minçikof) un karşılığı: — Öyleyse Dstanbul'a gelip bir kumandan sıfatiyle gireceğim! , Ve harp...

245 BARDAĞI TAŞIRAN SON DAMLA 3 Temmuz 1353'de Rus orduları, bir zamanlar Deli Petro'nun, çerçevesinde ölüm terleri döktüğü Prut suyunu geçerek Romanya'ya girdiler.

Çar Birinci Nikola Devlet-i Aliyye'ye bir (ültimatom) vermiş ve içindeki maddeler kabul edilinceye kadar Ulah ve Buğdan ülkssini işgal edeceğini bildirmişti. Bu, resmen harp ilân olunmaksızın savaş kapısını açmak demekti. Kudüsteki «Mübarek Yerler» vesilesiyle gözü dönen Çar, tuttuğu yolun ve belirttiği mânanın Fransa ve Dngiltere'yi nerelere sevkedeceğinden gafildi.

Fransa ve Dngiltere açıkça, Avusturya ve Prusya ise kapalı şekilde işe al attılar; ve Viyana'da elçiler arası topladıkları bir heyete, Türkiye hakkında daha müsamahalı şartlar tespit ettirdiler. Henüz Batılı devletlerce Rusya üzerine çullanma havası doğmamıştır ve Birinci Nikola, henüz işi, tahammül bardağını taşıracak hale getirmemiştir.

Babıâli'nin Batılı devletlere karşı tavn. Emin Âli'nin kalemiyle şöyledir: «Avrupa, mezhep münazaalariyle bir kanlı mezbaha olduğu bir zamanda, ispanya'da muhteşem bir ine de niyet tesis eden Endülüs Dslâm Hükümetinin en »on bekayası Dspanya'dan çıkarıldığı bir vakitte, Türklerin orduları Avrupa içlerine fâtihane hamleler yaparak ilerlediği bir anda. bütün Hristiyan mezheplerine âyin hürriyeti vermiştik, Ecdadımızın bu din hürriyetine gösterdiği muamelelerden iftihar ederiz. Fakat hiçbir zaman ecnebi bir devlete taahhüdü mutazanımin bir senet vermeyiz.»

3u satırlardan sonra, muharrir aynen Bâbıâlinîn diliyle şöyle devam ediyor: «Rusya Devletiyle münazaa ti haliyenuı sebeb-i

hakikisi, Rum kiliselerinin ve ruhbanlarının inıtiyazat-ı mezhebiyesini Rusya Devleti bir nevi taahhüde raptet-mek isteyip Devleti Aliyye'nin dahi bihakkın razı olmamasıdır.»

Rus orduları Prut'un öbür yakasında çsvıelenirkan, Rus isteği ve Türk (tez) i etrafındaki müzakereler birkaç ay sürüyor.

Eylül sonlarında Bâbıâlide büyük bir meclis toplanıyor, bu meclise devrin bütün büyükleri katılıyor:

«Hükümet vaziyeti izah etti. Rusya'nın mütecaviz harekâtından, Eflâk ve Buğdan'ı işgal eylediğinden, bizim himaye ve sahabetimiz altında bulunan Hristiyan tebaamızı siyanet eylemek küstahlığından bahsederek mukabil yapılacak şeylerin karar altına alınmasını teklif eyledi. Meclis iki gün devam eden müzakerelerden sonra Rusya'ya karşı harp ilân edilmesinin Padişahtan rica edilmesine karar verildi.

Hükümetin resmi gazetesi olan Takvim-t Vekayi'de karar sureti şu suretle ilân olunuyordu: (Şehr-i Zilhicce-i şerif enin yirmi ikinci pazar ve yirmi üçüncü pazartesi günlerinde Bâbıâlide in'ikat eden Meclisi Umumide kâf!e-i vükelâ ve vüzera ve ulemay-ı kiram ve ümera yi askeriye ve memurin-i Devlet-i Aliyye'nin ittifak-ı ârâsı ile Rusya Devletine ilânı harp olunması hususuna karar verilip, îtâ olunan fetva yi şerife dahi bu karan te-yid etmiş olduğundan...) Bu karar Tuna boylarında bulunan Serdar-ı Ekrem Ömer Paşa'ya bildirildi. Karar sureti Romanya'daki Rus orduları başkumandanlığına bildirilerek, onbeş güu zarfında Eflâk ve Buğdan'ın boşaltılması istenecekti. » Hayli gülünç, değil mi?. Canavara «kapımdan ça-kilmezsen başını ezmeye kalkarım!» gibilerden nasiha-timsi bir teklif ve hattâ hazırlanması imkânını verir gibi bir şey...

247 Ruslar Serdar-ı Ekrem'in ihtarına kulak bile asmadılar, oyalayıcı bir cevap bile vermediler ve 23 Ekim 1853'de harp fiil sahasına dökülmüş oldu.

1853 yılı yaz mevsiminin ortalarında, yani Moskof-larca Romanya'ya ayak basılmaya başlandığı sıralarda bir Dngiliz - Fransız ortak donanması Çanakkale önlerinde görünmüş ve Beşike limanına demir atmıştı. . Buna rağmen bu iki büyük devletin, kendisine düşman tavrı takınmayacağını

sadece gözdağı verdiğini sanan Rusya, şımarık ve şirret tavrında devam etmiş, tam mâna-siyle aleyhine dönen Avrupa politikasına sırt çevirmişti.

Ve işte bardağı taşıran son damla: Rusların Sinop limanındaki Türk donanmasına baskınları ve Karadeniz'i hakimiyetleri altına aldıklarının cihana ilânı...

Dngiltere ve Fransa'nın Rusya'ya bakışı, evvelce gösterdiğimiz sebeplerle besbelli, Rusya ise bu sebeplere kayıtsız dururken, asıl hassas olması gereken Avusturya'nın vaziyeti çekingen, tutuk ve kararsızdır. Rusya'nın Balkanlar ve Avrupa Türkiyesi üzerinde hudutsuz bir pay sahibi olmasına tahammül edemez; böyleyken onunla ortaklaşa Osmanlı mirasına konmak taktiğini de elden bırakamaz. Rusya'nın yanında harekete geçip Batılı büyük devletlere meydan okuma rizikosuna giremez; buna mukabil Dngiltere ve Fransa tarafına geçip 1848 tarihinde Macar Dhtilâline karşı kendisini korumuş ve minnettarlığını kazanmış olan Rusya'yı dize getirme işinde, maddî ve mânevi ağırlıkları üzerine alamaz.

Avusturya'nın bu halini sezen ve onun karşı tarafa geçmesine mâni (stratejik) bir üstünlük sağlamak ve bu üstünlüğü Fransa ve Dngiltere'ye de göstermek isteyen Ruslar, bir ân evvel Tuna'yı aşarak Dstanbul'u teh-

248 I dit altına almayı tasarladılar ve Silistre yönünde harekete geçtiler. Öbür taraftan da, Dstanbul kıyılarında üslenen Dngiliz ve Fransız donanmalarına dil çıkarırcasına giriştikleri Sinop baskını...

Amiral (Nahimof) kumandasında bir Rus donanması, ikisi buharlı gemi, oniki parçadan mürekkep Osmanlı donanmasını Sinop limanında gafil avladı ve deniz üzerinde yaktı. 30 Kasım 1853...

Bu hareket Dngiltere ve Fransa'ya demektir ki:

— Artık elinden geleni ardına koyma!

27 Mart 1854'de Dngiltere ve Fransa ile Türkiye arasında ittifak; ve 27 Mart 1854'de Dngilizler ve Fransızlarca Rusya'ya harp ilânı:

— Elimizden ne geleceğini görürsün! Ve Rusların Silistre'ye yüklenişi... «Kırım Harbi» brşürü, hikâyeyi şöyle anlatıyor:

«Silistre müdafaası tarihimizin şanlı bir safhasını vficnde getirmiştir. Namık Kemal'e (Vatan, yahut Silistre) eserini ilham eden bu muhasara 1854 yılı Mayısının 16 inden Haziranın yirmi dokuzuna kadar kırk iki gün sürmüştür. Rusiar seri bir muvaffakiyet kazanmak için bütün kuvvetleriyle kaleye hücum ettilerse de muvaffak olamadılar. Dngiliz ve Fransız kuvvetleri harp sahasına yetişmeye başlamışlardı. Ruslar, Süistre'yi zapt-edemiyeceklerini anlayınca, arka taraftan Avusturyalıların tehdit nümayişleri, ön taraftan müttefik ordularının harekâtı neticesinde muhasarayı kaldırdılar ve Romanya'yı tamamiyle tahliye ettiler. Tuna yalılarında artık harp sahası kalmamıştı. Avusturya bizimle beraber Romanya'yı işgal etti. Askerlerimiz Bükreş şehrine girdiler. Müttefikler için Rus ordusu ile temas ihtimali kalktı. Avusturya bir nevi tampon vazifesi ifa ediyordu.

¦ Dngilizler. Karadeniz'de müstahkem bir deniz harp limanı olan Sivastopol'ü hücum için Kırım Yarımadasına asker çıkarmayı teklif ettiler. 1854 senesi 13 Eylül tarihinde Türk, Dngiliz ve Fransız kuvvetleri Kırım Yarımadasında Güzelova mevkiine asker çıkarmaya başlamışlardı. Bu mevki Sivastopol'ün garbinde asker ihracına müsait bir yerdi. Müttefikler buradan Sivastopol üzerine yürümek için Alına nehri kenarında tahaşşüt eden Rus kuvvetleriyle çarpışmak mecburiyetinde kaldılar. Bu vaziyet Rusların Sivastopol'da müdafaa tertibatını kuvvetlendirmelerine sebep oldu. Ruslar, donanmalarını liman önünde batırarak şehrin deniz tarafından hücumuna mania vücude getirdiler. Ve kara tarafındaki istihkâmlarını tercih ettiler. Sivastopol denizden ve kafadara muhasara altına alınmıştı. Müstahkem mevki önünde OmiokHzuncu Yüzyılın ortasında pek kanlı muharebetei cereyan etti. Müttefik donanmaları şiddetli bir bombardıman ile denizden istihkâmatı dövüyorlardı. En bombardımanlarda Mahmudiye ve Teşvikiye gemfterinsk va-şilelerini ifa etmişlerdi. Askerler çok zor ve Miikc-tDÎ Mt kış geçirdiler. Kasım ayında şiddetli bk fcssîîga esmeye

başlamıştı. Harp cemileri henüz ahşap ve .yeik-enli gemi-lerâi. Gittikçe şiddet peyda eden bu fırtına eliyle yakın harp gemisini kısmen batırmış, kısmen de harabeye uğratmıştır.

1855 senesi 26 Ocak tarihinde Dtalyanlar da harbe dahil oldular. Dtalya henüz siyasî birliğini temin edeme misti. Venedik havaihi Avusturya'nın elinde idî. Dtalya muhtelif krallıklar ve Papa hükümetine ayrılmıştı. Pi-yemente Krallığı Dtalya ittihadını temia etmek için önderlik yapıyordu. Avrupa'nın en mühim milletlerinin harp halinde luûv.nması bir karışma ile sona erecekti. Buna emin olan Piyemonte Hükümeti de harbe dahil oldu. Sivastopol müteaddit hücumlar ile altı büyük bombardımana maruz kaldı. Dstihkâm hatlan şiddetli bir müdafaaya girişmişlerdi. Malakof tabyası son müdafaasını yaptıktan sonra sukut edince bir senedenberi mukavemet eden Sivastopol sukut ctıniş oluyordu. 1855 senesi Eylülünün on birinde müttefikler istihkâm hatlarını kamilen raptetmişler, şehre girerek bütün mukavemet hatlarını tahrip etmişlerdir.

Sivastopol müdafaası son günlerini yaparken bir Rus ordusu Kars kalesini şiddetli bir muhasara altına almıştı. Serdarı Ekrem Ömer Paşa ordusu Kırımdan ayrılarak Anadolu yakasına geçmiş, Kars üzerine yürümeye başlamıştı. Ruslar ile muvaffakiyetli harpler yaparak ilerlerken 25 Kasım 1855 tarihinde Kars son müdafaasını yaparak teslim oldu.

Ruslar, Kars'ın zaptiyie askeri şereflerini muhafaza ettiklerine kani olarak sulh müzakeratına girişmeğe temayül ettiler. Çar 1856 Ocak ayında sulh için müzakereye girişebileceğini bildirdi. 1856 Martının otuzunda Türkiye, Dngiltere, Fransa, Piyemonte, Prusya. Avusturya, Rusya devletlerinin murahhasları Paris Muahedesini imza ettiler.

Paris Muahedesinin en mühim maddesi Karadeniz'de hiçbir hükümetin donanması olmıyacağıydi. 14 sene sonra Alman ve Fransız harbinin tevlid ettiği buhrandan istifade ederek Rusya bu mühim şartı ihlâl etmişti. Diğer maddelerde hudut eski vaziyetinde kaüs-cak, Tuna'da ticaret serbestisi temin olunacak, Türkiye'nin dahilî hâkimiyetine hiçbir devlet müdahale edemi-yecekli.

Muahedenin akdinden önce Hükümetimizin kongreye tevdi ettiği bir ferman suretinde memleketimizdeki Hıristiyan tebaaya evvelce Padişahlarımız tarafından verilen mezhebi müsaadelerin kemakân tatbik edileceği bildiriliyordu. Kongre, Türkiye dahilî işlerine kat'iyyen müdahale mânasında olmıyarak bu ferman suretini memnuniyetle telâkki ettiğini bildirdi.

251 i, Mübarek makamlar meselesi Oe başlayan sonraları Rusya'nın Şark'taki nüfuz ve istilâsı şekline istihale eyleyen siyasî buhran bu suretle sona ermiş oluyordu.» -

Rusya'ya küçük bir gözdağı vermekten ileriye geçemeyen, fakat Türkiye'ye, güya zafere erdiği halde devamlı mahkûmiyetini ihtar eden Kırım Harbi, sığıntı-lık mükâfatının en fazla ne olabileceğini gösterir bir hazin hikâye sayılsa yeridir.

Moskofa bir ân galip gelebilmek için, biçare Türk, ona rakip avcıların kucağındadır artık... Kırım Harbi işte bu mânanın hikâyesi...

DÖRT SAFHA Kırım Harbinin dört safhası var: Sinop, Silistre, Sivastopol ve Kars... Bunlardan başlıcası Sivastopol... Zaten onun için ismi Kıran Harbi... Bir sene süren Sivastopol safhası, kalenin düşmesi ve Rus donanmasının mahviyle neticelendi, Moskofu sulh istemeye mecbur etti; ondan bir buçuk ay sonra Kars'ı düşüren Ruslar sulh isteklerini güya bir başarı neticesine bağlamış oldular. Fakat dikkat edilecek nokta şudur ki, en başarısız anlarında bile muvaffakiyetleri yalnız bize karşıdır; ve bizim, sığıntısı olduğumuz devletlerce zafer kazanılırken dahi rolümüz bir nevi şamar oğlanlığından ibarettir.

Evvelâ Sinop faciasını Emin Âli'den okuyalım: «Sultan Mahmut 1826 tarihinde Yeniçerileri kaldırdıktan sonra gayet seri ve mühim ıslahata girişmişti. Şimdi Kasımpaşa'da bir tepe üzerinde hastahane olarak kullanılan binayı inşa ettirerek burasını Deniz Mektebi yaptı. Tersanede gemi yapımına hız verildi. 1839 Temmuzunda Abdülmecit Padişah olduğu zaman

252 bir deniz kuvvetine tevarüs etmişti 1853de Rusya ile harp başladığı vakit Batum taraflarına mühimmat sevk-edilmiş, bunların avdetini temin etmek ve bir nevi karakol vazifesini ifa eylemek üzere on gemi Anadolu'nun Karadeniz sahilinde dolaştırılmaya başlanmıştı. Bu on gemi şiddetli bir fırtınaya tesadüf ederek Sinop limanına demirledi. Dstanbul'dan gelen bir emirde sür'atle boğaza dönmeleri bildirilmişti. Fakat 1853 senesi Kasım aynım otuzuncu günü şiddetli bir kar tipisinde Ruslar faik kuvvetlerle donanmamızı bastırdılar. Yüz sene önce (1853) değil bizim, Avrupalıların da harp gemileri ahşap ve yelkenli idi. Vakıa ahşap harp gemilerinin yanında buharlı gemiler mevcuttu. Fakat bunların en büyüğünün hacmi bizim Boğaziçi vapurlarının büyüklüğü kadardı. Rus buharlı gemilerinin miktarı otuz bir idi. Hepsinin mecmu hacmi bugünün bir yük şilebi büyüklüğünde idi. Hepsinin tonaj toplam tutarı on bini geç miyordu. Maamafih vapur miktarının bu azlığını Ruslara hasretmek doğru değildir. Harbe bilâhare iştirak eden Fransız ve Dngiliz harp gemileri de ahşap ve yelkenli idiler. Buharlı küçük tonajlı vapurlar âdeta gemilere yaverlik vazifesi ifa ediyorlardı. Bizim de on bir küçük vapurumuz vardı. Tuna boyunda kazanılan bir öncü muharebesi (Çıtana) mevkiinde geçmişti. Tersanede yapılan gemilerden birine zaferi tebcilen bu ad konmuştu. Sonraları uzun bir müddet küçük vapurların ismi çıtana (çatana) olarak kalmıştı.

Ruslar, Sinop limanına böyle ahşap gemilerle tecavüz ettüer. Fakat gerek sefine, gerekse top itibariyle bi-, •ılın gemilere bir misli faik idiler. Altmış sekiz fundalık toplarına karşı bizim donanmada en büyük top 24 fundalık iği. 318 topuna mukabil biz ancak 141 topla mukabele ediyorduk. Karakol vazifesi ifa eden bizim deniz fırkasına Ruslar pek ağır bir faikıyetle hücum etmişier-

253

di. Rusların bir amiral gemisi ile diğer beş gemisi batmıştı. Fakat Türk gemileri de tamamiyle harap olmuşlardı. Harp saat ikiye kadar devam etti. Ruslar iki gün içinde yaralılarının ilk tedavisini yapmak, harap olan gemilerini yedeğe almak gibi işlerle uğraştılar ve çekilip gittiler.

Sinop limanında bulunan donanmamızdan Tâif va puru kaçıp Dstanbul'a mağlûbiyet haberini getirmişti.»

Böyle bir zamanda Sinop limanında pinekleyen ve herhangi bir ihtimale karşı ciddi bir emniyet tertibatı almamış bulunan Osmanlı donanmasını, ahşap gemi, top sayısı, filân ve falan gibi sebeplerle mazur göstermenin imkânı yoktur. ÎUet daima aynıdır ve eşya ve hadiselere tahakküm gücünün kaybedilmiş olmasından ibarettir.

Sinop felâketinden sonraki Silistre müdafaasını ise, muharrir bir destan kıymetinde gösteriyor: Ruslar işte bu yolu hedef tuttular. Ve 1854 senesi Mayıs ayının on sekizinci günü istihkâm hatlarına hücum etmeye başladılar. Türkler ilk hücumun Silistre'ye karşı olacağını anladıklarından etraftan zahire toplamışlar, değirmenlerde öğütmüşler, anbarlari, camileri doldurmuşlardı. Ruslar şehri bombardıman ederek, müdafileri ürkütmek istiyordu. Fakat Türkler bilâkis heyecana gelmişler ve mukabil hücuma girişmişlerdi. Ruslar bütün kuvvetleriyle'hücumlarım sikîaştsrdilar. Şehri müthiş bîr bombardımana tâbi tuttular. Bu ateş yağmura neticesinde kale muhafızı Masa Faşa şehit düşmüştü. Şehit, sakim fakat müteheyyiç halk ve asker kütleleri tarafından ebedi istirahatirae tevdi edildi. Ruslar, Silistre'yî tam muhasara altına alamamışlardı. Burum için kaleye hariçten gimüllüler ve askerler müte-madiyea girebilîyorlanîı. Ealeye kırk iki gün muhasa-

254 radan sonra son bir hücum hareketi yaptılar. Hem siyasi ve hem de askeri sebepler kendilerini bu hücuma icbar ediyordu. En mümtaz zabitleri, kumandanları hücuma iştirak ediyordu. Tabyaların hendeklerine kadar ilerlediler. Buralarda kanlı boğuşmalar cldu. Kılıç kılıca mücadelelerden sonra Ruslar ric'at etmeye başladılar. Generallerinden, kumandanlarından bir çoğu telef olmuş, hendekler cesedlerle dolmuştu. Artık bu, son hücum olmuştu. Geceleyin, ric'atlerini gizlemek için mütemadi bir top ateşi açmışlardı. Sabah olunca büyük bir sessizlik Rusların Silistre'yi

muhasaradan vazgeçip çekildiklerini anlatıyordu. Ruslar Silistre Kalesi önünde elli bin miktarında zayiat vermişlerdi.

Türkler, müdafaa hatlarında gayet güzel siper aldıkları için beş binden fazla şehit vermemişlerdi. Rusların ric'atîcrinde siyasi sebep Avsuturya ile hükümetimiz arasında 14 Haziran 1854 tarihinde akte-dilen muahededir. Avusturya, Ruslara Eflâk ve Buğdan'ı tahliye etmelerini teklif edecek, Ruslar kabul etmezse harbe girişecekti. Rusya, Silistre önündeki hezimetinden sonra Avusturyalıların tahliye teklifini kabul etmek mecburiyetinde kaldı. Esasen Dngiliz ve Fransız orduları önce Gelibolu'da, sonralan Varna'da tahaşşüt etmeye başlamışlara!. Rusya bu ittifak tehaccümü karşısında ordularını Eflâk ve Buğdan'dan çekti. Buralarını Avusturya, küsmen de bizim askerlerimiz işgal etmeye başladılar.»

Muharririn bundan sonra ele aldığı üslûp, Namık Kemal'in «Vatan, yahut Silistre» piyesini sahne sahne anlatıp, oradaki hayalî olaylara vermek istediği gerçeklik şivesidir.

Yazık ki, Silistre müdafaasında da. bize, artık içtimaî taarruz çığırım çoktan kapatmış, bir toplum olarak,

255 I belli başlı münferit şahıs ve küçük zümre davranışlarından ibaret hazin bir savunma gayretinden başka bir pay düşmemektedir.

Namık Kemal, «Vatan, yahut Silistre» sinde, istedi-ği kadar bu payı büyütsün; eğer hakikîleştirse, köklerine bağlasa ve içtimaî alçalışın suratına bir tokat gibi çarpsaydı, gerçek ve kurtarıcı fikir adamına yaklaşmış olurdu.

SDVASTOPOL SAFHASI îşin tarihi masal tarafını daima başkalarından takip ediyoruz. Dşte tarih hocası Emin Âli:

«Rusların 28 Haziran 1854 tarihinde Silistre muhasarasını terkederek çekilmeleri ve sonra Romanya'yı büsbütün tahliye etmeleri, Varna'da tahaşşüt etmeye başlayan Dngiliz ve Fransız ordularına harp sahası bırakmamıştı. Müttefik kumandanlar içtima ile hücum sahasını münakaşa ettiler. Fransızlar Kafkaslara asker çıkararak esasen isyan halinde bulunan Dağıstanlıları ayaklandırmayı ve reisleri bulunan Şeyh ŞâmiPe yardım etmeyi teklif ettiler. Dngilizler, Rusların Karadeniz'de hâkim bir donanma yaparak Hindistan yolunu tehdit etmelerine kafiyen müsamaha edemezdi. Rus donanmasının hareket üssünü Kırım Yarımadasında Sivastopol mevkii teşkil ediyordu. Böyle müşahhas bir iş gözöiîünde dururken başka işlere girişmenin mânası yoktu. Bu teklifi kabul ettirdiler. Birazı buharlı, ekserisi ahşap ve yelkenli bulunass harp gemileriyle Kırım Yarımadasında Güzelova mevkiine 13 Eylül 1854 tarihinde asker ihraç ederek Sivastopol üzerine yürümeye başladılar. Güzelova'da ihraç hareketi ile haşlayan Sivastopol harbi tam Bir sene sürmüş, 13 Eylül 1855'de şehir

250 tamamiyle müttefikler eline düşmüştü. Rusların mühim Karadeniz bahri üssü tahrip edilmiş, Rus donasa-ması tamamiyle imha olunmuşta, Bu bir senelik savaş muhtelif safhalara ayrılır.

Türk, Dngiliz, Fransız kıt'aian Varna falanlarında Balçık limanında gemilere bindirilmişlerdi Büyük bir donanma refakatinde bulunan nakliye gemileri evvelce takarrür eden günden altı gün sonra Eylülün sekizinci günü Kırım'a doğru yola çıkmışlardı. Seyahat gayet ağır ve ihtiyatlı cereyan ediyordu. Rusların bir iki sür'-atli vapurları vardı. Bunlar âni bir taarruz yapabilirdi. Dhraç yapılacak mevki gayet güzel intihap edilmişti. Beniz kenarının biraz ilerisinde Kamışlı gölü vardı. Donanmanın himayesinde karaya çıkan askerler gayet emin bir mevkide idiler. Göl tarafından bir taarruza uğramaları imkânı yoktu. Karaya çıkan askerler sür'at-le ilerlemeye başladılar. Ve Alma nehri kenarında Rusların, sağ ve sol cephelerinden hücum ederek sıkıştırdılar. Ruslar sıkışık bir vaziyette Sivastopol'e ricat ettiler. Bu bir nevi piştar muharebesi idi. Alma muharebesi hakkında sonraları beyanatta bulunan bir Rus generali, bu muharebe için bir dönüm noktası oldu, diyor. Çünkü Rus ordusu sağdan ve soldan çevrilme hareketine maruz kalınca, Kırım Yarımadası içerilerine çekileme-miş, Sivastopol müstahkem mevkiine kapanmıştır. Aksi takdirde Sivastopol

zayıf kalarak düşecek, fakat Bus ordusu zindegisini muhafaza eyleyecekti. 23 Eylül 1854 günü Alma nehri muharebesini kazanan müttefikler hiç tereddüt etmeksizin Sivastopol önlerine geldiler. Sivastopol bir körfezin kenarında yapılmıştı. Bir kilometre kadar geniş olan körfez altı kilometre kadar derinlik* te idi. Sivastopol Türk donanmasına karşı yapıldığı için kara tarafına ehemmiyet verilmemişti. Ruslar bu sefer karadan bir hücum karşısında kalmışlardı. Onun için

gayet acele bir surette yehri müdafaa için kara tarafından da tahkimata başladılar. Arazinin vaziyeti müsait olduğundan bir «ene devam eden muhasara esnasında Ruslar arzu ettikleri kadar erzak, mühimmat, cephane hattâ asker yardımı aldılar. Alma muharebesi haberi şehre gelince büyük bir faaliyet her tarafı kapladı. Yeni istihkâmlar vücude getiriliyor, eskiler tamir olunuyordu. Herşeyden evvel limanın ağzı kapatılmak lâzımdı. Limanda mevcut gemilerin toplan karaya çıkarılarak mevcut tabyalar takviye edildi. Ve gemiler limanın ağzında batırüdı. Altı kilometre uzunluğunda bit körfezin kenarında olan Sivastopol deniz kuvvetlerinin hücumuna karşı tamamiyle kapatılmış oluyordu. Yapılan istihkâmların en mühimmî Malakaf tepesi üzerine inşa edilmişti. Üç yüz elli metre uzunluğunda ve yüz elli metre genişliğinde bulunan bu istihkara hattı hem Sivastopol körfezine hâkim bir mevkide idi, hem de kara tarafından vâki olacak bir hücumun kilit noktasında bulunuyordu. Müttefikler limanı kuşattılar. Karaya çıktıkları tarihten bîr ay kadar sonra karadan ve denizden Sivastopol müthiş bir bombardımana maruz kalmıştı. Otuza yakın Türk, Dngiliz ve Fransız harp sefineleri bombardımana iştirak eylemişti. Türk donanmalına Mahmudiye ve Teşvikiye gemilerimiz önderlik ediyorlardı. Türk filosuna Kayserili Ahmet Paşa kumanda ediyordu.

Birçok Rus zabitlerinin, kumandanlarıma telef olduğu bu ilk bombardımanı haberleri Dstanbul'da büyük bir sevinçle karşılanmıştı. Zafer sevinci her tarafı sar-mrjtı.

Sivastopcl önünde yatan gemiler. Atar da nisam topunu yer gök inler. nakaratım halk büyük kütleler halinde îser yerde söyleyip deniyorlardı,.*

Bunlardan sonra muharrir, kış mevsiminin, .fırtına ve sağnaklaruı, müttefik- kara ve deniz kuvvetlerinde büyük felaketlere yol açtığını kaydediyor ve neticeyi şöyle bağlıyor:

«Çar Nikelo gayet soğuk bir günde Kırım'a şevke dilen bir askeri kıt'ayı teftişe çıkmıştı. Üşüyerek hastalandı ve Martın ikinci günü öldü. Yerine geçen oğlu Dkinci Aleksandr harbe devama karar vermişti: Geçek havaların muhalefetinden gerekse yeni bir sulh ümidinden dolayı muhasaraya küçük bir fasıla verilmişti. 1855 Martının 231 gecesi Ruslar bir çıkış hareketi yaptılar, Nisanın dokuzundan on dokuzuna kadar müttefikler on gün devam eden şiddetli bir bombardıman ile Sivastopol istihkâm hatlarını harabeye çevirdiler.

Ruslar, Azak denizi civarındaki depolarından mütemadi yardım alıyorlardı. Esasen ilkbahar gelmiş, deniz sakinleşmişti. Müttefik heyet Azak denizine tertip eylediği seferle limanlan tahrip etmiş ve bu taraftan gelecek yardımın ontise geçmişti.

Haziranına altıncı günü üçüncü ve büyük bombardıman başladı. Günlerce devam etti. Müttefikler en mühim siper hatlarını zaptetmişlerdi. Çelik ve ateş yağmura Temmuz ve Ağustos aylarında da iki kere devam ettikten sonra Eylülün beşinde son ve müthiş bîr hücum, vadileri sarsacak bir surette top ateşi himayesinde ce- , reyan etti. Eylülün on birine kadar muhtelif fasılalarla devam eden dehşetli ve kanlı bîr boğuşmadan sonra Sivastopol'ün kilidi mesabtâinde olan Malakof tabyası sukut etmiş ve müttefikler sefere girmeye başlamıştı.

Ruslar acele bir surette kısmen ric'at edip şehri terketUtar. Şehrin bütün istihkâmları, limanları, depolan, rıhtımları tahrip edildi. Müttefiklerin Güzelova'ya

çıMiklan 13 Eylül 1954 tarihinden tam bir sene sonra 258

259 SivastopoTda muzaffer as&erlerimMn bayrakları dalgalanmaya başlamıştı.» Sivastopol; yani îngiliz, Fransız ve îtalyan bayrakları altında ve sırf politika menfaatleri yüzünden Türk sancağına verilen geçici bir zafer müsaadesi...

DOĞUDAN SALDIRIŞ Dördüncü safha, Rusların Kars istikametinde Doğudan saldınşiyle açılıyor ve Sivastopol bozgununun küçük bir intikamını almak gibi bir mâna taşıyor.

Doğuda Ruslarla kapışına, tarihimizde ikinci gibi görünse de, hakikatte, hareketin çapı bakımından birincidir, ondan 20 yıl kadar sonra ikincisi, ondan da 40 yıl geçince üçüncüsü gelecektir.

Kafkaslarda büyük tslâm mücahidi Şeyh Şamil ile bir hayli uğraştıktan sonra 14 Haziran 1955 tarihinde Kars hareketine geçtiler:

«Kars'daki ilk karakollarımıza bir süvari hücumu yaptılar. Pek genç Karsh çocuklar bu süvari hücumunu perişan ettiler. Bu başıbozuk askerlerin reisi Osman Ağa, ekserisi on dört, on beş yaşında olan şanlı yiğitlerle bu öncü muharebesini kazanmıştı. Rusların bu öncü â-faîîiîd&s! sonra Trabzon gönüllüleri harp türküleri'söyleyerek, ellerindeki bayraktan dalgalandırarak kalenin imdade» geldiler. Miktarları &z olmasına rağmen silâhlan gayet mükemmeldi. Ellerinde güzel tüfekleri, arkalarında torbaları, bellerinde kamaları, tabancalariyle gayet heyecanlı bir geçit resmi yaparak Kars'ın imdadına yetişmişlerdi. Ruslar ük encik ataharebesimlesî çok yûnuslardı. Eylül sonlarına kad&r kaleyi muhasara etmek ve erzakının bitmesinden sonra teslim olmak îei®

260 intizar eylemeğe karar verdiler, Halbuki 13 Eylül 1855 tarihinde Sivastopol tam&miyle düşmüştü. Bos kumandanı her türlü fedakârlığı göze alarak Ani bir hâeam tertibi ile kaleyi zaptetmeye karar vermişti. Buttun için hücum günü ve saati gayet giril tutularak herşey ha&r-îan'dt. Fakat hücum günü sabaha karşı karanlıkta aö-betçilerimiz uımMardait top araba seslerinin geldiğini işitmişler, bu hareketi kumandanlarına ihbar etmişlerdi. Rusların gMi tertibatı keşfolumsıuştu. Alaca karanlıkta

gizlice ilerlemek istiyorlardı. Şarapneller dolduruldu. Siperlerde bütün silâhlar hazırlandı. Ruslar ateş mevkiine gelince birdenbire şedit şarapnd ve kurşun yağmuru altında kaldılar. Ve mesbuhane bir surette istihkâmlara hücum ettiler. Artık harp başlamıştı. Diğer istihkâmlara da. sirayet etti. Ruslar ilk atamanlarda ban muvaffakiyetler elde etmişlerdi. Fakat ı*fcyM*»w doğru tamamîyle mağlûp ve münhezim olarak kaçmaya başladılar. Elimizde pek küçük bir süvari kuvveti «ardz. Ve seyyar top mevcut değildi. Bunun için bu perişan ve münhezim Rus ordusunu takip ederek kat'f bir netice alamadık. Ruslar bu sebepten tekrar kendilerine gele-bildüer. Ve kaleyi muhasara ile erzakının bitmesini beklediler.

Serdar-ı Ekrem Ömer Paşa Kars'a imdat için Ekim ayının on beşinde Sohum civarına asker çıkarmış ve muzafferane yürüyüşüne başlamıştı. Dağlar, ormanlık yol.su* ve vadilerle bezenmiş olan bu mıntıkada asker gayet yavaş harekâtta bulunuyordu. Serdar9! Ekrem Ruslara karşı üç büyük muzafferiyet kazanmasına rağmen Kars'ın imdadına yetişemedi. Kars müdafileri son erzaklarını bitirdikten sonra 24 Kasım 1855 dç teslim oldular. Ruslar ile aktedilen teslim şartlarında Türklerin müdafaada gösterdikleri fevkalâde cesaret takdir olunarak zabitlerinin kılıç taşımalarına müsaade edili-

261 yordu. Başıbozuk gönüllüler, vazifeleri icabı muharebede bulunmıyacak, sıhhiye zabitleri memleketlerine avdet edebileceklerine dair askeri şereflerine söz vereceklerdi. Ruslar, Kars'ın sükutunu askeri şereflerini tatmin hususunda kâfi gördüler. Ve Avusturya'nın tavassutu ile sulha yanaştılar.»

Moskof üzerine umumî Avrupa taarruzu yapılırken biz yine müdafaadayız; ve Avrupa'da Silistre, Asya'da da Kars'ı, bir müddet şehname çapında koruyabilmiş olmanın tesellisi içindeyiz.

O sıralarda, tipini daha evvel çizdiğimiz, Ortodoksluk delisi, kafası balyozlarla ezilemeyecek kadar sert, cahil ve inatçı Birinci Nikola ölmüş ve yerine geçen Çar, artık bu kadar inad ve bu çapta ihtirasm sökmeyeceğini anlayıp sulha kucak açmıştır.

«Tarih boyunca Türk-Rus Dlişkileri» muharririne göre, Birinci Nikola hastalanarak ölmemiş, «hayatta artık hiçbir lezzeti kalmadığından, şeref ve namusunu kurtarmak için, kendi özel doktoru (VUi)nin hazırladığı zehiri içerek intihar etmiştir.»

Başka hiçbir kaynakta rastlamadığımız bu rivayete inansak da inanmasak da, Moskof kibir ve vahşetinin âbidevî heykeli Birinci Nikola'yı Birinci Abdülha-mîd'deki haklı teessürün haksız şekliyle kakırdayıp gitmiş kabul edebiliriz.

Üniversite kütüphanesinin Türkçe yazmaları arasında bulunan Salih Hayri'nin manzum Sivastopol tarihi, bütün bu çeşit eserlerin malûm akıbetinden kurtulamamıştır; her birinde 20-22 beyit bulunan 178 sayfada bir damlacık şur yoktur; fakat, vakanüvis kayıtlarında ve devlet arşivlerinde bulunmayan ve renkli vakalar zaptedllmiştir. .

Mevzua Abdülmecid'in medhiyesUe giren manzu- 262

meçi, evvelâ şark askeri harekâtından bahsediyor. Burada Batumlu Hasan Bey adında bir kahraman taratıyor; bu zat, Batum kumandanı Selim Paşa’nın Ruslara ilk muvaffakiyetli baskınını yapmıştır: Tutturup gürcüden üç beş dane Öğrenip tavrını gürcistandan Sureti ahvalini her bir yanın Yerliden oldu Hasan Bey memur Abı ruyu Batumun, merd-i gayyur Başıbozuk ile olundu izam Geriden gönderilip çend nizam Geceden nehri geçip biperva Mest ü mağrur yatar iken âdâ v Kal'ayı basdı alelgafle o emir...

Türk donanması iki filoya ayrılarak Karadeniz'e açılıyor. On iki gemi, büyük bir ihtiyatsızlık ile Sinop limanına girerek demirliyor. Bunu haber alan amiral Nahi-mof, fırsatı kaçırmıyor. Bir deniz baskını ile, ateş hattını yarıp çıkmağa muvaffak olan «Taif» vapuru müstesna, Türk filosunu imha ediyor. Manzum tarihin bu kısmından da, küçük başlıklar koyarak bir kaç sahne naklediyorum:

Kahraman Dmamoğlu Ali Bey kaptan: tmamoğlu Ali Bey nam delîr Edip ibrazı besalet amma Kalmayıp yanında hay fa Verdi cephaneye ateş o zaman Attı gemiye kendini derân. Devlet uğurunda etti cân feda

Giresunlu Ethenı onbaşı: Hasrederek namını kıldı ipka... Feyzi Mahmudda bir onbaşı 263

Edip âlem ona bin şâpâşı Giresunluydu Ethem Abdullah Eylesin sâyini meşkûr Allah Ansızın gülle düşüp sağ koluna Memesi üstüne düştü misket Yine ol hali ile etti gayret...

«Taif vapuru süvarisi» Çıkıp ol ateş içinde Taif Kaptan Arif Bey oldu hâif Anı tevkif ederek anbare Yüzbaşı buldu rehaya çare...

«1000 bahriyelinin şahadeti» Oldu on bir gemi duçar-ı kaza Etti bin elli nefer azm-i baka Sahile çıktı iki bin miktar Dahi mecruh iki yüz altmış var Neferat ile küçük zabitler Harikulade edip arzı hüner...

Kınm harbinde, müttefikimiz Dngilizlerin Şark'a gönderdikleri kuvvetlerin ilk toplanma yeri Gelibolu olmuştur. Şu satırlar Gelibolu'nun o tarihteki canlı bir resmidir. Bu mısralarda, aynı zamanda, Dngilizlerle Türk. ler arasındaki en eski ittifak ve iyi münasebet hususiyetleri okunmakta, bilhassa medenî Dngilizlerin vatanımızda ne iyi tesirler bıraktığı görülmektedir.

Oldu merkez Gelibolu evvel Arsa i mahşere döndü o mahal Devlete müttefiki olmadı bâr Bilerek halkı etmedi ızrar Akçesile alınıp mekûlât Kat olunmuştu her bir fiat Kat'olunmuştu her bir fiat Her ne vermişse ehli-i kaza

264 Nakden bahası olmuşta ita Has ta'yin verip askerlerine Lira harcettiler su yerine... Genç Dngiliz milisleri de, divan zevkile beslenmiş Salih Hayriye şu satırları yazdırıyor: Dngiliz askerlerinin şekli zarif Hep nahifülbeden endamı lâtif

îskoçyalılara da, şarkta «donsuz asker» adı takılmıştı: Donsuz asker denilen fistanlı Güçlü kuvvetli bireyb şanlı... Kırım harbine, Dmparatorluğun dört bir köşesinden binlerce gönüllü, koşmuştu, «atta, Anadolu'dan «Kara kız» adında bir de kadın, gönüllü başıbozuk askeri arasında dile destan olmuştu:

Geldi bir zen Karakız namında Gördü iş mâreke hengammda Olup âlem sefere nahşiker Geldiler kendiliğinden asker...

Filibeli Zehra hanım adında bir zengin kadm da. fedakârlığın başka bir örneği olmuştur: Filibe sâkinesinden bir zen Olan emlâkini sattı toptan Yani hem name-i zatı Zehra Malini küdı râh-i hakta feda Bittedarik bedeninden asker Eslihâ at verdi birer Altışar aylığı berveçhi peşin Harcirahı dahi kıldı tazmin

265 Şu mısralar da, Türk kadınının Kırım harblndeki hizmetlerini anlatıyor: tşte ol veçhile kıldı himmet Geldi nisvana da artık gayret Olup evlerde tedarik tiftik Yareli askere bir hizmeteik Kinüsi aldı biçilmiş ecza Edip atıbara dikilmiş Dta...

PARDS MUAHEDESD Paris'te toplanan sulh konferansı. Batılıların Türk'e karşı Moskofu tuttuklarını hemen gösterdi {Türk - Rus Dlişkilerinden):

«Barış görüşmeleri sırasında müttefikler savaş sırasında gösterdikleri birliği gösteremediler. înplicre ile Osmanlı Devleti, Rusya'nın ağır şekilde cezalaBÖsunıSasa-sini isterken, Fransa daha hafif cezalandanıması fikrindeydi. Hattâ ilerdeki bir Fransız . Rus, yâkmlaşmasmı düşünen Fransız delegesi, Rus delegelerine (savaş alanında kazanamadıkları şan ve şeref tacını siyaset alansn-da kazanacaklarına emin olduğunu) söylüyordu.

Alaşntaya göre: 1 — Taraflar işgal ettikleri topraklan iade ediyorlardı. 2— Osmanlı Dmparatorluğu Avrupa Devletleri topluluğuna dahil oluyor ve toprak bütünlüğü ve bağımsızlığı Avrupa devletlerinin ortak garantisi altına konuyor du.

Bu madde ile Osmanlı imparatorluğu Rusya'nın bundan sonraki yıkma teşebbüslerine karşı korunmuş

266 I oluyordu. Bununla 1841'den sonra Osmanlı Dmparatorluğuna karşı istemeye başladığı politikaya set çekilmiş olu-yordu.

3 — Anlaşmayı imazlayan birisi veya birkaçı ile Osmanlı Devleti arasında bir anlaşmazlık çıkarsa, taraflar zora başvurmadan evvel, diğer imzacıların aracılığını kabul edeceklerdi. Bununla Rusya'nın Osmanh Devleti ile baş başa kalması önlenmek isteniyordu. Böyle bir durumda diğer devletler bir müdahale hakkı kazanıyorlardı.

4 — Osmanlı Devleti'nin 28 Şubat'ta ilân ettiği Islahat fermanı devletlere tebliğ ediliyor ve devletler de bunu hoşnutlukla kabul ediyorlardı. Bu ferman devletlere Osmanlı Devletinin iç işlerine karışmak hakkını vermiyordu. Burnunla, kutsal yerler meselesindeki gibi, Rusya'nın Osmanh Devleti içindeki Hristiyanların çıkarları için müdahalesi önlenmek isteniyordu.

5 — Boğazların kapalılığı hususundaki 1841 sözleşmesi teyid ediliyordu. 6 — Karadeniz tarafsız hale getiriliyor ve askerlikten tecrit ediliyordu. Karadeniz'de hiç bir donanma oi-nuyacak, mevcut tersaneler de yıkılacaktı.

7 — Besarabya'nın bir kısmı Buğdan'a ekleniyordu. Bu madde ile Rusya Tuna ağzından uzaklaştınlıyordu.

8 — Eflâk • Buğdan muhtariyet kazanıyor ve bu muhtariyet devletlerin ortak garantisi altına konuluyordu. Her iki devletin de kendilerine özgü birer milli meclisleri olacaktı.

9 — Sırbistan'ın Osmanh Devletinden aldığı imtiyazlar da devletlerin ortak garantisi altına konuyordu. Devletlerin muvaffakatı olmadan Osmanlı Devleti Lehistan'a asker sevkedemiyecekti. Bu son iki maddedeki

267 tedbirler Rusya'ya yöneliyordu. Artık Rusya'nın buralara tek başına müdahalesi imkâsızlaşıyordu.» Bir de Emin Ali'yi okuyalım:

«Avusturya'nın tavassutu ile Paris şehrinde toplanan sulh kongresi 30 Mart 1856da sulh şartlarını tesbit etti. Sulh müzakeresinde bizi Ali Paşa temsil etmişti. Diğer taraftan ingiltere, Fransa, Sardunya, Rusya, Avusturya, Prusya kongreye iştirak eylediler. Paris Muahedesi otuz dört maddeyi ihtiva eder. Musalahanın en mühim maddesi Türkiye'nin mülki tamamiyetinin tasdiki ve Karadeniz'in bitaraflığıdır. Pek sade gibi görünen bu iki madde Dngilizlerin harpte hedef ettikleri gayenin fiiliyata girmesi demekti. Dngilizler Karadeniz'de Rusların donanma, yapmasını istemiyorlardı. Rusya Karadeniz'de hiçbir donanma bulundurmıyacak, harp limanı tesis edemeyecektir. Türkiye'nin tamami-yeti mülkiyesi işinde de Hindistan yolu üzerinde bulunan Türkiye'nin dahilî umuruna Türk Dmparatorluk işlerine kafiyen kanşmıyacaktı. Nitekim bize karşı gösterdiği bu mücadele neticesi olarak Hindistan'da vukua gelen bir isyanı bastırmak için Halifenin bir emrini Hindistan müslümanlarına tebliğ eylemişti.

Rusya bu harbe sözde Ortodokslar için başlamıştı. Her tarafı tatmin edici ferman sureti Kongreye tebliğ edilince Türklerin dahilî işlerine katiyen bir müdahale, olmadığı beyan edilerek Zatı Şahanenin Hristtyan tebaası hakkında hürriyet ve adaleti vadeden bu beyannamenin hüsnü suretle telâkki olunduğu tasrih edildi.

Kongrenin mukarreratmdan biri de Tuna nehrine aittir. Tuna nehri ticarete tamamiyle serbesttir. Romanya, Sırbistan dahilî idarelerinde serbest olmak şartiyle Türkiye'ye tâbi birer beyliktir. Türkiye ve Rusya muharebeden evvelki hudutlarına çeiklecek, ikj taraf da birbirinden arazi istemeyecektir.

268 Muahede suretlerinin hükümdarlar tarafından tasdiki için dört hafta müddet verilerek kongre dağılmıştır. Türk murahhas heyeti kongre âzalarının hanımla-jına üç milyon liralık hediye takdim ederek kongre mü-zakeratım tes'id etmişlerdir.»

Neticesinden güya muzaffer çıktığımız Kının Harbinin Paris'te mühürlenen banş muahedesi, Rusya'ya «sen artık yerinde otur, olduğun kadariyle yetin ve tehlikeli olmaktan uzaklaş!» Türkiye'ye de «seni koruyacak, bir muvazene unsuru olarak tutacak ve ileride zengin bir lokma halinde çarene bakacak olan, sadece Batılı büyük devletler, yani îngüteredir!» diyen, Âli Paşa ıslahat fermaniyle Devlet-i AHyye'ye Hristiyanvâri günah çıkartan, dahilî işlerimize kanşılmayacağı vaadinin maskesi altında bütün ruh ve maddemize haciz koyan bir zillet tesellisi altında, maddisi biraz ertelenmiş olarak, mânevi Avrupa müstemlekesi haline gelmek olmuştur. Paris Muahedesi, kurt politikacı Prens (Meternih)e rağmen Avrupa'ya kucak açma hareketinin ilk eseri o-larak yaldızlı üniformalar, ipekli setreler ve lâfta istiklâl ve medeniyet teraneleri, öz kökümüzle barışmaz şekilde teftişsiz ve murakabesiz, Batıya asaret senedidir. (Metemilı)in gâvurluğuna rağmen «siz kökünüze sadık ve müslüman kalınız. Kurtuluşunuz ondadır!» demekte hakta var mıymış, yok muymuş?..

panslAvizm îslâv birliği dâvası... Ortodokslukla başlayan hareket, nihayet işi masruftan sarfa, muhtevadan kalıba döktü ve Rusya'da ateşli bir ırkçüüc cereyanı köpürmeye yüz tuttu.

Bu cereyanı doğuran müessirlerin başında Büyük Fransız Dhtilâlini görmek lâzımdır. Fransız Dhtilâlinin getirdiği millet şuuru, gitgide bu mefhumu azizleştirmiş ve ayn ayrı kavim topluluklarına, kendi kendilerini değerlendirmek, idealleştirmek gibi nefsânî bir ruh haleti telkin etmişti. 19. Asır başlarından beri de bu cereyan Avrupa'nın sathını yalamaya başlamıştı. Henüz bize geçmesine ve ruhi muhtevamıza kıyarcasına işi kabuk milliyetçiliğine dökmesine de bir asır kadar zaman vardı.

«Tarih boyunca Türk-Rus Dlişkileri» kitabı Pans-lâvizm bahsinde alâkaya değer bilgiler vermektedir:

«Bu akımların etkisiyle 1820'Ierde Rusya'da bir (Birleşik Slavlar Derneği) nin kurulduğunu Koruyoruz. Ba dernek Ruslar*, Polonyalıları, Çekleri, Sırpları ve Hırvatları, Bulgarları ve Slovenleri Slâv kavimleri, kuzeyde Kuzey Buz Denizi öe Beyaz Deuizi, Güneyde de Karadeniz ve Adriyatik Denizi Slâv denizleri olarak kabul ediyordu.

Kınm savaşından önce, Rusya'rîaki Panislâvistler 184 Fde kurulmuş olup, ünlü Rus tarihçisi (Pegodin)in baş yazarlığını yaptığı (Moskvityanin) dergisi etrafında toplanmışlardı. (Pogodin)e göre, Osmanlı ve Kabs-buvg Dmparatorlukları yıkılmalı, bunların yerine, merkez Dstanbul olmak üzere bir Slâv devleti kurulmalı ve

. bu devlet Rusya'nın Mmayesi altında olmalıydı. (Po-godin)in çabaları sonucüla Kınım Savaşından sossra 1857'de Moskova'da bir (Slâv Yardim Demeği) kuralda ve bu demek Rus Dışişleri Bakanlığı Doğu şubesinin kontrolü altına koculdu.

Rus panislâvîstiednde» (Nîkolay Yakoleviç Dani-fcvsfcf)' 1868'da ¦ (larya-Şafak) adlı dergide o» makale

v yastı ve sonra tadan (Rusya ve Avrupa) başlığı altın- da kitap halinde yayımladı. Bu eser büyük yankılara sebep oldu. (Danilevski)ye göre, 19. Asır doğu meselesi, iki bin yıl önceki Roma ile Yunan arasındaki mücadelenin devamı idi. Şimdi Almanlar Romanın, Slavlar ise Yunan'ın yerini almışlardı.»

Muharririn (Danilevski)ye dayanarak verdiği bilgiye göre Dslâv Birliği şu suretle bütünleşiyordu: Birliğin başında Rusya... Ona Avusturya Galiçya-sı ile Şimali Bukovina ve Macaristan'ın Karpatlar Uk-raynası verilecek... Bohemye, Mcravya ve Slovakya bütünleşerek bir krallık olacak... Karadağ, Bosna - Hersek ve Şimali Arnavutluk, Osmanlı Dmparatorluğundan; Voyvodina ve Banat Macaristan'dan; Dalmaçya, lstri-ya, Triyeste, Görz, Gradiska, Graniyola ve Karantiya, Avusturya'dan koparılıp Şap - Hırvat - Sloven Krallığını teşkil edecek... Makedonya'nın büyük kısmını ihtiva edici Bulgar Krallığı... Avusturya Bukovinasiyle Macaristan Transilvanyasım içine alarak Romanya Krallığı... Ve Tesalya, Epir, Makedonya'nın cenup batısı, Girit, Rodos, Kıbrıs ve Anadolu'nun Ege kıyılarına sahip bir Yunanistan... Aynca bir Macaristan Krallığı ve nihayet Dstanbul ve hinterlandı... Dstanbul kimin, belli, fakat açıklanmıyor.

Dşte Dslâm düşmanları, Ortodoksluğun, işi, böylece Türk düşmanı kabuk ırkçılığına dökme ve ona göre bütünleşme gayreti, esas olarak yine îslâmı ve onun temsilci aynası Türk'ü ele alıyor ve maddî ve ayırd edici sınırlan daha keskin şekilde büyük Dslâm Dmparatorluğuna yol açıyordu. #

Aynı muharririn bir profesörden naklettiğine göre ve gerçeğe tam uygun olarak bugünkü Rusya ve peyklerinin meydana getirdiği Doğu Bloku ile mahut Fansiâvizin plânı arasında şaşırtıcı bir benzerlik vardır.

1918 sonrası ve hattâ şimdiki Yunanistan'ın takip ettiği (Megalo ideal Büyük ideal) dâvası da aynı plândan bir şube halindedir. Ve Dstanbul'a doğru Moskof ve Yunanlı gözü, hiç değişmeden bir asırdır aynı hedefi kollamaktadır.

Kırım Harbinden sonra Rusya, devre devre ve için için politika faaliyetleriyle Paris Muahedesinin Câîî boyunduruğundan sıyrılmayı becerdi. Balkanları karıştırdı, bir sürü ayaklanmalara zemin açtı. Romanya birliğini ilân ettirdi, Sırbistan'ı tam bağımsızlık yolunda harekete geçirtti, 1870-71 Fransız - Alman Harbini de fırsat bilerek muahede düğümünü çözdü.

Okuyalım: «Bu arada Rusya kendisini çok rahatsız eden, Paris anlaşmasının Karadeniz hakkındaki hükümlerini iptal ettirmek için fırsat kesişiyordu. Nihayet devamlı sararları sonucu 1871 ocağında Londra'da toplanan konferans bu hükümleri kaldırdı. Rusya, Dngiltere, Almanya, Dtalya, Avusturya, Fransa ve Osmanlı Devletî'nin katıldığı konferansın sonunda alınan kararlara göre, Bo-ğmzlar rejimi Paris anlaşmasındaki gibi kalıyordu. Ancak Padişah, Paris anlaşması hükümlerinin uygulanmasının sağlanması için Boğazlan barış zamanında dost ve müttefiklerin gemilerine açabilecekti. Karadeniz eskiden olduğu gibi, bütün devietiarln ticaret gemilerine açıktı, imzacılar ayrıca 1856 banşutın yeni antlaşma ile kaldırılmayan hükilralermiist geçerliliğini tasdik ediyorlardı.»

Anlaşmadaki «kemMim»Ier bir tarafa, Basya Karadeniz'de serbestliğini kazandı. Dngiltere ve Fransa hesabına bir gösteriden ibaret olan Kırım Harbi ha olmuş, ha olmamışıır; Rusya'yı ka-

yıt altına almış gibi görünen 1856 Paris Muahedesi de, ha imzalanmış, ha imzalanmanuştır! Rusya, bu defa Panslâvizm dürtüşiyle, Ulu Hakan Dkinci Abdülhamîd Hân'ın ilk yıllarında (1877-1878) karşımızdadır.

BDR ELÇD (Nikolay Pavloviç Dğnatyev)... Bu adam, Kırım Harbiyle haddi bildirilmek istenen Rusya'nın, had tanımaz şekilde her kaydı üzerinden attıktan sonra giriştiği büyük imparatorluk politikasını sanki idare edici tiptir ve Çar'ın Dstanbul sefiri veya temsilcisidir.

Panslâvizm yaygaracılarının «Ayasofya'ya haç takmak» nakaratiyle ortalığı velveleye verdikleri demde Panslâvizm korosunun şeflerinden Dğnatyev, belki Çar'ın Başvekili olmaktan daha nazik bir vazifeyle (1864) Ds. tanbuldadır. 1856 sıralarında Londra'da (Ataşe Miîiter) olan General îğnatyev, Çin, Hindistan ve Dran işleri ü-zerinde mütehassıs tanınmış, 1857'de Balkanlarda ve Yakın Şark'ta geziler yapmış, 1858'de siyasî bir vazifeyle Hîyve ve Buhara'ya gönderilmiş ve bu iki Hanlığın Rusya'ya katılması mevzuunu eleyerek gerekli bilgi unsurlarını toplamıştı. Tam o sıralarda da Rusya, bu iki Müslüman ülkesine el atmış ve tuttuğu yolda tğnatyev'-in kılavuzluğundan çok faydalanmıştı.

Aynı adam 1859 - 1860'da Pekin'e gönderiliyor • ve oradaki hareket tarzı o kadar beğeniliyor ki, Çar'ın yaverleri arasına alınıyor.

Artık o bir asker değil, Moskof emellerini inşaya memur bir siyaset mimarıdır. Kurat'tan:

«1861'de bir vazife ile Dstanbul'a gönderile» (tgnatyev), sonralan en çok meşgul olacağı bir sahayı yakından görmek fırsatını bulmuştu. Diplomatik faaliyette mühim bir tecrübe edinmiş olması hasebiyle (îgnatyev) Sus hariciyesinin en mühim şubesi olan (Yakın Şark Masası) başına getirilmiş ve bu vazifede kaldığı 1861'-den 1964 yılına kadar Türkiye işleri ve dolayısiyie Balkanlardaki

Slâvların, yani Karadağ, Sırp ve Bulgarların tamamiyle Rusya'nın nüfuzu altına alınmaları, kiminin müstakil bir devlet, kimisinin Osmanlı Sultanına bağlı muhtar bir beylik haline getirilmesi için gayret sarfetmeye başlamıştı. Bu sıralarda Rusya'da alıp yürümekte olan Panslâvizm hareketinde (îgnatyev), (Fadeev)den sonra başta gelen liderlerden biri sayılmakta idi. Dşte böyle bir zat 1864de Dstanbul'a Rusya'nın elçisi olarak tayin edildi.

Yeni Rus elçisinin Dstanbul'a geliş tarzı bile zihniyetini ve Osmanlı payitahtında yapacağı faaliyeti açıkça gösterecek mahiyette idi. (tgnatyev), kendisini getiren Rus gemisinden Galata rıhtımına ayak bastığında, Rus ajanları tarafından daha önce haber verilmek ve hazırlık yapılmak üzere kalabalık bir Rum, Ermeni ve diğer Ortodoks teb'a tarafından büyük bir tezahüratla karşılanmış ve gösteriler arasında Rus elçiliğine kadar teşyi edilmişti, Babıâli için hiç de hoş olmayan bu karşılanış tarzına Türk polisi ve ilgili makamlar sadece seyirci kalmak mecburiyetinde idiler. Nitekim (îgnatyev) in Dstanbul a ayak basar basmaz, başta Slav kardeşler olmak üzere bütün Ortodoks teb'ama hâmisi rolünü ü-zerine almış olduğu derhal görüldü.

Osmanlı Devleti bu sıralarda mali, idarî ve siyasi bakımdan büyük buhranlar içinde bulunuyordu. Sultan Abdâlâzk'in bir takım gösterişli Saray binalahna, saray israfına ve işe yaramayan donanmaya harcamak

274* için başta Fransa olmak üzere dışardan aldığı borç para sonunda, Devletin mali durumu günden güne acuru, ma sürüklenmekte idi. Büyük Petro ve II. Katerina zamanlarında başlayıp, I. Nikola zamanında büsbütün hızını arttırmış olan Rus kışkırtmaları neticesinde Karadağ, Sırp ve Bulgarlar arasında, Devleti Aliyye'ye karsı ayaklanma hareketi, almış, yürümüştü.»

«tgnatyev, entrikaları ve elindeki büyük imkânları, yani Rus Dmparatorluğu kudretine dayanmak suretiyle, bu çürümüş organizmayı bir ân evvel yıkmak için gayret sarfetmek yolunda Dstanbul'da çok müsait şartlar bulmuştu.

tgnatyev daha (Şark Masası) müdürü iken bilhassa şu üç esasın gerçekleştirilmesini amaç edinmişti: 1 — 1856 Paris Muahedesinin (yani Rusya'nın Karadeniz'de donanma bulundurma hakkını meneden kısmının)

kaldırılması... 2 — Dstanbul ve Boğazlarda Rus nüfuzunun tesisi... 3 — Balkanlardaki bütün Slav kavimlerinin doğrudan doğruya Rusya'nın nüfuzu ve (hattâ himayesi) altına konması... Dstanbul'da elçi o-lunca, işte bu maddelerin gerçekleştirilmesine var gücü ile çalışacağı aşikârdı. Mamafih bunlardan ilki, yani Paris Muahedesinin kaldırılması meselesi Dngiltere ve Fransa gibi büyük devletleri de ilgilendirdiğinden, devletler arasında her hangi bir ihtilâfın çıkmasına bağlı olduğu cihetle, (îgnatyev) in bizzat halledebileceği bir mesele değildi; fakat kalan iki meselede (îgnatyev) tam mânasiyle bir mütehassıstı ve arzu ettiği neticeyi elde etmesi mümkündü. Çok mahir, daha doğrusu kurnaz bir diplomat olan Dgnatyev sonralan (yalancılığı) ile ad kazanmış. (Yalancı Paşa) adı ile andır olmuştu. Fakat Dstanbul'a ilk geldiği zaman, kendisini bütün heybeti Dle göstermek fırsatını hiç kaçınmamış, ve kısa bir saman

275 Dçin Rusya'nın nüfuzunu çok yükselttiği gibi, kendisi de adetâ (yan Sultan) derecesine çıkmıştı. Sultan Ab-dülaziiE Ue, Valide Sultan ve Hidiv Dsmail'in Dstanbul'daki adamı olan Yahudi Abraham vasıtasiyle münasebetler tesis, saraya da tesir etmek yollarını bulmuştu. Sadrazam Mahmud Nedim Paşa, tgnatyev'in tesiri altında idi ve her hususta Rus elçisinin reyi ile hareket ederdi.»

Bu görüşleri, «Türk-Rus Dlişkileri»ne ait şu satırlar tamamlar: «Bu sıralarda Rusya Ue Osmanlı Devleti birbirine yaklaşma siyâseti güdüyorlardı. Bu hareketin öncüsü Dstanbul'daki Rus elçisi tgnatyev idi. Bu elçi bazı gerçeklerin Babıâli'ye açıklanarak onların kazanılabileceğini ve bu suretle Osmanlı Devleti'nin, Rusya himayesine sokulabileceğini düşünüyordu. Görüşü, daha 1870'-lerden itibaren, yâni Paris Anlaşmasının Karadeniz'in tarafsızlığı hakkındaki hükümlerinin kaldırılmasından sonra Babıâli'de zemin buldu. Sadrazam Âli Paşa, Fransa'nın Almanya ile yaptığı savaştan yenik çıkmasını ve artık etkin bir surette Osmanlı Devletine yardım ede miyeceğiai de hesaba katarak, bunu pek zararlı bulmuyordu. Aksine bu devletle dost geçinmek fikrindeydi. Padişah Abdülâziz de Rus dostluğuna taraftardı. 1871'-de Âii

Paşa ölünce yerine geçen Mahmut Nedim Paşa ise tam bir Eus dostuydu. Fikirlerini II. Mahmud'un o-gutlarına söylediği bazı sözlere dayandırdığı iddiasm-daydı. Ona göre II. Mahmud (Basys Be katiyen harbe girmeyin; Çarla dost kalın v* banş içiade yasayra; çim-fcü herhangi bit devlet bize ateş ettiği vakit, îti? çeik kusşımlan isabet etme*; oysa Rusya ateş tûintm bütün kurşunlar Dmparatorluğumuza isabet Met) demişti. Böylece Mahmut Nedim Paşa, Âli Paşa’nın Basya ya-

diğer Devletleri de ihmal etmeme siyâsetini terke-dip devleti Rus nüfuzuna terketti. Artık Padişah Abdülâziz de Dstanbul'da bir tek dostu bulunduğunu, onun da Rus elçisi tgnatiyev olduğunu söylüyordu. Osmanlı Devletini bir anlamda lgnatyev idare ediyordu.»

KAYNAYAN KAZAN Başta Panslâvizm cereyanı, bütün iç ve dış dürtüşler neticesinde Balkanlar bir anarşi ve ihtilâl panayırına dönmüştü. Barut, dinamit, kan ve ateş...

îlk patlayış Hersek ayaklanması... Ve süzüle süzüle Bulgaristan'a doğru yol alan korkunç dalga!-'.. Devlet-i Aliyye hükümetinin başında, halk tarafından ismi (Nedimof)a çıkarılan, Moskof hizmetçisi Mahmud Nedim Paşa... Padişah 1872'de (Nedimof) Paşa'yı azletti, 1875'e kadar 3 yılda 6 sadrâzam değiştirdi ve sonunda Mahmud Nedim'i yine «mühr-ü sadaret» e lâyık gördü.

Osmanlı Devletinin isyan karşısında aczi Avusturya'yı harekete getirmişti. Kendi topraklarında da tslâv-lar yaşayan ve isyanın onlara da sirayetinden korkan Avusturya, Ruslar, Almanlar ve aracılık rolündeki Fransızlar ve Dtalyanlarla uyuşarak 1876'da Bâbıâliye bir nota dayadı:

— Hristiyan ehalinin din ve mezhep hürriyeti... Vergilerde iltizam usulünün derhal kaldırılması... Çiftçilerin kendi topraklarına sahip olmaları... Vergi gelirlerinin mahallî ihtiyaçlara tahsisi... Ve bütün bunların tatbikatına nazaret etmek üzere Müslüman ve Hristiyan ehali temsilcilerinden bir komisyon teşkili...

Osmanlı Devleti, açıkça iç işlerine el atma mahi- Ttn

277 yetindeki bu teklifleri «dostça tavsiyeler» telâkki ettiğini bildirdi, kabul etti, fakat vergilerin mahalline tahsisini itirazla karşıladı.

Vaziyet âsilere bildirildi. Rusya, Sırbistan ve Karadağ tarafından dürtüklenen âsiler Osmanlı şartlarını reddettiler:

«Olay heyecanla karşılandı. Artık herkes bu isyanı başka ayaklanmaların takip edeceğine inanıyordu. Öte taraftan Karadağ da asilere yardıma başlamıştı.

Nihayet 1876 nisanında her tarafta beklenen Bulgaristan ayaklanması başladı. Kırım savaşı sırasında Rus casusluğu yapan (Naydankerof) isminde bir Bulgarin organize ettiği hareketin amacı, Rusya'nın da yardimiyle Dstanbul'a kadar uzanan müstakil bir Bulgaristan kurmaktı. Dsyanın plânı ise basitti. Köyler yakılacak, Türkler katledilecekti.»

Dsyan çabucak genişledi. Telgraf tellerini kesen, köprüleri havaya uçuran müdafaa durumunda kalan Türkler de silâha sarıldılar. Her taraf kan ve ateş içinde kaldı. Bunun üzerine hükümet 18 bin kişilik bir kuvveti Bulgaristan'a şevketti. Şiddetli bir mukavemetten sonra isyan bastırıldı. Bu sırada Sslânikte bir ayaklanma çıktı. Karışıklıklar sırasında Alman ve Fransız konsolosları öldürüldü. Gene bu sırada Osmanlı Devleti içinde de bir talebe ayaklanması oldu. Dstanbul'da, Fatih, Beyazıt ve Süleymaniye medreselerir.deki talekoler (Devlet ve memleketin huk.ık ve istiklâli çiğnendiği bir zamanda derslerle uğraşmak hamiyyet ve diyanet şian değildir- her tarafta Dslâmlar, Hristiyanların tahriklerine ve eziyetlerine zebun oluyor; buna sebep olan büyükleri ortadan kaldırmak şer'an cümlemize vazife borcudur) di* erek Babıâli önüne geldiler. Talebeye yapılan nasihat du kâr etmeyince, başka çare kalmadığını gö-

ren Abdulaziz, istemeye istemeye Mahmud Nedim Pa-şa'yı azletti. Bu durum Rusya'nın harekete geçerek ön plâna çıkmasına sebep oldu. Rusya'nın harekete geçişi ise karşısına Dngiltere'yi çıkardı. Oniki mayıs 1876'da Rus Çar'ı Almanya'yı ziyaret edince başbakanlar

da, Avusturya Başbakanı (Andrasi)nin de katümasiyle durumu gözden geçirdiler. Rus başbakanı (Korçakof) tarafından hazırlanan projeyi Berlin Memorandum'u olarak kabul ettiler.

(Memorandum) un maddeleri, Türkiye'ye: — Seni, delilere yaptıkları gibi hacr altına alıyorum! Dize gel! Demekten farksızdır:

1 — Osmanlı Devleti âsilerle derhal ve iki aylık bir ateş-kes anlaşması yapacak... 2 — Yapılacak ıslahat mevzuunda Osmanlı Devleti âsilerle karşı karşıya geçip konuşacak... 3 — Dsyan yüzünden halkın uğradığı zarar Osmanlı Devletince ödenecek ve umumi af çıkarılacak...

4 — Dslahat tamamlanıncaya kadar Hristiyanların silâh taşımalarına ses çıkarılmayacak... 5 — Dslahat, Avrupa devletlerinin teftiş ve murakabeleri altında yapılacak...

(Memorandum) a Fransa ve Dtalya da katıldı. Sadece Dngiltere, Rusya'nın yeni gidişinden gocunmakta olduğu için dışarıda...

Dngiltere Türkiye'yi, Rusya ve Avusturya tarafından paylaşılma vaziyetine getirilmiş görüyor. Gerçekten de vaziyet budur.

Haydi; Dngiliz donanması, bir şey olursa müdahale etmek üzere yine Beşike limanında... Kazan fokurdamaya başlamıştır.

93 HARBD Osmanlı tarihinin en üstün padişahlarından biri olarak tanıdığımız ve bu tezimizi «Ulu Hakan Dkinci Ab-dülhamid Han» isimli eserimizde savunduğumuz büyük hükümdar işte tam bu şartlar içinde, Türkiye'nin paylaşılma vaziyetine getirildiği bir hengâmede Osmanlı tahtına geçti.

Dkinci Abdülhamîd üzerinde çalışacak tarihçilerin, tam bir kıyas ölçüsüne sahip olmaları için bu çıkış noktasına bilhassa dikkat etmeleri lazımdır.

Dngiliz donanmasının Çanakkale önlerinde görünmesi üzerine «Heyet-i Vükelâ: Bakanlar Kurulu», Dngiliz desteğine güvenerek halk gözünde ezelî Moskof tiksintisini beslemeye ve ona göre bir yol tutmaya karar verdi.

Bilinen şekilde Abdüîaziz tahttan düşürüldü, yerine Beşinci Murad geçirildi. Birkaç aylık saltanattan sonra da, şuuru bozuk olduğu anlaşılan, bu, ilk Mason Padişah hal' edilip Osmanlı Tahtı Dkinci Abdülhamîd Han'a sunuldu.

Türkiye'nin iç bunalımlarından faydalanan asiler işi büsbütün azılmışlardı, Avusturya da Rusya ile anlaşmış ve isyanların Türkiye tarafından bastınlama-ması halinde ne yapacaklarını kararlaştırmışlardı:

Bosna ve Hersek, Avusturya ve Sırbistan tarafından paylaşılacak, Rusya'ya da Besarabya ve Batum verilecek...

Osmanlı Devletinin âsilere mağlûbiyetini hedef tu- 280

I tan anlaşma yürürlüğe girememişti. Zira 1876'da Türk Hükümeti isyancıları tepeleyebilmişti: «Slavların yenilmesi Rusya'yı çok kızdırdı. Şimdi Rusya Balkanlara gönüllü yollamaya başlamıştı. Bu hâl buhranı şiddetlendirdi. Bu sırada Dngiliz kamu oyu Türkiye aleyhine dönmüştü. Bu davranış da Rusya'yı cesaretlendirdi. 1876 Ekiminde Osmanlı Devleti'ne verdiği bir ültimatomla 48 saat içinde, Sırplarla iki aylık bir ateş-kes yapılmasını istedi. Bunun üzerine Osmanlı Devleti boyun eğdi.

Olay Dngiltere'yi ürküttü. Zira III. Aleksandr 2 Kasım 1872'de Dngiliz Büyükelçisine, (Eğer Avrupa kararlı bir şekilde harekete hazır değilse, biz tek başımıza hareket etmeye mecbur kalabiliriz) demişti. Kırım'dan Petersburg'a giden Çar, (Tanrı kutsal görevimizin ifasında bize yardımcı olsun) diyerek Rusya'nın emellerini açıkça söylüyordu.

Nihayet Dngiltere'nin gayretleri sonucu, Balkan buhranı hakkındaki tedbirleri görüşmek üzere 23 Aralık 1876'da Dstanbul'da bir milletlerarası konferans toplandı. Konferansın açıldığı sabah ise

Dstanbul'da toplar atıhycîdu. Taht'a geçtikten sonra aklını kaçıran V. Murad tahttan indirilmiş, yerine geçen II. Abdülhamîd ise Meşrutiyeti ilân etmişti. Dşte toplar bu Kanun-u Esasî'-nin yürürlüğe girdiğini gösteriyordu.»

«Talebe-i Ulûm» nümayişleri, mitingler ve daha ne oyunlar, neler! Bütün bu oyunların başında, «millî kahraman», «hürriyet şehidi» gibi gerçeğe tam aykırı vasıflarla anılan ve hâlâ Başkentte adına caddeler açılmış, Dstanbul'da stadyumlar kurulmuş ve okuma kitaplarında sahi-feler ayrılmış bulunan Mithat Paşa vardır; ve «Talebe-i

281 Ulûm» dedikleri, o zamanın yüksek tahsil gençliğini kışkırtıp Babıâli önünde «harp, harp!» diye bağırtan odur!

Böylece, Osmanlı Devletinin en buhranlı deminde taht'ı teslim alıp bir «oldu-bitti» halinde, «93 Harbi» diye maruf 1877-78 savaşma hiçbir mesuliyeti olmaksızın katlanmak zorunda kalan Dkinci Abdüihamîd... Rusların Yeşilköy önüne kadar gelmeleri ve oraya tepesi haçlı bir âbide dikmeleri felâketini Türk milletine hediye eden ise millî kahraman Mithat Paşa...

Haliç konferansının, Sırbistan ve Karadağ topraklarının genişletilmesi ve Bulgarlara muhtariyet verilmesi karan, Dngiltere'ye güvenilerek reddedilince Avusturya-Rusya anlaşması ve harp...

Avusturya Bosna - Hersek'i alıyor ve Ruslan Balkanlarda serbest bırakıyordu. Dngiltere ise (Loni Der-bi)nin garantisine rağmen Türkiye yanında savaşa katılmıyor, sadece istanbul'u korumakla mükellef kalıyor.

SAFHALAR VE NETDCE Dki safhalı harbin hikâyesini «Türkiye ve Rusya» eserinden alıyoruz: «Rus kıtaları, daha harbin ilânından önce, 1759'da teşkil edilen Romanya'ya girdiler ve sür'atle Osmanlı smırianna yaklaşarak mukavemete maruz kalmaksızın Tuna'yı geçtiler. Rus ordusunda II. Aleksandr'ın biraderi Grandük Nikolay Nikolayevie kumanda ediyordu. General Gurko'nun idaresindeki bir Rus kuvveti sür'atle ilerliyerek Balkanlardaki Şipka geçidini işgal etti. Ruslar için Edirne ve istanbul yolu açılmış gibi idi. Fa

282 kat tam o sıralarda Sofya üzerinden Plevne'ye gelen ve burada alelacele toprak tabyalar inşa ederek Plevne'yi kale haline getiren Osman Paşa (Gazi Osman Paşa)nın 40.000 kişilik kuvveti, Rus saldırışlarını durdurmak suretiyle harbin seyrini değiştirdi. Rus kumandanlığı bu defa üstün Rus kuvvetlerini Plevne üzerine şevketti. Osman Paşa'nın dâhiyane kumandası ve cesareti, Türk askerlerinin misli görülmemiş kahramanlıkları karşısında, Ruslar büyük kayıplara uğradılar. Bunun üzerine Rus karargâhında şaşkınlık eserleri görülmeye başladı; hattâ bir defasında bir panik bile baş gösterdi. Osman Paşaya istediği yardım yetişmiş olsa idi, Rusların hezimete uğrğatılarak, Tuna'nın öbür tarafına atılacakları muhakkaktı. Fakat yüksek kademedeki dirayetsiz Paşalar yüzünden Plevne'ye herhangi bir yardım gönderilemedi.

Kafkas cephesinde de büyük kuvvetlerle harekete geçen Ruslar, başta bazı ilerleme kaydettilerse de, sonraları Muhtar Paşa (Gazi Muhtar Paşa)’nın kahramanca karşı koyması ile büyük kayıplara uğratılarak durduruldular. Fakat Ruslar 16 28 Kasım 1877 tarihinde Kars Kalesini bir hücumla almaya muvaffak oldular. Bunun üzerine Rus hareketi Erzurum istikametinde gelişti.

Diğer yandan Plevne'de büyük başarısızlığa uğramış olan Rus ordusunun daha fazla tahammül imkânı kalmamıştı. Ya çekilip gitmek, yani harbi tamamiyle kaybetmek, veya hiç islemediği halde, Romanya'dan yardım istemek şıkkı kalıyordu. Nitekim Çar Aîeksandr Romanya'dan askerî yatdım istedi ve bunun üzerine Plevne'ye karşı 40.000 Romen askeri sevkcdildi. Mamafih Plevne yine de dayanıyordu. Fakat, tamamiyle kuşatıldığı için kalede açlık başladı. Bunun üzerine Osman Paşa, 10 Aralık 1877 tarihinde bir yarma hareke-

tinde bulundu ise de, muvaffak olamadı, yaralı bir halde Ruslara esir düştü. Plevne de sukut etmiş oldu. Bu sıralarda Rus karargâhında bulunan Çar Aleksandr, kahraman Türk Paşasını kılıcını iade.etmek suretiyle Gazi Osman Paşa'ya ve Türk ordusuna karşı saygısını göstermiş oldu.»

Muharririn, safdilce «Türk ordusuna saygı» diye yorumladığı, sırf zafer gururundan doğma bu zoraki ihtiram tavrı, artık Dstanbul yolunun Çar'a açıldığı müjdesine bir nevi teşekkür mahiyetindeydi. Artık ileride, askerî bir tenezzühten başka bir şey kalmıyordu.

Rus birlikleri Edime istikametinde yürüyüşte... Eller Dngilizlere uzandı ve yardım dilenildi: — Hiç olmazsa donanmanızı Dstanbul'a gönderiniz! Edirne'deki Ruslara da mütareke teklifi... Ocak 1878'de Edime Mütarekesi... Ruslar Payitahta doğru sızıyor. Yeşilköy önlerindeler...

Dngiliz donanması 15 Şubat 1878'de Marmara'ya girdi, Dstanbul'un Marmara kıyılarında demirledi ve toplarını (Ayastafonos) a çevirdi. Bu, demekti ki:

Dlk Balkan ayaklanmalarından beri bütün olup bitenlerin biricik rejisörü, Rusların Dstanbul elçisi îgnat-yev başta, Yeşilköy'de sözleşme masasına oturuldu ve Türkiye hesabına kargabüken zehirinden daha acı Ayas-tafanos Muahedesi imzalandı: (3 Mart 1878).

Hariciye Nazın Saffet Paşa muahedeyi imzalarken, yanaklarından şıp şıp gözyaşları süzülmektedir: 1 — Karadağ, Sırbistan ve Romanya bağımsız o-luyor. Aynca topraklan da genişletiliyor. Karadağ Adriyatik denizine çıkıyor. Sırbistan Niş'i alıyor. Rus askerine önce geçit veren, sonra da 1877 Ağustosunda Os-

284 manii Devletine savaş ilân eden Romanya, Besarabya'yi Rusya'ya veriyor, karşılığında Dobruca'yı alıyor.

2 — Bir «Büyük Bulgaristan» meydana getiriliyor. Bu ülke Osmanlı Devletine vergi bağı ile bağlı muhtar bir prenslik olmakla beraber, topraklan kuzeyde Tuna nehri, doğuda Karadeniz, güneyde Ege Denizi, batıda da Arnavutluğa kadar uzanma hayalinde...

3 — Bosna ve Hersek'te, Avusturya ve Rusya'nın ortak kontrolünde ıslahat yapılması... Bu hükmün anlamı, Rusya'nın Bosna - Hersek'i Avusturya ile beraber kontrol altına alması demek... Peşte antlaşmasıyle, Bosna - Hersek'in kontrolünü Avusturya'ya bırakan Rusya şimdi bu antlaşmayı bir kenara itmiş oluyor.

4 — Osmanlı Devleti Ermeniler için de ıslahat yapmayı kabulleniyor. Böylece Rusya Ermeni meselesine de el atmış oluyor.

5 —- Osmanlı devletî Rusya'ya 1 milyar 410 milyon Ruble (6 milyara yakın Frank - 300 milyon altun) tazminat ödemeyi kabul ediyor. Ancak Rusya, Türkiye'nin malî vaziyetim (lütfen) takdir ettiği için bu miktarı dörtte birine indiriyor ve karşılığında Batum, Kars, Ar-dağan, Eleşkirt ve Beyazıt mevkilerini alıyor.

Başta Dngiltere ve Avusturya, Batılı devletler bu anlaşmaya karşı durdular ve Alman ittihadının meşhur

kurucusu Prens (Bismark)ın sevk ve idaresindeki meşhur Berlin Kongresi (13 Haziran 1878), «Şark Meselesi» ni bir tasfiye ve tesviye şekline bağlamak üzere tefh laadı.

Toplantıda, Batı dünyasına karşı resmen boynunun bükülmesi istenen Türkiye'nin bu makMr vaziyeti karşısında yine gözyaşlarını tutamayan Osmanlı Murahhasına (Bismark) tarafından, söylenea söz:

285 — Şimdi kanlar gibi ağlayacağınıza, vaktiyle erkekler gibi çarenize baksaydmız!

BERLDN KONGRESD Berlin Kongresi tarihimizin en manâlı düğüm noktalarından biridir ve artık Batı dünyasının, Türk'e karşı Moskof hıncını bellibaşlı bir hudutla çerçeveleyerek ve durdurarak, yerine kendisini koyduğu

ve bize «hayat hakkın bu kadardır!» dediği ve böylece milletlerarası rekabet merkezi «Şark Mesele» sine çözüm aradığı bir Avrupalı iradesidir.

Merzifonlu Kara Mustafa'nın 17. Asır sonunda Viyana önünde Türk'e açtığı bozgun çığın, tam iki asır sonra, 19. Asır nihayetlerinde Beılin Muahedesiyle neticelenmiş ve bu dâvada en büyük rolü Moskof oynamıştır.

Macaristandan sonra, Sırbistan, Bosna-Hersek, Romanya, Bulgaristan, Karadağ elden çıkmış; Yunanistan, Garp medeniyetinin beşiği sıfatiyle çoktan bizimle alâkasını koparmış ve Türks Avrupa'da, kala kala, Edirne üzerinden Arnavutluğa doğru uzanıcı bir çizgi üzerinde dar bir koridordan başka bir şey düşmemiştir. Se-"ânik ve Makedonya'yı içine alan bu dar saha da zaten / kıl üzerindedir ve Avrupa'da payımızın, eski somun ekmeğe nispetle bir kırıntı haline getirilmesi için 1912 Balkan Harbiyle 1914 Birinci Dünya Savaşı kâfi gelecektir.

îşte. Berlin Kongresinde, Moskof emellerini dizginleyip topyekûn Batı iradesini tatbik edici kararlar:

1 — Bulgaristan, Ayastefanos anlaşmasında olduğu gibi Osmanlı Devletine vergi bağı ile bağlı muhtar

bir*prenslik... Ancak Ruslarca çizilen sınırlar daralıyor. Sınırları kuzeyde Tuna, güneyde Balkan dağlan... Doğu Rumeli ve Makedonya Osmanlı Devletine iade ediliyor.

2 — Doğu Rumeli muhtar bir eyalet olmakla beraber, siyasî ve askerî bakımdan Osmanlı Devletine bağlı kalıyor.

3 — Girid'de 1868'de uygulanmaya başlıyan muhtariyete devam... 4 — Bosna - Hersek, Avusturya'nın işgal ve idaresine bırakılmakta... Böylece Avusturya buraya yerleşmek için ilk adımını atmakta...

5 — Karadağ bağımsız oluyor ve Antivari limanını alıyor. 6 — Sırbistan bağımsız oluyor ve Niş ile civanni alarak topraklarını genişletiyor... 7 — Romanya bağımsız.

8 — Osmanlı Devleti Doğu'da Kars, Ardahan ve-'Batum'u Rusya'ya bırakıyor... 9 — Anlaşmadaki 6'ncı madde Osmanlı Dmparatorluğunda Ermeni meselesini ortaya çıkarmakta... Maddeye göre Osmanlı Devleti Ermeniler lehine ıslahat yapacak, onları Kürt ve Çerkeslere karşı koruyacak... Ayastefanos'da Ermenilerle Rusya'nın ilgilendiğini gören Dngiltere şimdi Ermenilerin savunmasını üzerine almakta. ..

10 — Osmanlı Dev ı eti Rusya'ya 802 milyon frank harp tazminatı ödeyecek...» «Tarih Boyunca Türk Rus Dlişkileri» eserinin görüşü:

«Berlin Kongresi'nin en önemli yönü Yunanistan'- 28Ö

987 m bağımsızlığını alışından sonra, diğer Balkan ülkelerinde gelişen bağımsızlık duygularının bir sonuca varmış olmasıdır. 1878'de Sırbistan, Karadağ ve Romanya bağımsız olmuşlar, Bulgaristan ise bağımsızlığa çok yaklaşmıştır.

Balkan ülkeleri böyle bağımsız olmakla beraber bunları Rusya'nın kendi nüfuzu altına alması kolay olmadı. Şimdi Berlin Anlaşmasına karşı devletlerin tutumunu tesbit edelim:

Osmanlı Devlet i'nin parçalanmasında yeni bir devre teşkil eden Berlin Kongresi'nden sonra Dngiltere'nin politikası Ostnanh Dmparatorluğunu yıkmaya yönelmiştir.

Avusturya'da kendi monarşisinin devamı bakımından lüzumlu gördüğü Osmanlı monarşisinin devamı politikasını değiştirmiştir. Artık o da yıkılmanın kaçınılmaz olduğunu görmüş, Osmanlıların Balkan toprakla- „ nna gözünü dikmişti. Bunun için izlenecek politika basitti. Rusya'nın Balkanlarda büyük bir Slav Devleti kurmasını önlemek, maksada ulaşmaya yeterdi. Avusturya'nın yayılma arzulan Selâniğe kadar uzanıyordu. Tabii, bu politika kendisini Rusya ile çatışmaya götürdü. Bu hal, (Bismark)ın korktuğu gibi, Avrupa'da Alman -Avusturya ittifakına karşı bir Mokan kurulmasına sebep oldu. 1914'de Birinci Dünya Savaşı bu blokların Balkanlardaki çatışmalarından doğmuştur.

Kongrenin bir başka bakamcîan önemi de (Üç Dmparator Ligi) denen Alman - Avusturya - Rusya ittifakının parçalanması olda. Rusya Ayestefanostaa sonra bu kongreye gelirken (Blsmark) Avusturya'yı Aiman-ym'ya bağlamayı daha uygun bulmuştu. Berlin Kongresi imzalandığı gün ihtiyar (Gosçakoff), bunun, mesleğinde en kara gü&iertei bîri oletağîtnu söylüyordu. Pa-

nislavistier de kongreden kızgın ayrılmışlardı. Panis-lavist (Danilevsk)i Berlin ihaneti dediği Berlin Kongresi için (biz buraya ümitlerimizin cenaze törenini yapmaya toplandık) diyordu.»

Evet, Rusya dizginlendiği için Kongreden memnun değil, Türkiye Avrupa'dan kovuluşu gerçekleştiği halde hissiz, Batılı büyük devletlerse, Türk'ü hapsettikleri yeni cendereden sonra istikballerinden ümitli...

KIBRIS DŞD Dkinci Abdülhamîd Hân'ın, Dngiliz desteği olmasa neredeyse Dmparatorluğu paramparça etmeye kadar gideceği muhakkak bulunan 93 Seferinde en dirayetli tavrı, hep kendisinden önce biriktirilmiş hatâlar yığınını, devletin üzerine bir anda yıkılmaktan Dngiliz pa-yandasiyle önlemek olmuştur. Berlin Kongresinden sonra meydana çıkan, cihangirlik dâvasında ve geniş bir sanayileşme yolunda yeni Almanya, ihtirasları nisbeten dizginlenmiş Rusya ve üzerinde güneş batmaz bir imparatorluğun sahibi Dngiltere arası, Abdülhamîd, hep bu kuvvetleri birbiri karşısına çıkararak 33 yıl Dslâm -Türk devletini ayakta tutabilmiş ve eğer büyük bir iç kalkınma ve doğrulmaya götürçmemişse, bunu da kaderin tespit ettiği insanüstü zorluklar yüzünden yapamamıştır. Yoksa, o, derdin bütün kaynaklarını ve Tazminattan beri gelen sahte oluşlar ve kahramanların iç yüzünü, dibine kadar görüyordu.

Dngilizler, Berlin Kongresi arefesinde Bâbıâliye, cevabı 48 saat vadeli bir nota verdiler ve Kıbrıs'ın muvakkat olarak kendilerine bırakılmasını istediler. Açık bir (şantaj), tehdit mektubu, fırsattan faydalanma açıkgözlüğü, yahut hayâsızlığı şeklindeki bu (ültimatom), Dstanbul'daki Dngiliz Sefirine şöyle emrediliyordu:

«Bu Rusya'nın Kars'ı ve Ermenistan'daki fetihlerini elinde tutması şartına bağlı olacaktır. Eğer Rusya bu yerlerden vazgeçerse, Kıbrıs'ı tahliye

edeceğiz ve bu anlaşma da sona erecektir. Bu şartların derhal kabulü için bütün gücünüzü kullanınız. Eğer Sultan Dngiltere'nin iyi niyetine sahip olmak istiyorsa bunlar derhal kabul edilmelidir. Ele geçen bu fırsat kaçırılacak olursa, artık hiç bir zaman ortaya çıkmayacaktır. Rus ordusunun Dstanbul'dan çekilmesi ve Bulgaristan'ın, Balkan Dağlarının kuzeyine itilmesi veya tamamen ortadan kaldırılması hususunda Rusya ile anlaşmak üzereyiz. Sultan yukarıdaki anlaşmayı rıza göstermiyecek olursa, Rusya ile yapılan müzakereler hemen kesilecek ve bunun ilk sonucu da, hem Dstanbul'un işgali ve hem de Osmanlı împaratarluğunan paylaşılma»! olacaktın.

Bu vesikayı (Sir Headlam-Mor!ey)in «Diploması Tarihi» eserinden alan muharrir şöyle devam ediyor:

«Bu ağır tehdit altında Türkiye 25 Mayısta adayı vermeye tazı cklu. Bu husustaki anlaşma 4 Haziranda Dstanbul'da imzalandı. Anlaşmaya göre Kıbrıs'ın işgal ve idaresi, Rusya'nın Batum, Kars ve Ardayan'dan herhangi birisini eünde muhafaza etmesi veya yeni fetihlerde bulunması ihtimaü dolayısıyla» Dngiltere'nin adı geçen toprakları silâhla muhafaza ve müdafaa etmesi şartiyle Dngiltere'ye terkolunuyordîi. (Salisbury) ise eîçi (Layard)a çektiği 30 Mayıs tarihli telgrafında şöyle söylüyordu: (Şurası kesin olarak anlaşılmalıdır ki, eğer tehlikenin sebebi ortadan kalkacak olursa, bir ihtiyatî tedbir elan bu anlaşma aynı anda ortadan kalkacaktır)... Oysa, bu talimata rağmen, Rusya'nın Kars,

290 Ardahan ve Batum'dan çekilmesi halinde Dngiltere'nin de Kıbrıs'tan çekileceğine dair şart, anlaşmada yer almamıştır.»

Kıbrıs'ın Dngilizlere verilişindeki kayıt ve şartlar bilhassa Cumhuriyet devrinde ortadan kalktığı halde, bir türlü bu eski vatan parçasının Dngilizlerden kopan-lamamasını ve memlekete iade

edilmemesini, Dkinci Ab-dülhamîd'in ince ve çevik politikasına mukabil, son devirlerin yılgın ve mahkûm siyasetinde aramak ve bu işde Sultanı, yerden göğe kadar mazur görmek lâzımdır.

Ksbns dâvasının da içyüzü, yine Moskof'a bağh olarak budur!

MESELE ÜSTÜME MESELE Rusya'nın 1878''den sonra üzerimize musallat ettiği pürüzlü işler arasında Ermeni meselesi. Makedonya meselesi, Arnavutluk meselesi, Girit meselesi başta gelir, Ve şarkî Rumeli meselesi... Bunları tek tek ve kalın çizgilerle gösterelim: ERMEND MESELESD:

Kurat'tan: «Dstanbul'daki Rum *-e Ermeni ahalinin Ruslara karşı sempati besledikleri bilindiğinden, her ân karışıklık çıkması mümkündü. Müzakereler esnasında Ayaste-fanos'a Ermeniler adına bir heyet gelmiş ve General If-natyev'den muhtar bir Ermenistan'ın tesisi, yani Doğu Anadolu'da Ermenilerin bulunduğu sahanın, Rusya'nın himayesi altına konmasını istemişti. Dgnatyev'in de bu-

291 na nıüshet bir cevap verdiği anlaşılıyor. Bu suretle (Ermeni Meselesi) bir siyasi problem olarak ortaya çıkmış bulunuyordu. Nitekim buna ait ban kayıtlar Ayastefa-nos Muahedesine konmuştur. (Madde 16)...» Peşinden Halûk F. Gürsel'in satırları: «Ermeni meselesi deneri mes'ele, 1877-1878 Osmanlı Rus savaşı sırasında Rusya'nın, Anadolu'nun kuzey -doğusundaki bazı Türk şehirlerini işgal ederek buralarda yaşayan Ermenileri bağımsızlık amacıyle Osmanlılara karşı kışkırtmalariyle başlamıştır. Dngiltere ise kurulacak bu devletin Rusya nüfuzu .altına düşeceğinden ve bu yoldan Rusya'nın Dskenderun'a ve Basra Körfezine inmesinden korkmuştur. Böylece Ermeni dâvası Ermenilerce değil, Osmanlı Devleti üzerinde menfaatleri çarpışan iki devletin, Dngiltere ile Rusya'nın gayretiyle ve önce politik bir hüviyetle meydana getirilmiştir.

1878''de, Osmanlı Devleti Rusya'ya yenilince, Ermeni patrikliği, Ermenilerin bulunduğu Fırat'a kadar toprakların Rusya'ya ilhak edilmesinin Rus Çarından istenmesine karar vermişti. Ayastefanos anlaşması ise, Osmanlı Devleti'nin Ermeniler hakkında ıslahat tedbirleri almasına ve bu tedbirler alındıktan sonra Rusya'nın bu topraklardan çekilmesine karar

vermişti. Berlin antlaşmasında ise hüküm yumuşatıldı. Yeni şekle göre, Osmanlı Devleti Ermeniler hakkında aldığı ıslahat tedbirlerini devletlere bildirecek devletler de bu tedbirlere nezaret edeceklerdi.

Berlin'de muhtariyet bile koparamamaian, Ermenileri çok sinirlendirdi. Silâhla mücadeleye karar verdiler. Bu sebeple dernekler tanıldu. Bunların en ÖHesa-lisi 1887'de Marksist prensiblerg göre Dsviçre'de kurulup, faaliyetini Doğu Anadolu'ya yayan Hmçak komitesi iîe-Kafkasya'da kurulup faaliyetini (Ermeni) demekleri*

292 nin birleştirilmesine hasreden (Taşnaksutyun Komitesi • Ermeni Dhtilâl Cemiyetleri Dttifakı) dır. (Hınçak) Komitesi 1896'daki genel Kongresinde, kendisine tek amaç ve vasıta olarak isyan çıkarmayı kabul etti.

1880'de (Gladston) Dngiltere'de iktidara gelince, Ermeni meselesini kurcalamaya başladı. 1885'de Doğu Rumeli Bulgaristan'a katılınca Londra, Viyana ve Rus ya'daki dernekler faaliyete girişip bağımsız bîr Ermenistan kurulmasını istediler.

Bu çabalar sonucu 1888de Van'da, 1890da Erzurum'da, 1894 de Bitlis'de ayaklanmalar çıktı. Osmanlı Devleti bunları bastırdı. Olaylar Birinci Cihan Savaşına kadar böyle devam etti. Avrupa ve Âmerika'daki Ermeniler, Osmanlı Devletindeki kışkırtmaya devam ettiler.

Ve nihayet Ermeni dâvası, Birinci Dünya Savaşında Dttihatçıların yarı haklı, yarı zâlim satın altında çözümlenebildi.»

MAKEDONYA MESELESD : Dağlardan kasabalara inen köylülerin bile eşeklerine bomba ve dinamit yükledikleri saha... Bizi içten ve dıştan tahrip gayesiyle başımıza ne geldiyse bu yoldan gelmiştir.

Türk - Rus ilişkilerini inceleyen muharrir, her köşesinde Moskova yapısı bombaların kestane fişeği gibi patladığı Makedonya'yı şöyle görüyor:

«Bu mesele de Ayastefanos ve Berlin anlaşmalarının doğurduğu meselelerden biridir. Bilindiği gibi, Ayastefanos anlaşması Makedonya'yı da içine alan bir büyük Bulgaristan kurmuştu. Berlin anlaşması ise Ma kedunyayı Osmanlı Devletine iade etmişti. Ama Bulgarlar Ayastefanos Bulgaristanlın bugüne kadar hiç unut-

293 manmşlardır. 1885de Doğu Rumeli'nin Bulgaristan'a ilhakı Makedonya meselesinin dönüm noktası oldu. Şimdi Bulgaristan Makedonya'yı da ilhak etmek için çaba harcamaya bağlamıştı. Bu sebeple çeşitli komiteler kuruldu. Bunların tek amacı isyan çıkarmaktı. Yunanistan ve Sırbistan da Bulgaristan'dan geri kalmamak için çeşitli komiteler kurmuşlardı. Bu hai iki devleti yakından ilgilendiriyordu: Avusturya ve Rusya... Avusturya, demiryolu yapmak suretiyle Balkanlarda yayılmaya çalışıyordu. Bulgaristan'ın buralara göz dikmesi hoşuna gitmedi. Rusya da Bulgaristan'ın Makedonya'yı ilhak etmesini istemiyor, Balkanların diğer Slav devletleri arasında paylaşılmasını istiyordu. Bu iki devlet bu menfaat birliği sonucu aralarında anlaştılar. 1897'de yapılan anlaşmaya göre Makedonya'da statükonun korunmasına çalışılacak, toprak ele geçirmeye çalışmıya-caklardı. Ancak bu mümkün olmazsa, Avusturya Bosna - Hersek'i ilhak edecek, Arnavutluğa muhtariyet verilecek, Makedonya da Balkan devletleri arasında paylaşılacaktı. 1903 yazı geldiğinde artık kan dökülmeye başlamıştı. Ba durumda Rusya ve Avusturya tekrar aralarında danışarak (Muerzsteg Programı) adı altında hazırladıkları ıslahat projesini diğer devletlerin de rızasını alarak Osmanlı Devletine sundular. Osmanlı Devletini nüfuzu altında bulunduran Almanya bu teşebbüse katılmamıştı. Osmanlı Devleti ıslahatı kabul ederek uygulamaya başladı. Durum da biraz düzeldi. 1908%de II. Meşrutiyetten sonra Ittihad ve Terakki Partisinin buraları Türkleştirme faaliyeti, Makedonya'yı daha çofc karıştırdı. Balkan savaşları sonunda Makedonya tamamen Osmanlı egemenliğinden çıktı.»

Makedonya, en büyük acıyı Dkinci Abdülhamıd'a hissettiriri Osmanlı Dmparatorluğunu hâkimiyet koltuğuna yerilmekten alıkpyucu bir kanlı basur olmuştur.

294 Çilekeş tkinçi Abdülhamîd Hân'ın başındaki meseleler sayılmayacak kadar çoktur. Bunlardan en ıstıraplıları arasında, saydıklarımızdan sonra Arnavutluk ve Girit meselesi geliyor.

ARNAVUTLUK MESELESD : Tarihimize büyük vezirler, kumandanlar, ilim a-damlan hediye etmiş olan, ekseriyetiyle koyu müslü-man bu millet, som halk yığınları halinde hiçbir zaman Türkle bağdaştırılamamış ve alçalma çığırımız boyunca tereddiye terkedilerek nihayet ecnebi fesatları yüzünden ayn bir kavim şuurunun içinde bizden kopup gitmiştir. Türkle, dış ölçülerinde beraber olduğu dinin, hassasiyet çerçevesinde her türlü yabancılığı silici vahdetini, Anadolu çocuklariyle bir arada yaşayamamış bir millet... Dkinci Abdülhamîd'in sırf «anâsırın tevhidi -yabancı unsurların birleştirilmesi» yolundaki siyasetine, Arnavutları himaye etmesine ve onlardan hassa birlikleri kurmasına rağmen de, bu kafaca zaif unsur, öz kökümüze hiyanet davranışı olan Dttihatçı Hareket Ordusu kadrosunu keçe külâhlariyle doldurmakta ve Padişah üzerine yürümekte alet diye kullanılabilmiştir. Ne uğurda olursa olsun, bahadırlığı fikir ve idealin üzerinde tutarcasına iptidaî bir dağlı havasına bürülü gördüğümüz Arnavud'un, yığın psikolocyası bakımından bu halini ruhunun sadeliğinde aramak ve menfi telkinlere kapılmaktaki zaafını bağlamak lâzımdır.

O halde Moskof hesabına mükemmel bir vasıta... Kabahat ise onda değil, onu kendi şartlan içinde Türk'ü temessüle davet edemeyen, Dslâm potasında eritip Türk'e perçinleyemeyen bizde... Zaten yabancılara kendimizi temessül ettirme dâvasında zaafımız bütün ta-

295 I

rih boyunca aşikârdır; ve Arnavutlar, daha niceleri gibi bu zaafımız yüzünden, dış çizgilerde tfizimle bir, iç çizgilerde ise ayrı kalanlardan ve gaye için sadakat değil de sadakat için sadakat karakteri yüzünden açıkgözlerin ellerine düşenlerdendir.

Berlin anlaşmasına göre Karadağ genişletilip Ko-sine ve Plâvya'yı içine alınca, ırkdaşlariyle dolu olan bu yerlerin kendilerinden koparılması Arnavutları ayaklandırdı. Karadağ'a karşı harekete geçip onun kuvvetlerini yendiler. Berlin'de alınan bir karar bazı Arnavutluk topraklarını Karadağ ve Yunanistan arasında tak-, sime tâbi tuttuysa da buna da boyun eğmediler ve bu yerleri kuşattılar. Dngiltere, bu havzaların, Türk birliği dışında kendi başına hareketinden ve Osmanlı Devletinin oralara hâkim olamamasından o kadar öfkelendi ki, Rusya ile el ele Dzmir'i işgal etmeyi bile düşündü. Nihayet büyük bir Osmanlı kuvveti, bu yerleri zorla Arnavutlardan koparıp eliyle düşmana teslim etmek gibi bir mahkûmiyet altına düştü.

Hep, ruhta kaynaşamamış, birbirinden kopmuş ve beraoerlik içinde ayrılığa düşmüş olmanın neticeleri...

Dşaret ettiğimiz gibi, bu meselede bize düşen suç, Arnavutluk, istiklâlini alıncaya kadar, ne Türk birliğine yardımcı olabilmiş, ne de Türk birliği onu kendi içinde gösterebilmiştir.

GDRDT MESELESD Moskof desteği üzerindeki Yunan (Megalo Ddea)sı (Minos) medeniyetinin beşiği Giridi de içine alıyordu. Yunan Kralı Yorgi, Çar Dkinci (Aleksandr)ın yeğeniyle evlenince, Yunanlılar, çeyiz olarak Ruslardan Girid'i beklemeye başlamışlardı. 1366 Girit isyanı bastırılmış,

296 fakat iki yıl sonra Moskof sevk ve idaresi altındaki dış baskı sebebiyle Girid'e muhtariyet tanınması kabul edilmişti.

«1877 - 1878 savaşı sonucu, Girit üzerinde bir Dngiliz - Rus mücadelesi ortaya çıkardı. Dngiltere, Akdeniz'de durumunu kuvvetlendirmek için burasını da almaya karar verdi. Ayastefanos antlaşmasının 15. maddesi, Osmanlı Devleti'nin Girit'in muhtariyetini genişletmesini ve bu konuda aldığı tedbirleri uygulamadan evvel Rusya'ya danışmayı öngörüyordu. Bu hüküm, açıktır ki, Rusya'nın geniş müdahalesine zemin hazırlıyordu. Bu

sebeple Dngiltere'nin de ısrarıyla Berlin Anlaşmasının 23. maddesine muhtariyet plânlarının uygulanması hakkında Avrupa devletlerine bilgi verilmesi esası kondu. Buna rağmen 1878 sonunda Girit'te gene a-yaklanmalar çıktı. Osmanlı Devleti Halepa anlaşmasıyla Rumların imtiyazlarını genişletti. Buna göre ada'ma valisi Rumlardan, yardımcısı ise Türklerden olacaktı. Meclis üyelerinden 49u Rum. 31'i Türk olacaktı. 1882'-de Dngiltere'nin Mısır'a yerleşmesi Girit üzerindeki çabalarını artıran bir faktör oldu. Öte yandan Yunanistan da gayretlerini artırmıştı. Bu durumda 1889'da Gi-"•»t Kumları yine ayaklanıp, ada'yı Yunanistan'a ilhak etmek istediler. Adadaki silâhlı çatışmalar sırasında, Rumlar Müslümanlara saldırıyorlardı. Bu durumda e-nerjik davranan Osmanlı.Devleti adaya kuvvet şevketti. Hem sükûnu temin etti, hem de Halepa fermaniyle verdiği imtiyazların çoğunu geri aldı.

1895'de ise Ermeniler isyan çıkarmaya başlayınca, Rumlar yeniden ayaklandılar. 1897'de ise Girit Rumları kendilerini Yunanistan'a kattıklarını ilân ettiler. Ermeni meselesinin doğurduğu katışıklıktan yararlanmak isteyen Yunan kralı, bu birleşmeyi kabul etti. Yunan

297 kuvvetleri adaya çıktı. Ancak devletler Yunanistan'ı desteklemediler ve sulhu iade için her biri 600'er kişiyi adaya gönderdiler. Yunanistan askerlerini geri çekti. Ancak adaya asker çıkarmışken geri çekmek Yunanis tan'uı ağrına gitti. Artik Yunanistan Osman'a Devletine harp açmak istiyordu.»

Gerisi malûm... Dkinci Abdülhamîd'in öz iradesiyle verdiği ve sonunda Türk ordusunun topuğuna Atina kapılarında, (Misolongi) önlerinde (Lord Bayrın)m kalbi gömülü olan noktaya bastırdığı Türk - Yunan safari, Türk zaferi; vs böyleyken kısa ve dolambaçlı yollardan Yunanlılara geçen Girit...

O devrin şarkısı:

Girit bizim canımız, Feda olsun kanımız! Türk'ü üçbuçuk Yunan palikaryasına yendinnsyi düşünecek kadar hor gören Moskof plânı, üîu Hakan II. Abdülhamîd Hân sayesinde muvaffak çü

SARKf RUMELD MESELESD.: Şarkî Rumeli meselesinin içyüzünü görmek için, ikinci Abdülhamîd Hânın, 3 Mart 1917 tarihinde Beylerbeyi Sarayında, şahane bir üslûpla kaleme aldığı şu satırları okumak lâzımdır:

«Şarkî Rumeli meselesinde benim zaaf göstermiş olduğumu pek çok iddia ettiler. Zaaf göstermek, mevcut kuvvetten istifade etmemek demektir. Hangi kuvvet mevcut idi de Şarki Rumelindeki hakk-ı hâkimiyeti müdafaa enirinde istimal edilmedi?.. Bunu düşünen ve söyleyen bir insaf sahibini bugüne kadar işitmedim.

Bulgar, prensi Batenberg Filibe'ye müstevli olduk 298

tan sonra, vak'adan bizim hükümetimiz haberdar olabildi. O da Rus sefirine gelen bir telgrafnameden Telgraf Nazırı Dzzet Efendi'nin beni haberdar etmesiyle mümkün olabilmişti. Sadrıâzam, Sait Paşa idi. Terki taht ettikten sonra okuduğum bazı beyanat ve muhar-reratmda Sait Paşa’nın vekayii kendi lehine tahrif etmiş olduğunu hayretle ve teessüfle gördüm.

Sait Paşa, Bulgarların tecavüz edeceklerinden daha evvel haberdar olamadığı gibi, vaka Dstanbul'a aksettikten sonra da —bir müddet tereddüt ederek— müzakere esnasında Sura yi Devlet Reisi Akif Paşa’nın beyanatı üzerine buna kani olmuştu. O vakit bu mesele için Filibe'ye asker sevkolunmakta, hem müşkilât, hem tehlike vardı. Doksanüç Seferinin tarumar ettiği ordu henüz toplanamamıştı. Hazine tamtakırdı. Askerin levazımı ve memurların maaşatı bile pek güç tedarik olunuyordu. Vilâyetler vardı ki, jandarmaları yirmi aydan, otuz aydan beri maaş atamıyorlardı. Böyle bir zamanda sırf bir isimden ibaret kalmış olan bir hakk-ı hâkimiyet namına, neticesi meçhul ve karanlık bir harbe girişmeyi ben tehlikeli gördüm.

Güya Sarayı muhafazaya memur olan, Dkinci Fırkadan birkaç tabur ayırmamak için benim bu meselede azimsizlik gösterdiğimi söylediler.

Dkinci Fırkanın birkaç taburu gidip gitmemiş... Bundan netice üzerine ne tesir vâki olabilirdi?..

Daha toplu ve bize nisbetle daha hazırlıklı olan. Sırp Ordusunu mağlûp eden o vakitki Bulgar Ordusunu, Dkinci Fırkanın birkaç taburu mu inhizama uğratacaktı?..

Düveli Muazzamanın bu husustaki niyet vef mesleki de malûm değildi. Dlk tahminler, darbenin Rus tarafından gelmiş olduğuna matuf iken, sonradan görül-

299 dü ki, Rusya bu meselede Bulgarlara muarız ve mu-hasım imiş... Cismi Devleti, şedit sarsıntılardan vikaye için ara-sıra küçük fedakârlıklar lâzım idi. Şark ve Garbın aleyhimize yürüdüğü bir sırada, ben, her tarafa meydan o-kuyamazdım.

F.Jer Bulgarların Filibe'ye duhulü üzerine selieme-hüsselâm meydana atılsaydıtn, Bulgarlarla Sırplar ma-harip değil, müttefik olurlar ve yalnız Şarkî Rumeli meselesi değil. Makedonya meselesini de beraber hallederlerdi.

Bulgarların Şarkî Rumeli'ye, tecavüzü üzerine Balkan- muvazenesine halel geldiğini iddia ile Alasonya hududunda talışidata kıyam eden Yunan dahi Yanya havalisine ve adalara ait metalibini kabul ettirmek için onlarla birleşir; ve îşkodra'ya inmek en büyük emeli olan Karadağ'ı, bu fırsattan istifade etmekten hiçbir kuvvet menedemezdi.

Gabriyel Paşa adlı bir Bulgar'ın Rumeli-i Şarkî valiliğinden teb'id edilmiş olmasından dolayı gözüm kızarak işe girişseydim, 1328 senesindeki felâketi, o zaman, yâni ordusuz, parasız, pulsuz, hazırlıksız bulunduğumuz bir vakitte kendi elimle ihzar ve davet etmiş olurdum. Balkan vakayi-i ahiresi benim kalbimi çok kanattı. Yalnız bir şeyle müteselli oluyorum ki, ben 1301 senesi Eylûlündeki hazım ve ihtiyatımla bu musibeti yirmi sekiz sene tevkif edebilmişim.

Sait Paşa'yi yakından tanıyanlar tasdikde tereddüt etmezler ki, paşa bu gibi mühim meselelerde sarih bir fikir beyan etmez. Daima (şöyle yapılırsa bu, böyle yapılırsa şu mahzur vardır) demek kârı

ve şiarıdır. Halbuki leytileal devri değil, kat'î bir karar vermek zamanı içinde bulunuyorduk. Kâmil Paşa'yı ilk defa olarak

300 mevkii sadarete getirmekle Şarki Rumeli meselesinin ilk hâd devrini geçirdim. Kâmil Paşa'nın bu sadaretini Şarki Rumeli meselesindeki meylimi hissederek rızacılık etmek istediğinden münbais zannedenler, hatâ ederler. Kâmil Paşa'yı daha evvel zihnimde sadarete namzet etmiştim.

Sait Paşa'nın Kâmil Paşa'yı istirkap ettiğini anlar ve Meclisi Vükelâda arasıra gıyaben istihlâf etmekte olduğunu işidinüm. Suriye Valisi Hamdı Paşa'nın vefatı haberini selâmlık resminde aldım. Suriye'nin ehemmiyetine binaen kimin münasip olacağını Şeyhülislâm Uryânî zade Ahmet Esat Efendi'den sormuştum. Efendi, Evkaf Nazırı Kâmil Paşa'nın o havalide memuriyeti ve hüsn ü sıytı olduğunu beyan ile, Suriye valiliğine tayini reyinde bulundu.

Kâmil Paşa'nın Vükelâ arasından uzaklaştırılması için yine Vükelâ arasında bir cereyan olduğunu anladım. Dşte Sait Paşa'nın rakibi Kâmil Paşa'yı istihlâf etmesine sebep budur!»

Dkinci Abdülharaîd'in samimiyet tüten satırlarında, 33 yü ateşin üstüne eli ve ayağiyle abanarak alevlenmesine mâni olduğu iç yangınımızdan kıvılcımlar uçuşmaktadır.

ABDÜLHAMÎD'DN SON YILLARINDA îkinci Abdülhamîd, saltanatının son yıllarındadır. Rusya'nın Dmparatorluk tahtında da «Bütün Rusyala-nn» sonuncu Çan îkinci Nikola...

1905 Rus - Japon Harbîn! kaybeden Rusya, her taraftan ıhk denizlere çıkma emelim Uzak Doğuda denize

301 gömmüş bulunuyor. Dngilizlerle çatışan Rusya, bir anlaşmaya vanp, gözlerini yine Boğazlara dikmiş...

îkinci Abdülhamîd bunca dış mesele karşısında bir da iç faciayla karşı karşıya... Makedonya'da pişen ve günden güne pekleşen sözde hürriyetçiler hareketi...

Bu hareket Rusya'yı mes'ut etmektedir. Zira bütün dür.ya görüşleri, Yahudi ve Mason sevk ve idaresinde ve kabuk üstü bir Avrupalılaşma gayreti içinde Makedonya dağlarının havasını andırır bir sertlik vs gczükara-lıkla güya Türkiye'ye hürriyet getirmekten ibaret Dttihatçılar (oligarşi) si, Abdülhamld'in şahsında (monarşi) yi yıkmaya savaşırlar, Ulu Hakan'ın bütün Türk mâna ve madde kıymetlerini koruyucu politikasına zıt. bölücü, parçalayıcı, vatanı kayalara çarpıcı bir yol tutturmuş bulunmakta, bu da Moskof hesabına enfes bir zemin teşkil etmekte...

Japonlara mağlûbiyetlerinin hacaletine rağmen BcS?zlsr üzerinde tekrar horozlanmaya kalkarı Ruslar, yüzsüzlüklerini o hale getirdiler ki, 1907 yılında, Dngi-lizieıe, Boğazların yalınız Rus harp gemilerine açılmasını teklife kadar gittiler. Dngilizlerden sinsi ve her yöne çekilmesi mümkün bir cevap alınca, Avusturya'ya baş vurdular ve şu karşılığı aldılar:

— Buna teşebbüs etmeden, beraberce hareket etmemiz için bize haber veriniz! Biz de resmen Bosna -Hersek'i Avusturya'ya katmak niyetindeyiz!

5 Ekim 1908'de Avusturya, Bosna - Hersek'i resmen ilhak ettiğini bildirdi. Sırbistan telâşta ve giden yerleri kendi müstakbel hakkından koparılmış kabul etmekte,.. Almanya ise ileride Rusya'ya karş! ittifakını pişirmeye başladığı Avusturya'yı tutmakta... Rusya'ya sert bir nota dayadî ve Bosna - Hersek ilhakını tanımasını istedi.

C02 Bütün bunlar çilekeş Abdülhamid'in başına yerleştirilmiş bir kazan içinde kaynatılıyordu. Tam o sırada (yani 5 Ekim 1908 günü) Bâbîâliye çskilen bir telgraf da, Bulgaristan'ın, istiklâl ilân ettiğini ve Frens (Ferdinand)ın kral ünvaniyle taht'a geçtiğini ilân ediyordu.

Berlin Konferansının şeklî bir muhtariyet vermekle yetindiği ve hakikatteki bağımsızlığını resmen kâğıt üzerine dökmediği Bulgaristan, şimdi bu şekil pürüzünü de süpürmüş, Türkiye'ye vereceği

tazminatı efendisi Moskofa olan Türk harp tazminatı borciyle takas ettirmiş, şarkî Kümeliyi almış ve dört yıl sonra Çatalca önlerine kadar uzanmak üzere Dmparatorluğun karşısına dikilmiştir.

Türkiye bunu da görecekti; Moskof yumruğu altında tam iki asır, ot minderden daha tepkisiz bir hedef rolünü oynadıktan sonra, or.un yetiştirmeleri bir sütçü Bulgar, bir dağlı Sırp, bir palikarya Yunanlıdan dayak yediğini da görecektir. Şu var ki, Trablus felâketinden Birinci Dünya Harbi belâsına kadar çorap söküğü gibi gidecek ve daima Moskof eliyle desteklenecek olan bu gürül gürül yıkılış ve devriliş safhası. Dkinci Abdülhamîd taht'tan indirildikten sonra ve onun şahsında vatana işlenen günahın neticesi halinde tecelli edecektir.

Sahte kahraman Mithat Paşa'nın «aydınlık» ismiyle getirdiği karanlık ve «hürriyet» namı altında ektiği zulüm, Yahudi ve Mason ütopyalarının kuklası Dttihatçılarda kemalini bulunca, Dmparatorluğun da Sultan Reşad'a kadar 610 yıllık hayatı sona ermiş olacak ve bu dâvada büyük pay Moskofta kalacaktır.

ikinci Abdüîhamîd'in hemen arkasından gerçekleşen yıkılış ve devriliş safhamızın ilk ve acı tecellisi Balkan Harbidir.

303 BALKAN SAVAŞI Rusya, Alman ve Avusturyalılarla birtakım anlaşmalara girip çıktıktan ve Meşrutiyetin ilânı sıralarında Doğu hududumuzdan üzerimize saldırmayı plânlamaya kadar vardıktan sonra Trablus Harbi vesilesiyle Boğazlar üzerinde bir siyasi zorlama tecrübesine daha girişti. Yir.e bu vesileyle hırsları şahlanan Balkan devletleri, orkestra şefleri Moskofun kumanda değneğini havaya kaldırmasiyle aralarında anlatmaya koyuldular.

Kendi üslûplariyle anlatsınlar : «Dlk yapılan Sırp Bulgar ittifakıydı. 13 Mart 1912 tarihli bu itifaka göre, savaşa başlama tarihini Rusya tesbit edecekti. Öte yandan, ele geçirilen toprakların paylaşmasında anlaşmazlık çıkarsa, bu topraklar Rus Çarının hakemliğine bırakılacaktı. Bu hükümler Rusya'nın Balkan savaşlarındaki rolünü gösterir sanırız.

Sırp-Oulgar ittifakından iki ay sonra Bulgar Yunan ittifakı yapıldı. 6 Ekim 1912'de Karadağ-Sırbistan ittifakı da yapıldı. Daha evvel Karadağ - Bulgaristan ittifakı sözlü olarak yapılmıştı. Bunun üzerine iki gün sonra Karadağ Osmanlı Devleti'ne harp ilân etti.

C«manh Devleti savaşa iyi hazırlanmamıştı. Öte yandan Sırp ve Bulgar orduîan büyük ölçüde Rus gö-uüiiülerinden müteşekkil di. Osmanlıların kurduğu ilk ordudan Doğu crdusu kısa zamanda bozuldu. Bulgarlar Çatalca'ya kadar geldiler. Batı ordusu ise Kamanovada Sırplara yenildi. Yunanistan ise Selânik'i ele geçirdi. Donanması ise Bozcaada, Limni, Samotraki ve Taşoz'u almıştı. Bu kötü durumda yalnız Edime, tşkodra ve Yânya şehirleri mukavemet ediyorlardı. Sırbistan ise bir yandan Yenipazar'ı ele geçirirken öte yandan da Arnavutluğun topraklarını alıp denize çıkmıştı. Bu hal o

Î04 topraklara göz diken Avusturya'yı sinirlendirdi. Rusya ise Sırbistan'ın yanında yer aldı. Avusturya'nın müttefiki Almanya, Avusturya'nın yanındaydı. Fransa ise Rusya'nın tara Çındaydı. Dngiltere de Rusya'yı destekliyordu. Bununla beraber Devletler savaş istemiyorlardı. 17 Aralık 1912'de olay Londra'da toplanan bir konferansa havale edildi.

Öte yandan Balkanlarda ortaya çıkan durum, Rusya'yı korkutmuştu. Çatalca'ya kadar gelen Bulgarlar Dstanbul'u alabilirlerdi. Yunanistan'ın hakim duruma geçmesi de Rusya'nın canını sıkmıştı. Balkan ülkelerini Osmanlılar üzerine kışkırtan Rusya şimdi başına iş açmıştı. Bu sebeple, Bulgaristan'a bir nota veren Rusya, Meric'in doğusunda kalan toprakların Bulgaristan taralından ilhakını tanımayacağım bildirdi. Bu sırada Osmanlı Devleti de barışa yanaşmıştı. Londra barışiyle Osmanlı Devleti, Ege adalariyle Arnavutluk sınırlarının tayini işini büyük devletlere bıraktı. Artık Osmanlı Devletinin sadece Bulgaristanla sının kalıyordu. Girit de Yunanlılara bırakılmıştı. Edirne ise Bulgar sının içinde kalıyordu.»

Osmanlı Devletinin bu sırt üstü yere serilişi önünde, müttefik Moskof yetiştirmeleri birbirlerine girdiler ve boğaz boğaza geldiler. Bu da —ne acıklı!— Osmanlı Devletini kurtaran bir vesile oldu. Edirne fâtihane bir eda ile geri alındı. Arnavutluk ve Adriyatik Denizine kadar uzayan koridor, SelâniK dahil, elimizden çıktı ve Türkiye'nin Avrupa kıtası üzerindeki payı bugünkü kurabiye parçası Trakya'dan ibaret kaldı.

Dstanbul, düşman hududuna 200 küsur kilometre mesafede, atla 3 günlük, otomobille 3 saatlik yolda, Moskof ihtirasının, eteğine kadar yaklaşabildiği bir dünya güzeli halinde duruyor. Bu dünya güzelini hırs-

F.: 20 305 larına râmetmek isteyen efe devletler, sırf onun güzel-ligindeki dehşet yüzünden hem ellerini çekememekte, hem de birbirlerinden korktuklan için ellerini daha fazla uzatamamakta... Sadece kuvvet tesadümlerinin açtığı bir boşluk yuvası içinde dünya güzeli Dstanbul, ha-remagasından farksız bilinen, eski erkek, fakat şimdiki kocakarı, böylece Osmanlı Devletinin elinde kalmakta.. Allah'ın, Türk tarihine nakşettirdiği, bundan büyük hikmet, ibret ve cilve mi olur?

Peygamber emri yolunda Dslâm vecdiyle, Batı ve Hıristiyanlık temsilcisi Doğu Roma Dmparatorluğunu yıkan ve Dstanbul'u alan yüce bir millet, şimdi o vecdi yitirmiş olmak yüzünden boşlukta mekân işgal etme hassasını kaybetmişken, Dlâhî cilve icabı, yine Dstanbul'u elinde bulunduruyor, fakat (anti tez) ini Moskof'un teşkil ettiği ruh kökü dâvasına bir türlü yanaşamıyor. Türk'ün âbideleşmiş mânası olan Ayasofya Camii, o günlerden beri müzedir, denilse yeri... Sonraki, geç kalmış bir muamele...

MOSKOF'UN DSTANBUL'A BAKIŞI Artık Dstanbul'u kat'î surette Moskof'a peşkeş çeken Birinci Dünya Harbi Dtilâf Devletleri anlaşmasına doğru, Moskof'un Dstanbul'a bakışını kendi ağzından dinlemek lâzımdır.

93 Harbinden sonra Rusya'nın Dstanbul elçisi, bu .mevzuda Çar*a bir rapor vermiş ve demişti ki: «— Boğazların ele geçirilmesi bizce tarihi bir zarurettir. Siyasî, tarihi ve askerî menfaatlerimizin icaptan hu nokta üzerindedir. Bu dâva, topraklarımızı genişletmek meselesi değil, açık denizlerin kapısını elde etmek

306 işidir. Bu suretle, bütün Karadeniz kıyılarına yayılmış olan müdafaa tertiplerimiz bir noktaya toplanmış olur. Böylece kuvvetlerimizi tasarruf eder ve batı sınırımızda. Almanya ve Avusturya'ya karşı dana kuvvetli hale geliriz. Balkanlarla Asya arasındaki yolların düğüm noktasını elde bulundurmakla, Balkanlar ve küçük Asya'nın akıbeti üzerinde kat'î bir hâkimiyet kurarız. Hristiyanlarm ve tslâv milletlerinin korunması meselesi de kendiliğinden halledilmiş olur. Avusturya'dan Balkanlarda korkumuz kalmaz; hattâ onu Balkanlardan tamamen söküp dışarıya atmak ümidini besleyebiliriz.»

Sefirin, Dstanbul ve boğazlan ele geçirmek için Çar'a gösterdiği yollar: «— Birinci yol; Her ân, herhangi bir bahaneyle çıkarılacak bir savaş... Dkinci yol: Türkiye'de sık sık meydana gelen isyanlardan faydalanıp müdahale şekillerini kollamak... Üçüncü yol: Türkiye'ye dışarıdan gelecek bir tehlikeye karşı Padişahın Rus yardımına sığınmasını temin etmek ve doğacak fırsatlar sayesinde Bo-ğazlar'a yerleşmek...»

Çar, şatafatlı masasında, bu raporu önüne sermiş, etrafına bir takım derkenarlar serpiştirmektedir: «-— Bütün bunlar akla çok uygun şeylerdir, Allah bize, bu saadet ânına kadar yaşamayı nasib etsin... Bunun er - geç böyle olacağından ümidimi kesmiyorum!»

1865'de Çar (II. Aleksandr), yaveri Obruçef'e şöyle yazmaktaydı: «— Benim düşünceme göre bir tek amacımız olmalıdır: istanbul'u ele geçirmek... Bu Rusya'nın menfaatleri gereğidir. Balkanlarda olup bitenler bizim için ikinci derecededir. Boğazlar işinin henüz zamanı gelmemiştir, fakat hazır olmamız gerekir. Ancak bu iş için Bal

kan yarımadasında bir savaşa girmeye razı olurum; zira bu Rusya için lâzım ve gerçekten faydalıdır.»

Rusların istanbul ve Boğazlara, hayallerindeki imparatorluğun kalbi gözüyle bakmaları, 1914 sıralarındaki siyasi inkişaflara göre, Rusya'ya tutacağı cepheyi gösterdi. Almanya, Avusturya ve kendi arasındaki «Üç Dmparatorluk Anlaşması» na sırt çeviren Rusya Dtilâf devletlerine yanaştı. Zira Alman militarizma ve emper-yalizmasından kendini emin görmeyen Rusya, ihtirasını ancak, tezatlı ve menfaatleri sık sık çarpışıcı bir dünyada arayabilirdi; o da Dngiliz ve Fransızların temsil ettiği âlemdan başkası olamazdı. Zira Almanya, 19. Asrın sonlarında ve 20. Asrın başlarında elde ettiği büyük iktisadi, askeri ve siyasî takatle, dünya hâkimiyeti mevzuunda Dngiltere'nin karşısına korkunç bir rakip olarak çıkmış ve bu rakibin Rusya'ya tanıyabileceği hayat hakkı, Moskofa, Dngiliz ve Fransızların tanıyabileceklerinden çok daha dar ve hasis görünmüştü. Çünkü bir Alman galibiyeti neticesinde, Avrupa, tek ve rakipsiz bir kuvvetin eline düşmüş olacak; ve zaten «Anadolu - Bağdat» demiryolu ile Hindistan istikametini kurcalamaya başlamış bulunan Almanya elbette ki, Boğazlar gibi, kıtalararası bir kilit noktasını, bütün hinterlandı elinde olarak, nüfuzu altına almaya bakacaktı. Alman terakkisi Rusya'nın, Dngilizlere karşı Almanlar'a yaklaşma plânını değiştirmek ve Rusya'yı, o güne dek Boğazlar'a inmesine razı olmayan Dngiliz ve Fransızların kucağına atmıştı. Aynı tehlike karşısında Dngilizler ve Fransızlar da, Rusya'ya Boğazlan peşkeş çekmek zarureti altındaydılar.

Dşte Rusların Dstanbul ve Boğazlara bakışı, bütün dünyaya bakışlarının merkez noktası olarak bu derece hassas ve nazikti ve hazırlanan Dünya Savaşı neticesinde gayesini elde edeceği vadine ermiş bulunuyordu.

308 Bu bakış hâlâ yerli yerindedir ve sayısız değişikliklere rağmen değişmeyen tek esastır.

SEFERBERLDK Halkın «Seferberlik» yaftası altındaki ana-baba günü ifadesiyle belirttiği «Har*>-ı Umumi» veya Birinci Dünya Savaşı...

1914 Haziran ayının 28 inci günü Avusturya Veli-yahtı (Arşidük Fransua Ferdinant)m Saraybosna sokak, larında yediği kurşun, hemen Avusturya'yı,

arkasından Sırbistan'ı patlatmış, onu Rus, Rus'unkini de Alman patlamaları takip etmiş, peşinden infilâklar Dngiltere ve Fransa'yı da içine alınca, dünya kıyamet arsasına dönmüştür.

Bu nokta Türkiye'nin ölüm. - dirim ânıdır; ve Osmanlı Dmparatorluğu, tarihinin hiçbir safhasında bu kadar tehlikeli bir geçit içine girmiş değildir. Bu nokta, Türkiye'ye, selim akıl ve derin seziş sahibi bir el tarafından ensesinden kavrayıp bir kenara çekilmesini emredici bir kararla böyle anların ince sanatkârı Dkinci Abdülhamîd yerine, olanca cesaretleri intihar sınırlarına çarpmak elan taş kafalı Dttihat ye Terakki komitacılarından başka kimse yoktur.

Dkinci Abdülhamîd, feci manzarayı, Beylerbeyi sarayının pencerelerinden seyrede dursun... Ona, Türkiye'nin Almanlar safında harbe girdiği söylenince şöyle diyecektir:

— Dşte şimdi her şey bitti! Bütün emeklerim heba oldu! Eğer Birinci Dünya Savaşı hengâmesinde Osmanlı tahtında Abdülhamîd bulunsaydı, ne yapacak ve Tür-

308 kiye'yi nasıl kurtaracak olduğunu ilerideki teşhisimiz gösterecektir. Ve hiç şüphesiz, Şarki Rumeli meselesinde ileriye sürdüğü «beterinden kaçınmak» siyasetiyle, Ulu Hakan, Türkiye'yi, beterlerin beteri tasfiye felâketinden kurtaracak, az ilerideki teşhisimizde görüleceği gibi hareket edecekti. Umumî Harp yılının Mart ayında Dstanbul'da bir «Türk . Rus Cemiyeti» bile kurulmuş ve bu derneğe Hüseyin Cahit, Salâh Cimcoz, Ahmet Nesimî, Fuat Hulusi gibi Dztihatçılar girmişti.

Gülünç denilecek kadar sun'î zoraki ve iğreti bir tedbir... Tedbir bununla da kalmamış ve üç başlı (Talât, Enver, Cemal) Dttihat ve Terakkinin şeflerinden Dahiliye Nâzın Talât Bey'in (Paşa) reisliğinde bir heyet, Litvanya'da (Kırım) istirahatte bulunan

Rus Çarını ziyarete gitmişti. Hüseyin Cahit ve Ahmed Agayef (Ağaoğlu) gibi muharrirler bu ziyareti pohpohlamışlar ve bir Türk - Rus yakınlaşmasına mümkün geziyle bakıcı makaleler çırpıştırmışlardı. Bu hale, Dstanbul'daki Dtilâf devletlerinin elçileri gülmüş; teşebbüsten, caylâ-nın kaplanla anlaşmaya gitmesi gibi bir mâna çıkarmıştı.

«Türkiye ve Rusya»dan okuyalım: «Bu kabul esnasında hazır bulunan (Sazonov)un, Talât Paşa tarafından öne sürülen yaklaşma temennisine karşı. (Rusya'nın Türkiye'ye karşı siyasetinin Dngiltere ve Fransa ile anlaşmak suretiyle tanzim edilmiş olduğu ve Rusya'nın iki müttefiki tarafından tasvip görmedikçe Türkiye'ye karşı hiçbir harekete geçemiye-ceği) tarzında konuştuğu bildiriliyor. Bu suretle Talât Bey, (Sazrnov)dan cesaret verici bir karşthk görmemişti; mamafih buna rağmen, (Sazanov) ile yine de iki

310 memleketi ilgilendiren meselelere temas edilmiş ve Rus hariciye nazırını yoklamaya, çalışılmıştı,!» Rus Hariciye Nazırının lastikli cevabı şu tarzda yorumlanabilirdi:

— Müttefiklerimiz razı olmadıkça size hiçbir şey yapmayız, sözü, onların muvaffakatiyle hakkınızdan geleceğiz, demekten farksızdır.

Bu cevabiyle Rusya, aradaki doldurulmaz ve aşılmaz uçurumu, ince bir (diploması) diliyle ve kaplan eliyle ceylânı okşar gibi yaparak göstermiş oluyordu.

Ama nerede idarecilerimizde köklü bir cihan muhasebesi?.. Dttihat ve Terakki, eski Yunan esatirine benzer bir ütopya âlemi... Litvanya'dan süklüm - püklüm dönen ve artık dalkavuk kalemlerince sükût geçilen Türk heyeti, vaziyeti Dttihat ve Terakki kodamanlarına anlatınca içi boş kafalar bir çıkar yol aramak için kendilerini taştan taşa vurmaya başlıyor.

O sırada Almanlar, bu vaziyete karşı (ferma -avına katılmak üzere bulunan hayvanın tavrı) halinde dir. Ne oluyor; nasıl da Türkler, ezeli ve ebedî düşman-lariyle anlaşmak gibi bir muhale iltifat edebiliyor?

Almanya'nın Dstanbul elçisine, Kırım ziyaretinin bir nezaket, vazifesinden ileriye geçmediği ve hiçbir siyasî görüşmeye zemin açmadığı temin

olunuyor; bu teminata Dstanbul'daki Rus elçisi de katılmakta faide görüyor. Hakikatte de zaten siyasî hiçbir (kombinezon) üzerinde fikir alış -verişi yapılmamış, sadece Rusya'nın, yüzümüze bütün kapılan kapattığını görmekten başka bir tespit elde edilememiştir.

Dşte Saraybosna'da pathyan kurşun ve işte «Üç An- 311

laşma - Dtilâf-ı Müselles»in harekete geçişi... Bir tarafta Dngiltere, Fransa ve Rusya'nın, öbür tarafta da Almanya, Avusturya ve sahte bir bağla Dtalya'nın bulunduğu cepheler, birer miknatisî kutup halinde, bütün dünyayı eteklerine çekmek cehdindedirler.

Balkan Harbinden perişan çıkmış, içine Particilik ve politika düşen ordusunun çürüklüğünü cihanın gözlerinden saklayamamış, ekonomisi harap, idarî ve içtimaî düzeni berbad bir Türkiye bu vaziyette ne yapsın?..

Haydi bu defa Fransa ve Dngiltere'ye el açış ve ittifak teklifi... Fransa teklifimizi savsaklıyor; fakat Dngiltere (1911'de) o zaman Bahriye Nazın bulunan (Çör-çil-Dkinci Dünya Harbinin meşhur Çörçil'i) ağzından teklifimizi şiddet, belki nefretle reddetmiş bulunuyor.

Türkiye'ye bu badirede yanında yer verecek olan hiç kimse ve hiçbir grup yoktur. Hattâ Türkiye Dtilâf devletleriyle birleşecek olursa, merkezî Dttifak devletlerinin çember içine alınmış olacağı bu (stratejik) imtiyazı yalınız Türkiye'nin sağlayabileceği fikrine de kulak asan mevcut değildir. Türkiye muallâktadır, hiçliktedir, boşlukta mekân işgal etme hassasından artık mahrum sayılmaktadır, kendisinden hiçbir faide umul-mamaktadır; ve esasen peşinen mahkûm ve Dstanbul'un elinden alınması karara bağlanmış vaziyettedir. Dngiliz ve Fransız emelleri de cabası... Rusya'nın Dtilâf devletleri safında yer alması ve Almanya'yı doğusundan toslaması Türk mirası pahasına sağlanabildiğine göre, artık Dtilâfçüarla anlaşmak diye bir ihtimale yer kalmış mıdır?..

Bu fikir, Dttihatçılar gibi düşünenleri belki memnun eder ve onlara «Demek Almanya'nın kucağına atılmakta mecbur ve mazur imişler!» mütalâasını yürüttürür. Ne yanlış mütalâa!.. Bir şeyi yapamamaktan gelen

312 mecburîuk ve mazurluk, onun tam zıddı olan kötüyü yapmak için bir sebep değildir; ve ancak, papaza kızıp oruç bozma karaktertndeki sarp ve yalçın Makedonya kafalarına hâs bir keyfiyettir. O halde ne yapılabilirdi?.. Abdülhamîd Han makamında bulunsaydı mutlaka yapacak olduğunu iddia ettiğimiz Türk hareket tarzı ne olabilirdi?..

Dşte teşhisimizin de yeri : Sonuna kadar, gayet dikkatli; hesaplı, tedbirli ve hamleli bir tarafsızlık... Silâh elde, muharip devletlere bazı ihtiyaç maddelerini sağlayarak altınlarını ve mamul eşyalarını Türkiye'ye akıtıcı, hattâ çok sıkışılacak olursa bazı kayıt ve şartlar altında Dtilâf devletlerine yol verici ve tamamlığnnızı daima koruyucu, hasımlarımızı (her taraf hasmımız) boyuna aldatıcı, atlatıcı, oyalayıcı, uyutucu, çevik ve atik bir tarafsızlık...

Dkinci Abdülhamîd Hân işte bunu yapardı; ve kaderin hazırladığı komünizma ihtilaliyle yere kapaklanacak olan Rusya'nın bu durumu karşısında da' tedbirinden muzaffer çıkmış olurdu. Her şeyin nihayet kader meselesine dayandığı, fakat tedbir plânına ait mes'-uliyetlerjrı yerli yerinde kaldığı bir âlemde, Dttihatçılar *air> aksini yaptılar ve yüzüne konan sineği öldürmek için efendisine kurşun çeken Arnavut misali; vatanı kalbinden vurulmaya 'ttiler.

HARBE GDRDŞ (Türkiye ve Rusya-Akdes Nimet Kurat) «30 Temmuz'dan itibaren Türkiye'de kısmi seferberliğe başlamış ve Ağustos başında seferberlik umumi-leştirilmişti; Harbin başlaması ile Z Ağrotos'ta Türkiye'-

313 nin tarafsızlığı ve 3 Ağustos bütün Türkiye'de (örfî idare) ilân edilmişti. Türk hükümeti, her ihtimale kar şı, silâhlı olarak tarafsızlığı muhafazaya karar vermiş görünüyordu. Halbuki işin içyüzü hiç de öyle değildi. Türkiye daha doğrusu bu sıralarda Türkiye'nin kaderini elinde tutan (kader Allah'ın elinde) mahdut bir zümre veya birkaç kişi, Türkiye'nin Almanya ile bağlanmasına karar vermişler ve 2 Ağustos (1914) Almanya He Türkiye arasında gizli bir ittifak imzalanmıştı. Büyük devletlerden hiçbirinin zaten

Türkiye'yi kendi sailarma almak istemediği de malûmdur; Dstanbul'daki Alman Büyük Elçisi (Von Fangenhaynı) dahi Türkiye île Almanya arasında bu ittifaka muhali fdi; çünkü Türkiye askerî bakımdan hiçbir kıymet ifade etmiyordu. Enver Paşa'nın, Temmuz (1914) başlarında Almanya'ya daveti ve Alman Erkân ı Harbîye reisi (Voa Moitke) ile görüştüğü zaman, kendisine kerhangi bir ittifak akdi teklifi yapılmadığı anlaşılıyor I-"»»». ag sonra Kayzer (Viiheîm) ve Alman askeri <rr" <ı.a fikri değişti ve Türkiye ile behemehal bir itf I < *t <% îi gereğine karar verildi. Bunun üzerine (¥ora Fangenhaym) ile Enver Paşa ve birkaç .nüfuzlu zevat arasında gizli görüşmeler sonunda, 2 Ağustos (1914) tarihinde Almanya ile.Türkiye arasında bir ittifak akdedildi. Böyle bir ittifakın akdi ancak Enver Paşa, Talât Bey, Sadrazam Said Halim Paşa ve Meclisi Mebusan reisi Halil Bey tarafından biliniyor, (Triyomvira - Üçüzler) in bir üyesi sayılan Cemal Paşa'nın dahi bundan haberi olmadığı anlaşılıyor.

Mamafih bu Türkiye ile Almanya arasındaki ittifak hadd-i zatında ancak Rusya'ya karşı harbi göz ö-nünde tutmuş, Dngiltere ve Fransa üe harb hususuna değinmemişti. Dcabında Türkiye harbe katılmaktan kaçınabilirdi. Fakat tam o sıralarda cereyan eden olaylar,

314 Türkiye'yi harbe adetâ zorla sürüklemiştir. Bunların en Önemlisi Dngiliz donanması tarafından kovalanmakta olan (Goben) ve (Breslau) harp gemilerinin (10 Ağustos (1914) tarihinde Çanakkale Boğazı'ni geçip Türk sularına girmeleri, daha doğrusu Türk makamları tarafından kabul edilmeleri oldu. Bu iki .Alman kruvazörünün Türk sularına girmesi ve isimlerini değiştirerek (Yavuz -

Midilli) Türk donanmasına alınmaları (Alman kumandası ve mürettebatt ile) sonraki gelişmeler üzerinde büyük bir tesir yapmıştır.»

«Abdülhamîd» isimli bir tiyatro eserimde, Ulu Hakan'ın, pencereden Boğaz'da ilerüeyişlerini seyrederken «bir kazla bir ördeğe koca bir imparatorluk!» dediği bu iki gemi, 29 - 30 Ekimde, çarık - çürük Türk donanmasını peşine takıp, Odesa ve Sivastopol limanlarım bombardıman etti. Böylece, süt kuzusu veya alîl bir ihtiyar kuvvetindeki Türkiye'yi, bacaklarından kavradığı gibi Moskof'un kafasına çalmış oldu. Süt kuzusu veya alîl ihtiyara, daha evvel ne soran var, ne bir şey!. Ve Rusya ile harp, hem de taarruz bizden gelerek başladı.

.•Moskof yumruğu altında Türk» faslının son Çarı II. Nikola, bu münasebetle yayınladığı bildiride şöyle der :

'(Türkiye'nin haksız saldırısı, ancak Karadeniz kıyılarında atalarımızdan bize gelen tarihî problemin çözümüne imkân hazırlamaktan başka bir işe yaramıya-caktır.»

93 Seferinde Moskof'un Dstanbul kapılarına diktiği âbide merasimle havaya uçuruldu ve Erzurum taraflarının buzlu «Allahü Ekber» dağlarında Türk ordusunu tuz-buz edecek olan maceranın ilk adımı atıldı.

315 CEPHELER Moskof, Birinci Dünya Harbine giriş gayesini 1915 yılının ilk aylarında birer nota ile Dngiltere ve Fransa'ya bildirdi ve bu gayeye resmen «evet!» denilmesini istedi:

«Dstanbul şehri, Dstanbul ve Çanakkale Boğazlan ile Marmara denizinin batı kıyılan ve Midye - Enez çizgisine kadar güney Trakya ile Dstanbul Boğazının doğu kıyısı, Sakarya nehri ve Dzmit Körfezinin sonradan tes-bit edilecek bir noktası arasında kalan topraklar, Marmara Denizindeki adalar Rusya'ya ilhak edilecektir. Dm roz ve Bozcaada'nın kaderi de (!) Rusya'ya danışılmadan tayin edilmeyecektir.»

Dngiltere ve Fransa birbiri arkasından verdikleri cevabî notalarla, Moskof'un bu isteklerini kabul ettiklerini bildirdiler ve onlar da Türkiye üstündeki isteklerinin Rusya tarafından kabulünü istediler. Türk sınırları

içindeki Arap ülkeleri, Dngiltere ve Fransa arasında paylaşılacak... Suriye, Adana ve Irak, Dngiltere ve Fransaca doğrudan doğruya taksim edilecek, ayrıca öbür sahaları içine alıcı bir Arap devleti veya Arap devletleri federasyonu kurulacak... Erzurum, Van, Bitlis vilayetleriyle Van'ın cenup kısmı (Fırat. Siirt, Muş) ve Trabzon'un batısında bir noktaya kadar Karadeniz sahilleri de Ruslara geçecek...

Dleride, Rusya hariç, öbürlerinin aşağı yukarı gerçekleştirebildiği bu ümit ve şevkle cepheler açıldı. Rusya doğudan, öbürleri de, Rusya ile birleşme gayesiyle Çanakkale Boğazından üzerimize çullandılar...

Sırasiyle Doğu Anadolu, Çanakkale, Irak ve Suriye cepheleriyle, ayrıca Galiçya'da Ruslara karşı çarpı-

316 şan Avusturyalılara gönderdiğimiz yardımcı kuvevtlerin Avrupa cephesi üzerindeki hareketleri eserimizin gayesi bakımından uzun uzadıya anlatılmaya değmez. Moskof-îa doğrudan doğruya temasımızın sahası olan Doğu A-nadolu cephesi, halimizi ilâna fazlasiyle kâfidir.

Kınm Harbinde olduğu gibi, ana savaş sahasında müttefiklere yenilirken Doğu Anadoluda muzaffer olan. Ruslar, aynı vaziyeti bu defa da sağladılar. «Âllahü Ek-ber» dağlarının bir eteğinden tepeye tırmandırılan bir kolordumuz dağın öbür eteğinden ancak birkaç küçük karargâh birliği ve üç - beş sancak muhaf iziyle inebildi ve Moskofa tek kurşun atamadan kar ve tipiye kurban edildi. Erzurum'un Bahçe Kapısı mevkiinde Hasanka-le'de birinin kargalara patlattığı silâhtan çıkan ses «Moskof geliyor!» çığlıkiariyle Erzurum istikametinde korkunç bir paniğe yol açtı ve «Enver Paşa» isimli bir (Donkişot)un sevk ve idaresindeki ordu, her tarafta ezildi.

Dki asırdır Tuna istikametinden Dstanbul'a doğru uzanan göç yolu, bu defa Erzurum ve Van'dan cenup ve garp istikametinde işlemeye başladı. Şehametler ve şehnameler tarihinin mirasçısı koca

bir millet, Alparslan'ın Blzansı yere serdiği ovalarda, sırtında pırtık yatağı, elinde delik torbası ve ayağında yırtık çarığı, perişanlık -ve sahipsizliğin en acıklısına çattı. Ermeniler de Moskofun peşine veya önüne düştüler ve kendilerini kuş sütiyle beslemiş bir milletin kanını ve ırzını emmeye, kemirmeye koyuldular.

Bitlis'in Akman köyünden Resul oğra Abdullah isimli birinin Allah üzerine ygmin vererek anlattığı şu misal, her taraftaki binlerce eşi ve benzeriyle, Moskof himayesinde Ermeni zulmünü yani Moskofun Türk'ü kahrediş şeklini abideleştirmeye yeter.

317 Resul oğlu Abdullah diyor ki: «Halk köyü boşaltmıştı. Onların Van ve diğer vilâyetlerde kılıçtan geçirdikleri masum çocukların ve yaşlıların ırzlarına tecavüz ettikleri ve görülmedik zulümler yaptıkları duyulmuştu.

Bunun için onlara teslim olmak mümkün değildi. Kaçabilenler kaçmıştı. Ruslar ve Ermenilerin çekildiği haberi üzerine köye döndük. Bütün evler yakılmışta. Küller arasında hasta ve yaşlılar diri diri yakılmıştı Bunlardan Osman oğlu Şamil ve Tahtr oğlu Mustafa herkesçe tanınan yaşlılardı. Bulunan cesetlerden ikisi kadın, on'u da hasta idi.»

Erzurumda bulunan müslüman cesetleri arasında, tenasül âletleri kesilip ağızlarına takılmış erkekler, yarık kannlarından alınmış çocuklan ayaklarının dibinde duvara gerili kadınlar vardır.

Askeri tafsilâtını vermeyi lüzumsuz saydığımız cepheler üzerinde kıymet hükümleri şöyle:

ÇANAKKALE CEPHESÎ: Rusya ile kenetlenmek ve yekpârelesmek isteyen Dtilâf devletlerinin, o günkü Türkiye anlayışına göre nasılsa hesapta yanıldıkları ve başında düzgünce bir sevk ve idare bulunca Mehmetçiğin neler yapmaya kabiliyetli olduğunu gösterdiği (sürpriz) cephesi...

DOĞU CEPHESD: Moskof kahrını zorla arayıp bulduğumuz, Çarlık Rusyasızım gider-ayak bize tarihimizin son ve en zalim darbesini vuruşuna sahne, felâket cephesi...

IRAK VE SURDYE CEPHESD: Irak'ta perişan bir müdafaa; Suriye'de ise, Süveyş. Kanalına doğru, bu defa «Aliahü Ekber» dağının buzu yerine Sina Çölünün güneşine yedirilen Türk ordusunun, aynı (Donkişot)lar elinde mezar sahası...

GALDÇYA CEPHESD: Ele alınmaya hiçbir değeri olmayan bu cepheyi, öz evi açlık ve hastalıktan kavrulurken balo davetine koşan bir adamın mecnun fantezisi olarak gösterebiliriz.

VE CEPHELER: Açlık ve kıtlık cephesi, tifüs ve uyuz cephesi, ihtikâr ve her türlü rezalet cephesi... Moskof, doğrudan doğruya veya dolayısiyle, 1914 -1917 arası, kendisi can çekişirken bile ipliğimizi pazara çıkarmakta ne kadar başanlıdır!

TÜRKÇÜLÜK TURANCILIK 1328 - 1912'de Dttihatçıların numune mekteplerinde çocuklara şu şarkı okutuluyordu: 1328de Türk namus.ı lekelendi, of! Of, of, ah, ah!..

Dünyada hiçbir millet gösterilemez ki, namusunun lekelendiğini, mektep çocuklarına resmî bir marşla ilân ettirsin!.. Dntibaha çağına bu gibi hisler gönülde zap-tedilir ve günah itirafçısı bir deli haliyle ortaya dökül-

inekten korunur; çaresine de, belki yakıcı bir nefs tenkidi şivesiyle, fakat haysiyetli yollardan bakılır. Bütün bunlar bizde yahudi ve mason tesiriyle olmalıdır; ve Türk'ü çürüğe çıkarmaktan gayrı emeli olmayan, emperyalist devletler elindeki bu iki tesir kutbu, ya «dünyanın en âdi milleti benim!» yahut «dünyayı ben yarattım!» gibi iki tefrit ve ifrat noktası arasında bizi, yani îslâmî ruhumuzu yok etmeye bakmıştır.

Nitekim, Selanik'te, ö korkunç yahudiiik ve dönme-lik kazanında pişirilen «Türkçülük ve Turancılık», Birinci Dünya Harbi Türk aydınında itibar kazanır, kazanmaz ortaya şu marş çıkmıştır: «Türküz ederiz daima iftihar...

Hilkatle başlar tarihimiz var! Önde sancak, elde süngü, kalpte Turamnuz Dünyaya hâkim olmak isteriz!

Mabedimiz Türk Ocağı, Kâbemiz de Turandır!» Ve Türklük idealini mekân üstü bir ruha bağlamaya kadar giden, (mistik) dedikleri madde üstü bir mânâ arayıcüığı gayreti:

«Vatan ne Türkiyedir Türklere, ne Türkistan Vatan, büyük ve müebbed bir ülkedir: Turan.» Ve müşahas plânda idealin istikametini Rusya olarak tayin edici görüş;

«Düşman ülkesi viran olacak! Türkiye büyüyüp Tsaraa olacak!» Hadisenin ne kadar satıhtan görüldüğünü Kurat'ın şu satırlarından anlayın: «Dkinci Meşrutiyet devrindenberi, Selanik'te Zıya Gökalp tarafından bir sistem batine konmaya başlanan

320 (Türkçülük), Türk aydınlan ve genç zabitleri «rasmda sür'atle yayılmıştı. Balkan Harplerinde, Osmanlı Devleti için (Osmanlılığın) artık yürüyemiyeceği açıkça görülmüş ve Türk devletinin «Türkçülüğe» dayanan (Millî Türk Devleti) olması gerektiğini isbat etmiş bulunuyordu. Dşte bu büyük değişimler içinde (Türkçülük) bir mefkure haline gelmiş ve Türkiye'nin dışındaki Türk -Müslüman kardeşlere karşı yakınlık hisleri artmış ve sarih olmamakla beraber, Ziya Gökalp tarafından, nesirleri ve şiirleri ile anlatılmaya çalışılan (Turan) ülkesi zihinlerde yer almaya başlamıştı. Ziya Gökalp'ı birçok yazar ve şair takiple (Türkçülük) ve (Turancılık) ruhunda yazılar ve şiirler yazdılar. Belli bir ideale susamış olan ve bu kadar musibetlerden sonra Türk milletinin muhakkak canlanacağına, kuvvetleneceğine inanan Türk aydmlan ve Türk ordusu mesuplaruun büyük bir kısmı (Türkçülük) idealini benimsediler. Büyük Savaş çıkınca Ziya Gökalp tarafından yazılan (K121D elma) des. tanı bu şiarı koymuştur.»

Ve Ziya Gökalp eliyle, malûm şekilde, kendi fikir ustası filozof (Dürkeym)ı tahrif ederek (ilmî suç), Türkün ruh muhtevası Dslâmiyet yerine birtakım

putperestlik eşyasını yerleştirmek isteyen (dinî suç), fakat burıu açıkça lisana getiremeyip gizli bir telkin halinde yürüten, devrin kaba softa ve ham yobazları tarafından da üstün fikirle karşı durulamayan (büyük tefekkür yoksunluğu), bir nevi hayvanı insiyak psücolocyasından ileriye geçemeyen, ciddi bir ideolocya örgüsü olmak haysiyetinden tamamen mahrum bulunan, kolaylığı yüzünden ve kravat aydınlarındaki gizli Dslâm tiksintisine hitap ettiği için kendisine rahatça yol bulan ve belli başlı zikzaklarla günümüze kadar gelen ve artık yeni, gerçek milliyetçi ve mukaddesatçı nesillerce foyası meydana çıkarılmış olan cereyan...

F.: 21 32 (Ddeolojik) tarafı kitaplık bir cehd belirtici bu meselenin ilmî ve fikri keyfiyetini bir yana bırakalım da, onun, müşahas plânda Moskofa tatbiki üzerinde duralım:

Mcskcfîa en hazin ve son muhasebemizin çerçevesi Birinci Dünya Savaşının, Türke ekmek, su, top, tüfek ve akıl yerine Türkçülük ve Turancılığı getiren ve îslâ-mi ruhu körleten bu Dttihat ve Terakki hamlesi, açlıktan ölmek üzere bir çılgının Kaf dağındaki dev'e ait buğday ambarına göz koymasından ve içeride olgunlaşmak, olmak ve sonra dışanyı düşünmek, kollamak yerine, en büyük acz haliyle en üstün kudret seviyesine dışarıdan ve bir hamlede ermeye yeltenmekten ibaret bir abesler ütopyasıdır; ve işte bu ütopyamn ruhumuza üflediği gaflet ve gurur yüzündendir ki, koca bir imparatorluğun cellâtlara teslimine kadar gidilmiştir.

Beîlibaşh hadler ve nispetler içinde, ruhî muhtevayı daima başta tutarak beslenecek bir milliyetçilik ideali, önce iç oluşu, gözlemek, sonra aynı ırk ve ruh muhtevası cevherine bağlı milletlere örnek

olmak ve bu örnekliği muazzam bir yskpârelik hareketine dökmenin şuurunu muhafaza etmek biricik yol olsa da, Ziya Gö-kalp -aşısı Dttihat ve Terakki Türkçülük ve Turancılığı» bizi Moskofa çiy çiy yedirici âmillerden biri olmanın üstüne çıkamamış ve verdiği sarhoşlukla, gözümüzden ts-lâmı, gerçek fikri, halis ideolocyayı, yolu, yönü, dünyayı, insanlığı, her şeyi kaçırmıştır.

NDHAYET - ' Sene 1917... Rusya'da ihtilâl... Zaten Birinci Dünya Harbi, insanlığın ruh düzenini alî- - üst edici fikirde ve sanatta, nizamda ve ahlâkta, kıymette ve iktisatta

322 «eski» ile bütün alâkalarını kesici umumi ve manevi bir ihtilâl zemini açacak ve bu zemin bütün 20. asır boyunca her an pürüzlerle pürüzlene gidecek, eski ruh muvazenesini kaybeden insanlık onu bir daha bulamayacak, Kerbelâ susuzluğu gibi çektiği iman hasretini dindirmeyecek ve bütün bunların yerine geçmeye çalışan Komünizma rejiminin ebedî yokluk, dirimsiz ölüm tablosu karşısında, tesellisini müspet ilimlerde ve yıldızlara gitmekte araya araya başını taştan taşa vurmakta devam .edecektir.

Dşte günümüzün vardığı nokta!.. Fakat bugünü doğurmakta başlıca müessir o günün Mcskof Dhtilâli, fiili ve maddî bir devrimdir ve bir hamlede Rusya'yı süpürmekle, Türkiye'nin başındaki Çarlık Moskof unun belâsını da süpürmüş, ama belâların en büyüğü olarak insanlığın ve bu arada Türkün başına çökmüştür.

Böylece Moskof, Türkün alçalma tarihinde ona karşı verdiği 10'uncu savaşı, içinden vurulmuş olarak bırakmak zoruna düşüyor, topyekûn insanlığın başına yıkılmak üzere yeni âlemine çekiliyor ve bizi, ikinci ve üçüncü derecedeki cellâtların eline teslim etmiş bulunuyor.

Şüphesiz ki, bu müstakbel belâ, belâların belâsı, o gün için Rusya'yı çürüğe çıkarmakla, Türke, Dlâhî bir fırsat lûtfu halinde nimetlerin en büyüğünü getirmiştir. Eğer Rus Dhtilâli olmasaydı, Türkiye'yi (Sevr) Muahedesi değil, Çar'ın (Ükaze-Dr'de)si bağlayacak, îz-nıit'e kadar Dstanbul, Dskenderun'a kadar da Şarkî Anadolu Mcskofun olacak, geriye kalan yerler de Dngiliz, Fransız ve Dtalyanlar tarafından bölüşülüp Türke Haymana ovasından

başka bir mekân bırakılmayacaktı. «Moskof yumruğu altında Türk», Birinci Dünya Harbinde bu yola itilmişti. Fakat Allah bu yumruğu birden-

323 bire bileğinden kesmiş ve ibret alınmadığı takdirde daha beter bir yumruk haline gelmesini mahfuz tutarak, Müslüman Türke bir anlık bir hayat hakkı, düşünce ve davranış Dmkânını vermişti.

Bu imkânın nasıl kullanıldığı üzerinde en canlı kıymet hükmü, bugünkü manzarayı da içine alıcı «Moskof yumruğu altında insanlık» faslında...

1918'de bizi maddemiz yerine, eski carların daha ileri intikamı olarak ruhumuzdan vurmak rolündeki Moskof mâmülü Komünizma, devirdiği çarlık artıkla-riyle bile bizi zehirlemekten geri kalmadık Dstanbul'u, üniformalı Moskof askerleri yerine, anadan doğma çıplaklardan daha çıplak dilberleriyle Beyaz Ruslar işgal etti ve bunlar, sığıntı rolünde, Baltacının çadırına giren Katerina rolünü tam bir gerçek halinde başardılar. Feraceden tango çarşafa doğru kayan Dstanbullu Türk kadını, bu felâket örnekleri karşısında perdelerini büsbütün açtı, zaten sallanmakta olan iman ve ahlâk büsbütün gevşedi ve bugünkü cehennemlik manzaranın ilk temeli, ilk defa Beyaz Ruslar tarafından atılmış oldu. • Bir müddet sonra buna 1918 Mütarekesinin işgal orduları felâketi de bindi; ve o gün bugün ne olduysa işte o zamanlardan başlayarak oldu.

MOSKOF YUMRUĞU ALTINDA DNSANLIK 324

DEVRELER Moskof tipi komünizmanın, bir, kendisini içeride tutturma ve kıvamlandırma, bir de cihanda ve topye-kûn insanlık plânında harekete geçirmesi bakımından iki devresi var... Devrelerden ilki

Birinci Cihan Harbi sonlarından tkinci Dünya Savaşı ortalarına kadar sürer; ikincisi de o günlerden bu günleredek...

BDRDNCD DEVRE Alman yahudisi (Kari Marks) ve (Engels) mahsulü komünizma, mekânını Rusya ve aksiyoncusu (Lenin) de bulmuş olarak, harekette, tam bir Moskofluk iklimi içinde doğdu, gelişti ve yerleşti.

Birinci Dünya Harbi devam ettiği sırada, Almanya Başvekili (Bethmann - Hollveg), kâtibi (Kühlmann) ve General (Lüdendorf)un desteklemeleri üzerine, Lenin (Vladimir tlyiç Uîyanov) ve ekserisini yahudiler teşkil eden arkadaşları, 20 Nisan 1917'de, Dsviçre'nin (Zü-rih) şehrinde, mühürlenmiş bir vagona bindirilerek. Almanya - Finlandiya tarikiyle. Rusya'nın o zamanki başkenti Petersburg'a (Leningrad) ulaştırıldılar.

327 Bunlar, Çar Iî. Nikoia'nın tahtından indirilmesi ile neticelenen, «Şubat-Mart» ihtilâlinden faydalandılar ve Rusya'da komünizma (bolşevizma) rejimini kurmak için harekete geçtiler. Şubat ihtilâli, (sosyal - revolüsyo-ner) adlı siyasî partilerle birlikte, Rusya Dmparatorluğundan ayrılmak için fırsat kovalayan, çeşitli milletlere mensup, milliyetçi teşkilâtların da iştiraki sayesinde başarılmıştı.

Komünizmanın Rusya'da yerleşmesinde, Almanlarla birlikte, Yahudilerin de büyük rolü olmuştur. Bu millet, asırlardan beri, Rus milletinin veya idaresinin, tertiplediği «program» diye adlandırılan yağma ve katliâmların intikamını alıyordu. Fakat, intikam, yalnız-Çar'ın indirilmesi ile başarılamazdı. Nitekim, birinci hamlede, Yahudilerin açıktan iştiraki sezilmiyordu. Fakat onlar Lenin'in etrafında, 7 Kasım 1917 Dhtilâlinin, birer mühim unsuru olarak, yer almışlardı: (Troçki -Blüvştayn), (Radek), (Joffe), (Zinovyev), (Steklov), (Nahamkes), (Abramoviç), (Akserold), (Levin), (Ka-ganoviç) v.s. şeklinde... Hepsi yahudi...

Vaktiyle Rusların katliâmlarından kurtulup, Azer-beycan'a sığman Yahudiler, çok iyi muamele görmüş, işe yerleştirilmişti. Fakat, Kızıl Rusya'nın 11. ordusunun Azerbaycan'a girmesine Yahudilerin yardımı dokunmuş ve bu olaylar vesikalarla tesbit edilmiştir. Bu yardım, Yahudilerin sade Azerbaycan Türklerine karşı besledikleri kinden ileri gelmiyordu. Sebebi, yukarıda da işaret edildiği gibi, komünizma hareketinin

başında Yahudilerin bulunuşuydu. Bunlar, her tarafta kilit, noktalarına, köprubaşlarına kendi yahudilerini tayin ediyor, onlardan faydalanıyorlardı.

Nisan 1917 sonunda Petersburg'a gelen Lenin'in a-sü maksadı Rusya ihtilâlinin başına geçmek değildi. O-

328 nun, Dünya ihtilâlini doğurmak arzusunda olduğunu aşağıdaki cümlesinden anlamak mümkündür: «— Sevgili yoldaşlarım, harbiydiler ve işçiler! Saflarınızda Rus ihtilâlini beynelmilel proleter ordusunun öncülerini selâmlamakla kendimi bahtiyar addederim!»

Lenin bu arada, kendisine büyük yardımı dokunan Almanya'ya da «minnettarlığını» şu sözlerle ifade ediyordu:

«— Yoldaşımız (Kari Libknecht) in halkı silâh başına davet ederek, kendi kapitalist istismarcılarına karşı sevkedeceği ân yakındır.»

Böylece görülüyor ki, Dünya Dhtilâli için parola verilmiş bulunuyordu. Nitekim, Lenin'in dünya çapındaki tarihi tasarısına göre, kendisi Rusya'da iktidarı ele alınca, Dünya komünist ihtilâli de sağlanmış olacaktı.

Lenin'in ilk hamlede Almanya'yı ele alması da bir tesadüf eseri sayılamaz. Bunu (Marks) ile (Engels)in tavsiyesi üzerine yapıyordu. Zira, sözü geçen memlekette gelişmiş bir proleter sınıfı mevcuttu.

Lenin ve arkadaşları tarafından, 7 Kasım 1917'de basan i!o neticelenen komünist ihtilâli, aslında sırf Rusya'ya mahsus bir vakıa olmayıp, Dünyamızın tümünü fethetmeyi tasarlıyan, bir diktatörlüğün doğuşuydu. Bugün de Rusya, eski prensibine sadık kalarak, dünyayı eline geçirmek yolundadır.

Lenin, plânlarınm tasandan fiile çıkabilmesi için, harbi derhal durdurmak geı ektiği fikrindeydi. Stalin ise, Alman ordularınm başında Kayser bulundukça, buna imkân olmadığı tezini müdafaa ediyordu. Nihayet Lenin, o zamanın parlamentosu yerini tutan «Dşçi - Köylü - Asker Şuralan»nı Kongreye davet etmiş ve «Her ne pahasına olursa olsun, Sulh!» tezini kabul ettirmişti.

329 8 Kasımda alman bu karar neticesinde bütün cep nelerde, mahalli mütarekenin yapıldığını müşahede ediyoruz. Bunu müteakip, 28 Kasımda Sovyet Rusya hükümeti, harbe iştirak eden devletlerin hepsine müracaatla meşhur beyannamesini neşretti: «Herkese !>n isimli bildiri...

Bu beyanname, hükümetlerin başlarından aşarak, doğruca halka hitab ediyordu. Şöyle ki, bu halklar, kendi hükümetlerine baskı yaparak, onları mütarekeye ve sulh müzakeresine girişmeğe mecbur edecekti.

Beyanname şöyle sona eriyordu: u— ihtilâlin muzaffer hükümeti, profesyonel diplomasiyi reddeder. Fakat biz, ayrı ayn halklara soruyoruz: Acaba kendilerinin, mürteci olan diplomatları halklarının fikir ve arzularını, gereğince ifade ettiriyor mu; acatsa halklar, kendi diplomatlarma» Bas ihtilâf! sayesinde, açılan büyük sulh imkânını suya düşürme ftrsati-aı verecekler mi?. Bunun cevabı şöyle olmahdır: ««Kahrolsun loş seferi! Yaşasın sulh ve halkları»

Bugünkü -sözüm ona- Türk komünistlerinin dillerinden düşürmedikleri, «halklar» tâbirinin nereden geldiğine dikkat ediyor musunuz?..

Sulh için yapılan müzakerelerde, Ruslar yalnız il-haksiz, tazminatsız bir sulhu taleb ediyor, dörtler ise, buna karşı bütün milletlere kendi akıbetlerini tayin etme hakkının verilmesi talebi Ü7erinde ısrarla duruyorlardı.

Böylece, Rusların, daha evvelki konuşmalarında, neden «millet» (natsiya) sözünü kullanmaktan çekinmelerinin ve yerine ahalk» (narod) sözünü tercih etmelerinin sebebi meydana çıkmış oluyor. Nihayet, Ruslar, dörtlerin talebini, bazı ihtiyarî kayıt ve şartlarla kabul ettiler.

330 (Brest - Litovsk) sulh müzakereleri yapılırken, (Le-nin) ve arkadaşları, el altından müzakereye giriştikleri Almanya'nın arkasında ihtilâl mayınları yerleştiriyorlardı. Zira, bir taraftan Alman sosyal - demokratlarının sel cenahı ile gizli temasa geçiyor, bunlardan «bağımsız» diye adlanan, bir grupun ayrılmasını sağlıyor, öte taraftan, Münih ve Berlin'de, harp malzemesi imâl e-den fabrika işçilerini greve sürükliyebiiiyordu.

Mamafih, bu arada, Almanya ile müttefikleri de boş oturmuyorlardı. Netice olarak, Ukrayna bağımsızlığını ilân etti ve 22 Ocak 1918'de hükümetini kurarak (Brest -Litovsk) a kendisini temsil edecek bir heyet gönderdi.

1 Şubatta, îttifak Devletleri, Ukrayna'nın (Hetman Skoropadski) başkanlığındaki hükümetini tanıdılar ve 9 Şubatta da kendisi ile, «Ekmek Sulhunu» imzaladılar. Buna göre Ukrayna, Dttihat Devletlerine her yıl 1 milyon ton tahıl ve diğer erzak verecekti. Aynı gün Dttifak Devletleri Rusya'ya ültimatom göndererek, Baltık Devletlerinin (Estonya, Letonya, Litvanya) bağımsızlıklarını tanımasını taleb ettiler. Ruslar bunu kabul etmeye yanaşmadılar ve «Ne harb, ne de sulh!» formülünü benimsediler.

Böylece de, 15 Aralık 1917'de imzalanan mütareke sona ermiş oluyordu. Nitekim, 18 Şubatta Alman orduları, ileri emrini alarak harekete geçti. Bunlar, 1 Martta (Kiyev)i işgal ettiler, oradan da, (Rostov) tarikiyle, Kafkas'a indiler. Bu hareket sırasında Baltık Devletleri de işgal edilmiş ve Alman orduları (Petersburg)dan birkaç günlük mesafede bulunuyordu.

Nihayet, (Lenin) kendi arkadaşlarım ikna edebiliyor ve taktiğini şu sözlerle izah ediyordu: «ı— Tabiî, bugün imzalamak mecburiyetinde bulun-

331 duğumuz barış, çürükdfir; fakat harb yeniden alevlenirse, bugünkü hükûmetimis de kalkmış olur ve barışı, bizim yerimize başka bir hükümet akdeder. Biz etrafımızı iktidar burçları ile çevrelemeliyiz, bunu başarabilmemi» için de zamana ihtiyacımız vardır.»

Görülüyor ki, Lenin'in biricik korkusu, Almanların Sovyet hükümetini devirip, yerine başka bir hükümeti getirmeleri ihtimali... Diğer şartların hepsine boyun eğmeye hazırdı. Nitekim, bu düşünceleri ile Genel Merkezdeki diğer arkadaşlarını da ikna edebilmişti. Yapılan itirazlara karşı da, Lenin şöyle diyordu:

«— Devrim lâfları ile işi yürütmek imkânsızdır; her şeyden evvel, devrim ordusu kurulmalıdır!» Nihayet, 3 Mart 1918'de (Brest - Litovsk) sulh anlaşması imzalandı. Fakat, Almanların Rusya'da alevlendirdikleri komünist ihtilâline karşı, Ukrayna'dan elde ettikleri erzakla birlikte Almanya ve Avusturya - Macaristan devletine de aynı «devrim» kıvılcımları akmaya başlamıştı. Nitekim Rus Çarının ardından, Alman ve A-vusturya imparatorları da birer birer, taçlarını kaybettiler.

Sovyet Rusya sefiri yahudi (Adolf Abramoviç Jof-fe) Berlin'e ulaşır ulaşmaz Alman sosyal - demokrat partisinin sol cenahı olan, «Bağımsızlar» la temasa geçti. Bu hususu General (V. Linsingen)in gizli raporu da teyit eder. Burada general, bağımsız (solcu) mebuslardan birkaçının, 1 Mayıs münasebetiyle, Rus sefaretinde tertiplenen ziyafette kadeh kaldırdıklarını da ihbar eder Halbuki ayni sosyal - demokrat partinin sağ cenahı temsilcisi olan (Scheidemann) ile Rus elçiliği arasında herhangi bir temas mevcut değildi.

General (Iinsingen)in gizli raporlarını alan, o zamanın Milli Savunma Bakanı (Stein), durumu Harici-

ye Vekâleti ile Başvekâlete bildirmiş ve Rus diplomasi temsilcilerinin Alman devletine karşı girişmiş oldukları tehlikeli oyunlara işaretle memleketin selâmeti namına, bunlara derhal son verilmesi ve şüphesiz, Rusya sefaretinin himayesi ve teşviki altında devam edegelen, Alman ihtilâlci elemanları ve. Rus bolşevikleri (komünistleri) arasındaki münasebete mâni olunmasını talep etmişti.

Fakat, bundan herhangi bir netice hasıl olmamıştı; zira, yetmişbeş yaşındaki Başvekil (Hertling), Sovyet Rusya'nın ihtilâlci faaliyetinin doğurabileceği neticeleri kavnyacak durumda olmadığı gibi müşavirleri de tehlikeyi sezememJşlerdi.

Rus sefaretinde kurulan «Edebiyat Bürosu» memleketin her tarafına tehlikeli elini uzatıyordu. Burada teşkil edilen, Rus telgraf ajansı ROSTA, Galiçyah bir Yahudi olan (Radek) tarafından idare ediliyordu. Neşriyat Müdürü ve mütercimi ise, gene aslen Yahudi (Eu-gen Levin) idi. Aşağı yukarı vazifesi aynı Yahudi (Axel-rod), onlarla beraber...

Almanya'da kopan 18 Kasım 1918 ihtilâlini şahısların faaliyetine bağlamak doğru olur. Zira. evvelce de işaret edildiği gibi, Dünya ihtilâlini tasarlıyan Lenin, ilk sırada Almanya ihtilâline değer veriyordu. Ancak burada muvaffak olduktan sonradır ki. Dünyayı pençesine geçirebilirdi. Almanya'da vukubulan ihtilâl, yani Kayserin tahttan indirilmesi ve demokratik bîr cumhuriyetin kurulması, Sovyet Rusya siyasetine hiç de uygun değildi; âra o, burada da komünizm ile neticelenecek ihtilâli bekliyor ve bu yönde çalışıyordu.

Sovyet sefareti ve elinin altında çalışan birçok «kültür» teşekkülleri, Almanya'nın büyük şehirlerini bilhassa Berlin ve işçisi, tayfası bol olan, Ilınan şehirle-

333 rini ihtilâl propaganda beyannameleri ile dolduruyor-lardı. Bu beyannameler, radikal - politik ve sosyal talebeler tarafından ve el altından dağıtılıyordu, fakat nadiren devlet dairelerine ulaşabiliyordu. Emniyet tarafından yapılan araştırmalar, her defasında izleri Sovyet sefaretine getiriyordu. Bununla bile, Alman hükümetini r. elinde gereken delil mevcut değildi.

Nihayet, Alman Millî Emniyeti bir plân hazırladı. Sovyet propagandasının sefaret vasıtası ile yapıldığına dair delil elde etmeye karar verdi. Bunun için, hususî surette vazifelendirilen «hamallar», Moskova'dan (Berlin - Friedrichstrasse) istasyonuna, Rusya sefareti namına gelen sandıklan taşıyacak ve merdivenlerde «tesadüfen» düşüreceklerdi. Nitekim, plân mucibince, istasyon merdivenlerinin taş basamaklarına çarpan sandıklar, parçalanınca, içinden binlerce propaganda beyannameleri döküldü. Bunlar, Alman milletini ihtilâle ve umumî greve davet ediyorlardı.

Artık, uzun zamandanberi aranmakta olan delil, elde edilmişti. Ekim ayı başlarında, ihtiyar Başvekil (Hertling) in yerine Prens (Von Baden) geçmişti. O, meseleyi kökünden halletme kararındaydı. Nitskim, kısa bir zaman sonra, Sovyet Rusya ile siyasî temasların kesilmesine karar verildi ve 5 Kasım 1918'de sefir (Jof-fe) bütün avanesi ile birlikte hudud dışına çıkarıldı.

Huşlar için bu, beklenilmeyen bir hâdise değildi. Buna rağmen, siyasî münasebetlerin kesilmesi ile, Rusların Almanya'da yaptıkları propaganda faaliyeti kesilmiş değildi. Nitekim Ruslar bu iş için uygun elemanları buldular. Vaktiyle Rus mesaliminâen kaçarak, Almanya'ya sığınan ve vatandaşlığa kabul edilen, Rusya ya-hudiieri (Kari Radek) ve (Eugen Levin), tebdil-i kıyafet ederek, Rusya esaretinden dönüyoriarmış gibi, gere-

334 ken resmi vesikalar ellerinde, Almanya'ya geldiler ve Moskova'nın ajanları olarak, faaliyete geçtiler. Kısa bir zamanda (30 Aralık 1918) Alman Komünist Partisini kurdular.

Mahut Yahudilerin, diğer birçokları gibi, kendilerine iyilik yapmış olan Almanlara karşı, gönüllü olarak faaliyet göstermelerinin sebebini o sırada, Sovyet Rusya'yı idare edenlerden ekserisinin Yahudi oluşlarında görmek gerekir. Bu ise, açıkça (Siyonizm) in emri demektir.

Alman Komünist Partisinin faaliyeti neticesinde Ocak 1919 ihtilâli doğdu; maksadı bu memlekete Komü-nizma rejimini yerleştirmekti. Ancak, kanlı ve şiddetli çarpışmalar neticesinde ihtilâl bastırüabilmişti. (Kari Radek) hapse atılmış; (Rosa Ltucemburg), rivayete göre, kaçarken vurulmuştu.

Almanya ile siyasî münasebetlerin kesilmesine Sovyet Rusya (Brest - Litovsk) muahedesini hükümsüz addetmekle cevap verdi. Aynı zamanda da Harbijre Komiseri (Troçki)nin idaresindeki «Kızıl Ordu», Almanlar tarafından terkedilen, Baltık Devletlerine girmeye başladı. Ruslar, Baltık Devletlerini ele geçirmekle, Berlin'deki küçük komünist dalgalarını tufana çevirebilecskle-rine inanıyorlardı.

(Troçki) nin çok sinsi siyaseti neticesinde, eski çar ordusuna mensup 40.000 kadar genç subay Kızıl Orduya girmişti. Bunların hepsi de birer «siyasî

komiser» in emrindeydi. Ve bu şekilde, kuvvetlenen Kızıl Ordu, çekilmekte olan Alman kuvvetlerini adım adım takip ediyor; ve sulh andlaşması mucibince bağımsızlığını kabul ettiği, Baltık Devletlerinin haklarını çiğniyerek, bunları, birer birer işgal ediyordu. Böylece de. komünist (boî-şevik) tehlikesi yavaş yavaş Almanya'ya doğru ilsrleme-

335 ye başlamıştı. Bolşevik seli 1919 yılının başlarında artık Alman hududuna dayanmış bulunuyordu. Bilindiği veçhile, Almanya'nın Birinci Dünya Har-bindeki mağlûbiyeti, yanlış siyaseti neticesinde olmuştu. Zaten vaktiyle Almanya'nın kurucusu (Bismarck) da haklı olarak bunu teyit etmişti:

«— Almanlar harbde kazandıklarını siyasette kaybederler.» Halbuki harbi ve her şeyini kaybeden Rusya, yeniden canlanmış ve kuvvet bulmuştu. Buna sebep Lenin'in çok kurnaz ve çevik siyaseti...

Çarı ve çarlığı devirmek için Lenin'in ve komüniz-mayı kullanan Almanya bu defa daha büyük bir tehlike altına girmişti.

Bir zaman, askerî gücü ve iktisadi sistemi bakımından, Avrupanın en kuvvetli devleti sayılan Almanya, harb, ihtilâl ve dahilî krizler yüzünden, yere serilmiş, kıvranıyordu. 1918'in Kasım ayında Kayserin tahttan indirilmesiyle neticelenen ihtilâl alevi hâlâ sönmemişti; fakat Rusya'daki (proleter) ihtilâli, halis komüniz-ma şeklini de almamıştı. Bununla bile Moskova ümidini kesmiyor ve Almanya'da da (proleter) ihtilâlinin başarılması için var kuvevtiyle çalışıyordu. Zira evvelce de işaret edildiği gibi Almanya, komünistlerin Avrupa ile ilgili siyasetinin» ana hedefini teşkil edyordu. Ve Le-nn tezinde ısrar ediyordu:

«Almanya'yı eline geçiren, Dmtün Dünyaya hâkimdir!» 9 Kasım 1918'de kurulan Alman Cumhuriyet! dahi Sovyet Rusya ile siyasî münasebet kurmaya yanaşmadı. Sebebi, Sovyet Rusya'nın, devamlı olarak Alman işçi ve

askerlerini ihtilâle Sovyet Almanya'nın kurulmasına davet ve teşvik etmesi... 11 Kasımda Rusya'dan gelen bir telgrafta, kısaca şunlar vardı:

«Almanya'nın işçileri, erleri, bahriyelileri; siz, prenslerden, kapitalistlerden ve (Senedi mann) taraftarlarından (soyal • demokratların sağ cenah başkanı) müteşekkil bulunan hükümete nasıl tahammül ediyorsunuz? Bunlar sizleri kapitalistlere satacaklar. Siz, Dngiliz ve Fransız erleri ile uzlaşın ve silâhlarınızı elden bırakmayın! Aksi takdirde, kapitalistler canınıza okurlar. Yaşasın beynelmilel işçi ve askerin kardeşliği, yaşasın Rus işçileri ile Alman erlerinin birliği! Yaşasın Sovyet Almanya!»...

Fakat, Ruslar bu hesaplarında yanaldılar. Almanya, demokratik esaslara dayanan, Cumhuriyetini muhafaza etti. Bünyesinde komünizmaya karşı muhafaza ettiği panzehir sayesinde hastalığa tutulmadı. Bir müddet sonra da (Hitîer) rejimiyle yüzde yüz- komünizmaya karşı çıktı. Batı dünyasının, Dngiltere ve Fransa gibi (liberal) ve (demokratik) ülkelerinde komünizma hiçbir başarı kazanamadı. Dtalya'da ise, ona cevabını, Hit-ler'den önce, Mussolini faşizma ile verdi.

Bu suretle doğarı ve ilk davranırlarını büyük çapta sınırları dışına çıkaramayan komünizma Stalin ve takipçilerinin elinde, asıl îkinci Dünya Savaşından sonra yepyeni bir plân ve metcdla eserini vermeye başlamıştır ki, bugün topyekûn dünyayı tehdit edici bu yeni piân ve metod artık komünizmayı mücerret fikir lâbo-ratuvanndan çıkarmış ve yüzde yüz Moskof malı ve sadece başkalarını tahrip etmeye memur bir politika ve milletleri içinden tahrip sanatı haline getirmiştir.

DLK DEVREDE DÜNYA VE TÜRKDYE Birinci Cihan Harbi sonlarından îkinei Dünya Savaşı ortalarına kadar süren ilk devrede Orak - Çekiç şeklindeki Moskof yumruğu, Lenin'in «Dünya Dhtilâli» hayaline rağmen basit bir fikir dürtüşü olmaktan ileriye geçemez. îlk ihtilâtım Almanya'da arayıp kısa zamanda önüne sed çekilince birtakım (doktrin) ler sergisi olmakla kaldı ve çeyrek asırlık bu müddet içinde, işi, kendi öz mekânı içinde yeni bir zaman mimarlığına döktü. Sanatta, edebiyatta, fikirde, ilimde ihtilal; ve (metafizik) dayanaktan mahrum bir müspet bilgiler ve maddi inşa hamaratlığı...

Yapıcılıktan ziyade yıkıcılığı hedef tutan ve her şeyi maddeye ve madde hareketine bağlayan bu mezhep, ruhu, beden hareketlerinin toplamından beyinde doğma bir (refleks) sayıcı ve mevcudiyetini inkâr edici, dini de kalabalıkları zaptetmeye yarar afyon diye gösterici ve hiçbir ulvi duyguya yer vermeyici mahiyetiyle, kafaları şahmerdanlar altında bile kırılmayacak derecede donmuş yobazlarını şurada, burada tek tek türetmekten öteye geçemedi. Batı fikir laboratuarlarından yediği darbelerle de sâf fikirde «ruh dengesini kaybeden Batı münevverinin intihan» şeklinde yaftalanarak rafa kaldırıldı. Yavan madde zemini üzerinde ve birtakım becerikli oluşlar dışında herhangi bir cazibe mihrakı teşkil edemedi ve Dkinci Dünya Savaşından sonraki korkunç avlama metoduna erişemedi; yahut bu metodun vasatını 1944'iere kadar yuğuramadı.

Birinci Cihan Harbinden sonra olanca illet ve dertleriyle ortaya çıkarı demokrasi, kapitalist nizam ve li-beralizma dünyasının ümitsizlerinden (Ândre Jid) gibi fikir ve sanat adamlarım bile avla' gibi olduktan sonra bunların «dönüş» lerine şahit oldu. Filozof (Bergson) ise

338 bizzat yahudiliğine rağmen yahudillğin ters dehâsiyle, ruhçu sistemin gereği olarak, materyal izma ve komü-nizmayı, bütün istikametleri kararan ve düğümlenen Batı aydınının ademde ve made oyuncakçılığında teselli araması biçiminde yorumlamaya getirdi. Hitler*in fi-loaoflan Haydeger ve RozenbergDerden de aynı mânâ ve teşhisin tüttüğünü ve devrini tamamlamış olan eski ve hasta nizamın komünizmada ölümden başka bir şey bulamayacağı ve komünizmanın beklenen yeni ruha tam zıt olduğu hükmünü görüyoruz.

(Bernar Şov): — Diyelim ki, bir gencin 25 yaşına kadar komüniz-maya kapılması eşekliktir; ama 30 yaşından sonra komünist kalması eşşoğlu eşeklik!..

Sözünü ederken ilk şaşkınlığın peşinden gelen selin aklı ve hileleri yakalama idrakini ne güzel nüktelen-dirir!

Batının yeni rejime bu tavn ve bakışı, Sovyet Rusya'da asla büyük çapta fikirle karşılanamamış, Orak -Çekiç'li bayraklarının tepesine asılı Marks, Engels ve Lenin'e ait birkaç çırpıştırma eserden başka yeni bir ses ve nefese muhatap olamamıştır. Sadece kuduzvâri küstah ve bütün nizamları yıkıcı bir sanat hareketi, fikirde saldırgan bir (metafizik) ve mücerret fikir düşmanlığı ve her şeyi maddeye bağlayış, madeyi de kendinden başka hiçbir şeye bağîayamayış ve eski bağlarından koparış...

Ne Allah, ne ruh, ne ahl&y ne aile, ne vatan!.. Dktisadî münasebetleri olmayan memleketleri dünya haritasına almayacak ve mekteplerinde okutmayacak derecede yobaz bir realite körlüğü, üstelik bu körlüğe (realist görüş) imtiyazının kondurulması ve kâinatı bir tavla zarı kadar küçültücü ve insanlığa rahatını ve havasını bu zar içinde vâdedici bir idrak hadımlığı...

339 Dtte Ahlâkı, her yılın buğday üretimine ve iktisadi hadiselere tabi bir güdü sayan ve müstakil varlığını tanımayan ve fiillerin verâsındaki mânâları burjuvalara mah3us aldatmaca oyunları bilen bu rejim ilk devresinde, tarihteki bütün küfür rejimlerine taş çıkartıcı küfür üstü küfriyle Batıda etiketlenir ve devirici aksiyon kabiliyetinden uzak tutulurken, Türkiye'de birtakım merhalelerden geçerek, fakat ikinci devresine kadar hiçbir büyük tehlike belirtmeyerek Dkinci Dünya Savaşının eşiğine kadar geldi.

Dstiklâl Harbi şıralarında, kendisine nasıl davranacağı belirsiz emperyalist ve kapitalist dünyaya karşı Türkiye'yi müdafaa, kendi öz nefsini savunma demek olan Moskof, Ankaralı siyah astragan kalpaklıların, bir müdet sonra şapkayla değiştirecekleri külâhlalarına iliştirdikleri kızıl şeritlere inanmış görünerek yardımını e-sirgemedi; peşinden de Lozan Konferansında aldığı tavırla Çarlık Moskofuna tıpatıp eş düşündüğünü gösterdi. Siyasette bu gidiş, ölünün sırıtması kabilinden karşılıklı tebessümlerle çeyrek asır sürdürüldü. Fikir sahasında ise Cumhuriyetin ilk i 5 yıllık süresi içinde türlü şaşırtmaca ve avlama oyunlariyle, bütün gücünü rejimin dine aykırılığından alarak devam etti; fakat hiçbir zaman deri altına bir işleyiş kaydedemedi. Önce «Aydınlık», «Orak Çekiç», «Kurtuluş», «Kıvılcım» ve en sonra «Kadro» mecmuaları; ve Nâzım Hikmet, Şefik Hüsnü, Şevket Süreyya, Vedat Nedim, Yakup Kadri, Burhan Belge, Sadri Ethem, filân falan gibi, tam, yaran ve çeyrek komünistler... Bunlar ilk devreye alt çıban başlan... Ve bunların komünizma dâvası üzerinde hiçbir dünya muhasebesi ve fikir

çilesinden nasipleri yok^.. Kâzım Hikmet müstesna, çoğu yan yoldan dönmüş ve hemen hepsi (fantezi) plânında kalmıştır.

Ne olduysa tkinci Dünya Harbinden »mm oldu. O sıralarda bizde ilk ve esaslı şekilde Komünizmaya kucak açış, Köy Enstitüleriyle başlar. Her şeyin birkaç kelimelik kıymet hükümleriyle bil-lûrlaştınlmaya bakıldığı bu kitapta Köy Enstitüleri ü-zerinde kısaca ölçümüz şudur:

Türk ahlâk ve maneviyatını yıkma, o rahneden komünizma ve materyalizmaya fürce açma ve 1000 yıllık itaatli köylüyü bir istinat sınıfı diye kullanma gayesinin imalât tezgâhı...

Halk Partisi'nin bugünkü Genet Sekreteri ve dünkü Millî Eğitim Bakanını ele alacak olursanız Köy Enstitülerinin hedef tuttuğu ürüne ait bir kimyahane müşahedesine varırsınız. Etrafınıza dikkatle bakınacak olursanız, cehaletlerinin küstahlığından başka sermayeleri olmayan bu mostralık tiplerden nicelerini görürsünüz.

DKDNCD DEVRE Bu devreyi 1923'de ölen Lenin'in arkasından 20 yıl boyunca Stalin hazırladı.

Lenin'in ölürken «Stalin'e dikkat ediniz! O tehlikeli bir adamdır!» dediği, bu, papaslıktan yetişme, Gürcü asıllı kcrkunç Moskof, müthiş bir hile dehâsını, dâvaların madenini yumuşatma, eğip bükme ve yerlerine o-turtma ve uydurma ustalığını temsil etmekle, kömürüz-mayı ilk defa yerleştirmiş ve pratiğe nakşetmiş olmak imtiyazına sahiptir.

Maddeci Lenin'in, tersine (mistik) mizaciyle, her türlü ta'vizden, fedakârlıktan, kaloma vermekten uzak tuttuğu ve her ne pahasına olursa olsun, abeslerini sürdürmek taassubunu yaşattığı prensipler Stalin'in idaresine geçer geçmez, ana (doktrin) ler dışında, beklenme-

341 34Ö dik bir müsamahaya ve esnekliğe bağlandı. Aile bağı, Moskof milliyetçiliği, dinlere cepheden tecavüzü tatil, kapitalizma dünyasını içinden tahrip ve müspet bilgiler sahasında dev çapında terakki, ana hedefleri teşkil etti.

Denilebilir ki, Stalin olmasaydı, komünizma öz ülkesinde yerleşemezdi. Marks'ın rüyasını gördüğü cemiyet çatısını aksiyonda Lenin kurdu; çatının yıkılıp gitmemesi ve hayat kanunlarına uydurabilmesi, oturtulabilmesi işini de Stalin gördü. Bütün (pürist - sâfiyatçı, ölçülere sadık) geçinenleri tasfiye etti, astı, kesti, kovdu ve tekleşti.

Bu teşhis, birinci devrede ikinci devre hazırlığının başlıca sır noktasıdır. Lenin komünizmanın vecd, Stalin ise ameliyeye ve imkânlar âlemine tatbik dehâsıdır; ve ona asıl Moskof renk ve nefesini aşılayan Stalin'dir.

Fakat hâlâ komünizma deri altına geçememekte, kana karışamamakta, damdan yerdeki kalabalıklara dil çıkaran haylaz çocukların oyununu aşamamakta, sokağa ve meydan yerine dökülememekte ve (fantezik) çapını genişletememektedir.

îlk devrede Nâzım Hikmet Bâbıâlide yeni bir soluk, çeneleri düşürücü azgın bir nâra ve bütün başarısını (burjua)ların hayret duygusuna borçlu bir davulcu sanatı belirtirken, kopyacısı olduğu (Mayakofski)nin:

— Ben başta kapıldığım ve uğrunda her şeyimi kaybettiğim bu sahte dünyaya inanmaz oldum! Artık yaşayamam!

Gibilerden bir vasiyet mektubu bırakarak intihar etmiş olduğunu düşünmek, her şeyi anlamak olur.

STALDN'DN ESERD Nâzım Hikmet maymununun «beni Stalin yarattı» diye andığı pala bıyıklı ameliye dehâsı, işin en ince noktası olarak

belirttiğimiz gibi, komünizmayı, merkezine sadık kalarak muhitinde birçok yenilik ve değişikliğe uğrattı; dâvayı beynelmilelcilikten büsbütün Moskofluğa aktardı ve Lenin'in «dünya ihtilali» mefkuresini muayen bir cemiyet zeminine dayalı «Moskof dünya hakimiyeti» gayesine çevirdi. Bu gayenin iç ve dış politikasını da üstün bir meharetle idare etmeyi bildi. O, Le-nin'de sadece bir mizaç ve meşrep halinde tecelli eden Moskofu ön plâna aldı, komünizma (doktrin) lerini (fon) dedikleri arka plânda tuttu ve Moskofu komünist yapmaktansa komünizmayı Moskoflaştırmak ve sâf prensipleri yalınız dışarıyı avlamaya mahsus bir ağ diye kullanmak yolunu, son derece verimli bir madde mantığı içinde, takip etti.

Çarlıktan arta kalma, Türkiyeyi batıdan ve doğudan kıskaçlama ve bir koluyla Boğazlar, öbür koluyla da Dskenderun Körfezi yönünde bağlı stratejisini (Montrö) konferansından tutun, Dkinci Dünya Savaşındaki isteklerine kadar daima müdafaa ve muhafaza etti.

Rusya ve Fransa arası iç hatlar cenderesi içinde Al-manlar'ın iki cepheli savaşta seçecekleri ana cephe meselesi... Evvelâ en kuvvetliyi tepelemek, sonra zayıfa yüklenmek yolundaki Büyük Moltke plânı... îşte Stalin bu plânı değiştirtmemek ve kendisinden önce Fransa'yı toslatmak için, ordusunu zayıf ve Çarlık ordularından daha kabiliyetsiz göstermek için yapmadığı numara bırakmadı ve hattâ harbin başında Finlilere yeniliyormuş gibi görünmeyedek vardı.

Batıda işini bitirdikten sonra rahat lokum gibi Rusya'yı yutacağı vehminin delisi Hitler'le karşılıklı saldır-,

343 mazlik anlaşmasını imza etmekte bir an bile şaşkınlık göstermedi; ve eğer Polonya işgalinden sonra hemen Rusya'ya çullanacak olsaydı, rahatça kazanacağı ve ko-münizmayı kökünden silmiş olarak Batı demokrasilerine döneceği ve emellerini (dikte) ettirebileceği muhakkak bir durumda ebedî ölüm tehlikesini atlatabildi. Bu arada nasıl olsa başına geleceğini kestirdiği akıbet karşısında,

mevsimler boyu, geceli ve gündüzlü çalıştı ve Alman strateji ve taktiğine mukabele edebilecek orduyu hazırladı.

Birinci ölüm virajından böylece dönebildi. Dkinci viraj ise, bundan daha tehlikeliydi. Batı demokrasileri Rusya'yı saflarına aldıktan sonra Nazizma ve Komüniz-ma dövüşünü gayet dirayetli şekilde istismar edebilirler, Rusya'yı Almanya'ya yedirdikten sonra, Orak - Çekiç parçalamış, Gamalı Haç da çatlamış olarak hücuma geçebilirler, Almanlar'ın işini bitirebilirler ve her biri kendilerine ve birbirine zıt bu iki düşman kutpundan dünyalarını koruyabilirlerdi.

Yapamadılar! Rusya'ya yardım derecesiyle Almanya'ya abanma mikyası arasında kıvamı kaçırdılar, mayonezi tutturamadüar ve Gamalı Haçı ezdikten sonra Orak - Çekiç'in büsbütün keskinleşmiş ve sertleşmiş olarak meydana çıkmasına sebep oldular.

Evet, yapamadılar! Yaptırmayan, yapılabilmesini engelleyen de Stalin oldu. Amerika ve Dngiltere'ye düşen tbu ayarlama suçu da bu ülkeler yöneticilerinin Stalin derecesinde feraset sahibi olmamalarından doğdu.

Lenin'e yapılan otopside beyninin yarısı çürük bulunmasına mukabil ayı beyinli Stalin, basit hesaplardaki hayvani (enstek-seziş) terini hadiselere uydurmayı becerdi; ve her vesileyle : ^

— Şimdi teslim oluyorum, şimdi silâhı bırakıyorum; yardım koşturunuz, ikinci cepheyi açınız! 344

Gibi tehditler savurarak, kendisine yardım ve Almanlar üstüne çullanmayı şiddetlendirdi. Buna Alman ordularının sevk ve idaresindeki ihtiyatlı (realizm) den yoksun mağrur (romantizm) binince de Stalin hemen hiç taş kaybetmeden Mitleri mat etti, Polonya, Macaristan, Yugoslavya, Rcmanyâ ve Bulgaristan'ı kıskaçladı ve böylece insanlığın en büyük meselesi halinde Hürriyet cephesi karşısına dikildi. Ve ondan sonra, işi, bu cepheyi içinden kemirmeye döktü. Ve Dkinci Dünya Savaşı, emperiyalizma kutuplarının birçoğunu muzaffer olmalarına rağmen maddî ve manevi iflasa sürükleyince, ortalık, bütün bu imtiyazları nefsinde düğümleyen Amerika

ile Moskofa kaldı. Bu neticenin de hazırlayıcısı ve günümüze kadar ulaştırıcısı Stalin oldu.

Stalin'in açtığı mektep devamdadır.

SDRAYETLER Demokrasilerin, tam yatalak hale gelip yığınları ulvi bir gaye mihrakında tutamaz olduğu Dkinci Dünya Savaşından öteye, Nazizma ve Faşizmayı Moskof yumruğu altında ezmek yerine, onlardan kendi hastalıklarına ait bazı dersler almak ve ikisini de birbirine yedirmek dururhen hâlâ eski ve yıpranmış kalıplan savunmaktaki gayretler, komünizinaya, ikinci devre metodu yolundan büyük bir sirayet zemini açtı.

Makine ve yeni keşiflerin dünyasında ruhî müeyyidesini kaybetmiş ve büyük (tröst) lerin ezici sermaye şahmerdanı altında pestile dönmüş olan insanlık, güya bu halin zabıta ve muvazenesini vâdedici (totaliter) sistemlerin iflâsına şahit olunca, devasını, uyuz ve yoz sos-yalizmada aramaya koyuldu ve Moskof tipi komünizma, topluluklara bu yoldan zehir salmaya baktı. Bugün, Çin

345 misali dışında, îslâm âleminin büyük bir kısmını kuşatan sosyalizma özeniş ve yeltenişleri işte bu kadar sıg bir idrake bağlanabileceği gibi, mihver devletlerinden başla, yarak Amerika kıtasına kadar uzanan bazı davranışlar da aynı kanuna iliştirüebilir.

Hemen bütün Avrupa demokrasilerinin derdi budur; ve cemiyet hakkını çalan fert ile, fert hakkını yutan cemiyet arası üstün muvazenenin yokluğundan doğma bu manzara, dünya fikir tablosunda henüz gerçek kıymet hükmüne bağlanamamıştır.

Dünya işte bu muvazenenin ruhî ve maddî aksiyonunu temsil edecek olan büyük fikir adamını bekliyor.

Çin misaline gelince; o, komünizmanın ikinci devresinden ders almış olarak, dünyadan gaf'J, net atî f«*> diyeti içinde mahpus ve tam mâiiasiyie rae!y?leo r ırı'varlık bir kitleyi kolayca sürü nizamı

içine yerle rıc's vs ondan bir toplam çıkarmak hamlesinden b^j, ~ »>ir şey değildir; ve komünizmanın ana vataniyle arasındaki fark «sen işi Moskofluğa döküyorsan ben de Çinliliğe döküyorum!» edasından ibarettir; ve ideolocyalarmda esası değiştirici hiçbir ayrılık've aykırılık yoktur. (Mao)cu komünizma, aynı mânanın îslâm alfaıbesiyle soldan sağa yazılması yerine Çin harfleriyle baş aşağı, kaleme alınması şeklinde yorumlanabilir. Aynı biçimde iki ayrı kavim yapısının zorla aradığı esaret farkı...

Dşin asıl alâka çekici noktası şudur ki, güya prole-teryanın acılarına ilâç diye gösterilen komünizma, işçiler ve emekçiler sınıfının yoğun olduğu, Amerika, Dngiltere, Fransa, Almanya, Japonya gibi ülkelerde nasıl baskı altında tutulabiliyor da başlarda Rusya ve sonlarda Çin gibi, o zamanların nisbeten iptidaî memleketlerinde atom bombasını patlatabiliyor?

346 Bu sualin cevabını, meşhur sosyolog profesör (Bug-le) vermiştir: — Zira komünizmaya en müsait şartların memleketlerinde hastalığa istidat nisbetinde ona karşı muafiyet ve panzehir şartları da mevcuttur. Tıpki kotraların altına, ânî bir rüzgârla devrilmeye mâni olmak için yerleştirilen safralar gibi... îşte böyle safralardan mahrum cemiyetlere komünizma, tepeden inme bakımından en "büyük şansa sahiptir.

Profesörün bu gayet isabetli ve haysiyetli görüşü içinde Çin'i, Küba'yı izah edebileceğimiz gibi, Türkiye'yi kuşatan tehlikeyi de farkedebiliriz. Nasıl ki bir pehlivan, mikroba karşı, hastalığa alışık bir bünyeden daha az mukavemetlidir.

METOD Komi|nizmanın ikinci devresinde Stalin'den kalma ve ardından gelenlerce izlenen metod, ülkeleri, hususiyle medenîlik iddiasındaki toplumları asrımızın vebası inançsızlık, huzursuzluk, dengesizlik, eşya ve hadiselere hâkimiyetsizîik ve iradesizlik zaaflarından yakalayıp kendi kendileriyle boğuşma haline getirmek, bayat (tsz)-leri bir yana bırakıp günlük (antitez) lerden hareket etmek ve her yere kendi felâketini kabul ettirdikten sonra bütün buniann devasını komünizmada göstermektir.

Demek ki, o, müstakil bir (tez) telkinciliğinden vaz geçmiş, ideolocyasıni politikaya feda etmiş ve (doktrin) lerine kendi nefsini beslemeye değil,

dışarıya zehirlemeye yarar bir mahiyet takındırmıştır.

Kapitalist ve liberal nizamın hastalıklarını teşhiste tam bii doktor, fakat getirdiği devada korkunç bir kaa-til olan komünizma, metod olarak hastayı hastalığına

347 inandırdıktan sonra «ya ilâcın nerede?» sualine «sadece bende!» cevabını bedahetleştirmeye bakmaktadır. Öyle ya :

— Mademki çare sende değil, bende!.. Dâva aslında bu kadar basittir; ve komünizmanın milletleri kendi kendilerinden yaka silkmeye zorlayan usulü o âna değin en dcğru çizgi üzerinde giderken, iş kendi kendisini teklif noktasına gelince birdenbire ölüm noktasına yönelmektedir.

Gerçek hayatı tekeffül ettiği ütopyasına kurban komünizmanın teklifindeki mâna, hakikat şudur: — Acıların geçecek; çünkü öleceksin!

Her memlekette din, dil, gelenek ve ahlâk tahrifçi-si devrimbazlardan faydalanmayı bilirler; sırasına göre .onları kullanmayı, sırasına göre de onların doğurduğu içtimaî hafakandan güc kazanmayı ve muallâkta kalmış başıboşları devşirmeyi gayet iyi becerirler, Başlıca düşmanları din olduğu halde mezhepler arası ihtilâflara meydan açmayı adetâ bir din asabiyetiyle başarırlar.

Bütün bunlar Moskova (Polit Biro)larınca idare edilir; ve göz koydukları ülkede fert, cemivet ve hükümet tahripçisi kaç yol varsa, rüşvet, fuhuş, hırsızlık, kaçakçılık, suistimal, pahalılık, enflâsyon, grev, anarşi, hep cnların açtığı ve koruduğu zemin üzerinde yürür.

îkinci devrenin metodu; milletleri kendi dertleri içinde boğmak, kendi kendilerine karşı ayaklandırmak ve hiçbir tarafım bilmeksizin komünizmaya yenilik ve ilericilik diye bakan solcu taslağı hükümetler elinde bunalımdan bunalıma sürüklemektir.

O, kendi içinde ve dışında artık nazariyeler güden bir ideolocya manzumesi değil, sadece ameliyeler peşinde bir politika lûgaritmasıdır; ve kendi içinde, buz tut-

348 muş koruyucu bir hisar, dısındaysa, sıvılaştırılmış, tüplere yerleştirilmiş ve ilâç diye pazarlara çıkarılmış bir çürütme unsurudur. Bu da komünizma değil, ancak o maske altında, dünya hâkimiyetine talip Moskofluk diye yorumlandınlabilir.

Büyük Petro'nun vasiyeti, Lenin romantizmasm-dan sonra Stalin ve takipçilerinin elinde nihai şeklini bulmuştur. Bulutlar üstü ahmak bir romantîzma değil de, toprağa bağlı, kurnaz bir realizma...

DEVLETLER VE TÜRKDYE îkinci Dünya Savaşının arkasından dünya çapında hedef sahibi iki devlet kaldı: Amerika ve Rusya... Yahut Rusya'ya karşı, bütün fakülteleriyle ayakta durabilecek ve sed çekebilecek tek devlet...

Bu savaşta yıkılan Almanya ve Japonya, hınçlarını şimdilik iktisadî sahada alır ve kendi içlerinde misil-siz bir oluş belirtirken, Dngiltere ve Fransa, muzaffer kurbanlar haline geçtiler; %'e değil bir dünya dâvası, öz bünyelerini bile koruyucu, iktisadî ve içtimaî bir cemiyet dokusunu örebilmekten âciz kaldılar. Rusya'yı yutamamasma karşılık, Avrupa'yı istiyerek veya istemeyerek yutan Amerika oldu. Artık inzivasının zarını yırtan ve kendisine göre bir dünya tamimine kalkışan Amerika için, bu netice ister istemez gerçekleşecek bir (terminüs-varış noktası) idî ve gerçekleşti. (Greko-Latîa) Medeniyetinin beşiği Avrupa ve bu arada Fransa, bilhassa kurtarıcısı (Dö Gol) ün elinde, kültür hegemonyasını ve- beşeri nizam efendiliğini savunur ve bunun işin doğu ve batı istikametinde (Rusya ve Amerika) bir Haçlılar Hareketi fikrini beslerken, Fransız toplumunun komünizma güveleri yüzünden kemirilmiş

ve kuvvetten düşürülmüş olması, Amerika'nın başkaca maddeci ve bütün insanlığı kursağına göre lokmalan-dıncı hırsından ötürü müsait zemini bulamadı ve kaynayıp gitti.

Kaldı mı dünya Sam Amca şımarığı ile Moskof ayısının elinde?.. Yakın ve Orta Doğu, iki tarafın oyun sahası...

tran hadiseleri, birtakım dinî ve millî îhtibaslan istismar yolunda, Sam Amca ile Moskof ayısı arasında, birinin elinde Şah, öbüründe Şii liderin kelleleriyle oynanan bir top oyunudur.

Gerisi basit hikâyeler... Tek incelik şu nokta üzerindedir ki, bugün dünya, ya tngiltere, Fransa ve îtal-. ya gibi kendi öz dertleri içinde kıvranan, yahut Almanya ve Japonya misali, iktisadî sahada kendi iç oluşuna dalmış bulunan milletler bir tarafa, şahsiyetli bir politika takibinden âciz ve iki kutuptan birine bağlanmak durumuna getirilmiştir. Demek ki, büyük devlet diye tanınanların büyük bir kısmı «bakalım bu iş nerede bitecek?» kabilinden seyirci ve müdahalesiz, gerisi de mıknatıs kutuplarının çektiği süprüntüler halinde kızıl ve mavi uçlardan biri üzerinde...

Sadece, nimet ifade ettiği kadar felâket belirticisi petrolü sayesinde günübirlik bir hayat süren Dslâm ve Arap âleminin de hali yürekler acısı... Başsız, güdücü-sü^, fikireisiz, bayraktarsın, plânsız, vahdetsiz, merkez-sîz, gayesiz bîr âlem... Bu âlemin en can alacak noktasında îsrail kazığı ve her ân Baku'ya kadar bütün Asya petrol sahasını kontrolü altına alabilecek, «batırümaz uçak gemisi» diye nitelendirdikleri Kıbrıs Adası... Bütün bu şartlara karşı gayet sinsi bir bakjf ve tedbir tavrı takınan Moskof ve aynı şartlarını, ileride ya Amerika hayrına işletilmesi yolunda devamını sağlamak Dçin 350

iki kutup arası sözleşmesiz anlaşma ve kendi kendine is birliği... Bugün, îran, Afgan, Pakistan, Endonezya, Irak, Suriye, Lübnan, Ürdün, Mısır, Libya, Tunus, Fas, bütün Dslâm ülkelerinin halini, belirttiğimiz ölçülerin kâh Mos-koftan ve kâh Sam Ainca'dan yana mihengine vurabiliriz.

Şu âna kadar hesaba katmadığımız, çünkü seri içi hükümlerin üstünde ele alınmasını hedeflediğimiz Türkiye'ye gelince: ,

Daha ilerisi hayal edilemez bir felâket diyarı...

Bu diyarı hazırlamakta başlıca müessirler, Halk Partisi (ilke)leri, nesillerin arasını makaslayan manevî suikastler, kokmuş bir sosyalizma havasına menfez açmaktan gayn hiçbir mâna getiremeyen 1960 gece baskınıdır; ve böylece Cumhuriyetin 50. yıl dönümüne birkaç sene kala, Moskof, Türkiye'de uzun zaman emek sarfet-tiği en zengin fideliği birdenbire ele geçirmiştir.

Önce üniversite hareketleri, derken sağ-sol çatışmaları ve en sonra, içinde sağm bulunmadığı, devleti topye-kûn çökertme davranışları... Sağ, bu hengâmede, hükümetin yapamadığını kendisi yapmak zorunda bırakılmış, üstelik hükümet deviricisi diye yaftalanmış bedbahtlar cephesi... •

Evet, ne hazindir ki, sadece devlete musallat ve Moskova lûgaritmesi tarafından emirli bu hareketi, sırtında polis üniforması bulunmaksızın önlemeye çabalayan sağcı gençlik, aynı devletçe solculardan daha ağır suçlu sayılmıştır. Sanki «benim yapamadığımı başkasının yapmasına izin vermiyorum!» tavrı... Demek ki yapamıyor değil, kasten yapmıyor.

Her şey bu teşhisin çerçevesi içindedir; ve Moskof, olanca stratejisini bağladığı bir diyan bu hale getir-

•351. miş veya onun halini bu türlü istismara muvaffak olmuş bulunmaktan üstün ne bekleyebilir? Moskof, (terminüs) noktası müstesna, hazırlayıcı safhada Türkiye bakımından olanca muradına ermiştir.

Amerika, daima olduğu gibi, ahmak, satıhçı ve günübirlik hesapçıdır; ve Türk münevveri, kökünü, halk ise ümidini yitirmiş ve «başını kurtaran kaptandır!» şeklinde bir Bizans ruhiyatına saptırılmış bulunmaktadır.

Bütün bunların üstüne, kaşığı ağzına götürmek yerine burnuna sokmaya çalışırcasına bir idareyi ekleyecek ve bir idarenin iktisadî, içtimaî, ruhî, ahlakî, fikrî, harsî, inzibatî ve siyasî cinayetlerini üstüste bindirecek olursak, böyle bir idareyi Moskofa bile ısmarlamanın imkânsızlığını takdir ederiz.

Bir koldan Boğazlara ve öbür koldan Akdeniz doğusuna yönelen maddî Moskof stratejik hedefleri, içeride ve mânada çoktan yollarını döşemiştir.

Dnsanlığın nasıl olsa bir gün deşmeye memur ve mecbur olduğu komünizma uru mevzuunda Türke düşen borç, evvelâ derin bir şuur, sonra yalçın bir iç aksiyon, daha sonra da çevik bir dış politikadır.

Komünizmanm ruh ve ebedî hayat kaatili bir rejim olduğunu vicdanlara sindirmenin yanı başmda ilk şuur:

Türkiye maddede ve mânada Moskof ağı içine aim-mış ve kuşatılmış durumdadır. Başsızdır, sahipsizdir, hükmetsisiir ve bu ağdan kurtulmak için, benzeri bütün dünya milletlerine ömek bir huruç hareketi yapmakla mükelleftir.

îç aksiyon: Yüamn her defa baş gösterip kafasına, bir odun inince sinmesini ve tekrar baş göstermesini beklemeden

352 yuvasına girmek, yumurtalarına kadar ateşte yakmak, topatan kavununu dibinden koklarcasına komünist kokusu veren veya kokusunun kokusunun kokusunu duyuran her ferdi hesaba çekmek... Onun, zehirlerini üretmekte en büyük gıdası başta demokrasi ölçülerini bir yana bırakıp hakkın şiddetiyle neslini tüketmek ve iklimini koruyucu idare şekillerini ve kadrolarını milletçe çürüğe çıkartmak.,.

Kaldı ki, bugün yılan sadece baş göstermekte değil, en haşmetli kuş tüyü yastıkların üstünde çöreklenmiş bulunuyor.

Dış politika: Elinde bir goygocu tası, kapı kapı âcil yardım dilenciliğine çıkmış bir politika yerine «sığındığınız ve güvendiğiniz demokrasi sarayının yıkılmaması için ilk abanılacak kapı Türkiye'dir; bu kapının sürgülerini emniyet altına almak istiyor musunuz, istemiyor musunuz?» haykınşiyle şahlanmak ve

yardım borcunda olanları yardımın lütfen kabulü için kapımızın eşiğinde yalvartmak ve hattâ kendilerine komünizma urunun temizlenmesi işinde akıl hocalığı mevkiine geçmek... Dünyanın hali ne olacaksa bir ân önce olması için gereken şartların temirinde fikrî öncülük kudretine ermek ve adetâ cihan çapında bir inkılâba önderlik haysiyetine ermek...

Ne Doğu ve tslâm âleminin benimsediği, ne de Batı ve Hıristiyanlık dünyasının baheç kapısında kavaslığa olsun lâyık gördüğü, sadece ecdat mirası bir (jeo -politik) imtiyaz yüzü suyu hü -metine kırıntılarla yetinmeye alıştırılmış bir toplum olmak yerine, milyara yakın bir din camiasının başına geçmeye bakmak ve hattâ aynı Batı dünyasına muhtaç olduğu ruhun bu camiada olduğunu ihtar edici bir hüviyetle görünebil-mektir...

F.: 23 353 Soğuktan donmak üzere bir adamın son duygu olarak kendisini kaloriferin kazan dairesinde sanması gibi mecnun bir ütopya sayıklaması biçiminde yorumlanması mümkün bu fikirlere kadar uzanmamız, ne olr a-mız gerekirken ne olduğumuzun ifadesi bakımından yine halimize bağlı hazin bir tespit...

NETDCE Moskof geliyor! Gösterdiğimiz noktalardan insanlığa ve bu arada giriş kapısı Türkiye'yi yumruğu altında tutan Moskof... Hem o türîü geliyor ki, Amerika ve Batı demokrasilerinin ona ayak uydurabilmeleri, onu karşılayabilmeleri şansı çok zaif... O her zaman bugüne değin aykın göründüğü Çin ile de anlaşabilir ve o zaman milyarı aşkın bir yığm (1QO milyonluk bir ordu) en umulmadık anda geriye kalan milyarların tepesine çökebilir. Asıl insanlığın ise doğuda Japonya, batıda malûm demokrasiler ve b&tının batısında Amerika'dan başka ümidi yoktur. O halde ya vücudu ona teslim, yahut ondan kurtarmaktan başka yol kalmamış ve bu eski hakikat, 15. Dslâm Asrına 1 sene ve 21. Hıristiyan yüzyılına 21 yıl kala bütün dehşetiyle ortaya çıkmıştır.

Gaibi Allah bildiğine göre bu encamca bir vâde tayini mümkün değildir. Rahatsız dünya aynı rahat sağlığı daha yıllarca çekebilir ve Doğu ve Batı canavarları yıldızlara füze göndermenin % 25 doğrusu ve % 75 yalanı içinde birbirini kollamakta devam edebilirler. Ama bu hal ilânihâye devam edemez. Dmansız dünyanın, içiri-de kıvrandığı buhran, mutlaka ve mutlak Allahsız Mos-kofun işini kolaylaştırmakta aşama üstüne aşama getirir.

Hasadı toplamaya önce Rusya mı kalkar, yoksa ko- 354

rumaya Amerika mı davranır? Ve Acaba ihtiyar Avru-padan, sağ veya sol, ne türlü fışkırışlar türeyebilir? Hep meçhul...

Malûm olan tek şey : Türk, insanlığın yamyamı ve insani vücut hikmetinin kaatili komünizmayı silip süpürmek ve eğer yapılamayacak olursa komünizmanın insanlığı güme götürmesine katlanmak mevzuunda maddi ve mânevi biricik hesaplaşma meydanını teşkil etmekte ve «ya bu deveyi gütmek, ya bu diyardan gitmek» mevkiinde bulunmaktır.

Türkün «Moskof keferesinden intikam alamayan Alemdar Ali Ağa» da tecelli edici, Moskofa karşı şahsi ve tarihî hakkı, bu defa topyekûn beşeriyetin tepesine çökmüş bir belâ olarak doğrulanma imtiyazına ermiş, fakat bu hakkı görmeye ve göstermeye, ne içeride, ne dışarıda hiçbir el uzanamamıştır.

Bu hakkı mefkûreleştinnenin ve «bayraktar» mânasına «Alemdar Ali Ağa» yi dünya çapında simgeleştir-menin günü bugün...

355 MOSKOF KEFERESDNDEN DNTDKAM ALAMAYAN MERHUM ALEMDAR ALÎ AĞANIN RUHUNA FATDHA — 1183

Necip Fazıl Kısakürek _ Moskof

ve edebiyat eserlerinin engelliler için üretilmiş bir nüshası yoksa hiçbir ticarî amaç güdülmeksizin bir engellinin kullanımı için kendisi veya üçüncü

bir kişi tek nüsha olarak ya da engellilere yönelik hizmet veren eğitim kurumu, vakıf veya dernek gibi kuruluşlar tarafından ihtiyaç kadar kaset, CD, braill

alfabesi ve benzeri 87matlarda çoğaltılması veya ödünç verilmesi bu Kanunda öngörülen izinler alınmadan gerçekleştirilebilir."Bu nüshalar hiçbir şekilde

satılamaz, ticarete konu edilemez ve amacı dışında kullanılamaz ve kullandırılamaz. Ayrıca bu nüshalar üzerinde hak sahipleri ile ilgili bilgilerin bulundurulması

ve çoğaltım amacının belirtilmesi zorunludur." maddesine istinaden web sitesinde deneme yayınına geçilmiştir.

T.C.Kültür ve Turizm Bakanlığı Bilgi Dşlem ve Otomasyon Dairesi Başkanlığı Ankara

Bu kitaplar hazırlanırken verilen emeye harcanan zamana saydı duyarak Lütfen Yukarıdaki ve Aşağıdaki Açıklamaları Silmeyin

Not bu kitaplar Görme engelliler için taranmış ve düzenlenmiştir. Tarayan

MESUT HEKDMHAN mesuthekimhan@gmail.com Necip Fazıl Kısakürek _ Moskof